

Lagrådsremiss

Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna

---

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 29 januari 2009

Nyamko Sabuni

Cecilia Bergman
(Integrations- och jämställdhetsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

För att förtydliga de nationella minoriteternas rättigheter föreslås i denna lagrådsremiss en ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagen innehåller bl.a. allmänna bestämmelser rörande samtliga nationella minoriteter, bestämmelser om utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska språken, bestämmelser om rätt att använda finska, meänkieli och samiska samt om uppföljning av efterlevnaden av lagen. Den föreslagna lagen föreslås ersätta lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar, som därmed upphör att gälla. Vidare föreslås ändringar i sametingslagen (1992:1433) och socialtjänstlagen (2001:453). Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Lagrådsremissen innehåller även andra delar i regeringens samlade strategi för minoritetspolitiken med åtgärder för att

- motverka diskriminering och utsatthet av de nationella minoriteterna,
- säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk och uppföljning av vidtagna åtgärder,
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, samt
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	5
2	Lagtext.....	6
2.1	Förslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i sametingslag (1992:1433).....	10
2.3	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).....	11
3	Ärendet och dess beredning.....	12
4	Sveriges minoritetsåtaganden.....	13
4.1	Sveriges erkännande av fem nationella minoriteter.....	13
4.2	Europarådets skydd av nationella minoriteter.....	14
4.3	Andra internationella konventioner som rör skyddet av nationella minoriteter.....	17
5	Gällande rätt.....	18
5.1	Regeringsformens bestämmelser.....	18
5.2	Diskrimineringslagstiftning.....	19
5.3	Minoritetsspråkslagarna.....	19
5.4	Bestämmelser på utbildningsområdet.....	21
6	Uppföljning av minoritetspolitiken.....	24
6.1	Internationell övervakning av konventionsåtaganden.....	24
6.2	Nationell uppföljning av minoritetspolitiken.....	25
7	Minoritetspolitikens fortsatta inriktning.....	27
7.1	Erkännandets betydelse.....	27
7.2	En samlad strategi behövs för att nå det minoritetspolitiska målet.....	28
7.3	Nationell minoritetslagstiftning införs.....	30
7.4	Diskriminering och utsatthet bland de nationella minoriteterna.....	31
7.5	Bristande uppföljning och styrning försvårar genomförandet.....	32
7.6	De nationella minoriteternas egenmakt och inflytande behöver stärkas.....	32
7.7	Revitalisering av de nationella minoritetsspråken.....	33
8	Skydd för de nationella minoriteterna.....	37
8.1	Diskriminering och negativa attityder.....	37
8.2	Särskilt om hatbrott.....	38
8.3	Diskrimineringsombudsmannens arbete.....	38
8.4	Fortsatt arbete för att förbättra romers situation.....	39
8.5	Arbete för att stärka egenmakten för kvinnor som tillhör nationella minoriteter.....	41
9	Uppföljning och styrning av minoritetspolitiken.....	42
9.1	Bristande engagemang och ansvarstagande försvårar genomförandet.....	42

9.2	Ett nytt uppföljningssystem	43
9.3	Minoritetspolitikens mål konkretiseras.....	44
9.4	Uppföljningsansvar införs	46
9.5	Effektivare myndighetssamordning.....	49
9.6	Åtterrapporering till regeringen.....	50
9.7	Kunskaphöjande insatser	51
10	De nationella minoriteternas inflytande stärks.....	54
10.1	De nationella minoriteternas inflytande behöver stärkas.....	54
10.2	Nivån på organisationsstödet behöver höjas.....	56
10.3	De nationella minoriteternas ungdomsförbund	57
10.4	Sametingets roll tydliggörs.....	58
11	En ny lag om nationella minoriteter.....	59
11.1	Antalet nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk bör inte utökas.....	59
11.2	Allmänna bestämmelser	62
11.2.1	Skyldighet att informera om rättigheter.....	63
11.2.2	Skyldighet att främja de nationella minoriteternas språk och kultur	65
11.2.3	Skyldighet att samråda.....	68
11.3	Förstärkt minoritetsskydd.....	70
11.3.1	Användning av minoritetsspråk i offentliga sammanhang.....	70
11.3.2	Det förstärkta skyddet behöver utökas.....	72
11.3.3	Utvidgat förvaltningsområde för finska språket	74
11.3.4	Förvaltningsområdet för meänkieli.....	76
11.3.5	Utvidgat förvaltningsområde för samiska språket	77
11.3.6	Frivillig anslutning till förvaltningsområde.....	80
11.3.7	Åtgärder för att underlätta utvidgning av förvaltningsområden.....	81
11.3.8	Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter.....	82
11.3.9	Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar.....	88
11.3.10	Förskoleverksamhet.....	93
11.3.11	Särskilt om hälso- och sjukvård samt äldreomsorg	95
11.4	Undantag från bestämmelserna	102
11.5	Uppföljningsansvar	103
12	Åtgärder på utbildningsområdet.....	104
12.1	Behov av utveckling inom utbildningsområdet.....	104
12.2	Pågående och nyligen beslutade insatser på utbildningsväsendets område.....	105
12.3	Läroutbildning.....	106
12.4	Läromedel.....	107
12.5	Distansundervisning på modersmål.....	107

12.6	Satsning på integrerad samisk undervisning	109
13	Aktiva revitaliseringsinsatser	110
13.1	Behov av revitaliseringsåtgärder	110
13.2	Behov av sakkunskap rörande revitalisering	111
13.3	Medel för revitaliseringsinsatser	112
13.4	Samiska språkcentra inrättas	113
13.5	Kunskap om revitalisering hos de nationella minoriteterna	114
13.6	Utökade språkvårdsinsatser	115
14	Aktivt synliggörande av de nationella minoriteterna	116
14.1	Synliggörande av vårt gemensamma kulturarv	116
14.2	Minoritetsspråkiga ortnamn	117
15	Konsekvens- och kostnadsanalys	118
16	Författningskommentar	122
16.1	Förslaget till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk	122
16.2	Förslaget till lag om ändring i samlingslagen (1992:1433)	133
16.3	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	134
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd (SOU 2005:40)	135
Bilaga 2	Sammanfattning av betänkandet Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket (SOU 2006:19)	138
Bilaga 3	Utredningens författningsförslag	143
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanser	151
Bilaga 5	Sammanfattning av departementspromemorian Nationella minoritetsspråk vid domstolar och myndigheter – Ett alternativ (Ds 2008:26)	154
Bilaga 6	Departementspromemorians författningsförslag	161
Bilaga 7	Förteckning över remissinstanser Ds 2008:26	168
Bilaga 8	Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter	169
Bilaga 9	Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk	182

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk,
2. lag om ändring i sametingslagen (1992:1433),
3. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt inom förskoleverksamhet och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

2 § Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).

I språklagen (2009:xxx) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

4 § I språklagen (2009:xxx) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Förvaltningsområden

6 § Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

7 § Andra kommuner än de som anges i 6 § kan efter anmälan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till förvaltningsområde.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

8 § Inom förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska har enskilda rätt att använda minoritetsspråket vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

9 § Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

10 § Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

13 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

14 § Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk.

15 § Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

En begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats.

Om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

16 § Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska, meänkieli och samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

17 § När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.

18 § En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

Undantag

19 § Om det finns särskilda skäl får regeringen meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av 8 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och för kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Uppföljningsansvar

20 § Förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.

21 § En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010 då lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar ska upphöra att gälla.

2.2 Förslag till lag om ändring i sametingslag (1992:1433)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § sametingslagen (1992:1433) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

Sametinget *skall* verka för en levande samisk kultur och därvid ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,

2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),

3. leda det samiska språkarbetet,

4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjandet av mark och vatten,

5. informera om samiska förhållanden,

6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning.

Sametinget *ska* verka för en levande samisk kultur och därvid ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statens bidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,

2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),

3. *fastställa mål för och* leda det samiska språkarbetet,

4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjandet av mark och vatten,

5. informera om samiska förhållanden, *och*

6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

¹ Senaste lydelse 2006:803.

2.3 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

6 §

Socialnämnden *skall* göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen *skall* planera sina insatser för äldre. I planeringen *skall* kommunen samverka med landstinget och andra samhällsorgan och organisationer.

Socialnämnden *ska* göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen *ska* planera sina insatser för äldre. I planeringen *ska* kommunen samverka med landstinget och andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i januari 2004 direktiv till en särskild utredare med uppdrag att analysera om det finns förutsättningar för att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att även gälla i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen (Ju 2004:01, dir. 2004:6). I februari 2005 beslutade regeringen i ett tilläggsdirektiv att utredaren även skulle analysera om det finns förutsättningar att utvidga rätten att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla inom det sydsamiska området (dir. 2005:23). Utredningen antog namnet Utredningen om finska och sydsamiska språken. I maj 2005 överlämnade utredningen delbetänkandet Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd (SOU 2005:40) – se sammanfattning i *bilaga 1* – och i februari 2006 slutbetänkandet Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket (SOU 2006:19) – se sammanfattning i *bilaga 2*. Utredningens författningsförslag finns i *bilaga 3*.

Betänkandena har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. Remissammanställningarna finns tillgängliga vid Integrations- och jämställdhetsdepartementet (IJ2007/155/D och IJ2007/215/D).

I december 2006 gav regeringen Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att genomföra en studie av situationen för romani chib i Sverige. Uppdraget redovisades i februari 2008 i rapporten Det romska språket och språkvård i Sverige 2007 (IJ2008/438/DISK). En referensgrupp med bl.a. företrädare för romer har deltagit i arbetet.

Chefen för Integrations- och jämställdhetsdepartementet beslutade i juli 2007 att ge en utredare i uppdrag att lämna förslag till alternativ till geografiska förvaltningsområden. Uppdraget redovisades i december 2007. Utredarens rapport Nationella minoritetsspråk vid domstolar och myndigheter – Ett alternativ (Ds 2008:26), en sammanfattning finns i *bilaga 5*, har remissbehandlats. Promemorians författningsförslag finns i *bilaga 6*. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 7*. En remissammanställning finns tillgänglig vid Integrations- och jämställdhetsdepartementet (IJ2008/818/DISK).

I september 2007 gav regeringen Institutet för språk- och folkminnen i uppdrag att även genomföra en studie av situationen för meänkieli. Uppdraget redovisades i mars 2008 i rapporten Situationen för minoritetsspråket meänkieli i Sverige 2007 (IJ2008/608/DISK).

I november 2007 gav Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet), i samråd med Judiska Centralrådet, en sakkunnig person i uppdrag att ta fram en studie rörande situationen för jiddisch. Studien redovisades i januari 2008 i rapporten Jiddisch – språk utan land med hemvist i Sverige (IJ2007/3231/DISK). En referensgrupp med bl.a. jiddischtalande har deltagit i arbetet.

I november 2007 gav regeringen Sametinget i uppdrag att genomföra en förstudie om en hemsida rörande de nationella minoriteterna.

Förstudien redovisades i mars 2008 (IJ2007/3138/D). En referensgrupp med företrädare för de nationella minoriteterna har deltagit i arbetet.

Delegationen för Romska frågor (Ju 2006:10 dir. Ju 2006:101) lämnade i december 2007 en rapport rörande verksamhetsåret 2007. I delrapporten lämnas ett antal förslag (IJ2007/3564/DISK). Delegationens delrapport har tagits fram i samarbete med företrädare för en romsk referensgrupp.

Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) genomförde under perioden december 2006 t.o.m. våren 2007 en enkätundersökning bland Sveriges kommuner. Syftet med undersökningen var att få en bild av kommunernas arbete med de minoritetspolitiska målen. Resultaten av enkätundersökningen har redovisats i en promemoria (IJ2008/858/DISK).

Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) har även beviljat Tornedalingarnas riksförbund, STR-T, och Kommunförbundet Norrbotten medel för att genomföra ett projekt i syfte att utarbeta en modell för att förbättra samrådsformerna mellan kommuner inom förvaltningsområdena och företrädare för de nationella minoriteterna. Projektet redovisades i december 2008 (IJ2007/3085/DISK, IJ2007/3365/DISK).

4 Sveriges minoritetsåtaganden

4.1 Sveriges erkännande av fem nationella minoriteter

I december 1999 beslutade riksdagen genom propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69) att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (Framework Convention for the Protection of National Minorities, SÖ 2000:2) – *bilaga 8* – och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (European Charter for Regional or Minority Languages, SÖ 2000:3) – *bilaga 9*. Riksdagen tog därmed också ställning till att judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar skulle erkännas som nationella minoriteter i Sverige. Samerna har därutöver en särskild ställning som urfolk. Gruppernas språk erkändes som nationella minoritetsspråk och en minoritetspolitik infördes som ett nytt politikområde inom statsbudgeten.

Gemensamt för de nationella minoriteterna är att de har befolkat Sverige under lång tid. Minoritetsgrupperna har en uttalad samhörighet och en egen religiös, språklig eller kulturell tillhörighet och en vilja att behålla sin identitet. De nationella minoriteterna har även aktivt värnat den egna gruppens kultur och språk så att dessa kulturer utgör en levande del av det svenska samhället och vårt gemensamma svenska kulturarv.

Antalet personer som tillhör de grupper som erkänts som nationella minoriteter bedöms uppgå till ca en halv miljon. Varje enskild individ avgör själv om han eller hon anser sig tillhöra en nationell minoritet och om han eller hon vill göra anspråk på det skydd och stöd som samhället

erbjuder minoriteten. Tillhörigheten baseras således på individuell självidentifiering och etnisk förankring i gruppen. Något tvång för individen att ingå i en minoritet finns inte.

Målet för den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Vid införandet av den nuvarande minoritetspolitiken uttalade regeringen att Sverige har en lång tradition när det gäller att värna om mänskliga rättigheter och vidta åtgärder mot diskriminering samt att det mot denna bakgrund får anses vara naturligt att också stärka skyddet för de nationella minoriteterna. Internationella erfarenheter talar också för att det är angeläget att staten tar minoriteters rättigheter på allvar. De nationella minoriteterna har berikat Sverige kulturellt och staten har ett ansvar för att ge dessa grupper det stöd och skydd som behövs för att de ska kunna bevara sin särart och hålla sina språk levande. Minoriteternas egna önskemål ansågs också vara en viktig utgångspunkt när den samlade minoritetspolitiken utformades.

4.2 Europarådets skydd av nationella minoriteter

Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, SÖ 1952:35) har gjorts direkt tillämplig i Sverige genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande rättigheterna.

I artikel 14 anges att åtnjutande av fri- och rättigheter ska säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (Framework Convention for the Protection of National Minorities, SÖ 2000:2) – ramkonventionen – godkändes av Europarådets ministerkommitté den 10 november 1994. Konventionen öppnades för undertecknande den 1 februari 1995 och trädde i kraft den 1 februari 1998. Sverige ratificerade konventionen den 9 februari 2000 och konventionsåtagandena trädde i kraft den 1 juni 2000. I samband med ratifikationen angavs att de nationella minoriteterna är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

Konventionens syfte är att skydda nationella minoriteters fortlevnad. Skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en integrerad del

av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter och faller som sådant inom ramen för internationellt samarbete (artikel 1).

All diskriminering på grundval av tillhörighet till en nationell minoritet är förbjuden (artikel 4). Undertecknande stater åtar sig att vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen.

Staterna åtar sig vidare att främja de nationella minoriteternas möjligheter att bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv (artikel 5). Åtgärder, som syftar till att tvångsassimilera personer som tillhör nationella minoriteter, är uttryckligen förbjudna (artikel 5.2).

Konventionen innehåller bestämmelser som garanterar minoriteter en rad grundläggande mänskliga rättigheter och friheter: bl.a. skydd från diskriminering, fiendlighet och våld (artikel 6.2), mötes-, förenings-, yttrande-, tanke-, samvets- och religionsfrihet (artikel 7 och 8) och åsikts- och yttrandefrihet på det egna språket (artikel 9).

Undertecknande stater åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, och såväl muntligt som skriftligt (artikel 10.1).

I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter ska parterna, om dessa personer begär detta och om en sådan begäran motsvarar ett verkligt behov, sträva efter att så långt som möjligt säkerställa att de förutsättningar finns som skulle göra det möjligt att använda minoritetsspråket i umgänget mellan dessa personer och förvaltningsmyndigheterna (artikel 10.2).

Staterna ska vidta åtgärder på utbildnings- och forskningsområdet för att främja kunskapen om nationella minoriteter bland majoritetsbefolkningen, bereda möjligheter till lärarutbildning och tillgång till läroböcker, främja minoriteters tillträde till utbildning samt tillerkänna minoriteter rätt att inrätta och driva egna enskilda utbildningsinstitutioner (artikel 12 och 13).

Den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk (artikel 14.1). I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter ska parterna, om det finns tillräcklig efterfrågan, sträva efter att så långt som möjligt och inom ramen för sina respektive utbildningssystem säkerställa att den som tillhör dessa minoriteter har tillfredställande möjligheter till undervisning i minoritetsspråket eller till undervisning på detta språk (artikel 14.2).

Nödvändiga förutsättningar ska skapas för att nationella minoriteter effektivt ska kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem (artikel 15).

Konventionen innehåller även bestämmelser om övervakning av genomförandet av åtagandena.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (European Charter for Regional or Minority Languages, SÖ 2000:3), minoritetsspråkskonventionen, öppnades för undertecknande den 5 november 1992 och trädde i kraft den 1 mars 1998. Sverige ratificerade stadgan den 9 februari 2000.

Huvudsyftet med minoritetsspråkskonventionen är att skydda Europas kulturella mångfald. Minoritetsspråkskonventionen bygger på insikten att det i dag finns ett stort antal minoriteter som lever i Europa och att vissa av dessa minoriteters språk hotar att försvinna. Av inledningen till minoritetsspråkskonventionen framgår bl.a. att undertecknande stater anser att värnandet om historiska landsdels- och minoritetsspråk bidrar till att upprätthålla och utveckla Europas kulturella rikedom och traditioner. Avsikten med minoritetsspråkskonventionen är inte att stödja minoritetsspråken på bekostnad av de officiella språken i landet.

Rätten att få använda landsdels- eller minoritetsspråk i det privata och offentliga livet är en omistlig rättighet som stämmer överens med principerna i Förenta Nationernas internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och med andan i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

Olika nivåer på skyddet i minoritetsspråkskonventionen

Varje stat väljer vilka nationella minoritetsspråk som ska skyddas under konventionen och nivån på detta skydd. Staten ska dessutom peka ut inom vilket eller vilka geografiska områden förstärkt skydd ska ges.

Enligt minoritetsspråkskonventionen krävs det att ett *landsdels- eller minoritetsspråk* ska ha använts av hävd i ett visst territorium inom en stat (s.k. *historisk geografisk anknytning*) av medborgare i staten, och att språket ska skilja sig från det officiella språket. Vidare ska språket talas av ett tillräckligt stort antal personer så att det motiverar olika åtgärder för skydd och främjande (artikel 1). Invandrarspråk och dialekter av landets majoritetsspråk anses falla utanför definitionen.

Om ett språk inte skulle uppfylla kravet på historisk geografisk anknytning är det att betrakta som ett *territoriellt obundet språk*. För territoriellt obundna språk är skyddsnivån lägre och mer allmänt.

De olika skyddsnivåerna beskrivs i olika delar av minoritetsspråkskonventionen. Del I av konventionen innehåller inledande bestämmelser med bl.a. en rad definitioner. Del II innehåller generella mål och principer som gäller alla de språk en stat erkänt. I del III beskrivs det förstärkta skyddet som går längre än grundskyddet.

Sverige har valt att betrakta romani chib och jiddisch som territoriellt obundna språk i Sverige. För dessa språk gäller skydd enligt del II i minoritetsspråkskonventionen. Sverige har valt att betrakta finska, meänkieli och samiska som språk med historisk geografisk bas och dessa åtnjuter skydd enligt del III inom ett visst angivet område. I resten av landet åtnjuter dessa språk skydd enligt del II.

Skydd enligt del II i minoritetsspråkskonventionen

I minoritetsspråkskonventionen artikel 2 anges att bestämmelserna i konventionens del II ska tillämpas på alla landsdels- eller minoritetsspråk som motsvarar definitionen i artikel 1. Skyddet enligt del II är således obligatoriskt för samtliga minoritetsspråk i hela landet.

Förpliktelseerna som följer av del II måste enligt förarbetsuttalanden i propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143) resultera i konkreta åtgärder till skydd och stöd för minoritetsspråk även om utformningen av åtgärderna kan variera. Förpliktelseerna består av en rad mål och principer som den ratificerande staten ska bygga sin politik, lagstiftning och praxis på. Dessa är bl.a. följande (artikel 7):

- landsdels- och minoritetsspråk är uttryck för en kulturell rikedom,
- beslutsamma åtgärder behövs för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,
- användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet ska underlättas och/eller uppmuntras,
- lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråket ska tillhandahållas på alla vederbörliga nivåer, samt
- hänsynstagande av de nationella minoriteternas behov och önskemål vid fastläggande av politik för landsdels- och minoritetsspråk.

Skydd enligt del III i minoritetsspråkskonventionen

I Sverige omfattas finska, meänkieli och samiska av det förstärkta skyddet enligt bestämmelserna i del III av konventionen. För vart och ett av språken förbinder sig parterna att tillämpa minst 35 punkter eller stycken bland bestämmelserna i del III i konventionen, däribland minst tre från vardera artikel 8 och 12 och en vardera från artikel 9, 10, 11 och 13. I propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143) uttalades att Sverige uppfyller 46 punkter eller stycken för samiska, 46 punkter eller stycken för finska och 43 punkter eller stycken för meänkieli. I del III av konventionen regleras bl.a. åtaganden inom utbildning, rättsväsende, förvaltning, massmedia och inom kulturell verksamhet.

4.3 Andra internationella konventioner som rör skyddet av nationella minoriteter

FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

Artikel 27 i Förenta Nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter anger att i de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, ska de som tillhör sådana minoriteter ej förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk (International Covenant on Civil and Political Rights, SÖ 1971:42).

Bestämmelsen innebär ett förbud mot diskriminering, men också en skyldighet för staten att positivt stödja minoriteternas strävanden att bevara sin särart.

Förenta Nationernas generalförsamling har 1992 i en deklARATION rörande minoritetsrättigheter uttalat att dess medlemsländer ska vidta de åtgärder som behövs för att personer som tillhör minoriteter ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter utan att utsättas för diskriminering. Medlemsstaterna ska vidare skapa förutsättningar för att personer som tillhör minoriteter att utveckla sin kultur och sitt språk. Staterna bör även vidta lämpliga åtgärder för att personer som tillhör minoriteter ska ha möjlighet att lära sig sitt modersmål eller att få undervisning i modersmålet (Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, UN General Assembly Resolution 47/135, 18 dec. 1992, artikel 4).

FN:s konvention om barnets rättigheter

Särskilda bestämmelser rörande minoriteter och språk finns även i Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter som antogs av generalförsamlingen den 20 november 1989 (Convention on the Rights of the Child, 20 nov. 1989, SÖ 1990:20).

I artikel 30 anges att i stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör en ursprungsbefolkning, ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ursprungsbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk. Alla barn, även barn som tillhör de nationella minoriteterna, omfattas av de rättigheter som anges i konventionen.

I barnkonventionens bestämmelse rörande utbildning anges bl.a. att utbildningen ska syfta till att utveckla respekt för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden (artikel 29.1.c). Barn har således ett förstärkt skydd till det egna modersmålet som måste beaktas även i minoritetssammanhang.

5 Gällande rätt

5.1 Regeringsformens bestämmelser

I 1 kap. 2 § fjärde och femte styckena regeringsformen (kungjord genom KK 1974:152, senast omtryckt i SFS 2003:593) anges att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person. Vidare anges att etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas.

Med det allmännas verksamhet avses i detta sammanhang offentlig verksamhet som utövas genom staten, kommunerna och landstingen. De statliga och kommunala organen utgörs av beslutande politiska församlingar, dvs. riksdagen, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige, samt myndigheter, dvs. regering, domstolar, och förvaltningsmyndigheter.

5.2 Diskrimineringslagstiftning

I juni 2008 antog riksdagen regeringens förslag om en ny diskrimineringslag (Ett starkare skydd mot diskriminering, prop. 2007/08:95, bet. 2007/08:AU7, rskr. 2007/08:219). Diskrimineringslagens (2008:567) ändamål är att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Med diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet avses i diskrimineringslagen nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Begreppet etniskt ursprung innefattar bl.a. tillhörighet till en nationell minoritet.

Lagen, som trädde i kraft den 1 januari 2009, skyddar enskilda personer mot diskriminering i stora delar av samhällslivet. Förbud mot diskriminering gäller inom arbetslivet i vid mening, på utbildningsområdet, inom hälso- och sjukvården, inom socialtjänsten, i fråga om socialförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och det statliga studiestödet, vid tillhandhållande av varor, tjänster och bostäder till allmänheten, inom värnplikt och civilplikt samt vid anordnande av allmän sammankomst och offentlig tillställning. Ett principiellt och praktiskt viktigt förbud riktat mot alla som omfattas av lagen (1994:260) om offentlig anställning (LOA) vid deras kontakter med allmänheten har också införts. Sedan tidigare har förbud funnits inom vissa utpekade offentliga verksamheter men nu införs alltså ett generellt förbud som omfattar alla anställda vid riksdagen och dess myndigheter, myndigheterna under regeringen samt anställda hos kommuner, landsting och kommunalförbund. Detta är en viktig markering av det allmännas avståndstagande från diskriminering.

En ny sanktion, diskrimineringsersättning, har införts för att beivra och avskräcka från överträdelser av lagen. Syftet med den nya sanktionen är att ge domstolarna förutsättningar att döma ut högre ersättningar än tidigare. Arbetsgivare ansvarar för personalen, vilket innebär att respektive arbetsgivare är skyldig att utge ersättningen om exempelvis kassapersonalen i en butik eller receptionisten på en statlig myndighet bemöter någon på ett diskriminerande sätt.

5.3 Minoritetsspråkslagarna

För att kunna uppfylla kravet på förstärkt skydd enligt minoritetsspråkskonventionens del III, föreslogs i propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143) två nya lagar för att

reglera förhållandena för finska, meänkieli och samiska. Regeringen bedömde att stödet för dessa språk i offentliga sammanhang var för svagt och att det fanns anledning att förstärka stödet genom särskild lagstiftning.

Lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar trädde i kraft den 1 april 2000.

Minoritetsspråkslagarna innebär att enskilda har laglig rätt att använda minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar inom de geografiska områden där språken har lång tradition – de s.k. *förvaltningsområdena*.

Förvaltningsområdet för samiska omfattar Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner. Förvaltningsområdet för finska och meänkieli omfattar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Lagstiftningen gäller för kommunala samt statliga lokala och regionala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdena för samiska respektive för finska och meänkieli. Detta innebär t.ex. att enskilda har rätt att använda finska, meänkieli och samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med förvaltningsmyndigheter i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne om ärendet har anknytning till ett förvaltningsområde. Om en enskild använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på språket. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende ska innehålla en upplysning på finska, meänkieli eller samiska om att beslutet kan översättas muntligen på begäran av den enskilde.

Lagstiftningen gäller även för länsrätter, tingsrätter, fastighetsdomstolar, miljödomstolar och sjörättsdomstolar med en domkrets som helt eller delvis omfattar ett förvaltningsområde. Detta innebär t.ex. att den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Denna rätt omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett sådant mål eller ärende överklagas.

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärende hos domstolar omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på finska, meänkieli eller samiska, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till dessa språk samt rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala finska, meänkieli eller samiska. Domstolen skall översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Lagstiftningen innebär också att den enskilde i kommuner som ingår i förvaltningsområdena har rätt att få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på respektive språk.

Enligt förordningen (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli lämnas statsbidrag för merkostnader som uppstår med anledning av minoritetsspråkslagstiftningen. Statsbidraget fördelas i samråd med

berörda kommuner och landsting. Statsbidrag utgår för merkostnader som föranleds av språklagarna. Stödberättigade kostnader är dels insatser som rör översättning, tolkning, m.m. som krävs för kommunikation mellan myndigheter och enskilda, dels kostnader som följer av insatser inom kommunens förskoleverksamhet och äldreomsorg. Det innebär att endast nytillkomna kostnader som uppstår p.g.a. minoritetsspråklagarna är stödberättigade. Under år 2007 fördelades medlen enligt följande.

Arjeplogs kommun	519 000 kr
Gällivare kommun	1 010 000 kr
Haparanda kommun	1 145 000 kr
Jokkmokks kommun	573 000 kr
Kiruna kommun	1 097 000 kr
Pajala kommun	603 000 kr
Övertorneå kommun	827 000 kr
Norrbottens läns landsting	226 000 kr

Länsstyrelsen i Norrbottens län har fördelat statsbidraget på så sätt att varje kommun inom förvaltningsområdet har fått ett grundbelopp per språk. För det samiska språket har ett grundbelopp utgått för de olika varieteterna syd-, lule- respektive nordsamiska. Därutöver har resten av medlen fördelats genom att kommunernas andelar av det totala bidraget har beräknats på grundval av antalet invånare i kommunen. Vissa justeringar har gjorts för att kompensera kommuner med stor andel personer som tillhör nationella minoriteter.

5.4 Bestämmelser på utbildningsområdet

Förskoleverksamhet

Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) tar upp frågan om kulturell mångfald och medvetenhet om det egna kulturarvet. Förskoleverksamheten ska bidra till att barn som tillhör en nationell minoritet får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Förskoleverksamheten ska stimulera varje barns språkutveckling och medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Läroplanen gäller för de förskolor som kommunen är huvudman för. Läroplanen ska också ligga till grund för bedömningen av kvalitetskravet till tillståndsprovning av enskilda förskolor. För familjedaghem ska läroplanen vara vägledande.

I dag är kommunerna inom förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska skyldiga att ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska (8 § lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndighet och domstolar respektive 8 § lagen om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar). I begreppet förskoleverksamhet ingår förskola, familjedaghem och öppen förskola.

Enligt 2 kap. 3 § sameskolförordningen (1995:205) får Sameskolstyrelsen efter avtal med en kommun fullgöra kommunens uppgifter inom förskoleklassen, förskoleverksamheten och skolomsorgen för samiska barn. Stadgandet undantar dock inte kommunerna inom förvaltningsområdet för samiska från skyldigheten att anordna förskoleverksamhet helt eller delvis på samiska för barn vars vårdnadshavare begär det. Det innebär i stället att förskoleverksamheten kan anordnas genom sameskolans försorg. Förskoleverksamheten inom sameskolan har samma mål som för den kommunala verksamheten.

Grundskola

Rätten till modersmålsundervisning regleras i 2 kap. grundskoleförordningen (1994:1194). Om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, ska eleven få undervisning i detta språk som ett ämne (modersmålsundervisning), om eleven har grundläggande kunskaper i språket, och eleven önskar få sådan undervisning. Modersmålsundervisning kan anordnas som språkval, som elevens val, inom ramen för skolans val, eller utanför timplanebunden tid (10 §). Enligt 13 § är en kommun skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk, endast om det finns en lämplig lärare.

Enligt 2 kap. 7 § grundskoleförordningen får en kommun anordna tvåspråkig undervisning för delar av undervisningen i årskurserna 1–6 på umgängesspråket för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en av eller båda sina vårdnadshavarna. För elever med finska som umgängesspråk får sådan undervisning anordnas även i årskurserna 7–9. Under den sammanlagda tid som tvåspråkig undervisning anordnas får högst hälften anordnas på umgängesspråket. Undervisningen ska planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden. I en försöksverksamhet som regleras i förordningen (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan får sådan anordnas i årskurserna 7–9 även för övriga elever.

Sameskolan

Enligt skollagen (1985:1100) får samiska barn fullgöra sin skolplikt i sameskolan i stället för i den kommunala grundskolan. I dag finns fem sameskolor i Sverige, i Karesuando, Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Tärnaby. Under läsåret 2007/08 uppgick antalet elever i förskoleklass och årskurserna 1–6 till sammanlagt 182 elever.

Syftet med sameskolan är, enligt skollagen, att ge samiska barn en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen till och med årskurs 6 i grundskolan. Staten är genom Sameskolstyrelsen huvudman för sameskolan. Sameskolstyrelsen utses av Sametinget och ska genom yttranden och förslag främja och utveckla samiska undervisningsinslag i det offentliga skolväsendet för barn och ungdomar

samt främja utveckling och produktion av läromedel för samisk undervisning.

De mål som fastställts i grundskolans läroplan (Lpo 94) och kursplaner ska även uppnås i sameskolan. Enligt läroplanen ska sameskolan utöver grundskolans mål ansvara för att varje elev efter genomgången sameskola är förtrogen med det samiska kulturarvet och kan tala, läsa och skriva samiska. I sameskolan sker undervisning på svenska och samiska. Ämnet samiska ska förekomma i samtliga årskurser.

Integrerad samisk undervisning

Inom Sameskolstyrelsens ansvarsområde ingår att träffa avtal med kommuner och anordna integrerad samisk undervisning på grundskolenivå enligt 8 kap. sameskolförordningen (1995:205). Försöksverksamhet med integrerad samisk undervisning påbörjades läsåret 1983/84 och permanentades hösten 1987. Utbildningen ska vara en fördjupning för de samiska eleverna och samordnas med motsvarande utbildning för andra elever i grundskolan. Den integrerade samiska undervisningen omfattar alla grundskolans årskurser och är ett viktigt komplement till sameskolorna. De elever som inte har möjlighet att välja sameskola kan härigenom få samisk inriktning i sin grundskoleutbildning. Vidare blir integrerad samisk undervisning i årskurserna 7–9 en naturlig fortsättning för elever som genomgått sameskola. Integrerad samisk undervisning finns i nio kommuner med totalt 152 elever (läsåret 2007/08).

Med integrerad samisk undervisning avses undervisning med samiska inslag och undervisning i samiska utöver den undervisning som anordnas i samiska som modersmålsundervisning. Vanligt förekommande ämnen är samiska, sameslöjd och samhällsorienterande ämnen. Även naturorienterande ämnen, hemkunskap, musik och bild förekommer i varierande grad. Samiska används ofta som undervisningsspråk i de integrerade ämnena. Undervisningen ska integreras med motsvarande undervisning för andra elever i grundskolan.

Ett krav på kommuner som önskar bedriva integrerad verksamhet är att skolan har undervisning i samiska. Sameskolstyrelsen har genom avtalen med kommunerna insyn i och möjlighet att påverka innehållet i den integrerade samiska undervisningen. Däremot har man inte inflytande över modersmålsundervisningen. Det har, enligt Utredningen om finska och sydsamiska språken, lett till att Sameskolstyrelsen inte har kännedom om organisationen och omfattningen av undervisningen av samiska som modersmål och den har heller inte ansvar för att stödja den pedagogiska utvecklingen för modersmålsundervisningen utanför sameskolorna.

Gymnasieskolan

Motsvarande bestämmelser för modersmålsundervisning gäller för gymnasieskolan som för grundskolan, enligt 5 kap. 7 och 12 §§ gymnasieförordningen (1992:394). Modersmålsundervisning kan anordnas som individuellt val, utökat program eller som ersättning för undervisning i andra språk än svenska och engelska (9 §). En kommun är

skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk även om antalet elever är mindre än fem, vilket tidigare var ett krav (12 §).

Läroplaner

I läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklasser och fritidshemmet (Lpo 94, SKOLFS 1994:1) och läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94, SKOLFS 1994:2) anges att eleverna efter genomgången grundskola respektive gymnasieskola ska ha kunskap om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

Vuxenutbildning

Vuxenutbildning som särskilt riktar sig till de nationella minoriteterna bedrivs bl.a. inom folkbildningen. Exempel på sådan verksamhet finns vid bl.a. Axevalla folkhögskola, Göteborgs folkhögskola i Agnesberg och Tornedalens folkhögskola.

Samernas utbildningscentrum är en privat utbildningssamordnare, en stiftelse med Svenska Samernas Riksförbund (SSR), Same Ätnam och Jokkmokks kommun som huvudmän. Skolan bedriver vuxenutbildning i form av kurser i språk, slöjd och företagande/rennäring samt viss uppdragsutbildning. Skolan erhåller ett årligt statsbidrag för sin verksamhet.

Sedan 2006 kan vuxna samer, som inte fått lära sig läsa och skriva på sitt modersmål, få bidrag för att kunna alfabetiseras, dvs. tillägna sig läs- och skrivfärdigheter, på samiska. Sametinget administrerar bidraget.

6 Uppföljning av minoritetspolitiken

6.1 Internationell övervakning av konventionsåtaganden

Stater som ratificerat Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen ska med jämna mellanrum lämna rapporter till Europarådet rörande genomförandet av åtagandena i dessa internationella överenskommelser. Rapporterna granskas av Europarådets expertkommittéer (rådgivande kommittén för ramkonventionen och expertkommittén för minoritetsspråkskonventionen) som avger yttranden rörande staternas uppfyllande av åtagandena till ministerkommittén. Kommittéerna gör även granskningsbesök i respektive stat för att undersöka förhållandena på plats och för att föra en dialog med berörda aktörer rörande efterlevnaden av åtagandena. Staten ifråga ges även möjlighet att komma med kommentarer på kommittéernas rapporter. Därefter fattar ministerkommittén beslut rörande statens efterlevnad och eventuella rekommendationer. Syftet med övervakningen är att staterna ska beakta ministerkommitténs och expert- respektive rådgivande

kommitténs rekommendationer och förändra sin politik på ett sådant sätt att efterlevnaden av åtagandena förbättras.

Europarådet har genomfört två granskningsomgångar i Sverige av efterlevnaden av ramkonventionen, som resulterat i en rad synpunkter från den rådgivande kommittén (Advisory Committee Opinion on Sweden ACFC/INF/OP/I[2003]006, 25 aug. 2002, och Second Opinion ACFC/OP/II[2007]006, 8 nov. 2007) och rekommendationer från ministerrådet (Committee of Ministers Resolution ResCMN[2003]12, 10 dec. 2003 och Resolution ResCMN[2008]4, 11 juni 2008).

När det gäller minoritetsspråkskonventionen är Sverige för närvarande inne i den tredje granskningsomgången som ännu inte har avslutats. Expertkommittén har vid två tillfällen lämnat synpunkter på efterlevnaden (Report of the Committee of Experts ECRML[2003]1, 19 juni 2003, och Report ECRML[2006]4, 27 sep. 2006) och även här har Europarådets ministerråd lämnat rekommendationer till Sverige (Committee of Ministers Recommendation RecChL[2003]1, 19 juni 2003, och Recommendation RecChL[2006]4, 27 sep. 2006). Även Europarådets Kommission mot rasism och intolerans, ECRI, har granskat de nationella minoriteternas situation i Sverige och lämnat rekommendationer (European Commission against Racism and Intolerance, ECRI, Third report on Sweden, CRI[2005]26, 17 dec. 2004).

Europarådets granskning visar att Sverige vidtagit viktiga steg för att skydda de nationella minoriteterna, men att ytterligare åtgärder behövs på en rad områden för att förbättra efterlevnaden av konventionerna.

Motsvarande internationella övervakningssystem finns rörande FN:s konventioner. En del synpunkter rörande de nationella minoriteternas situation har även lämnats till Sverige i anslutning till granskning av Sveriges efterlevnad av andra konventioner, såsom FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW/C/SWE/CO/7, 8 apr. 2008) och FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD/SWE/CO/18, 21 aug. 2008).

Samtliga rapporter finns tillgängliga på www.regeringen.se.

6.2 Nationell uppföljning av minoritetspolitiken

Den nationella uppföljningen av minoritetspolitiken har framför allt rört konsekvenserna av de tidigare nämnda minoritetsspråkslagarna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ska årligen redovisa hur statsbidraget till kommuner och landsting inom förvaltningsområdet som lämnas enligt förordningen (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli, har fördelats samt resultaten av dessa regionala insatser och kostnaderna för dem.

Länsstyrelsen i Norrbottens län genomförde under år 2000 enkätundersökningar med statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter och domstolar (Finska, meänkieli och samiska – utvärdering av regionala åtgärder för nationella minoritetsspråk). Syftet var att kartlägga i vilken utsträckning myndigheter och domstolar haft kontakter med enskilda på minoritetsspråken, vilka språkkunskaper som

finns hos myndigheterna/domstolarna, om det skett förändringar samt vilka åtgärder som har vidtagits. Vidare genomfördes enkätundersökningar med inriktning mot skol- och förskoleverksamhet och äldreomsorg. Av länsstyrelsens redovisning av undersökningarna framkom bl.a. att enskildas nyttjande av språkrättigheterna varit låg. Mot bakgrund av detta resultat lät länsstyrelsen forskare vid Luleå tekniska universitet undersöka om och varför språkanvändare har använt respektive inte använt sig av de möjligheter som lagarna innebär. Forskarna gjorde intervjuundersökningar under 2002 med minoritetsspråkanvändare, representanter för föreningar, organisationer och myndigheter i tre kommuner inom förvaltningsområdet. Resultaten av intervjuerna redovisades i september 2002 (Lars Elenius, Lars Ekenberg: Minoritetsspråk och myndighetskontakt).

Riksdagens konstitutionsutskott har genomfört en uppföljning av 1999 års riksdagsbeslut om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2005/06:KU19). Som ett led i arbetet har två forskarrapporter tagits fram rörande minoritetspolitiken. Huvudfrågan för uppföljningen har varit om, och i så fall på vilka sätt, de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande har stärkts samt om minoritetsspråken har getts sådant stöd så att de hålls levande. Forskare vid Stockholms universitet har haft i uppdrag att belysa dels huruvida de nationella minoritetsspråken har fått det stöd de behöver för att kunna leva vidare och utvecklas samt hur de berörda minoriteterna upplever de insatser som staten hittills genomfört, dels vilka insatser som vidtagits för att ge minoriteterna möjlighet till samråd och ökat inflytande i frågor som berör dem, samt vilka resultat dessa insatser lett till. I uppdraget har också ingått att undersöka huruvida tillgången till medier på minoritetsspråk har ökat, samt hur minoriteterna själva upplever tillgången till och betydelsen av medier på det egna språket (Kenneth Hyltenstam, Tommaso M. Milani: Nationella minoriteter och minoritetsspråk – Uppföljning av Sveriges efterlevnad av Europarådets konventioner på nationell nivå: ett minoritetsperspektiv, 2004).

Vidare har konstitutionsutskottet låtit en forskare vid Luleå Tekniska Universitet undersöka vad som hänt i förvaltningsområdena efter lagarnas införande och vilket det faktiska utfallet av användningen av minoritetsspråken blivit (Lars Elenius: Ett uthålligt språk – genomförande av lagarna om användning av minoritetsspråk i förvaltningsområdena i Norrbottens län åren 2000–2004, 2004).

Den minoritetspolitiska reformens effekter och de nationella minoriteternas nuvarande situation har även berörts av Statens skolverk (De nationella minoriteternas utbildningssituation, 2005; Romer i skolan – en fördjupad studie, 2007), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (Diskriminering av romer i Sverige, 2003; Diskriminering av samer – samers rättigheter ur ett diskrimineringsperspektiv, 2008; Diskriminering av nationella minoriteter inom utbildningsområdet, 2008) och Barnombudsmannen (De vill att jag ska vara osynlig, 2005; Rätten till delaktighet och inflytande för samiska barn och ungdomar, 2008) i ett antal rapporter.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet har under 2006/2007 genomfört en enkätundersökning bland landets kommuner

(IJ2008/858/DISK). Syftet med undersökningen var att få en bild av kommunernas arbete med de minoritetspolitiska målen.

Situationen för de nationella minoritetsspråken i Sverige har även behandlats i betänkandena Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd (SOU 2005:40) och Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket (SOU 2006:19) och departementspromemorian Nationella minoritetsspråk vid domstolar och myndigheter – Ett alternativ (Ds 2008:26).

Som tidigare nämnts har även en del studier om språken romani chib, meänkieli och jiddisch genomförts.

Resultaten av rapporterna redovisas i samband med att regeringens förslag och bedömningar redovisas. Sammanfattningsvis kan konstateras att det av rapporterna framgår att åtgärder behöver vidtas på en rad områden.

7 Minoritetspolitikens fortsatta inriktning

Regeringens bedömning: En samlad strategi behöver utarbetas för att möta de nationella minoriteternas behov och för att förbättra efterlevnaden av Sveriges folkrättsliga minoritetsåtaganden. Regeringens strategi för de nationella minoriteterna bör omfatta åtgärder för att

- förtydliga den rättsliga regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter genom en sammanhållen lag som gäller i hela landet och inte enbart i en viss region av landet,
- motverka diskriminering och utsatthet,
- säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen och uppföljning av vidtagna åtgärder,
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, samt
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

7.1 Erkännandets betydelse

När Sverige år 2000 ratificerade Europarådets ramkonvention respektive minoritetsspråkskonventionen innebar det ett senkommet erkännande av vårt lands historiska nationella minoriteter, judar, romer, samer, sverigefinnar och tordalningar och deras språk, men också av vårt gemensamma svenska kulturarv. Det var ett erkännande av grupper som både osynliggjorts och undertryckts under långa tider. Därmed togs viktiga steg mot en upprättelse. Genom denna proposition tas nu ytterligare steg. De nationella minoriteterna har historisk hemortsrätt som invånare i vårt land på samma sätt som majoritetsbefolkningen, i den meningen att vårt lands invånare sedan urminnes tid levt sida vid sida med olika etniska identiteter och språk.

Skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en del av förverkligandet av de mänskliga rättigheterna. Riksdagens erkännande innebär att de nationella minoriteterna givits en särställning i det svenska samhället. Erkännandet innebär också ett ställningstagande att Sverige

väljer att ta ett folkrättsligt ansvar i främjandet av minoritetsspråken och kulturena. Detta ansvar innefattar att ge grupperna skydd och aktivt främja bevarandet av gruppernas språk och kulturer i enlighet med intentionerna i Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen.

De nationella minoritetsspråken har funnits under mycket långt tid i det geografiska område som i dag utgör Sverige. Minoritetsspråken har dock på många sätt varit "historiskt osynliga" i det svenska samhället i den bemärkelsen att de haft en undanskymd och underordnad roll. De nationella minoritetsspråken har periodvis motarbetats av majoritetssamhället och dess företrädare. Den svenska staten bedrev under lång tid en aktiv assimileringspolitik där grundtanken var att det inte fanns utrymme för andra språk än svenska inom det område som utgör Sverige. Detta var särskilt tydligt i Tornedalen, där delningen av riket 1809 även innebar att den nya riksgränsen inte följde språkgränsen.

Riksdagens erkännande av de nationella minoriteterna innebär ett tydligt avståndstagande från tidigare assimileringstankegångar. De nationella minoriteterna har i dag rätt att vara olika och att bevara och utveckla det egna språket och kulturen. De nationella minoritetsspråken är en värdefull del av den kulturella mångfalden och Sveriges kulturarv.

Företrädare för de nationella minoriteterna vittnar om att erkännandet som nationella minoriteter – i enlighet med Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen – har haft stor betydelse för grupperna. Erkännandet har gett gruppernas krav större legitimitet i majoritetssamhället och det har stärkt deras vilja att värna den egna särarten, det egna språket och kulturen.

7.2 En samlad strategi behövs för att nå det minoritetspolitiska målet

Den internationella och nationella uppföljningen som redovisas i avsnitt 6.1 och 6.2 visar att lagstiftarens intentioner för minoritetspolitikens område inte har förverkligats på det sätt som avsågs. Regeringen har i budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1 utg. omr. 1 s. 78) bl.a. därför konstaterat att en central utgångspunkt för det minoritetspolitiska reformarbetet är att de nationella minoriteternas egenmakt och förutsättningar att bevara och revitalisera språk och kultur stärks. Kunskapen och medvetenheten om de nationella minoriteterna och deras förutsättningar ska förbättras. Strukturer i samhället, som ska säkerställa att de av riksdagen fastställda målen uppfylls, behöver förstärkas så att de nationella minoriteterna ska kunna nyttja sina lagstadgade rättigheter. Erkännandet har inte medfört sådana förändringar i samhället att de minoritetspolitiska målen kan nås eller att de nationella minoriteterna kan nyttja sina rättigheter fullt ut. Det av riksdagen givna erkännandet har inte i tillräcklig grad fyllts med ett reellt innehåll som märks i de nationella minoriteternas vardag. De nationella minoriteterna saknar fortfarande verktyg för att stärka och återta sina språk och de saknar ofta inflytande i majoritetssamhället i frågor som berör dem.

Minoritetsspråkslagarna har visserligen medfört att de nationella minoritetsspråken fått en annan status i samhället, åtminstone regionalt.

Språken finska, meänkieli och samiska ska kunna användas som officiella språk inom förvaltningsområdena i Norrbotten. Det har dock funnits en tveksamhet om hur minoritetsspråkslagarna ska omsättas i praktiken och hur statsbidragen får användas.

Utanför förvaltningsområdena är majoritetsbefolkningen och samhällets företrädare ofta inte medvetna om de nationella minoriteternas särställning och deras behov eller om Sveriges internationella minoritetsåtaganden. Europarådets granskning och nationell uppföljning visar att de lagstiftningsåtgärder som vidtogs i anslutning till ratificeringen inte varit tillräckliga för att få till stånd ett tillräckligt skydd i hela landet enligt ramkonventionen och del II i minoritetsspråkskonventionen. Det förstärkta minoritetsskyddet enligt del III i minoritetsspråkskonventionen omfattar inte heller tillräckligt många enskilda. Behovet av att utvidga omfattningen av gällande lagstiftning kvarstår.

Genomförandet av minoritetspolitiken har i många fall präglats av låg ambitionsnivå på lokal nivå och otydlighet från statsmaktens sida. Minoritetspolitikens syften har blandats ihop med integrationspolitikens syften.

Syftet med de minoritetspolitiska målen har inte heller varit tillräckligt tydliga och majoritetssamhällets engagemang för förverkligandet har varit lågt. Europarådet har i sin kritik bl.a. pekat på att bristande kontinuitet och koordinering inom minoritetspolitiken på lokal och central nivå försvårar genomförandet. Erfarenheterna visar också att effekterna av vidtagna åtgärder inom nuvarande förvaltningsområden inte har följts upp i tillräcklig omfattning.

Regeringen anser, mot bakgrund av det som har framkommit vid uppföljningen av minoritetspolitiken, att de åtgärder som vidtogs i samband med ratificeringen behöver kompletteras och att ambitionsnivån i genomförandet av minoritetspolitiken behöver höjas. Åtagandena gentemot minoriteterna behöver konkretiseras och de nationella minoriteternas särskilda ställning i det svenska samhället behöver tydliggöras så att beslutsfattare och tjänstemän på olika nivåer i samhället bättre förstår Sveriges folkrättsliga åtaganden och att beslut som fattas lever upp till dessa åtaganden.

För att det minoritetspolitiska målet ska kunna nås behöver det fortsatta arbetet, enligt regeringens bedömning, präglas av långsiktighet och större medvetenhet. Regeringen anser att det finns behov av en samlad strategi för minoritetspolitiken som anger en övergripande och långsiktig inriktning på politiken. Bevarandeperspektivet och de nationella minoriteternas delaktighet behöver lyftas fram tydligare. De nationella minoriteterna behöver ges bättre verktyg för att kunna tillägna sig, utveckla, bevara och återta sina språk. Därutöver behöver det rättsliga regelverket rörande det allmännas ansvar för minoritetspolitiken och de nationella minoriteternas rättigheter förtydligas.

Regeringens strategi för de nationella minoriteterna bör därför omfatta åtgärder för att

- förtydliga den rättsliga regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter genom en sammanhållen lag som gäller i hela landet och inte enbart i en viss region i landet,
- motverka diskriminering och utsatthet,

- säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen och uppföljning av vidtagna åtgärder,
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, samt
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

7.3 Nationell minoritetslagstiftning införs

Regeringens förslag: En ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk införs. Lagen ersätter lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska i domstolar och förvaltningsmyndigheter och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli i domstolar och förvaltningsmyndigheter.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet myndigheter och kommuner tillstyrker förslaget att en samlad lagstiftning införs och anser att det innebär en tydligare lagstiftning som skulle ge ett bättre genomslag för den svenska minoritetspolitiken i hela landet. *Svenska språknämnden* påpekar att i en stat med flera språk är språklagar ofta ett redskap för att förhindra att starkare språk alltför mycket tränger tillbaka språk med en relativt sett svagare ställning. *Sametinget* har inget att erinra mot att nuvarande lagstiftning ersätts av en samlad lagstiftning. *Jämställhetsombudsmannen* anser att det är hög tid att införa en ny lag som ger ytterligare stöd till minoriteternas rätt såväl språkligt som kulturellt.

Skälen för regeringens förslag: Den svenska minoritetspolitiken har inte fått det genomslag som krävs för att kunna uppfylla Sveriges folkrättsliga åtaganden. Minoritetsspråkslagarnas geografiska begränsning och bristen på annan lagstiftning på detta område har medfört att de nationella minoriteternas behov inte beaktats i tillräcklig omfattning utanför nuvarande förvaltningsområden.

Det finns behov av att förtydliga den rättsliga regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter genom en sammanhållen lag som gäller i hela landet och inte enbart i en viss region av landet. Regeringen noterar även att Europarådets ministerråd har rekommenderat Sverige att införa nationell lagstiftning i linje med utredningens förslag. Regeringen anser därför att en ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör införas. Lagen bör ersätta nu gällande minoritetsspråklagar.

Lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar är likalydande till sitt innehåll med undantag för angivna kommuner och språk. Regeringen bedömer att det inte finns något mervärde i att ha flera lagar som reglerar respektive språk. Det är mer ändamålsenligt att ha *en* lag om nationella minoriteter som är tillämplig i hela landet. I den nya lagen bör även ett antal nya bestämmelser införas för att förbättra Sveriges efterlevnad av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen.

Den föreslagna lagen bör således gälla i hela landet och inte endast i en viss region, men även fortsättningsvis bör det finnas geografiskt begränsade bestämmelser som ger ett förstärkt skydd i ett visst område och som motsvarar de olika skyddsnivåerna i ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen.

7.4 Diskriminering och utsatthet bland de nationella minoriteterna

De nationella minoriteterna har under olika perioder varit utsatta och marginaliserade i det svenska samhället. Även övergrepp och kränkningar mot enskilda individer har förekommit långt in på 1900-talet bl.a. i form av rasbiologisk forskning, tvångsregistrering av etnicitet, kollektiva tvångsflyttningar och avhysningar under statsmaktens försorg, tvångssteriliseringar och omhändertaganden. Barn tillhörande nationella minoriteter har placerats i skolformer som skilt dem från föräldrarna under långa perioder. Barn har inte tillåtits att använda sitt minoritetsspråk i skolan och det egna språket blev i många fall något skambelagt. Enskilda har förlorat sitt modersmål i mötet med majoritetssamhällets assimilationstryck. En del barn har även utslutits från möjligheten att gå i vanlig kommunal skola såsom majoritetsbefolkningens barn.

En del enskilda möter än i dag öppen och dold diskriminering och kränkande behandling. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Barnombudsmannen rapporterar att barn som tillhör nationella minoriteter upplever sig diskriminerade och trakasserade i Sverige 2008. En kartläggning gjord av Malmö kommun 2008 visar att en del romska barn inte går i skolan, trots att det råder skolplikt.

En del enskilda som tillhör de nationella minoriteterna är fortfarande marginaliserade och lever i ett utanförskap. Många romer i Sverige har inte samma förutsättningar som andra när det gäller t.ex. delaktighet på arbets- och bostadsmarknaden, eftersom de fortfarande i hög grad bemöts med fördomar och diskrimineras. Det försämrar romers möjligheter till ekonomisk och social jämlikhet. Många romska barn har inte samma utbildningsförutsättningar som barn som tillhör majoritetsbefolkningen, vilket påverkar deras framtida försörjning och delaktighet i samhället.

Antiziganism, antisemitism eller andra former av rasism kan aldrig accepteras i ett demokratiskt samhälle. Regeringen anser att diskriminering av de nationella minoriteterna behöver bekämpas och synliggöras. Regeringen anser att skyddet av de nationella minoriteterna behöver bli en naturlig del av kommuners och myndigheters dagliga arbete med att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Det kan t.ex. handla om att säkerställa att diskrimineringslagstiftning efterlevs i de egna organisationerna, såsom att införa rutiner inom kommunala bostadsföretag så att enskilda inte blir eller upplever sig bli diskriminerade, eller att anställda inte förvägras möjligheten att tala sitt nationella minoritetsspråk på arbetsplatsen.

7.5 Bristande uppföljning och styrning försvårar genomförandet

Regeringen anser att de minoritetspolitiska insatserna behöver förstärkas på en rad områden för att säkerställa förbättrad efterlevnad av åtagandena i konventionerna. Engagemanget för de minoritetspolitiska målen på lokal, regional och nationell nivå behöver också öka och genomföras på ett konsekvent sätt.

Det finns i dag ingen sektorsmyndighet med ansvar för de minoritetspolitiska målen och inte heller några andra myndighets- eller uppföljningsstrukturer som kan säkerställa ett genomförande av politiken. Utgångspunkter för det fortsatta reformarbetet bör därför vara att konkretisera målet för politiken, klargöra samhällets ansvar och att skapa en fungerande uppföljning och styrning för att kunna avläsa effekter av vidtagna åtgärder. Det innebär bl.a. att en ansvarig myndighet med uppföljningsansvar utses och att andra berörda myndigheters ansvar rörande nationella minoriteter förtydligas och samordnas bättre.

Regeringen anser att den minoritetspolitiska medvetenheten i det svenska samhället behöver förbättras genom arbete som bygger på kunskap om bl.a. majoritetens roll i bevarandet av minoritetsspråken. Kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetspolitikens syften bland beslutsfattare, tjänstemän och allmänheten behöver därför höjas.

7.6 De nationella minoriteternas egenmakt och inflytande behöver stärkas

Makt att forma sin egen framtid

Om människor ges egenmakt, dvs. verktyg och förutsättningar att forma sin egen framtid, kan den styrka som gruppen besitter kanaliseras. Det ger kraft att vända en språkbytesprocess, kraft och mod att återta ett språk som kanske är starkt hotat. Att få tala och värna sitt eget språk är inget privilegium för de nationella minoriteterna, det är en rättighet.

Den finns en stark kraft hos de nationella minoriteterna att vilja värna det egna språket och den egna kulturen. Att dessa grupper har kunnat bevara sin särart under så lång tid i Sverige, trots starkt assimilationstryck från majoriteten, är i sig ett tecken på styrka.

Kunskap ger egenmakt

Regeringen anser att det behövs en medveten strategi för att stärka de nationella minoriteternas egenmakt att forma och styra sin framtid som minoriteter. Regeringen anser också att det är viktigt att stärka de nationella minoriteternas egenmakt så att de kan kräva sin rätt i majoritetssamhället och inte behöva vara beroende av majoritetssamhällets välvilja och engagemang för att få sina rättigheter respekterade. Det förhållandet att det finns regelverk som ger enskilda rättigheter betyder inte alltid att dessa rättigheter förverkligas.

Konstitutionsutskottets uppföljning visar att de nationella minoriteterna inte kunnat nyttja sina lagstadgade rättigheter fullt ut.

En ökad kunskap om minoritetsrättigheter bland de nationella minoriteterna stärker de nationella minoriteternas egenmakt. En enskild individ som inte känner till sina rättigheter och inte förstår i vilket sammanhang han eller hon kan hävda sina rättigheter, kommer knappast att använda sig av den möjligheten. Det krävs således att minoriteterna medvetandegörs i tillräcklig omfattning. Det krävs också att samhällets företrädare känner till lagstiftningen och informerar i tillräcklig omfattning om de rättigheter som finns.

Inflytande ger egenmakt

De nationella minoriteternas möjligheter att påverka i frågor som berör dem är fortfarande begränsade. Regeringen anser att de nationella minoriteternas möjlighet till inflytande är en nyckel till förbättrad efterlevnad av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen. En fungerande dialog och reellt inflytande, inte minst på lokal nivå, skulle synliggöra de nationella minoriteternas förutsättningar och behov i majoritetssamhället. Genom att synliggöra behoven kan man påbörja en process för att förbättra situationen. Genom att hitta bra samrådsformer kan man även överbrygga motsättningar och motverka fördomar mot de nationella minoriteterna.

En viktig utgångspunkt för den minoritetspolitiska reformen bör därför vara att finna metoder för att öka de nationella minoriteternas reella och effektiva inflytande.

7.7 Revitalisering av de nationella minoritetsspråken

Språket är en del av identiteten

Minoritetsspråken är en viktig del av de nationella minoriteternas identitet och kulturarv. Minoritetsspråken är genom sin långa historiska närvaro också en levande del av vårt svenska kulturarv. Språket är ett av de drag som markerar gruppernas särdrag gentemot andra och även en sammanbindande faktor inom gruppen.

Även för den enskilde individen kan språket utgöra en viktig del av identiteten och självkänslan. För många individer är minoritetsspråket även modersmålet. Modersmålet är inte bara ett redskap för kommunikation och kunskapsinhämtning, utan det kan också vara starkt förknippat med emotionella värden och något som knyter oss till våra närstående och den kulturgemenskap vi tillhör.

För ett urfolk som samerna finns mycket av den traditionella kunskapen inom gruppen bevarad i själva språket och endast en del av denna kunskap finns nedtecknad. Bevarandet av språket blir livsviktigt för kontinuiteten och förmedlandet av kulturen. Om språket går förlorat, går även den inbäddade kunskapen förlorad.

En enskild som inte har tillgång till gruppens språk hamnar lätt i ett utanförskap inom gruppen. Språket blir en nyckel in i minoritetsgruppen, det förstärker grupptillhörigheten och därmed delaktigheten. För samerna finns det även en direkt koppling mellan språket och delaktigheten. Rösträtt i sametingsval förutsätter i dag bl.a. att den enskilde, dennes föräldrar eller far- eller morföräldrar har eller har haft samiska som språk i hemmet, enligt 1 kap. 2 § sametingslagen (1992:1433).

Minoritetsspråkens framtid är oviss

Det pågår en språkbytesprocess bland de nationella minoriteterna i Sverige. Det innebär att minoritetsspråkens förutsättningar att överleva försämras genom att majoritetsspråket genom sin dominans och högre status i samhället dominerar i så gott som alla viktiga s.k. språkdomäner (användningsområden eller situationer där språken kan användas). Minoritetsspråken tappar mark genom att de talas av allt färre individer och i allt färre sammanhang, nya termer och begrepp utvecklas inte, talarnas språkfärdighet blir sämre liksom deras förutsättningar att föra språket vidare till nästa generation. Ett likartat negativt mönster kan avläsas inom samtliga nationella minoritetsspråk. Den språkliga kedjan mellan generationerna är i många fall bruten eller försvagad. Den äldsta generationen talar och kanske även läser och skriver på minoritetsspråket. Mellangenerationen talar kanske fortfarande språket, men har inte alltid själva tillräckliga kunskaper för att kunna föra över språket till sina barn, även om de skulle vilja. Barnens möjligheter att bli aktivt tvåspråkiga i majoritets- och minoritetsspråket blir därmed begränsade.

Det är möjligt att bryta och vända en pågående språkbytesprocess bl.a. genom aktiva åtgärder från majoritetssamhällets sida och en stark medvetenhet och vilja att bevara det egna språket hos minoriteterna själva. Forskning visar att ett minoritetsspråk kan *revitaliseras*, dvs. den negativa processen kan vändas så att språket börjar återvinna mark som tidigare gått förlorad.

Språkbytesprocessen behöver vändas

Om de nationella minoritetsspråken ska kunna bestå och utvecklas som levande språk i Sverige, måste den pågående språkbytesprocessen brytas och vändas. Regeringen anser att minoritetsspråkens fortlevnad kan stärkas genom att stödja barns språkutveckling. Därmed kan språken få fler nya talare (förstaspråkstalare) och förutsättningar skapas för att talarna kan tillägna sig språket fullt ut. Även vuxna behöver förbättra sina språkkunskaper för att kunna återta språket och som aktiva talare bättre kunna stödja barnens språkutveckling. Behovet av fortsatta alfabetiseringsinsatser (insatser för att stärka vuxnas läs- och skrivkunnighet i minoritetsspråket) kvarstår för samerna – eftersom många vuxna aldrig fått lära sig att läsa och skriva på samiska – och motsvarande insatser skulle behövas för att stärka enskildas kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. För vissa av språken behövs

språkvårdande insatser såsom standardisering och utveckling av ny terminologi.

För de mindre samiska språkvarieteterna, såsom syd- och lulesamiskan, bedöms läget vara akut. Om inte tillräckligt effektiva åtgärder sätts in, kommer det snart att vara för sent att revitalisera språken eftersom den språkliga basen eroderas och förutsättningarna försämras. Om basen blir för liten, går det inte längre att rädda språket, även om viljan skulle finnas. Om syd- och lulesamiskan skulle försvinna i Sverige, skulle språket sannolikt gå förlorat även i Norge eftersom den språkliga basen blir för liten för att kunna upprätthålla språket. Om samiska varieteter försvinner skulle det samiska folket förlora en viktig beståndsdel i sin kollektiva identitet och sin kultur.

För syd- och lulesamiskans del bedöms den negativa utvecklingen fortfarande kunna vändas, under förutsättning att aktiva revitaliseringsåtgärder omgående sätts in. Syd- och lulesamiskan talas fortfarande av en tillräckligt stor befolkning för att de ska vara möjliga och realistiska att revitalisera. Det finns goda exempel från utlandet som visar att revitalisering kan åstadkommas med riktade insatser om gruppen har den starka vilja som behövs. Samerna har viljan att återta sitt språk.

Den kartläggning som gjorts av Utredningen om finska och sydsamiska språken visar att många enskilda samer känner att majoritetssamhället, genom den tidigare bedrivna assimilering- och utbildningspolitiken, bidragit till att de förlorat sitt språk eller aldrig givits möjligheter att tillägna sig det och de efterfrågar därför ett ansvarstagande för den tidigare förda politiken. Utredningen drar slutsatsen att en anda av försoning och ansvarstagande bör prägla utformningen av den fortsatta minoritetspolitiken och att detta bör komma till uttryck i en stark vilja att försöka rätta till den uppkomna situationen.

Regeringen konstaterar att ratificeringen av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen inte har medfört någon djupare diskussion eller medvetenhet om vad som krävs för att minoritetsspråken ska kunna bestå som levande språk i Sverige. Det råder även stor okunskap om vilka faktorer som påverkar språkbevarandet. Majoritetssamhällets betydelse i sammanhanget har inte heller diskuteras i någon större utsträckning. De nationella minoriteterna kan, enligt språkforskare, inte på egen hand vända denna språkbytesprocess – även om viljan finns – eftersom de inte förfogar över eller har tillgång till väsentliga språkbevarande faktorerna på samhälls- och grupp-nivå, såsom språklagstiftning för att skydda minoritetsspråket och utbildning i och på minoritetsspråket. De har inte heller alltid tillgång till egna institutioner och minoritetsspråkig media. Om det finns gynnsamma språkbevarande förutsättningar på samhälls- och grupp-nivå, kan den enskilde individen däremot på individnivå fatta medvetna beslut av betydelse för språkets fortlevnad. Sådana språkbevarande faktorer på individnivå rör språkval (t.ex. i vilken utsträckning och inom vilka domäner den enskilde väljer att tala minoritetsspråket) och socialisation (t.ex. vilket språk den enskilde väljer att överföra till sina barn).

När det gäller minoriteter som varit utsatta för assimileringstryck från majoritetssamhället måste man beakta att effekterna av sådan assimilering inte försvinner omgående. De svenska erfarenheterna från tillämpning av minoritetsspråkslagar visar tydligt att majoritetssamhällets

och minoriteternas värderingar och attityder är av central betydelse för om åtgärder för att höja ett språks status ska ha framgång.

Utredningen om finska och sydsamiska språken har pekat på att utgångspunkter för den minoritetspolitiska reformen därför bör vara att majoritetssamhället kan bidra till minoritetsspråkens överlevnad och utveckling genom att dels skapa ett språkbevarande klimat, dels bistå med konkreta verktyg för revitalisering. Regeringen delar denna bedömning.

Språkbevarande åtgärder behövs omgående

Regeringen anser att majoritetssamhället måste sträva efter att skapa ett språkbevarande klimat där även de nationella minoritetsspråken ges utrymme att utvecklas och frodas. Regeringen bedömer att det behövs samordnade parallella åtgärder för att förstärka revitaliseringen. Det behöver vidtas åtgärder på samhälls-, grupp- och individnivå för att uppnå en statushöjande, revitaliserande och synliggörande effekt på minoritetsspråken. För att säkerställa minoritetsspråkens fortlevnad på sikt behöver antalet modersmålstalare av dessa språk öka. Samhället behöver ta bättre vara på potentiella minoritetsspråkstalare och ge de barn och ungdomar som vill tillägna sig sitt minoritetsspråk möjligheter att göra det. Även barnkonventionens krav på att barn ska ges möjlighet att utveckla en egen kulturell minoritets- eller urfolksidentitet behöver beaktas tydligare i sammanhanget.

De nationella minoriteterna och deras språk har alla på sitt sätt haft, och har i viss mån alltså, låg status i det svenska samhället. Minoriteternas språk och kultur har inte varit något som värderats högt av majoritetssamhället. Majoritetssamhällets förhållningssätt och agerande i förhållande till minoritetsspråken påverkar även minoriteternas syn på det egna språket. Minoritetsspråkslagarna har inneburit och innebär att språkens status höjs, språkanvändarna ges möjligheter att nyttja språket i fler sammanhang och barns möjligheter att lära sig språket stärks. Inom förvaltningsområdena ges språkanvändarna möjlighet att dels successivt bygga upp fler språkdomäner genom ett offentligt bruk av språket, dels stödja barns språkinläring inom förskoleverksamhet. Minoritetsspråken kan därmed utvecklas till språk som kan användas inom ett antal viktiga samhällsdomäner. Om språket upplevs vara användbart i samhället stimuleras talarnas egen strävan att stärka språket. Potentiella talare ser möjligheter som inte tidigare funnits, vilket kan motivera fler att återta språket. Kunskaper i minoritetsspråket skulle ses som en merit i olika sammanhang och fler skulle välja att förbättra sina kunskaper.

Användningen av språket i offentliga sammanhang innebär också ett synliggörande av språket. Synliggörande ökar minoritetens vilja att använda språket. Synliggörandet ökar även majoritetens medvetenhet och förhoppningsvis även dess acceptans. Därmed kan även majoritetens förhållningssätt till minoriteten förbättras.

8 Skydd för de nationella minoriteterna

8.1 Diskriminering och negativa attityder

Den tidigare Ombudsmannen mot etnisk diskriminering – som från den 1 januari 2009 ersatts med den nya myndigheten Diskrimineringsombudsmannen – har sedan 2002 arbetat särskilt med frågor som rör diskriminering av romer. Myndigheten bedömer att riktade insatser och dialog med gruppen är av avgörande betydelse för benägenheten att anmäla diskriminering.

Av årsredovisningen för 2007 framgår att antalet anmälningar från romer har hållit sig ganska konstant de senaste åren, även om en viss ökning har skett. Myndigheten har drivit och driver alltså ett flertal ärenden om diskriminering av romer, bl.a. på bostadsmarknaden, inom arbetslivet och inom detaljhandeln. Judar, samer, sverigefinnar och tornedalingar anmäler alltså diskriminering till myndigheten i relativt liten utsträckning.

I rapporterna *Diskriminering av samer (2008)* och *Diskriminering av nationella minoriteter inom utbildningsväsendet (2008)* beskriver Ombudsmannen för etnisk diskriminering vad som har framkommit om enskildas upplevelser av diskriminering och utsatthet inom bl.a. utbildningsväsendet, i kontakter med myndigheter och domstolar och inom hälso- och sjukvården.

Barnombudsmannen har i rapporten *Rätten till delaktighet och inflytande för samiska barn och ungdomar (2008)* tagit upp att samiska ungdomar i Sverige i den gjorda undersökningen anser att de blir bemötta med fördomar, mobbning och diskriminering. Barnombudsmannen anser att situationen är oroande.

Europarådets rådgivande kommitté har lovordat svenska initiativ för att motverka diskriminering och betonat att arbetet måste fortsätta samt att frågan bör ges hög prioritet. Kommittén har särskilt lyft fram det arbete Ombudsmannen mot etnisk diskriminering har bedrivit med nationella minoriteter som något positivt. Kommittén har konstaterat att det alltså finns en del negativa attityder i Sverige rörande nationella minoriteter och då särskilt mot romer. Kommittén har vidare rekommenderat Sverige att hantera diskrimineringsfrågorna på ett konsekvent och koordinerat sätt på både central och lokal nivå och att det institutionella ansvaret behöver bli tydligare och stabilare.

Även Europarådets kommission mot rasism och intolerans, ECRI, har rekommenderat Sverige att fortsätta arbetet med att förbättra romers situation och motverka diskriminering av romer. ECRI har i sin tredje rapport rörande Sverige också konstaterat att spridningen av antisemitisk propaganda ökat, och har därför rekommenderat Sverige att fortsätta och intensifiera arbetet med att motverka alla former av antisemitism, bl.a. genom åtgärder inom utbildningsväsendet.

FN:s rasdiskrimineringskommitté har rekommenderat Sverige att vidta ytterligare åtgärder för att bl.a. bekämpa negativa attityder och stereotypa föreställningar rörande romer (CERD/C/SWE/CO/18, 21 aug. 2008).

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor har uttryckt sin oro över att samiska och romska kvinnor fortfarande diskrimineras i olika sammanhang. Kommittén har uppmanat Sverige att anstränga sig ytterligare för att komma till rätta med diskrimineringen av minoritetskvinnor. Sverige uppmanas att arbeta förebyggande – både inom dessa samhällsgrupper och i samhället i stort – bekämpa våld, öka medvetenhet om tillgången till socialtjänst och rättsmedel bland kvinnor som tillhör nationella minoriteter samt göra dem medvetna om sina rättigheter när det gäller jämställdhet och icke-diskriminering. Effektiva åtgärder behövs enligt kommittén även för att integrera kvinnor som tillhör minoriteter på arbetsmarknaden. Regelbundna och omfattande undersökningar om diskriminering av kvinnor som tillhör minoriteter behövs för att samla in statistik om deras situation, t.ex. när det gäller arbete, utbildning och hälsa samt om alla former av våld de eventuellt utsätts för (Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW/C/SWE/CO/7, 8 apr. 2008).

8.2 Särskilt om hatbrott

Odemokratiska krafter i samhället lyfter alltjämt fram samer, romer och judar i sin retorik. Den judiska befolkningen lever under en hotbild som begränsar gruppens möjligheter att utöva sin kultur öppet och utan särskilda säkerhetsarrangemang i det svenska samhället.

Av Brottsförebyggande rådets (BRÅ) redovisning av hatbrott under 2007 framgår att de anmälda hatbrotten med antisemitiskt motiv varierat mellan 90–150 per år under den senaste 10-årsperioden. Under år 2007 identifierades knappt 120 anmälningar som bedömdes innehålla ett huvudbrott med antisemitiska motiv. Definitionen av antisemitiska hatbrott är brott som begås på grund av rädsla för, fientlighet eller hat mot judendomen och den judiska befolkningen och som aktiverar en anti-judisk reaktion mot judendomen, judisk egendom, dess institutioner eller den eller dem som är eller, uppfattas vara judar eller representanter för den judiska befolkningen. Det kan vara fråga om vandalisering av synagogor eller lokaler med koppling till judendom, skadegörelse på judiska begravningsplatser samt ofredanden, ärekränkning och trakasserier av personer på grund av deras faktiska eller uppfattade judiska börd. En tredjedel av anmälningarna under 2007 bedömdes vara ideologiskt motiverade. Andelen är således högre än vid brott med främlingsfientliga motiv (13 procent), islamofobiska motiv (7 procent) och brott med homofobiska motiv (3 procent). (BRÅ, Rapport 2008:15, Hatbrott 2007).

8.3 Diskrimineringsombudsmannens arbete

Regeringens bedömning: Den nya diskrimineringslagen (2008:567) ger Diskrimineringsombudsmannen goda förutsättningar att även i fortsättningen verka för lika rättigheter och möjligheter för nationella minoriteter, bl.a. genom att öka kunskapen om diskrimineringsfrågor bland dessa grupper.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att diskriminering av de nationella minoriteterna i det svenska samhället måste bekämpas och synliggöras. Diskrimineringslagen (2008:567) ger goda förutsättningar att bekämpa diskriminering som drabbar enskilda personer ur de nationella minoriteterna och andra utsatta grupper i samhället.

Den nya myndigheten Diskrimineringsombudsmannen står inför flera utmaningar. En av dessa utmaningar ligger i att ge upprättelse åt en större andel av de personer som utsätts för och anmäler diskriminering. En lika stor utmaning är emellertid att få en större andel av dem som utsätts för diskriminering att anmäla detta. Ett första viktigt steg mot en sådan utveckling är att enskilda blir medvetna om sina rättigheter och förstår hur man går till väga för att få den upprättelse lagen kan erbjuda. Erfarenheten är att kunskaperna om rättigheter och skydd mot diskriminering generellt sett är låg.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering har under flera år bedrivit ett långsiktigt främjandearbete mot vissa prioriterade grupper. Grupperna har själva fått identifiera frågeställningar och ta initiativ till förslag som kan motverka olika former av marginalisering och diskriminering. Mobiliseringsarbetet ska engagera, medvetandegöra och motivera enskilda och grupper till att se sig själva som en resurs och en kraft för förändring. Arbetet har förmedlat kunskap om de mänskliga rättigheterna men också givit grupperna vissa verktyg som krävs för ett fortsatt eget arbete.

Under hösten 2007 påbörjade Ombudsmannen mot etnisk diskriminering ett arbete mot diskriminering av nationella minoriteter i samverkan med grupperna. Arbetet ska synliggöra vilka uttryck som diskriminering kan ta inom utbildningsväsendet. När det gäller den romska gruppen har Ombudsmannen mot etnisk diskriminering fortsatt det tidigare påbörjade arbetet med att motverka och förebygga diskriminering mot gruppen. Ett arbete påbörjades under 2007 som syftar till att belysa och synliggöra diskriminering mot romska kvinnor.

Regeringen anser att det påbörjade främjandearbetet bland de nationella minoriteterna behöver fortsätta. Det finns, enligt regeringens mening, utrymme för att fortsätta det påbörjade arbetet inom ramen för Diskrimineringsombudsmannens arbete med att verka för lika rättigheter och möjligheter för olika grupper i samhället. Det kan t.ex. ske genom utbildningsinsatser för de nationella minoriteterna i syfte att öka kunskapen om diskrimineringsfrågor och hur grupperna kan ta till vara sina rättigheter.

8.4 Fortsatt arbete för att förbättra romers situation

<p>Regeringens bedömning: Det metodarbete som Delegationen för romska frågor bedriver för att förbättra romers situation och motverka deras utsatthet i samhället behöver fortsätta även efter den 1 januari 2010.</p>

Skälen för regeringens bedömning: I december 2006 tillsatte regeringen Delegationen för romska frågor (Ju 2006:10, dir. 2006:101) för att, med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om att skydda och främja de mänskliga rättigheterna, vara nationellt pådrivande i arbetet med att förbättra romers situation i Sverige. Arbetet förutsätter en nära dialog och samverkan med romer.

Delegationen för romska frågor ska utreda romers situation i Sverige genom att inhämta, sammanställa, analysera och redovisa erfarenheter och kunskap som finns på området samt lämna förslag på hur romers livsvillkor i samhället ska kunna förbättras. Delegationen ska också främja och stödja kommunala projekt och verksamheter som syftar till att förbättra romers situation. Slutligen ska delegationen informera och sprida kunskap om romer och romers situation i Sverige samt uppmuntra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter och kommuner. Delegationen ska i sina aktiviteter särskilt uppmärksamma romska barns och ungdomars villkor och behov av stöd samt kvinnors och flickors situation. Delegationen ska också uppmärksamma situationen för äldre romer samt romer med funktionshinder. Ett jämställdhets- respektive barnperspektiv ska genomgående integreras i delegationens analyser och förslag. Delegationen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2009.

Som ett led i metodutvecklingsarbetet har delegationen genomfört ett omfattande kartlägningsarbete bland kommuner för att identifiera berörda tjänstemän och påbörja en dialog med lokala romska organisationer. Dialogen försvåras i dag av att den minoritetspolitiska medvetenheten är låg i många kommuner och att det kan vara svårt att identifiera romska aktörer. Delegationen har även fört samtal med andra viktiga samarbetspartners såsom frivilligorganisationer, studieförbund och trossamfund och även uppmuntrat kommuner att påbörja ett samarbete genom regionala nätverk för att öka kunskapen om romer och deras situation.

Det utvecklingsarbete som delegationen utför är ett viktigt steg i att stärka romers ställning och bryta utanförskap i det svenska samhället. Enligt direktiven ska delegationen lämna förslag om hur metodutvecklingen ska fortsätta efter det att delegationen slutfört sitt arbete. Regeringen bedömer att det metodarbete delegationen påbörjat för att främja och stödja kommuners dialog med romska företrädare, såsom romska lokalföreningar och riksorganisationer samt statliga myndigheter och kommuner, behöver fortsätta även efter det att delegationens arbete slutförts i december 2009.

Regeringen anser att en särskild arbetsgrupp vid Länsstyrelsen i Stockholms län bör tillsättas under en övergångsperiod – i avvaktan på Regeringskansliets beredning av delegationens förslag – för att fortsätta det utåtriktade metodarbetet och att stödja kommunalt arbete för att förbättra romernas situation.

8.5 Arbeta för att stärka egenmakten för kvinnor som tillhör nationella minoriteter

Regeringens bedömning: Det arbete som påbörjats på jämställdhetsområdet för att stärka nationella minoritetskvinnors ställning och egenmakt bör fortsätta under 2009 och 2010.

Skälen för regeringens bedömning: FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor har bl.a. uppmanat Sverige att arbeta förebyggande mot diskriminering och stärka nationella minoritetskvinnors ställning. Utformningen av minoritetspolitiken har hittills inte beaktat könspektivet i tillräcklig grad. Det innebär att minoritetskvinnors villkor och behov har förblivit osynliga, trots att det finns reella behov och att dessa behov kan skilja sig från andra kvinnors behov och även i jämförelse med män med minoritetsbakgrund. Det kan bl.a. handla om att de tjänster som samhället erbjuder i olika sammanhang inte beaktar minoriteternas behov. Tillgången på minoritetsspråkig förskoleverksamhet eller äldreomsorg kan t.ex. påverka minoritetskvinnors förvärvsgrad. Det pågår ett aktivt jämställdhetsarbete bland de nationella minoriteterna i dag och regeringen anser att det är viktigt att stödja detta jämställdhetsarbete. Regeringen anser att de insatser som nu görs på jämställdhetsområdet även behöver komma dessa kvinnor till godo.

I budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1 utg. omr. 1 avsnitt 8.6) aviserade regeringen särskilda insatser med syfte att stärka dessa kvinnors ställning i samhället. Syftet är att ge minoritetskvinnorna en ökad möjlighet att delta i den demokratiska processen och i andra viktiga delar av samhällslivet och därigenom främja förutsättningarna för dessa kvinnor att bevaka sina rättigheter och driva sina krav själva.

Inom ramen för denna jämställdhetsåtgärdsplan har Sametinget fått i uppdrag att genomföra en särskild satsning för att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet (IJ2008/490/DISK). Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2009. Uppsala universitet har fått i uppdrag att genomföra en studie om behovet av riktade utbildningsinsatser för kvinnor som tillhör nationella minoriteter (IJ2008/886/DISK, IJ2008/1849/DISK). Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2009. Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag att stödja jämställdhetsarbetet bland nationella minoriteter ekonomiskt och på andra sätt (IJ2008/1074/DISK). Uppdraget omfattar perioden t.o.m. den 31 december 2010. Därutöver har Statens folkhälsoinstitut fått i uppdrag att undersöka hur våldsutsatta kvinnor som tillhör nationella minoriteter bemöts och stöds av offentliga myndigheter (IJ2008/1822/DISK). Uppdraget omfattar perioden t.o.m. den 31 december 2010.

9 Uppföljning och styrning av minoritetspolitiken

9.1 Bristande engagemang och ansvarstagande försvårar genomförandet

Det kommunala självstyret har långa traditioner i Sverige. Kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för att vissa av åtagandena i Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen, såsom bl.a. utbildning och service på minoritetsspråk, förverkligas på det lokala planet. Ratificeringen innebär att Sverige åtagit sig en skyldighet att anordna sådan samhällsservice. Enligt Europarådets expertkommitté försvåras efterlevnaden av att anordnandet av samhällstjänster på minoritetsspråk på många håll är beroende av lokal politisk vilja.

Europarådets expertkommitté har vidare konstaterat att bristen på åtgärder från myndigheters sida på lokal och regional nivå har lett till att många åtaganden inte har efterlevts, trots att det finns en rättslig grund för åtagandet. Enligt kommittén är detta ett strukturellt tillämpningsproblem som Sverige bör analysera närmare, för att säkerställa att åtagandena genomförs i praktiken. Lokala myndigheter, vilket närmast får tolkas som kommunerna, anser sig inte alltid bundna av Sveriges internationella åtaganden bl.a. eftersom nuvarande nationell lagstiftning rörande nationella minoriteter är geografiskt begränsad till Norrbotten. På central statlig nivå har ansvaret för genomförandet flyttats runt mellan olika departement. Det finns inte heller någon ansvarig myndighet som följer upp efterlevnaden av minoritetsåtagandena. Enligt Europarådets ministerråd behöver skyddet av de nationella minoriteternas rättigheter hanteras på ett mer konsekvent och koordinerat sätt samt myndighetsansvaret för genomförandet präglas av tydlighet och stabilitet. Sverige måste även mer konsekvent ta hänsyn till principerna i ramkonventionen. Europarådets ministerråd har rekommenderat Sverige att genomföra det förslag rörande tillsyn som lämnats av Utredningen om finska och sydsamiska språken (SOU 2005:40 och SOU 2006:19).

Europarådets granskning pekar också på att uppföljningen av åtagandena i ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen kompliceras av att svenska myndigheter inte samlar in officiell statistik rörande befolkningens etniska fördelning. Kunskapen om de nationella minoriteternas situation blir därför begränsad i förhållande till andra grupper situation. Enligt Europarådet blir det därmed svårt för svenska myndigheter att forma minoritetspolitiken, att följa upp och vidta effektiva åtgärder rörande nationella minoriteter och även att visa Europarådet att åtagandena är uppfyllda. Europarådets ministerråd har därför rekommenderat svenska regeringen att vidta ytterligare åtgärder i samråd med de nationella minoriteterna för att få fram bättre statistiska uppgifter, bl.a. genom ad hoc-kartläggningar, speciella studier eller andra kartläggningar. Liknande synpunkter rörande bristande statistik rörande bl.a. antalet talare av olika språk i landet har anförts i anslutning till FN:s granskning av Sveriges efterlevnad av FN:s rasdiskrimineringskonvention (2008).

Konstitutionsutskottets uppföljningsrapporter, som har berört frågan om genomförandet på lokal nivå och enskildas möjlighet att använda minoritetsspråken inom förvaltningsområdena, ger en likartad bild som ovan. Den lokala inställningen i berörda kommuner och attityden till minoritetsspråken har varit av avgörande betydelse för hur lyckat genomförandet blivit. Enligt konstitutionsutskottets rapporter är det närmast frågan om ett tillämpningsproblem. De praktiska möjligheterna att utnyttja de rättigheter som lagarna ger är mer begränsade än vad som förutses i lagarna. Tillämpningsproblematiken är direkt kopplad till den decentraliserade besluts- och ansvarsordningen i många av de frågor som berörs av minoritetspolitiken. Utfallet av reformen blir därför mer beroende av enskilda aktörers attityder och värderingar och av deras förståelse av målen med minoritetspolitiken än av vilka bestämmelser som är formulerade i officiella dokument.

9.2 Ett nytt uppföljningssystem

Regeringens bedömning: Ett statligt uppföljningssystem behöver införas för att tydligare följa upp efterlevnaden av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt effekterna av minoritetspolitiken. Uppföljningssystemet bör bestå av följande delar:

- konkretisering av minoritetspolitikens mål,
- uppföljningsansvar,
- effektivare myndighetssamordning, samt
- återrapportering till regeringen.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att det finns anledning att ta fasta på den kritik som framkommit i samband med internationell granskning och nationell uppföljning. Det är inte tillfredsställande att efterlevnaden av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen brister och att tydlig uppföljning av minoritetspolitikens effekter saknas. I förlängningen innebär detta också att det inte går att avgöra om det statsbidrag som kommunerna får i dag för genomförandet används på ett effektivt och samhällsekonomiskt sätt.

Det är heller inte tillfredsställande att statliga och kommunala myndigheter har bristande kunskaper om de nationella minoriteternas situation på en rad områden. För att komma till rätta med detta bör svenska myndigheter arbeta mer medvetet för att kartlägga även dessa gruppers situation och förutsättningar. Utgångspunkten bör vara att kartläggningar ska ske i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna eftersom det ofta är det enda sättet att nå enskilda som tillhör nationella minoriteter. Syftet med sådana kartläggningar ska givetvis vara att förbättra de nationella minoriteternas situation. Däremot anser regeringen att registrering av etnicitet inte är aktuellt för att förbättra tillgången på statistik, eftersom det strider mot individens grundläggande rättigheter och enskildas integritet. Det är dock angeläget att finna vägar för att förbättra statistiken där detta är möjligt på annat sätt. Det kan t.ex. göras genom studier av olika slag. Ett arbete pågår för närvarande inom Regeringskansliet för att förbättra statistiken rörande

elevers modersmål. Det är också viktigt att utarbeta rutiner för att på annat sätt fånga upp enskildas behov, såsom genom direkt förfrågan till enskilda och eller dialog med organisationer som företräder de nationella minoriteterna.

Mot bakgrund av de brister som har framkommit finns det, enligt regeringens bedömning, anledning att införa ett system för att tydligare följa upp genomförandet och effekterna av minoritetspolitiken.

Ett sådant uppföljningssystem bör bestå av följande delar.

- konkretisering av minoritetspolitikens mål för att underlätta uppföljningen,
- uppföljningsansvar avseende lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk,
- effektivare myndighetssamordning för att underlätta reformarbetet, samt
- återrapportering till regeringen för att ge en bättre överblick över efterlevnaden.

För att förbättra efterlevnaden ytterligare behöver även kunskapen i frågor som rör minoritetsrättigheter på nationell, regional och lokal nivå ökas. Regeringen lämnar därför även förslag på sådana kunskaphöjande insatser – se avsnitt 9.7 nedan.

9.3 Minoritetspolitikens mål konkretiseras

Regeringens bedömning: Det minoritetspolitiska målet behöver konkretiseras och brytas ned i ett antal delområden. Effekterna av minoritetspolitiken ska följas upp inom respektive delområde i det fortsatta arbetet. Minoritetspolitikens mål behöver också få ett tydligare genomslag inom andra politikområden.

Det minoritetspolitiska målet behöver också integreras tydligare i andra politikområden som berör de nationella minoriteterna och deras förutsättningar att bevara sin kultur och sitt språk.

Skälen för regeringens bedömning: Målet för den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Regeringen anser att effekterna av vidtagna insatser inte går att följa upp tillräckligt väl i förhållande till det övergripande minoritetspolitiska målet eftersom det närmast är att se som ett slutmål. Hur långt arbetet har kommit för att nå detta slutmål är svårare att avläsa. Det finns därför anledning att bryta ned det övergripande målet i delområden som närmare beskriver vad som avses med respektive del.

De utpekade delområdena ska följas upp särskilt i det fortsatta minoritetspolitiska arbetet. Regeringens och myndigheters uppföljning, analys och redovisning av arbetet för att främja det övergripande minoritetspolitiska målet bör därför särskilt belysa insatserna och effekterna av sådana insatser inom följande tre delområden.

1. Diskriminering och utsatthet

Att ge skydd åt de nationella minoriteterna innebär att diskriminering på grund av etnicitet eller tillhörighet till nationell minoritet ska bekämpas och att de nationella minoriteterna ska ges förutsättningar att delta i samhällslivet på lika villkor.

Enligt ramkonventionens bestämmelser har Sverige åtagit sig att vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen. Det innebär att de nationella minoriteterna fullt ut ska kunna utveckla sin potential och ha samma förutsättningar i samhället som majoritetsbefolkningen. Samhället ska därför motverka missgynnande och utsatthet av de nationella minoriteterna.

2. Inflytande och delaktighet

Att stärka de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande innebär att formerna för samråd ska förbättras och de nationella minoriteter ska ges reellt inflytande i frågor som berör dem. Politiskt deltagande ska uppmuntras, såsom deltagande i Sametingsvalen. Utarbetande av olika former för inflytande inom de nationella minoriteterna bör främjas. Det kan t.ex. handla om deltagande i olika brukarråd eller andra samverkansfora. Kvinnors och ungas deltagande ska främjas. De nationella minoriteterna ska ges tillgång till olika nationella, regionala och lokala dialogfora på likvärdiga villkor som majoritetsföreträdare. Strukturella hinder mot inflytande ska, så långt det är möjligt, undanröjas.

3. Språk och kulturell identitet

Att stödja de nationella minoritetsspråken så att de hålls levande innebär att de nationella minoriteterna ska ges möjligheter att tillägna sig, bruka och utveckla sitt modersmål och utveckla en egen kulturell identitet. De nationella minoriteterna ska kunna överföra sitt minoritetsspråk och sin kultur till nästa generation. De nationella minoritetsspråken, som utgör en del av det svenska kulturarvet, ska kunna bevaras och utvecklas som levande språk i Sverige.

Sverige har som nation lyckats få relativt bra genomslag i samhället när det gäller barns rättigheter enligt barnkonventionen även om mycket arbete fortfarande återstår. Medvetet arbete på lokal och nationell nivå för att öka kunskapen om barnkonventionens bestämmelser har gjort det möjligt att få större förståelse i samhället för ett nytt tankesätt rörande barns förhållanden. På motsvarande sätt bör Sverige sträva efter att synliggöra de nationella minoriteternas rättigheter i samhället. Det behövs en ökad medvetenhet om att majoritetssamhällets agerande på olika sätt påverkar de nationella minoriteternas förutsättningar.

Regeringen anser därför att det behövs ett medvetet arbete för att integrera ett *minoritetsinriktat tankesätt* i kommuners och myndigheters arbete med dessa grupper. Utvecklingen av minoritetspolitiken är en

fortlöpande process där insatser för att stärka och skydda de nationella minoriteterna ska ingå som en naturlig del i samhällets åtaganden gentemot medborgarna. På samma sätt som det allmänna i sin verksamhet har att beakta rättigheter som baseras på barnkonventionen och andra konventioner för mänskliga rättigheter ska även minoritetsrättigheter beaktas.

Genomförandet av minoritetspolitikens mål behöver därför få tydligare genomslag inom andra politikområden som berör de nationella minoriteternas situation eller bevarandet av minoriteternas språk och kultur, eftersom verktygen för att åstadkomma en förändring finns inom dessa andra politikområden. Sådana områden är bl.a. folkhälso-, äldre-, skol- och ungdomspolitik. Inom alla dessa områden fattas det beslut som påverkar de ovan angivna delområdena. Regeringen anser därför att samordningen mellan olika politikområden som berör nationella minoriteter behöver bli bättre.

I den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 (Skr. 2005/06:95 s. 111) har regeringen lyft fram behovet av att utarbeta indikatorer, som kan användas för att utvärdera och följa upp arbetet med nationella mål för de mänskliga rättigheterna. Delegationen för mänskliga rättigheter (Ju 2006:02) ska inom ramen för sitt arbete utarbeta sådana indikatorer. Regeringen anser att det finns ett stort behov av indikatorer av detta slag när det gäller de nationella minoriteternas rättigheter, eftersom det skulle underlätta uppföljningen och synliggöra förändringar som sker på området (dir. 2006:27 samt dir. 2007:114).

9.4 Uppföljningsansvar införs

Regeringens bedömning: Myndighetsansvaret på minoritetspolitikens område behöver förtydligas. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör därför ges ett uppföljningsansvar för minoritetspolitikens genomförande.

Utredningens bedömning: Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör ges nationellt tillsynsansvar för att säkerställa syftet med den nya lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk som utredningen också föreslår. Myndigheten ska på eget initiativ eller efter anmälan vidta de åtgärder som behövs. Detta innefattar styrning, tillsyn, fördelning av ekonomiska medel, samordning och bevakning av minoritetsfrågorna. Enskilda ska kunna vända sig till myndigheten med klagomål om lagens efterlevnad.

Remissinstanserna ställer sig positiva till att tillsynsansvar införs. En del synpunkter lämnas rörande utpekade myndigheter och utformningen av tillsynen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* är positiv till att bli en nationell tillsynsmyndighet under förutsättning att erforderliga resurser tillförs. *Länsstyrelserna i Uppsala och Västmanlands län* stödjer förslaget att en länsstyrelse ska ges ett nationellt tillsynsansvar och att administrationen av vissa uppgifter kan samordnas mellan berörda län. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att det är rimligt att ett nationellt tillsynsansvar för samiska utövas av Sametinget. Länsstyrelsen anser att

tillsynen för övriga minoritetsspråk som berörs av den särskilda lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör utövas av respektive länsstyrelse för berörda förvaltningsområden. *Skatteverket* anser att tillsynen över minoritetsspråken bör handläggas av enbart en myndighet, eftersom det ger samordnings- och effektivitetsvinster. *Sametinget* tillstyrker förslaget, men förutsätter att myndigheten tillförs medel för ändamålet. *Sameskolstyrelsen* förordar att Sametinget får ett ansvar som omfattar styrning, tillsyn, fördelning av ekonomiska medel, samordning samt bevakning och rapportering av minoritetsfrågor. *Uppsala* och *Västerås kommuner* är tveksamma till att en nationell uppgift åläggs en regional myndighet; men om så sker är det nödvändigt att länsstyrelsens roll i sammanhanget blir tydlig och avgränsad och att ansvaret för tillsyn respektive utvecklande och rådgivande funktioner blir åtskilda. *Kiruna, Pajala och Övertorneå kommun* förordar att tillsynsansvaret ska läggas på Länsstyrelsen i Norrbottens län, eftersom den redan har erfarenhet av minoritetspolitiken. *Jokkmokks kommun* anser att Sametinget bör ges ett nationellt tillsynsansvar rörande samiska och Länsstyrelsen i Norrbottens län för finska/meänkieli. *Kiruna kommun* ser inga problem i att dela upp tillsynsansvaret på två olika organ, under förutsättning av att ett nära samarbete utvecklas och tillräckliga resurser tilldelas. *Östersunds kommun* och *Sveriges kommuner och landsting* avvisar förslaget rörande Sametinget och förordar en länsstyrelse.

Promemorians bedömning: Tillsynen bör beträffande finska och meänkieli utövas av länsstyrelsen i varje län och i fråga om samiska av Sametinget. Behövs en central myndighet som svarar för lagstiftningens genomförande synes den planerade ombudsmannamyndigheten vara lämplig.

Remissinstanserna: *Länsstyrelsen i Jämtlands län* tillstyrker förslaget under förutsättning att den föreslagna ombudsmannamyndigheten får i uppdrag att tillse att lagstiftning och konventionsåtaganden om minoriteters rättigheter efterlevs och utvecklas. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* tillstyrker förslaget. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att det framstår som en svaghet att promemorian inte behandlat möjligheten att lägga tillsynsansvaret hos en eller ett mindre antal länsstyrelser. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* välkomnar förslaget, men anser att uppdraget att utöva tillsyn inte nödvändigtvis bör ingå i den sammanslagna ombudsmannens uppgifter. *Institutet för språk och folkminnen* tillstyrker förslaget i fråga om samiska. Tillsynen för meänkieli bör utövas av Länsstyrelsen i Norrbottens län. För finskans del är det inte ändamålsenligt att splittra tillsynen till flera länsstyrelser, det är i stället bättre att koncentrera den till en, t.ex. Stockholms läns länsstyrelse. Detta garanterar enhetlighet och torde även vara att föredra ekonomiskt. *Sametinget, Sameskolstyrelsen, Samernas utbildningscentrum* och *Samiska språknämnden* anser att tillsynen rörande samiska språket ska utföras av Sametinget. *Borås kommun* tillstyrker förslaget. *Gällivare och Kiruna kommuner* avstyrker förslaget att dela tillsynsansvaret eftersom kommunerna skulle bli föremål för tillsyn av två olika myndigheter. Det skulle innebära administrativt merarbete och utgöra ett potentiellt problem med olika tolkningar av direktiv och författning. *Sverigefinländarnas delegation* avstyrker förslaget och förordar i stället förslaget i SOU 2005:40, dvs.

utredningens delbetänkande. Delegationen anser att sanktioner är nödvändiga. *Sverigefinska riksförbundet* avvisar förslaget och anser att tillsynen bör utövas av Länsstyrelsen i Stockholms län. Riksförbundet förordar att den tilltänkta ombudsmannamyndigheten får i uppgift att ansvara för genomförandet av konventionerna.

Skälen för regeringens bedömning: Offentlig tillsyn och uppföljning är viktig för att stärka efterlevnaden av de föreskrifter riksdag och regering beslutat. Detta bidrar till att upprätthålla grundläggande värden i samhället såsom rättssäkerhet, effektivitet och demokrati.

Betänkandena från Utredningen om finska och sydsamiska språken (SOU 2005:40 och SOU 2006:19) och promemorian Nationella minoritetsspråk vid domstolar och myndigheter (Ds 2008:26) innehåller förslag om att införa ett tillsynsansvar. Frågan om utformning av statlig tillsyn har varit föremål för en översyn och Tillsynsutredningen har i sitt betänkande Förslag om en tydligare och effektivare tillsyn (SOU 2004:100) lämnat en rad förslag som bereds inom Regeringskansliet. Regeringen bedömer att det inte är aktuellt att på minoritetspolitikens område införa s.k. *operativ tillsyn* enligt Tillsynsutredningens definition. Den tillsyn som föreslås av Utredningen om finska och sydsamiska språken och i promemorian har närmast karaktären av uppföljning. Något beredningsunderlag finns inte heller för att i detta skede införa skarpa sanktionsmöjligheter, vilket i regel anses vara ett kriterium för operativ tillsyn.

Enligt regeringens bedömning finns det dock anledning att ta fasta på förslagen och införa *ett uppföljningsansvar* på minoritetspolitikens område. Erfarenheterna från Norrbotten visar att det vid en utvidgning av förvaltningsområdena finns anledning att på ett tydligare sätt följa upp eventuella brister i den kommunala hanteringen och även stödja det kommunala arbetet.

Frågan om en nationell myndighet för mänskliga rättigheter är för närvarande under diskussion. Om en sådan myndighet tillskapas i framtiden, får man överväga frågor som rör efterlevnaden av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonvention i det sammanhanget. Regeringen anser vidare att om det skulle visa sig att det uppföljningsansvar som nu föreslås inte är tillräckligt för att förbättra efterlevnaden av minoritetsrättigheter får frågan om införande av en operativ tillsyn på minoritetspolitikens område väckas på nytt.

Mot bakgrund av detta anser regeringen att ett uppföljningsansvar ska införas. Syftet är att uppföljningen ska driva på genomförandet av de i lagen angivna rättigheterna och skyldigheterna på det kommunala planet. En del av den stödande verksamheten bör vara att främja samordning mellan kommuner. Syftet ska också vara att ge regeringen underlag rörande efterlevnaden av lagen.

Regeringen anser att lösningen med en länsstyrelse med uppföljningsansvar är att föredra i stället för att samtliga länsstyrelser ska dela på det. Frågan om koncentration och samordning av vissa uppgifter till ett begränsat antal länsstyrelser har varit föremål för en översyn (Koncentration av länsstyrelseverksamhet, Ds 2007:28). Syftet med ökad koncentration och samordning är att åstadkomma en högre effektivitet och att säkerställa en väl fungerande rättssäkerhet. Regeringen bedömer att lösningen med en länsstyrelse ger bättre förutsättningar för att bygga

upp kompetens och erfarenhet i minoritetsfrågor, vilket ger högre effektivitet och ett mer likformigt utförande. Det bör också vara en länsstyrelse som är relativt centralt belägen.

Regeringen avser därför att ge Länsstyrelsen i Stockholms län uppföljningsansvar när det gäller åtgärder rörande minoritetsgrupperna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och deras språk. I de fall andra länsstyrelser inom förvaltningsområdena har närmast kontakt med berörda kommuner bör de där detta bedöms som lämpligt kunna bistå Länsstyrelsen i Stockholms län för att underlätta och effektivisera uppföljningen av lagen. Regeringen föreslår också (se avsnitt 11.3.7 nedan) att Länsstyrelsen i Stockholm ska bistå i arbetet med att utvidga förvaltningsområdet för finska genom samordning och även detta talar för en länsstyrelse i denna region.

Sametinget ges motsvarande uppföljningsansvar rörande den samiska gruppen. Dessa myndigheter ska genom ett nära samarbete bistå varandra i arbetet och säkerställa dels att avsatta resurser för uppföljning nyttjas på ett effektivt sätt, dels att arbetet bedrivs på ett likartat sätt. Sametinget arbetar redan i dag med språkfrågor. Myndigheten bedöms kunna utgöra ett värdefullt stöd i arbetet att utvidga det samiska förvaltningsområdet. Sametinget har arbetat aktivt med att utforma en handbok med metodstöd för kommuner i arbetet med att använda samiska som offentligt språk. Det är även naturligt för många samer att vända sig till Sametinget i frågor som berör dem. Genom att Sametinget även kommer att ges ett ansvar för att arbeta aktivt med stärkandet av det samiska språket (se avsnitt 13.4 nedan) talar även effektivitetsskäl för att denna lösning ska bli framgångsrik och att Sametinget ska kunna stödja kommunernas strävanden i efterlevnaden av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Sametinget ska även bistå i arbetet med att utvidga förvaltningsområdet för samiska genom samordning (se avsnitt 11.3.7 nedan).

Närmare bestämmelser rörande uppföljning behandlas i avsnitt 11.5 nedan.

9.5 Effektivare myndighetssamordning

Regeringens bedömning: Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör ges samordningsansvar för de minoritetspolitiska målen.

Skälen för regeringens bedömning: Minoritetspolitiken är tvärsektoriell. En rad statliga myndigheter har uppdrag på minoritetspolitikens område och en del av dessa uppdrag har tydliga beröringspunkter med varandra. Myndigheter såsom t.ex. Institutet för språk och folkminnen, Statens kulturråd, Ungdomsstyrelsen och Sametinget ska på olika sätt främja bevarandet och utvecklandet av de nationella minoritetsspråken och bevarandet att de nationella minoriteternas kultur. Därutöver har ett antal myndigheter, såsom Statens skolverk, Diskrimineringsombudsmannen, Statens folkhälsoinstitut och Uppsala universitet, givits specifika regeringsuppdrag som rör minoritetsspråken eller de nationella minoriteternas situation. Inom

förvaltningsområdena har även kommunerna och landstinget lagstadgade uppgifter.

Regeringen anser att formerna för samverkan över myndighetsgränserna behöver utvecklas för att effektivisera det minoritetspolitiska reformarbetet. Staten ska vara ett föredöme och gå före i utvecklingen. Detta gäller inte minst skyddet för de mänskliga rättigheterna som de nationella minoriteternas rättigheter är en del av. Respektive myndighet verkar inom sitt verksamhetsområde och ingen myndighet har ett helhetsgrepp om de nationella minoritetsspråkens eller minoriteternas situation.

Myndigheterna med uppföljningsansvar – Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget – bör därför även ges ett samordningsansvar för de minoritetspolitiska målen. Det kan bl.a. handla om att vidta samordnade åtgärder för att på olika sätt främja jämlikhet, öka möjligheterna till inflytande eller underlätta användandet av minoritetsspråk. Gemensamma kunskapshöjande åtgärder eller gemensamma tolk- och översättarlösningar skulle t.ex. kunna vidtas för att underlätta myndigheternas arbete och för att de bättre ska leva upp till bestämmelserna i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Genom att myndigheterna samarbetar med varandra i olika nätverk och utbyter erfarenheter bör måluppfyllelsen kunna bli effektivare på minoritetspolitikens område.

9.6 Åtterrapporering till regeringen

Regeringens bedömning: Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör ges ansvar att till regeringen redovisa en samlad bedömning av efterlevnaden av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Andra relevanta myndigheter bör lämna underlag till dessa myndigheter.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att det finns behov av att förbättra regeringens överblick av efterlevnaden av Europarådets minoritetskonventioner. Det finns också ett behov av att förbättra myndighetsstyrningen på minoritetspolitikens område. Regeringen avser därför att ge relevanta myndigheter i uppdrag att med regelbundna intervaller särskilt analysera och rapportera vad som gjorts inom respektive ansvarsområde för att säkerställa efterlevnaden av den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. I denna redovisning ska utvecklingen inom relevanta utpekade delområden för det minoritetspolitiska målet följas upp och redovisas särskilt – se avsnitt 9.3.

Uppföljningsrapporterna ska sammanställas av Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, som i sin tur ska lämna en samlad bedömning av situationen till regeringen. Den samlade bedömningen ska även innehålla en redovisning av hur kommunerna tillämpar lagstiftningen. Därmed kan regeringen få en bättre överblick över minoritetspolitikens effekter och efterlevnaden av de internationella åtagandena i Sverige.

Uppföljningsrapporterna kommer att utgöra ett viktigt underlag för regeringens redovisning i samband med Europarådets regelbundna övervakning av efterlevnaden av åtagandena.

9.7 Kunskaphöjande insatser

Regeringens bedömning: Kunskapen och medvetenheten om de internationella åtagandena och de nationella minoriteterna och minoritetsrättigheter behöver öka för att efterlevnaden ska förbättras. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör därför ges i uppdrag att genomföra kunskaphöjande insatser. Sametinget bör dessutom skapa och ansvara för en hemsida rörande de nationella minoriteterna.

Utredningens bedömning: överensstämmer i huvudsak med regeringens. Enligt förslaget ska Länsstyrelsen i Stockholms län genomföra en treårig nationell informations- och utbildningsinsats. Därutöver bör länsstyrelsen ges i uppdrag att se över frågan om tillgängligt material rörande minoritetskonventioner, nationell lagstiftning och ta fram det material som behövs.

Remissinstanser: *Handikappombudsmannen* förutsätter att informationssatsningen utformas på ett sådant sätt att människor med funktionshinder kan ta del av materialet. *Uppsala universitet* anför att kunskaperna om minoriteterna och minoritetspolitiken i kommunerna och landstingen är nästan obefintliga på många håll; många tjänstemän har fortfarande svårt att skilja mellan integrations- och minoritetspolitik. *Mälardalens högskola* anser att en intensiv informationskampanj är nödvändig och en sådan kampanj ska dock inte begränsas till en projektperiod. *Umeå universitet* stödjer förslaget. *Språk- och fornminnesinstitutet* (numera Institutet för språk och folkminnen) anser att det är nödvändigt att bl.a. efterlevnaden av lagen garanteras genom en tillsynsmyndighet med informationsansvar. *Sverigefinska språknämnden* tillstyrker och anser att det är viktigt att informationsmaterial om minoritetsfrågorna och språkfrågorna tas fram för att framkalla en positiv attityd hos majoritetsbefolkningen; informationsmaterial bör i mycket högre grad än i dag finnas även på minoritetsspråken. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att det är viktigt att betydande resurser läggs initialt på informationskampanjer som riktas både till allmänhet, personal och till minoriteter för att få ett bra utfall. *Jokkmokks kommun* anser att förslaget bör genomföras för att synliggöra de nationella minoriteterna, men att Sametinget ska ges ansvaret för satsningen avseende det samiska språket.

Skälen för regeringens bedömning:

Särskilt uppdrag för att öka kunskapen

Av artikel 6 i minoritetsspråkskonventionen framgår att staterna förbinder sig att tillse att berörda myndigheter, organisationer och personer informeras om rättigheter och skyldigheter enligt konventionen.

Europarådets ministerråd har rekommenderat Sverige att vidta ytterligare åtgärder för att öka kunskapen och medvetenheten om åtagandena i ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen och de nationella minoriteterna i samhället. Enligt Europarådet är det särskilt viktigt att inkludera lokala myndigheter i sådana initiativ.

Många av de fri- och rättigheter som Sverige förpliktat sig att garantera förverkligas genom arbete som sker på kommunal nivå. För flera olika verksamheter av betydelse för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter är en kommun eller ett landsting huvudman. En del av utbildningsväsendet är kommunalt och flera olika sociala rättigheter tillkommer den enskilde på grundval av beslut av en kommun eller ett landsting. Många viktiga beslut som berör minoritetsspråkens och kulturernas fortlevnad fattas således på lokal nivå, oavsett om kommunen ingår i förvaltningsområdena eller inte. Kommunernas engagemang och ansvarstagande är av avgörande betydelse för förverkligandet av de minoritetspolitiska målen och uppfyllelsen av Sveriges minoritetsåtaganden.

Kunskapen och medvetenheten om minoritetsrättigheter behöver förbättras på lokal nivå. Uppföljningar visar att minoritetspolitiken fått begränsat genomslag på kommunal nivå utanför de s.k. förvaltningsområdena. Det finns i en del kommuner en bristande medvetenhet om att det finns nationella minoriteter i den egna kommunen och vilka dessa är. En del av denna problematik kan till viss del förklaras med att det inte finns någon tillgänglig statistik rörande de nationella minoriteterna som kommunerna kan använda sig av.

Den bild som framkommit vid tidigare uppföljningar bekräftas av resultaten i den enkätundersökning som Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) genomförde under 2006/2007. Mer än nio tiondelar av kommunerna uppger att ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen inte påverkar kommunens arbete i någon större utsträckning. Åtta procent uppger att ramkonventionen påverkar kommunens arbete mycket eller väldigt mycket. För minoritetsspråkskonventionens del är motsvarande andel fyra procent. Endast sju procent av kommunerna har en existerande handlingsplan eller en handlingsplan under framtagande för arbetet med nationella minoriteter. Av de kommuner som besvarat frågan om det finns områden där de behöver stöd när det gäller nationella minoriteter uppger 44 procent att det behövs stöd på informationsområdet.

Resultaten från Regeringskansliets (Integrations- och jämställdhetsdepartementets) enkätundersökning pekar på att kommunerna behöver ytterligare kunskap om Sveriges minoritetsåtaganden och de minoritetspolitiska målen. Det behövs också

bättre verktyg för att kunna synliggöra de nationella minoriteterna i landets kommuner.

Nationell uppföljning visar att den här typen av reformer, som har till syfte att förändra människors tidigare förhållningssätt, attityder och värderingar, är en långsam process som måste få mogna fram. Frågan om spridande av information och kunskap har varit av central betydelse för måluppfyllelsen.

Regeringen anser att det är viktigt att kunskapen om de nationella minoriteterna och deras historia ökar eftersom det skulle kunna motverka fördomar och diskriminering. Det skulle också öka förståelsen för varför det är så viktigt att majoritetssamhället bistår i strävan att bevara de nationella minoriteternas språk och kultur.

Regeringen bedömer att det finns behov av statliga informations- och kompetenshöjande insatser med anledning av de ytterligare steg som nu tas för att reformera minoritetspolitiken. Syftet ska vara att synliggöra de nationella minoriteterna och sprida kunskap om minoritetsrättigheterna till beslutsfattare, tjänstemän och allmänheten. Det finns också ett behov av att sprida kunskap om de nationella minoritetsspråkens utsatta situation och påverka majoritetssamhällets förståelse för språkbevarande insatser.

Regeringen avser att ge Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget i uppdrag att, inom ramen för uppföljningsansvaret, genomföra kunskapshöjande insatser. Det finns också ett behov av att se över behovet av informationsmaterial. Ambitionen ska vara att översättning av material bör ske i större utsträckning till de nationella minoritetsspråken. De erfarenheter som gjorts på informationsområdet inom nuvarande förvaltningsområden bör tas till vara och en bredare diskussion bör föras med olika aktörer rörande informationsbehov.

Hemsida rörande nationella minoriteter

Sametinget har på regeringens uppdrag gjort en förstudie rörande en hemsida rörande de nationella minoriteterna. Uppdraget redovisades i mars 2008. I förslaget förordas att huvudmannskapet i första hand ges till SWEBLUL, samarbetsorganet för de nationella minoriteterna, och i andra hand till Sametinget.

Regeringen anser att skapandet av en sådan hemsida är ett effektivt sätt att öka kunskapen och sprida information både på svenska och nationella minoritetsspråk. Genom att samla information på ett ställe kan även arbetet inom förvaltningsområdena underlättas.

I läroplanerna (se avsnitt 5.4 ovan) anges att alla barn i grundskolan ska ges grundläggande kunskap om de nationella minoriteterna och deras historia, men trots det är det många skolor som inte ger sådan undervisning. En studie från Högskolan i Dalarna rörande innehållet beträffande nationella minoriteter i läromedel visar att innehållet är ytterst begränsat och till viss del även bygger på stereotypa föreställningar om de nationella minoriteterna. Det kan således vara svårt för många skolor att leva upp till kravet i läroplanen. Om kunskap rörande de nationella minoriteterna görs tillgänglig genom en nationell

hemsida skulle det även underlätta för många skolor att leva upp till kravet i läroplanen.

Regeringen avser att ge Sametinget – i egenskap av statlig förvaltningsmyndighet – i uppdrag att skapa och driva en sådan hemsida. Sametinget driver i dag en hemsida rörande samer inom ramen för arbetet med Samiskt Informationscentrum. Regeringen anser att den erfarenhet och kunskap som Sametinget förvärvat rörande kunskapsförmedling och även den unika kunskapen om att beskriva ett minoritets- och urfolksperspektiv bör tas till vara i sammanhanget. Regeringen bedömer att det även är en kostnadseffektiv lösning att ge Sametinget detta uppdrag eftersom sakkunskap och teknik redan finns på plats inom ramen för Samiska Informationscentrums verksamhet.

Regeringen anser vidare att ett statligt huvudmannaskap för hemsidan är att föredra av principiella skäl, eftersom informationsskyldigheten åligger Sverige som stat och inte de nationella minoriteterna. Arbetet bör dock ske i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna och Länsstyrelsen i Stockholms län.

10 De nationella minoriteternas inflytande stärks

10.1 De nationella minoriteternas inflytande behöver stärkas

Regeringens bedömning: De nationella minoriteternas rätt till inflytande bör lagregleras.
--

Skälen för regeringens bedömning: Ett av målen för minoritetspolitiken är att de nationella minoriteterna ska ges inflytande i frågor som berör dem. Denna rätt till inflytande finns tydligt reglerad både i ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. Enligt FN:s barnkonvention ska barn och ungdomar ges rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som berör dem (artikel 12). Detta gäller även barn som tillhör de nationella minoriteterna.

I propositionen Nationella minoriteter (prop. 1998/99:143) angavs flera skäl till att de nationella minoriteterna bör ha möjlighet att påverka beslut. Ett centralt skäl är att grupperna själva är bäst lämpade att se den egna gruppens behov och önskemål och att det därför är väsentligt att det förs en dialog mellan myndigheter på olika nivåer och de nationella minoriteterna. Vidare uttalade regeringen att det finns anledning att utvärdera de former för påverkan och samråd som finns.

Ansvarig minister håller regelbundet samrådsmöten med företrädare för de nationella minoriteterna för att diskutera angelägna frågor såväl för gruppen som och för regeringen. Riksorganisationer som företräder de nationella minoriteterna tilldelas även särskilt stöd för att öka gruppernas möjligheter till inflytande, enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. Beslut om fördelning av medel fattas av Ungdomsstyrelsen.

Erfarenheterna visar dock att det finns anledning att utvidga de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande. Europarådets ministerkommitté har även rekommenderat Sverige att vidareutveckla samrådsformerna med de nationella minoriteterna för att öka dessa gruppers delaktighet i beslutsprocesser på en rad områden, allt från hälsofrågor till samhällsplanering.

I konstitutionsutskottets uppföljning konstaterar forskarna att de nationella minoriteternas möjligheter till samråd och inflytande har ökat, men att det fortfarande finns hinder att övervinna innan minoriteterna fullt ut kan känna tydlig delaktighet i frågor som berör dem. Samrådsförfarandet med regeringen är av rådgivande och icke beslutande karaktär. Företrädare för de nationella minoriteterna anser att de borde ges ett större förtroende och en större del av ansvaret att styra sina egna angelägenheter.

Drygt 60 procent av kommunerna, som deltog i Regeringskansliets (Integrations- och jämställdhetsdepartementets) enkätundersökning rörande minoritetspolitikens förverkligande på lokal nivå, uppger att de inte samråder med de nationella minoriteterna när beslut ska fattas som rör dessa grupper specifikt. Knappt 40 procent av kommunerna gör det ibland, alltid eller ofta. Andelen som alltid gör det är fyra procent.

Företrädare för de nationella minoriteterna upplever att de inte ges möjlighet till inflytande i tillräcklig omfattning och att det kan vara svårt på lokal nivå att få gehör för önskemål. Utredningen om finska och sydsamiska språken har pekat på vad den kallar de nationella minoriteternas demokratiska underläge. De nationella minoriteterna kan ha svårt att driva sina krav och få sina intressen tillgodosedda genom de vanliga demokratiska kanalerna. Minoriteterna är relativt sett så få till antalet på många orter att de har svårt att hävda sig i den demokratiska processen p.g.a. sitt låga antal. Det är också lättare att avfärda krav från mindre grupper. I den allmänpolitiska processen vill majoriteten sällan driva frågor som i första hand berör minoriteterna. Utredningen anser också att det kan vara svårt för minoriteterna att få sina kandidater nominerade till de politiska listorna. Om det dessutom lever kvar negativa attityder gentemot nationella minoriteter på orten, är det mycket lätt för majoriteten att avfärda krav från minoriteterna. På en del orter kan olösta konflikter på andra områden också påverka den allmänna attityden. Kvarvarande negativa värderingar kan medföra bristande förståelse för nationella minoriteters behov i andra sammanhang. I vissa sammanhang har de nationella minoriteterna inte ens tillgång till fora där de skulle kunna framföra sina synpunkter. Minoriteternas pensionärsorganisationer är t.ex. så små, i förhållande till majoritetens pensionärsorganisationer, att de inte har rätt till representation i beslutande eller rådgivande nationella och regionala organ p.g.a. krav på ett visst antal medlemmar. När det gäller frågor som berör äldre är det särskilt viktigt att olika brukarråd faktiskt fångar in synpunkter från de nationella minoriteterna, eftersom de nationella minoriteternas behov kan skilja sig från majoritetsbefolkningen äldre i vissa avseenden.

Regeringen anser att de nationella minoriteternas förbättrade möjligheter till inflytande är av avgörande betydelse för att synliggöra gruppernas behov i samhälle och i förlängningen en förutsättning för att Sverige ska kunna leva upp till åtagandena i minoritetskonventionerna.

Regeringen bedömer att de åtgärder som hittills vidtagits inte är tillräckliga för att säkerställa inflytande. Det finns därför anledning att ta in en generell bestämmelse rörande det allmännas skyldighet att samråda med företrädare för de nationella minoriteterna i den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Den närmare regleringen behandlas i avsnitt 11.2.3 nedan.

10.2 Nivån på organisationsstödet behöver höjas

Regeringens bedömning: För att stärka de nationella minoriteternas egenmakt bör det ekonomiska stödet till organisationer som företräder de nationella minoriteterna höjas.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Uppsala universitet* instämmer i utredningens bedömning att bristen på resurser är sådan att den på alla nivåer kan hindra ett bra samarbete. *Sverigefinska språknämnden* anser att det minoritetspolitiska arbetet i dag utförs huvudsakligen på ideell basis, vilket försvårar ett effektivt agerande; utredningens förslag om större resurser är därför av stor vikt. *Jokkmokks kommun* anser att det ekonomiska stödet till organisationer som företräder de nationella minoriteterna bör höjas.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att det är viktigt att varje nationell minoritet ges reella möjligheter att göra sin röst hörd i förhållande till majoritetssamhällets företrädare. Samhället bör bistå ekonomiskt för att möjliggöra detta. I dag finns en rad organisationer som företräder de nationella minoriteterna, både lokalavdelningar, riksorganisationer, ungdomsförbund och vissa fall paraplyorganisationer. Hur den interna organisationen ser ut är en fråga för gruppen. De stärker dock gruppen om den kan tala med en röst utåt och det underlättar för det allmänna att genomföra samråd.

Såsom framgår av avsnitt 10.1 tilldelas riksorganisationer som företräder de nationella minoriteterna särskilt stöd för att öka gruppernas möjligheter till inflytande. Stödet till de nationella minoriteterna uppgick under 2008 till 4 miljoner kronor. Stödet fördelas efter ansökan av Ungdomsstyrelsen enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. De nationella minoriteterna har kritiserat regeringen för det ekonomiska stödets storlek eftersom det anses att beloppen som varje förening erhåller är så låga att det inte går att bedriva den typ av verksamhet som skulle kunna ge de nationella minoriteterna reellt inflytande i frågor som berör dem. Från minoritetshåll har det uppfattats som problematiskt att grupperna konkurrerar med varandra om relativt små statliga medel.

Regeringen bedömer att det finns anledning att höja nivån på stödet från och med budgetåret 2010, eftersom det ger de nationella minoriteterna bättre möjlighet att delta i samråd på olika nivåer i frågor som berör dem. Det ökade stödet är således en direkt följd av införandet av den lagstadgade skyldigheten att samråda med nationella minoriteter. I det här skedet är det, enligt regeringens bedömning, angeläget att särskilt

prioritera de nationella minoriteternas förutsättningar att skapa fungerade samrådsmodeller inom förvaltningsområdena. Regeringen anser att det ökade stödet är en viktig åtgärd för att stärka de nationella minoriteternas egenmakt och reella inflytande.

10.3 De nationella minoriteternas ungdomsförbund

Regeringens bedömning: Regeringen avser påbörja en dialog med ungdomsförbunden på nationell nivå i syfte att öka ungdomsförbundens möjligheter till inflytande.

Utredningens bedömning: Det är viktigt att stödja minoriteternas ungdomsförbund, eftersom organisationernas verksamhet stärker ungdomars minoritetsidentitet och minoritetsspråket. Ungdomsförbunden bör ges möjligheter till inflytande i minoritetspolitiken, bl.a. genom samråd. Ungdomsstyrelsen bör få i uppdrag att stödja denna typ av verksamhet.

Remissinstanserna: *Uppsala universitet* anser att det är synnerligen viktigt att företrädare för de nationella minoriteternas ungdomsförbund ges möjligheter att samråda med regeringen. Ungdomars engagemang i viktiga frågor måste uppmärksammas som deras språk ska kunna hållas levande på lång sikt. *Ungdomsstyrelsen* delar bedömningen att ungdomsförbunden kan utgöra en viktig arena för de unga som väljer att delta. Ungdomsstyrelsen föreslår att de ges i uppdrag att stödja denna typ av verksamhet och bevaka minoritetsungdomarnas behov. *Sametinget* instämmer i förslaget och betonar att särskild hänsyn ska tas vid bidragsgivning till samiska ungdomsförbund eftersom samerna är både en nationell minoritet och ett urfolk. *Sverigefinska riksförbundet* stödjer förslaget. *Sverigefinska ungdomsförbundet* anser att ungdomsförbunden behöver stödjas och att ytterligare åtgärder behövs.

Skälen för regeringens bedömning: De ungdomsförbund som företräder de nationella minoriteterna fyller en viktig funktion. Ungdomsförbund finns i dag i den judiska, romska, samiska och sverigefinska gruppen. De erbjuder ungdomar som tillhör de nationella minoriteterna en verksamhet där ungdomarna kan känna kulturell och språklig samhörighet med andra från samma grupp eller folk och där minoriteternas sätt att vara får vara normen. I sådan ungdomsverksamhet blir den enskilde individens minoritetsidentitet inte ifrågasatt på samma sätt som den kanske blir i majoritetssamhället. Ungdomarna får möjlighet att utveckla sin kulturella identitet och stärka minoritetsspråket och samtidigt ägna sig åt ungdomskultur som det kanske annars inte finns tillgång till ute i majoritetssamhället. Nationella minoritetsungdomar behöver få träffa andra i samma situation och utbyta erfarenheter. Det är särskilt betydelsefullt för ungdomar på orter där det kanske inte bor så många andra från samma grupp eller folk.

Ungdomsförbundens verksamhet möjliggör också ett nätverksarbete inför framtiden. Ungdomarna är den blivande vuxengenerationen och kulturbärarna som ska överföra och hålla minoritetsspråket och kulturen levande. Ungdomsverksamheten kan också vara en arena där

minoritetsspråket kan användas och där språkrevitaliserande arbete kan bedrivas inom ramen för organisationens verksamhet.

De nationella minoriteternas ungdomsförbund kan ha svårigheter att uppfylla de krav som i dag ställs för statligt stöd enligt förordningen (2001:1060) om statsbidrag till ungdomsorganisationer, eftersom minoritetsgrupperna är relativt små och medlemmarna är utspridda i hela landet. Regeringen har därför givit Utredningen om vissa frågor om bidrag till ungdomsorganisationer, m.m. i uppdrag att se över behovet av att införa särskilda regler för de nationella minoriteternas ungdomsorganisationer och för ungdomsorganisationer som är bildade på etnisk grund (IJ 2008:02, dir. 2008:35). Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2009.

Regeringen anser att det finns anledning att samla företrädare för de nationella minoriteternas ungdomsförbund med jämna mellanrum för dialog på nationell nivå rörande ungdomarnas situation och avser därför att inrätta ett förfarande för att inhämta synpunkter.

10.4 Sametingets roll tydliggörs

Regeringens förslag: Sametinget ska fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* anser att Sametinget bör få ett utökat mandat att ensamt fastställa mål för det samiska språkarbetet samt en ökad medelstilldelning för språkvårdsarbetet. *Barnombudsmannen* tillstyrker förslaget och utgår från att Sametinget bedriver detta arbete enligt barnkonventionens krav och intentioner då det berör barn och ungdomar. *Sameskolstyrelsen* anser att Sametingets roll och ansvar att leda det samiska språkarbetet stärks om myndigheten även fastställer målen för det samiska språkarbetet. *Sametinget* stödjer förslaget.

Skälen för regeringens förslag: En av uppgifterna för Sametinget är, enligt 2 kap. 1 § sametingslagen (1992:1433), att leda det samiska språkarbetet. Det står därmed Sametinget fritt att pröva olika vägar för att stärka och utveckla det samiska språket. Språkarbetet ingår i Sametingets myndighetsuppdrag. Som myndighet ska Sametinget verkställa den politik och de beslut som fattas av riksdag och regering, vilket bl.a. innefattar de nationella språkpolitiska mål som fastställs av riksdagen.

Regeringen anser att Sametingets roll på minoritetsområdet bör utvecklas ytterligare. Europarådet har ansett att Sametingets fördelning av ekonomiska medel till samiska kulturändamål är i linje med syftet med ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen.

Sametinget fyller en viktig funktion. Genom Sametinget kan samerna besluta i frågor som har ett nära samband med den samiska kulturen. Bakom inrättandet av Sametinget ligger tanken att samerna som minoritet ska företrädas av ett organ som är representativt för det samiska folket. Inte minst i relation till andra aktörer, såsom myndigheter, kommuner och organisationer, möjliggör Sametinget att det samiska

folkets vilja kommer till uttryck. Sametinget bidrar därutöver långsiktigt till en ökad identitetskänsla hos samerna och stimulerar intresset för samiska samhällsfrågor och politiska frågor bland alla samer.

Det framstår som rimligt att Sametinget – i egenskap av folkvalt organ för samerna i Sverige – formulerar och fastställer mål för det interna samiska språkarbetet. Riksdag och regering kan formulera övergripande mål för den nationella språkpolitiken men när det handlar om att uttrycka målsättningar för det samiska språkarbetet bör ansvaret ligga på Sametinget. Mål för att främja, vårda och utveckla det samiska språket fordrar en demokratisk förankring i den egna gruppen som ett folkvalt organ kan ge.

Eftersom Sametinget redan leder det samiska språkarbetet är det, enligt regeringens mening, även rimligt och naturligt att Sametinget ska kunna fastställa målen för detta språkarbete inom ramen för de nationella språkpolitiska målen. Sametingets språkarbete bör också utföras i samarbete med de myndigheter som har ett övergripande ansvar för språkpolitiken i landet.

11 En ny lag om nationella minoriteter

11.1 Antalet nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk bör inte utökas

Regeringens bedömning: Regeringen finner inte skäl att i detta skede utöka antalet erkända nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk.

Utredningens bedömning: Finlandssvenskarnas status i förhållande till ramkonventionen bör klargöras.

Remissinstanserna: *Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige* efterlyser ytterligare steg för att rätta till det orättvisa förhållandet att finlandssvenskarna inte rymms inom de nationella minoriteterna.

Skälen för regeringens bedömning:

Önskemål om utökning

Såsom beskrivits i avsnitt 4.1 väljer stater i samband med ratificeringen de grupper och de språk som den vill erkänna som nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk enligt Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen. Riksdagsbeslutet i december 1999 innebar att fem grupper erkändes som nationella minoriteter och dessa gruppers språk som nationella minoritetsspråk.

Frågan huruvida ytterligare grupper borde erkännas som nationella minoriteter har aktualiserats i olika sammanhang. Företrädare för finlandssvenskar i Sverige har hävdats att finlandssvenskarna borde ges

minoritetsstatus enligt ramkonventionen. Företrädare för älvdalingar har gett uttryck för att de önskar status som minoritetsspråk för älvdalskan.

Finlandssvenskar i Sverige

Med *finlandssvenskar* avses personer boende i Finland som har svenska som modersmål, samt även personer med svenska som modersmål som flyttat till Sverige från Finland och deras ättlingar.

Endast sverigefinnar har erkänts som nationell minoritet i Sverige. I förarbetena till minoritetsspråkslagarna (prop. 1998/99:143 s. 24, 33) angavs att med termen *sverigefinnar* åsyftades personer som har finska som modersmål. Den finländska gruppen som har svenska som modersmål ansågs inte ingå i gruppen. Dåvarande regeringen hänvisade till att denna tolkning överensstämde med ändamålet med minoritetsspråkskonventionen. Regeringen ansåg att den svensktalande gruppen inte heller omfattades av åtagandena enligt ramkonventionen. Det som främst skiljer sverigefinnarna från den svenska majoritetsbefolkningen angavs vara språket men att det också finns en särskild sverigefinsk kultur bland sverigefinnarna.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen berördes frågan om huruvida även finlandssvenskarna i Sverige skulle anses ingå i den sverigefinska minoriteten och om den erkända minoritetsgruppen som helhet borde benämnas sverigefinländare i stället för sverigefinnar. En motion med denna innebörd avslogs. Konstitutionsutskottet delade regeringens bedömning och uttalade att detta dock inte uteslöt att åtgärder som avser sverigefinnar även kan komma de finlandssvenska till del (bet. 1999/2000:KU6).

Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige anser att beslutet om nationella minoriteter från 1999 bör ändras på så sätt att det fastställs att det finns en nationell minoritetsgrupp av sverigefinländare, bestående av två undergrupper där den ena har finska som modersmål och den andra svenska. Enligt riksförbundets mening uppfyller finlandssvenskarna i Sverige de krav som ställs i ramkonventionen.

Älvdalingar

Förespråkare för älvdalskan – företrädare för organisationen Ulum Dalska (Föreningen för älvdalskans bevarande) och företrädare för Älvdalens kommun – har vid flera tillfällen uppvaktat regeringen och uttryckt önskemål om att *älvdalskan* ska erkännas som minoritetsspråk i Sverige. Enligt företrädarna uppfyller älvdalskan de kriterier som specificeras i minoritetsspråkskonventionen. Älvdalskan skiljer sig avsevärt från rikssvenskan och är enligt deras mening att betrakta som ett eget språk och inte en dialekt. Det är ett gammalt språk som talas i ett avgränsat territorium i norra Dalarna. Ca 3 000 personer uppskattas tala älvdalska. Det finns ett starkt intresse hos befolkningen i Älvdalen för att kommande generationer ska ges möjlighet att lära sig älvdalska. Förespråkarna för älvdalskan uppger att det förhållandet att älvdalskan inte givits status som språk – till skillnad från en dialekt – försvårar möjligheterna att leva upp till talarnas behov om insatser för att bevara

älvdalskan. Förespråkarna uppger att de inte är aktuellt att använda älvdalskan i kontakter med myndigheter.

Europarådets expertkommitté har i sin granskning tagit upp frågan om älvdalskans situation och uppmanat de svenska myndigheterna att undersöka möjligheterna för älvdalskan att omfattas av minoritetsspråkskonventionen. Behovet av att utreda frågan om älvdalskans ställning har även tagits upp i en riksdagsmotion (2006/07:K203).

Minoritetsspråkskommittén, som utredde frågan om svensk ratificering av Europarådets minoritetsspråkskonventionen, behandlade frågan om dialekter och folkmål. Minoritetsspråkskommittén konstaterade att det är komplicerat att bedöma vad som är dialekt, folkmål respektive ett språk. Som exempel på svenska folkmål nämndes älvdalsmål, gutniska och skånska. Dessa folkmål talades tidigare i ganska stor utsträckning i olika delar av landet men har till följd av bl.a. större rörlighet i befolkningen, inflyttningen till städerna och massmediernas inflytande kommit att talas och förstås av allt färre personer. Rent lingvistiskt kan folkmålen vara mycket olika nutida rikssvenska. Folkmålen är förknippade med den bygd där de har talats och är en del av bygdens kultur och historia. Det kan därför, enligt Minoritetsspråkskommittén, hävdas att det finns ett intresse av att folkmålen bevaras som en viktig del av den svenska landsbygds- och kulturhistorien. Minoritetsspråkskommittén fann att det viktigaste argumentet mot att tillämpa minoritetsspråkskonventionen på folkmålen är att det strider mot syftet med konventionen som är att stärka minoritetsspråkens ställning i det offentliga livet, såsom hos domstolar och myndigheter (SOU 1997:192 s 110).

Inga fler minoritetsspråk eller minoriteter aktuella för närvarande

Regeringen finner inte i detta skede skäl att göra en annan bedömning än den som gjordes i anslutning till ratifikationen av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen.

Erfarenheterna visar att de åtgärder som hittills vidtagits för att bevara de redan erkända minoritetsspråken och att skydda de erkända minoriteterna inte har varit tillräckliga för att leva upp till lagstiftarens intentioner och att ytterligare insatser kommer att behövas. De nu planerade minoritetspolitiska insatserna måste därför koncentreras till att aktivt bevara de erkända minoritetsspråken och att skydda de erkända minoriteterna så att Sverige lever upp till redan gjorda folkrättsliga åtaganden.

Finlandssvenska som språk faller utanför ramen om minoritetsspråk, då det inte skiljer sig i nämnvärd utsträckning från svenska språket som majoritetsspråk. Regeringen är heller inte beredd att i dagsläget göra någon annan bedömning rörande ramkonventionen. Även om finlandssvenskarna skulle ges ett skydd enligt ramkonventionen, skulle detta inte förändra finlandssvenskarnas status nämnvärt, eftersom den materiella minoritetsrätten i första hand bygger på åtagandena i minoritetsspråkskonventionen. Men det finns givetvis inga hinder, enligt regeringens mening, mot att t.ex. en enskild finlandssvensk, som upplever en kulturgemenskap och identifikation med den sverigefinska

gruppen, deltar i och tar del av det stöd som ges sverigefinnar, eller att en enskild som upplever sig diskriminerad på grund av sin etnicitet anmäler detta.

Regeringen anser vidare att det finns ett stort värde i att älvdalskan, oavsett om det är att betraktas som ett språk eller en dialekt, bevaras som en del av det svenska kulturarvet och att det är önskvärt att älvdalskan förs vidare till nya generationer. Det arbete som Institutet för språk och folkminnen redan bedriver för att bevara svenska dialekter och folkmål behöver således fortsätta. Älvdalens kommun kan, så som redan sker, på olika sätt stödja älvdalskans bevarande inom den ordinarie verksamheten inom kommunen och ge barn möjlighet att lära sig älvdalska. Även inom ramen för folkbildningen bör det finnas förutsättningar att stödja bevarandet av älvdalskan.

11.2 Allmänna bestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt inom förskoleverksamhet och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen.

Med nationella minoriteter avses i lagen judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Med nationella minoritetsspråk avses finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Utredningens och promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker införandet av en ny lag som reglerar samtliga nationella minoriteter, eftersom det innebär en tydligare lagstiftning. Förslaget bedöms ge ett bättre genomslag för den svenska minoritetspolitiken i hela landet. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* anser att förslaget är ett led i att ytterligare synliggöra de nationella minoriteterna. *Försäkringskassan* anser att förslaget ger en tydligare lagstiftning och bättre överblick. *Övertorneå kommun* uttalar att förslaget tydliggör statens och övriga myndigheters (främst kommunernas) ambitioner och ansvar inom minoritetspolitikens område, samt bidrar till att stärka minoriteternas och minoritetsspråkens ställning.

Skälen för regeringens förslag: Erfarenheterna visar att det fortfarande råder stor okunnighet bland beslutsfattare, tjänstemän och den breda allmänheten om vilka de nationella minoriteterna är och vad minoritetsstatusen innebär. Enskilda som tillhör de nationella minoriteterna får inte alltid gehör för sina behov i samhället när de åberopar sin minoritetsstatus.

Regeringen bedömer att ett omnämnande av samtliga nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk därför bör göras i författningstext för att synliggöra dessa grupper och deras språk bättre i

samhället. Uppräkningen av nationella minoriteter motsvarar Sveriges nuvarande ratificering av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen, vilket behandlats ovan i avsnitt 4.1 och 4.2. Med de uppräknade språken avses även varieteter av dessa språk.

Den rättsliga reglering som nu föreslås tydliggör även de nationella minoriteternas särställning i Sverige i förhållande till åtagandena i dels ramkonventionen, dels del II i minoritetsspråkskonventionen. Dessa åtaganden ska genomföras och efterlevas i hela landet för samtliga nationella minoriteter. Dessa åtaganden har dock inte reglerats närmare i svensk rätt tidigare.

I den nya lagen bör därför allmänna bestämmelser, som rör hela landet, införas rörande informationsskyldighet för statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter, det allmännas ansvar att främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sina språk och sin kultur och skyldigheten att samråda med de nationella minoriteterna. Bestämmelserna beskrivs närmare i avsnitt 11.2.1–11.2.3.

Förutom de allmänna bestämmelserna bör den nya lagen innehålla bestämmelser från de nuvarande minoritetsspråkslagarna som innebär ett förstärkt skydd i ett begränsat geografiskt område. Dessa bestämmelser motsvarar Sveriges åtaganden enligt minoritetsspråkskonventionens del III. Dessa bestämmelser behandlas nedan i avsnitt 11.3. Rörande vilka domstolar som bör omfattas, se närmare under avsnitt 11.3.9.

11.2.1 Skyldighet att informera om rättigheter

<p>Regeringens förslag: Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt den föreslagna lagen.</p>
--

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Språkrådet* (numera Institutet för språk och folkminnen) anser att skyldigheten att informera berörda grupper om deras rättigheter bör åläggas en central myndighet eftersom en centralt producerad och samlad informationsinsats får större genomslag och blir mer kostnadseffektiv. *Samernas utbildningscentrum* anser att statliga och kommunala myndigheter ska informera om de rättigheter som de enskilda har. *Sverigefinländarnas delegation* tillstyrker förslaget men poängterar betydelsen av att tillräckliga resurser beviljas för en kraftfull och landsomfattande informationskampanj. *Sverigefinska Riksförbundet* stödjer förslaget och poängterar vikten av att kommuner och landsting informerar minoriteter om rätten att använda sitt språk.

Skälen för regeringens förslag: Av minoritetsspråkskonventionens artikel 6 framgår att undertecknande stater förbinder sig att tillse att berörda myndigheter, organisationer och personer informeras om de nationella minoriteternas rättigheter och skyldigheter enligt minoritetsspråkskonventionen.

Erfarenheterna från nuvarande förvaltningsområden visar med stor tydlighet hur bristande information om existerande rättigheter påverkar enskildas möjligheter att nyttja rättigheterna. Okunskap om gällande

regelverk och bristande information till allmänheten har bidragit till att den av riksdagen beslutade minoritetspolitiska reformen inte fått avsedd effekt.

Av Länsstyrelsens i Norrbottens läns uppföljning av minoritetsspråkslagarna under 2000 framgår att 40 procent av de tillfrågade myndigheterna inom förvaltningsområdena inte hade informerat sina anställda om den nya lagstiftningen om rätten att få använda finska och meänkieli, trots att lagen då redan gällt i ett halvår. När det gäller rätten att få använda samiska var motsvarande siffra 50 procent. Av senare uppföljning framgår att bristen på information gentemot brukarna alltjämt var ett problem under 2004, även om arbetet då gått framåt. Av de tillfrågade myndigheterna angav då 20 procent av de lokala myndigheterna och 42 procent av de regionala och nationella myndigheterna att de inte informerar allmänheten på något sätt om minoritetsspråkslagarna.

Även konstitutionsutskottets uppföljning har tagit upp frågan om statens skyldighet att informera om minoriteters rättigheter och skyldigheter. Uppföljningen pekar på behovet av att utarbeta strategier för en klar och pedagogisk förmedling om vad minoritetspolitiken och minoritetsspråkspolitiken innebär. Det behöver, enligt uppföljningen, även allvarligt övervägas på vilket sätt alla berörda på olika nivåer, från myndigheter till enskilda personer, kan nås av informationen.

En grundförutsättning för att den enskilde ska kunna hävda sina rättigheter är att ansvariga tjänstemän på lokal, regional och nationell nivå som ska bistå allmänheten, är tillräckligt insatta i rättighetslagstiftningen och att de informerar allmänheten om gällande regler på ett korrekt sätt. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att det finns anledning att författningsreglera skyldigheten att informera om de nationella minoriteternas rättigheter. Statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter ska därför när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Ett effektivt sätt kan vara riktad information till de nationella minoriteterna genom t.ex. informationsträffar i samarbete med organisationer som företräder nationella minoriteter eller på annat sätt är verksamma bland de nationella minoriteterna. Organisationer som företräder de nationella minoriteterna är ofta en värdefull resurs i sammanhanget, som bör användas i större utsträckning, eftersom de känner till vilka kanaler som kan vara lämpliga för att sprida riktad information till enskilda som tillhör de nationella minoriteterna.

Regeringen vill i detta sammanhang även betona vikten av att enskilda ges korrekt information rörande nationella minoritetsbarns rätt till modersmålstöd och modersmålsundervisning, även om denna fråga inte regleras i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. En förutsättning för att kunna nyttja rätten till modersmålsundervisning är att föräldrarna ges ändamålsenlig information om denna rättighet.

11.2.2 Skyldighet att främja de nationella minoriteternas språk och kultur

Regeringens förslag: Genom en hänvisning till en ny språklag framgår att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. I den nu föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk anges att det allmänna även i övrigt ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige och att barns utveckling av en kulturell identitet och det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslog dock även att det allmänna i sin verksamhet ska beakta de nationella minoriteternas särart och deras behov av skydd och stöd för att deras språk och kultur ska fortleva i Sverige.

Remissinstanserna: Bestämmelsen har inte kommenterats närmare av remissinstanserna, men flertalet är positiva till att utredningen föreslår generella bestämmelser. *Svea hovrätt* ifrågasätter om de allmänna bestämmelserna är ägnade att vara tillämpliga i domstolars verksamhet. *Barnombudsmannen* ser med tillfredsställelse på att utredningen föreslår att barns behov på utbildningsområdet särskilt behöver uppmärksammas och regleras i den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* anför att det inte framgår närmare hur det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjlighet att behålla och utveckla sina språk för de som talar jiddisch och romani chib. *Försäkringskassan* anser att det bör finnas en reglering även avseende dessa språk alternativt en hänvisning till annan författning.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer det som angeläget att de nationella minoriteternas behov beaktas i samhället i mycket större utsträckning än i dag. Erfarenheterna visar att enskilda inte får gehör när de återoppar sin status som nationella minoriteter.

En viktig utgångspunkt för Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen är att statsmakten bär ett uttryckligt ansvar för att de nationella minoriteterna ska kunna bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Enligt ramkonventionens artikel 5 har Sverige åtagit sig att aktivt främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör de nationella minoriteterna ska kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv.

Detta åtagande har ett nära samband med regleringen i 1 kap. 2 § sista stycket regeringsformen där det anges att etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas.

När det gäller regeringsformens bestämmelse rörande minoriteter bör det påpekas att frågan om förhållandet mellan regeringsformens reglering och åtagandet i ramkonventionen behandlats av två utredningar, nämligen av Minoritetsspråkskommittén i betänkandet *Steg mot en*

minoritetspolitik (SOU 1997:193 s. 87) och av Utredningen om finska och sydsamiska språken i betänkandet Rätten till mitt språk (SOU 2005:40 s. 163). I ramkonventionens artikel 5 anges att parterna *åtar sig att främja* de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter ska kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga biståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv. I 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen anges att etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv *bör främjas*. Utformningen av bestämmelsen i regeringsformen borde, enligt ovannämnda utredningar, bli föremål för en översyn, eftersom ramkonventionens åtagande bedöms vara mer långgående. Regeringen behandlade dock inte frågan närmare i förarbetena till minoritetsspråkslagarna, utan konstaterade att bestämmelsen i regeringsformen ger minoriteter en särställning (prop. 1998/99:143 s. 36). I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen bedömde konstitutionsutskottet att det inte var påkallat att i samband med det första steget mot en samlad svensk minoritetspolitik gå längre på grundlagsnivån än regleringen i 1 kap. 2 § regeringsformen (bet. 1999/2000:KU6 s. 23).

Regeringsformen är för närvarande föremål för en översyn. Grundlagsutredningen (dir. 2004:96) har i december 2008 lämnat slutbetänkandet En reformerad grundlag (SOU 2008:125). Grundlagsutredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Det finns dock enligt regeringens mening ett behov av att lyfta fram det allmännas ansvar för att aktivt främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken och de nationella minoriteternas kultur. Med det allmänna avses offentlig verksamhet som utövas genom staten, kommunerna eller landstingen, t.ex. domstolar och andra myndigheter.

Försäkringskassan har anfört att det inte framgår närmare hur det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sina språk för de som talar jiddisch och romani chib och att det bör finnas en reglering även avseende dessa språk alternativt en hänvisning till annan författning.

En särskild utredare har haft i uppdrag att utarbeta ett förslag till språklag där svenska språkets status regleras (Språklagsutredningen, Ku 2007:17). I mars 2008 lämnade utredningen över betänkandet Värna språken – försök till språklag (SOU 2008:26). Utredningen föreslår bl.a. att det i lagen slås fast att svenska är huvudspråk i Sverige samt att samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch är de nationella minoritetsspråken. Det föreslås också att det allmänna ska ha ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen planerar att besluta om en lagrådsremiss inom kort.

För att tydliggöra det allmännas ansvar bör det uttryckligen i den nu föreslagna lagen erinras om att det i den planerade språklagen anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. I den nu föreslagna lagen bör även anges att det allmänna även i övrigt ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige samt att barns

utveckling av en kulturell identitet och det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt. Begreppet kultur får även anses innefatta språk. Regeringen bedömer att denna reglering kommer att öka statliga och kommunala myndigheters medvetenhet rörande de nationella minoriteterna och därmed förbättra efterlevnaden av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen.

Ett aktivt främjande av de nationella minoritetsspråken innebär dels ett synliggörande av lagens möjligheter att nyttja minoritetsspråken, dels att personer som arbetar på myndigheter och som möter allmänheten medvetandegörs om de lagstadgade rättigheterna att använda minoritetsspråk. För att aktivt främjande ska komma till stånd bör personalen således ha kunskap om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Ett aktivt främjande skulle kunna bestå av medvetet arbete på lokal nivå där man i t.ex. kommunal verksamhet lyfter fram de nationella minoriteternas behov i olika sammanhang. Genom att anordna seminarier eller informationsträffar för kommunalt anställda eller för den breda allmänheten kan kunskaperna om de nationella minoriteterna öka. Majoritetsmedborgarnas ökade kunskaper kan förväntas öka förståelsen för de nationella minoriteternas behov och skapa en ökad respekt och en öppnare och mer positiv attityd till användning av minoritetsspråken.

Ett led i arbetet med att främja de nationella minoritetsspråkens bevarande kan vara att arbeta medvetet med konsekvensanalyser. I beredningen av frågor som berör de nationella minoriteterna bör eventuella konsekvenser redovisas. Ett sådant arbetssätt synliggör de nationella minoriteternas behov.

Regeringen anser att det finns anledning att lyfta fram det som visat sig vara särskilt framgångsrikt i det kommunala arbetet i nuvarande förvaltningsområden. I flera av kommunerna har man tagit fram kommunala handlingsplaner för minoritetsfrågorna och i Haparanda kommun har man även utarbetat ett policydokument för arbetet med tvåspråkighetsfrågor. I arbetet med att aktivt främja minoritetsspråken bör man således överväga utarbetande av handlingsplaner för de minoritetspolitiska frågorna. Regeringen bedömer att det finns flera skäl till varför arbetet med handlingsplaner kan vara positivt. Till en början behöver en kartläggning göras av de nationella minoriteternas behov på det lokala planet i respektive kommuner eller landsting. I kartläggningsarbetet bör bl.a. de nätverk av föreningar, församlingar, skolor etc. som de nationella minoriteterna byggt upp på lokal nivå användas för att på ett bättre sätt nå enskilda som tillhör nationella minoriteter. Inom ramen för arbetet med framtagandet och fastställandet av handlingsplaner för minoritetsfrågor har kommunerna gjort medvetna val och tydliga prioriteringar i olika frågor. Samtidigt har man identifierat och definierat de områden där kommunen särskilt behöver arbeta med minoritetsfrågorna. Det blir därmed ett naturligt sätt att integrera frågorna i den kommunala verksamheten och kommunen kan sätta upp olika etappmål som är anpassade till de lokala förhållandena. Handlingsplanerna blir också ett arbetsverktyg som gör att arbetet och måluppfyllelsen kan följas upp bättre. Arbetet med handlingsplaner kan därmed även fungera som verktyg för att öka medvetenheten bland de nationella minoriteterna. Arbetet kan också bli ett incitament för

minoriteterna att ställa upp egna mål och göra prioriteringar på lokal nivå.

Sametinget har på regeringens uppdrag utarbetat en språkhandbok för kommuner och myndigheter för att synliggöra samiskan och att öka användningen av samiska i verksamheten. Uppdraget redovisades i januari 2008 genom Samisk språkhandbok för ökad användning av samiska (Jo2008/403/JFS). Språkhandbokens syfte är att synliggöra samiskan och öka den samiska språkkompetensen bland de anställda, men också att öka allmänhetens användning av samiska i kontakt med myndigheter. I språkhandboken ges konkreta förslag på en arbetsmodell för medvetet arbete på kommunal nivå, modeller till språkprogram och handlingsplaner. Vidare lämnas förslag på formulär för kartläggning av språksituationen.

Mot bakgrund av att de nationella minoritetsspråkens framtid är oviss och att antalet förstaspråkstalare behöver ökas för att trygga språkens fortlevnad, är det enligt regeringens mening särskilt viktigt att beakta barns behov. Detta bör även framgå av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Barn som tillhör nationella minoriteter behöver få utveckla en egen kulturell identitet och de kan behöva stöd med att lära sig och utveckla sitt minoritetsspråk. Detta ställningstagande bygger dels på Sveriges åtaganden i Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen, dels på åtaganden i FN:s barnkonvention. Regeringen anser därför att det allmänna i sin verksamhet särskilt ska främja barns utveckling av en kulturell identitet och det egna minoritetsspråket. Det kan röra sig om beslut som på olika sätt påverkar enskildas möjligheter att tillägna sig eller bevara sitt minoritetsspråk, t.ex. beslut om placering av barn i förskoleverksamhet och skola eller beslut om kulturverksamhet.

11.2.3 Skyldighet att samråda

Regeringens förslag: Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att de nationella minoriteterna, så långt det är möjligt, på alla nivåer i samhället ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem.

Remissinstanserna: *Uppsala universitet* anser att det är mycket viktigt att de nationella minoriteterna ges möjligheter till inflytande på alla nivåer i samhället i frågor som berör dem, t.ex. när det gäller fördelning av kulturmedel och att det borde utvecklas en systematisk praxis för detta. *Sverigefinska språknämnden* anser att ökade kunskaper skulle förbättra de finskspråkigas möjligheter till inflytande och att olika former av samråd är bra. *Sundbybergs kommun* anser att det är angeläget att föra en diskussion med minoritetsorganisationerna kring ökat ett inflytande för nationella minoriteter och hur det kan formaliseras. *Jokkmokks kommun* anser att nationella minoriteters möjligheter till delaktighet och inflytande bör lagregleras. *Kiruna kommun* välkomnar förslaget att de

nationella minoriteterna ska ges tillgång till demokratiska fora så att även deras synpunkter kan beaktas. *Gaaltije* tillstyrker utredningens förslag vad gäller de övriga minoriteternas inflytande, men är tveksam till om förslaget gagnar samiska intressen; Gaaltije ställer sig frågande till om dialog är ett reellt verktyg för inflytande.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag med tillägget att statliga myndigheter, kommuner och landsting också i övrigt bör samråda med representanter för minoriteterna i frågor som berör dem.

Remissinstanserna: *Hovrätten för övre Norrland* påpekar att ”frågor som berör minoriteterna” är ett vitt begrepp och att det är lämpligt att någon typ av avgränsning görs t.ex. till ”frågor som avser deras språk, kultur och samfundsliv”. Den nu föreslagna lydelsen täcker även domstolarnas handläggning och avgörande av mål och ärenden. Detta är enligt hovrätten inte rimligt och strider mot principen om domstolarnas självständighet och opartiskhet. Domstolarnas verksamhet bör inte omfattas. *Sverigefinska riksförbundet* uttalar att samråd sker alltför sällan i dag och understryker vikten av detta kommer till stånd.

Skälen för regeringens förslag: Som redogjorts för ovan i avsnitt 10.1 anser regeringen att frågan om rätt till samråd behöver regleras i lag. Ett lagreglerat samrådsförfarande bedöms ge bättre förutsättningar för att sådana samråd faktiskt kommer till stånd och att beslutsfattare på ett systematiskt sätt inhämtar synpunkter och för en dialog med de nationella minoriteterna, både barn och vuxna. Statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjligheter till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor. Den föreslagna bestämmelsen omfattar endast statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter och berör således inte domstolarna.

Regeringen anser att det är viktigt att finna bättre metoder för samråd med de nationella minoriteterna på olika nivåer i samhället. I december 2007 beviljade Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) därför medel till Kommunförbundet i Norrbotten och Svenska Tornedalingarnas Riksförbund, STR-T, för parallella projekt i syfte att utarbeta en modell för samråd på lokal nivå (IJ2007/3085/DISK, IJ2007/3365/DISK). Projekten har rört arbetet i de kommuner som i dag ingår i förvaltningsområdena i Norrbotten. Arbetet med projekten visar att det finns ett behov av att diskutera minoritetsfrågor på lokal nivå och att öka kunskapen och medvetenheten om minoritetspolitikens syften bland lokala beslutsfattare, tjänstemän och de nationella minoriteterna. I dialogen med kommunföreträdare och de nationella minoriteterna har det bl.a. framkommit att samråds är viktigt eftersom det innebär en bekräftelse av de nationella minoriteternas närvaro i lokalsamhället. Samrådet skapar balans mellan majoriteten och minoriteten och det leder till att de nationella minoriteternas behov kan beaktas på ett bättre sätt och att beslutsunderlag kan bli bättre. Ett fungerande samråd, som innebär ett erfarenhetsutbyte och förankring av olika synsätt, kan även motverka konflikter i lokalsamhället. Samråd är också viktigt för att ge de nationella minoriteterna insyn i frågor som berör dem. Arbetet visar också på att det finns behov av att lyfta fram goda exempel på samråd.

Samrådsorgan för minoritetsfrågor bör därför inrättas på olika nivåer där de nationella minoriteterna finns företrädna, om sådana organ inte redan finns. Hur samrådet utformas på det lokala, regionala och nationella nivån får bedömas från fall till fall. Regeringen anser att det bör finnas en stor frihet i att finna former som fungerar på respektive nivå. Det avgörande är att de nationella minoriteternas synpunkter fångas in och kan beaktas där detta är möjligt. Frågor där det är särskilt viktigt att fånga in de nationella minoriteternas behov och synpunkter är bl.a. områden som rör förskoleverksamhet och skola, ungdomsfrågor, äldreomsorg, biblioteks- och annan kulturverksamhet, dvs. på områden där kommunerna har vissa skyldigheter i förhållande till medborgarna.

Regeringen vill betona att det är angeläget att även de nationella minoriteterna ges tillgång till de demokratiska fora som finns i olika sammanhang. Myndigheter bör särskilt överväga om det finns anledning att se över redan befintliga samrådsformer för att säkerställa att även de nationella minoriteternas röst kan höras och synliggöras i olika frågor.

11.3 Förstärkt minoritetsskydd

11.3.1 Användning av minoritetsspråk i offentliga sammanhang

Förvaltningslagen (1986:223) bygger på den underförstådda förutsättningen att svenska språket ska användas av myndigheterna. Vissa undantag från denna princip gäller visserligen. För t.ex. patentärenden finns särskilda regler om det språk på vilket en ansökan eller annan handling ska vara avfattad. Handlingar på danska eller norska språket bör vidare i regel godtas av myndigheterna (se vidare prop. 1971:30 s. 376 och SOU 1972:83 s. 20, jfr hänvisning i prop. 1985/86:80 s. 56). För det stora flertalet ärenden saknas emellertid möjlighet för myndigheten att ge avkall på principen om svenska som myndighetsspråk.

En viktig del av det förstärkta skydd som finns inom nuvarande förvaltningsområden är att enskilda ges möjlighet att använda finska och meänkieli respektive samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Därutöver har enskilda även rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk. Europarådet har riktat kritik mot Sveriges genomförande av dessa åtaganden, dels för att enskilda inte kunnat nyttja dessa rättigheter fullt ut, dels för att dessa rättigheter gäller i ett begränsat geografiskt område.

Europarådets ministerråd har därför rekommenderat Sverige att underlätta och främja användningen av finska, meänkieli och samiska i kontakten med rättsväsende och offentliga myndigheter även utanför förvaltningsområdena. Rörande finska språket har ministerrådet rekommenderat Sverige att förbättra situationen för det finska språket utanför förvaltningsområdet i den offentliga förvaltningen och i synnerhet i fråga om utbildning. Europarådets expertkommitté har noterat att det största problemet i användningen av minoritetsspråk inom rättsväsende och offentliga myndigheter verkar vara bristen på kompetens i att ta fram skriftliga dokument på dessa språk. Ett allmänt

mål med minoritetsspråkskonventionen är att uppmuntra användningen av landsdels- eller minoritetsspråk i detta avseende. Om det fanns rättsliga texter och översättningar av relevant lagtext på minoritetsspråken, skulle detta, enligt kommitténs mening, bidra till att språken utvecklades och användes mer inom den offentliga förvaltningen.

Den nationella uppföljningen i Sverige har framför allt rört effekterna av minoritetsspråkslagarnas införande. Av Länsstyrelsens i Norrbottens län kartläggning under 2000 framgick att minoriteterna använt minoritetsspråk i liten utsträckning i kontakter med myndigheter och domstolar. Detta bedömdes bero bl.a. på att informationen om lagstiftningen varit begränsad dels till myndighetsföreträdare som hade att efterleva lagens krav, dels till enskilda som tillhörde de nationella minoriteterna. Även myndighetspersonalens kunskaper i minoritetsspråken har påverkat enskildas benägenhet att använda dessa språk. Berörda myndigheter har förstärkt språkkunskaperna i begränsad omfattning och man har valt att förlita sig till tolk om behov skulle uppstå.

Andra förklaringar till att minoritetsspråken används i begränsad omfattning kan vara att de är vardagsspråk som den enskilde använder i kända miljöer och i kontakter med personer som hon eller han känner till och vet har kunskap i respektive språk. Om myndighetens personal saknar kunskaper i minoritetsspråken väljer den enskilde, för att få sitt ärende utrett, att använda svenska i stället. Psykologiska faktorer spelar också in. Enskilda kan känna tveksamhet mot att börja använda minoritetsspråket vid myndighetskontakter, om tidigare kontakter varit på svenska.

Den forskarrapport som Länsstyrelsen i Norrbottens län lät ta fram under 2002 kom fram till liknande resultat. Forskarna intervjuade ett antal minoritetsspråksanvändare, företrädare för organisationer och myndigheter. Det framkom, enligt forskarna, en tydlig tendens att det finns stora brister i myndigheternas kompetens att hantera ärenden på minoritetsspråken. Det fanns även brister i myndigheternas information till språkanvändarna om de nya minoritetsspråklagarna. Det förefaller emellertid som att de största problemen inte hade med bristen på information att göra utan med attityder och värderingar om språkanvändningen i kontakten mellan myndighetspersoner och språkanvändare. I mötet med myndighetspersonerna har de flesta valt att använda svenska i stället för sitt minoritetsspråk. Bland orsakerna nämns lingvistiska faktorer som att det saknas fackuttryck på minoritetsspråket, den egna svårigheten att uttrycka sig nyanserat på minoritetsspråket, rädsla för att inte bli förstådd av myndighetspersonen och oförmåga att uttrycka sig i skrift på minoritetsspråket. Även psykologiska hinder som rädsla eller blyghet för att använda sitt minoritetsspråk har förts fram, liksom hinder som har att göra med föreställningar om att det saknas ekonomiska resurser eller vilja hos myndigheterna för att använda minoritetsspråken.

Under 2004 gjordes ytterligare en kartläggning på uppdrag av konstitutionsutskottet. Bland de intervjuade minoritetsspråksanvändarna uppgavs språkliga svårigheter av olika slag vara det största hindret mot att använda minoritetsspråklagarna, både bland medborgarna och

myndighetspersonerna. Bland myndighetspersoner bedömdes språkkunskaperna i allmänhet högre i finska och meänkieli än i samiska. Den låga språkkompetensen i samiska leder i sin tur till att de samisktalande i mindre grad försöker använda språket i kontakter med myndigheter. Låg språkkompetens bland personalen och frustration hos de samisktalande leder till en ond cirkel som innebär ett osynliggörande av det samiska språket. På så vis förvandlas kompetensbristen i samiska till upplevt icke-behov hos myndighetspersonerna. Deras attityd till minoritetsspråk påverkar således allmänhetens användning av språken. Lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndighet och domstol verkade ha låg legitimitet bland de tillfrågade myndighetspersonerna. Situationen för finska och meänkieli var däremot mer positiv. Språken hade stark ställning inom den kommunala förvaltningen. Enligt forskarna borde man därför satsa på ökad språklig kompetens hos individer och myndigheter genom uppmuntran, utbildning, information om minoritetsspråkslagarna och anställning av personal med kompetens i minoritetsspråk.

11.3.2 Det förstärkta skyddet behöver utökas

Regeringens bedömning: Nuvarande reglering av förvaltningsområdena räcker inte för att leva upp till åtagandena i minoritetskonventionerna. Fler enskilda behövs få tillgång till förstärkt minoritetsskydd genom att förvaltningsområdena för finska och samiska språken utvidgas till ytterligare kommuner. I de områden där förstärkt skydd ges behöver enskildas möjlighet att nyttja rättigheterna förbättras.

Utredningens förslag: Förvaltningsområdena för finska och samiska språken föreslås utvidgas till att omfatta ytterligare ett antal kommuner och landsting.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna tillstyrker utvidgning av förvaltningsområdena. Flera myndigheter har inget att erinra mot förslaget. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anför att avgränsningen av kommuner bör övervägas ytterligare när det gäller förvaltningsområdet för samiska. *Sametinget* och *Svenska samernas riksförbund* stödjer att det förstärkta skyddet utvidgas ytterligare genom att förvaltningsområdet utökas men anser att ännu fler kommuner borde omfattas. *Sveriges Kommuner och Landsting* tillstyrker förslaget om ett utvidgat förvaltningsområde för finska språket under förutsättning av en tillfredsställande finansiering ges. Enligt *Sveriges Kommuner och Landsting* finns det goda skäl att värna det samiska språket, men att utvidgning av förvaltningsområdet är av en så genomgripande karaktär att det ska ske en analys av de ekonomiska och praktiska konsekvenserna för kommunerna. Ett antal kommuner tillstyrker förslaget.

Promemorians förslag: Förvaltningsområdet för samiska bör utvidgas med ytterligare två kommuner, Storuman och Strömsund. Förvaltningsområdet för finska respektive meänkieli bör inte utvidgas. Generella bestämmelser bör införas som innebär att enskilda ska ges möjlighet att använda samiska, finska och meänkieli i kontakter med myndigheter om det finns språkkunnig personal.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Statskontoret, Uppsala universitet, Institutet för språk och folkminnen, Sametinget* och ett antal sverigefinska organisationer anser att promemorians förslag inte räcker för att leva upp till kraven i minoritetskonventionerna och att bemöta Europarådets kritik. Förslagen uppfattas som en ambitionssänkning i förhållande till utredningens förslag. Förslagen i promemorian bör snarare ses som ett komplement till tidigare lämnade förslag.

Skälen för regeringens bedömning: När nuvarande minoritetsspråkslagar infördes uttalade regeringen i propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143 s. 40) att en utökad rätt att använda finska, meänkieli och samiska i offentliga sammanhang bedöms ge ett ökat skydd för språken och bidra till att främja bevarandet av dessa språk. Enskilda individer som tillhör nationella minoriteter har inom förvaltningsområdena rätt att använda det egna språket i vissa angivna situationer och denna rätt är inte beroende av om den enskilde individen behärskar svenska. Syftet med införandet av bestämmelserna är att höja statusen på de nationella minoritetsspråken. Att använda språken i offentliga sammanhang ger även språken större förutsättningar att utveckla fackterminologi. Rätten att använda finska, meänkieli och samiska har begränsats till geografiska områden där språken använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig omfattning. Det är i dessa regionala områden som behovet av regler om rätt att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar och förvaltningsmyndigheter har bedömts vara störst. En geografisk tillämpning av reglerna innebar enligt propositionen en markering av språkens särskilda betydelse och historia i dessa områden. Detta kan också leda till att den kultur och historia som hänger samman med språken i dessa områden lyfts fram och får ökat stöd.

Europarådet har pekat på behovet av att utvidga omfattningen av gällande minoritetsspråkslagstiftning när det gäller de finska och samiska språken. Europarådet har rekommenderat Sverige att införa en lagstiftning som fullt ut skyddar rätten att använda minoritetsspråk i kontakter med myndigheter i områden där språket talas av hävd eller av ett större antal personer. I områden utan lagstadgad rätt att använda språket bör lokala initiativ att ge service på minoritetsspråk uppmuntras. Rörande finska och samiska efterfrågar Europarådet en utvidgning av förvaltningsområdena.

Frågan om den geografiska avgränsningen av förvaltningsområdena var föremål för livlig diskussion redan då minoritetsspråkslagarna infördes. Vid riksdagsbehandlingen anfördes att förvaltningsområdet för finska även borde omfatta Stockholm och Mälardalsregionen eftersom det funnits en finstalande befolkning i regionen under mycket lång tid. För samiskans del berördes möjligheten att även ta med kommuner inom det traditionella sydsamiska området. Konstitutionsutskottet delade den dåvarande regeringens ställningstagande att inte ta med fler kommuner i det som i propositionen betecknades som det första steget i en samlad minoritetspolitik (bet. 1999/2000:KU6 s. 27). Frågan om utvidgning av förvaltningsområdena har även behandlats i en rad motioner sedan den ursprungliga riksdagsbehandlingen.

Regeringen anser att tiden nu är mogen för att genomföra nästa steg i utformningen av minoritetspolitiken. Hittillsvarande åtgärder på området behöver kompletteras för att Sverige ska kunna leva upp till minoritetsåtagandena. Regeringen bedömer att det finns behov av att utvidga det förstärkta skyddet, som i dag gäller inom förvaltningsområdena, när det gäller de finska och samiska språken så att fler enskilda berörs av skyddet.

11.3.3 Utvidgat förvaltningsområde för finska språket

Regeringens förslag: Förvaltningsområdet för finska utvidgas till att omfatta även kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Hallstahammar, Haninge, Huddinge, Håbo, Köping, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker och Östhammar. Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner ska även fortsättningsvis ingå i förvaltningsområdet.

Utredningens förslag: Förvaltningsområdet för finska språket föreslås utvidgas till samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län, sammanlagt 53 kommuner. De nuvarande kommunerna inom förvaltningsområdet föreslås också ingå.

Remissinstanserna är huvudsakligen positiva till en utvidgning. *Kriminalvårdsstyrelsen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Försäkringskassan, Skatteverket och Centrala studiestödsnämnden (CSN)* har inget att invända mot förslaget men anför att det utökade förvaltningsområdet kräver utökade resurser. *Statens skolverk* ställer sig tveksamt till den föreslagna utvidgningen eftersom det är oklart hur stora kostnaderna och de organisatoriska konsekvenserna kommer att bli för kommunerna. *Botkyrka, Eskilstuna, Hallstahammar, Haninge, Huddinge, Håbo, Köpings, Sigtuna, Solna, Stockholms, Södertälje, Tierps, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarlebys, Österåkers och Östhammars kommuner* har tillstyrkt förslaget. *Katrineholms, Lidingö, Nacka, Sundbybergs, Värmdö och Oxelösunds kommuner* har uttryckt att de inte vill ingå i det utvidgade förvaltningsområdet. *Arboga, Fagersta, Järfälla, Sollentuna, Surahammar, Trosa och Västerås kommuner* är tveksamma till att ingå och *Tyresö kommun* har inte tagit ställning till frågan. *Danderyds, Ekerö, Enköpings, Flens, Gnesta, Heby, Knivsta, Kungsör, Norbergs, Norrtälje, Nykvarns, Nyköpings, Nynäshamns, Sala, Salems, Skinnskattebergs, Strängnäs, Täby, Vallentuna, Vaxholms och Vingåkers kommuner* har valt att inte yttra sig.

Promemorians förslag: Ingen utvidgning av det nuvarande förvaltningsområdet för finska föreslås.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Statskontoret, Uppsala universitet, Mälardalens högskola, Institutet för språk och folkminnen, Sverigefinländarnas delegation* och *Sverigefinska riksförbundet* ifrågasätter om förslagen överensstämmer med Sveriges folkrättsliga åtaganden. Dessa remissinstanser förordar i stället en utvidgning av förvaltningsområdet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att övervägande skäl talar för att förvaltningsområdet för finska språket bör utvidgas till att omfatta även kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Hallstahammar, Haninge, Huddinge, Håbo, Köping, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker och Östhammar. De angivna kommunerna som föreslås ingå i förvaltningsområdet har samtliga uppgett att de är positiva till att ingå i ett utvidgat förvaltningsområdet. Regeringen bedömer att detta är en bra utgångspunkt för det fortsatta arbetet eftersom kommunalt engagemang är av stor betydelse för hur väl reformen kommer att lyckas. De nuvarande kommunerna inom förvaltningsområdet bör ingå även i fortsättningen.

Nuvarande förvaltningsområde omfattar endast ca fem procent av sverigefinnarna. Med beaktande av finska språkets fortlevnad som levande språk i Sverige är det olyckligt att en så liten del av gruppen omfattas av det förstärkta skyddet, eftersom behovet av förstärkt skydd är betydligt mer utbrett. Det har funnits en finsk befolkning i det aktuella området i Stockholms – Mälardalsregionen under mycket lång tid. Detta område har således både i historisk och modern tid av hävd bebotts av en finskspråkig befolkning. Regeringen anser att den föreslagna utvidgningen till just denna region ligger väl i linje med syftet i ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen samt de rekommendationer som Europarådet lämnat rörande behovet av förbättringar för det finska språkets ställning i Sverige.

Regeringen har också uppvaktats genom en namninsamlingskampanj av företrädare för sverigefinnar i Väst-Sverige som förordar att förvaltningsområdet borde utvidgas till att omfatta hela landet (IJ2008/2013/DISK). Regeringen konstaterar dock att något underlag för att nu lämna ett sådant förslag inte finns. Skulle det visa sig att ytterligare kommuner eller landsting önskar ansluta sig till förvaltningsområdet så kommer en sådan möjlighet finnas – se avsnitt 11.3.6. Denna förändring öppnar således en möjlighet för att dialog och initiativ på det lokala planet skulle kunna leda till en sådan frivillig anslutning. I kommuner där det finns ett starkt intresse för att stärka de nationella minoriteterna utgör detta en möjlighet som inte tidigare funnits. De nationella minoriteterna kan därmed genom egen aktivitet påverka lokala beslutsfattare i denna fråga.

Regeringen bedömer att en utvidgning av förvaltningsområdet har en värdefull språkfrämjande inverkan på det finska språkets fortlevnad. Det finns ett genuint intresse och en stark önskan bland många sverigefinnar att bevara det finska språket i Sverige. Det finns ett tydligt intresse och behov hos enskilda sverigefinnar att utvidga nuvarande förvaltningsområde för finska språket till att omfatta även delar av Stockholms- och Mälardalsregionen. Det finns befintlig finskspråkig verksamhet och finskspråkig personal i många av kommunerna. Goda möjligheter finns för att erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på finska. Vissa av kommunerna erbjuder sådan service redan i dag och viss finskspråkig personal finns även i de kommunala förvaltningarna och hos myndigheterna. Kommunerna bör även kunna samarbeta för att kunna erbjuda en kostnadseffektiv verksamhet. Regeringen bedömer att det finns förutsättningar hos kommunala och

statliga myndigheter att hantera den nu föreslagna utvidgningen av förvaltningsområdet. De åtgärder som kommer att behövas på kort sikt är att kommunala och statliga myndigheter gör en kartläggning av de språkkunskaper som finns inom respektive organisation. Vidare behöver man identifiera de områden inom verksamheten där kontakter med finskspråkig allmänhet kan bli aktuell och organisera den på ett lämpligt sätt.

Från kommunalt håll har frågan om statsbidrag för merkostnader lyfts fram. Regeringen behandlar frågan i avsnitt 15 Konsekvens- och kostnadsanalys.

11.3.4 Förvaltningsområdet för meänkieli

Regeringens bedömning: Nuvarande förvaltningsområde för meänkieli, som omfattar kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå, bör inte utvidgas.

Utredningen har inte berört frågan.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Promemorians bedömning: Förvaltningsområdet för meänkieli bör inte utvidgas.

Remissinstanserna: *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att det inte finns något motiv för att undanta meänkieli från delar av de förslag som lämnas om utveckling av den svenska minoritetspolitiken. *Institutet för språk och folkminnen* anför att för meänkielis del är det rimligt med ett förvaltningsområde av nuvarande omfattning. *Svenska Tornedalingarnas Riksförbund*, STR-T, anser att rätten att använda meänkieli ska omfatta all samhällsservice både i förvaltningsområdet och resten av Sverige. Meänkieli ska ha samma rättigheter som finskan. Riksförbundet motsätter sig förslaget att en mer generell rätt att använda meänkieli inte ska gälla utanför förvaltningsområdet.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen bedömer att det inte finns skäl att nu utvidga det nuvarande förvaltningsområdet för meänkieli till ytterligare kommuner. Varken utredningen eller promemorian har lagt fram något sådant förslag. Förvaltningsområdet för meänkieli kommer således att omfatta kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå även fortsättningsvis.

Regeringen lämnar i avsnitt 11.3.6 nedan förslag rörande frivillig anslutning till ett förvaltningsområde. Denna bestämmelse gäller givetvis även förvaltningsområdet för meänkieli. Skulle det visa sig att det finns behov av att utvidga förvaltningsområdet för meänkieli finns det således möjligheter till detta genom den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Regeringen anser, i likhet med *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, att det bör finnas liknande bestämmelser inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska. Olika regler för dessa språk inom förvaltningsområdena skulle skapa förvirring och sannolikt försvåra efterlevnaden av bestämmelserna. Någon sådan utvidgning av rätten att använda meänkieli som Svenska Tornedalingarnas Riksförbund föreslagit föreslås därför inte. Däremot införs en skyldighet för

förvaltningsmyndigheter att verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i meänkieli där detta behövs i kontakter med myndigheter. På sikt bör detta underlätta enskildas möjligheter att använda meänkieli.

11.3.5 Utvidgat förvaltningsområde för samiska språket

Regeringens förslag: Förvaltningsområdet för samiska utvidgas till att även omfatta kommunerna Arvidsjaur, Berg, Härjedalen, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund. Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner ska även fortsättningsvis ingå i förvaltningsområdet.

Utredningens förslag: Förvaltningsområdet för det samiska språket föreslås utvidgas med kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokoms, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund. De nuvarande kommunerna inom förvaltningsområdet föreslås också ingå.

Remissinstanserna är huvudsakligen positiva till en utvidgning eller har inget att erinra mot förslaget. *Östersunds tingsrätt, Skellefteå tingsrätt, Länsrätten i Jämtlands län, Barnombudsmannen* och *Språk- och folkminnesinstitutet* (numera Institutet för språk och folkminnen) tillstyrker förslaget. *Sameskolstyrelsen* tillstyrker förslaget men anser att också Mora kommun bör ingå i det utvidgade förvaltningsområdet. *Sametinget* anser att det utvidgade förvaltningsområde förutom de angivna kommunerna även bör omfatta Pajala, Boden och Luleå kommuner. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* anser att det utvidgade förvaltningsområdet ska omfatta även Storstockholmsområdet där många samer bor. *Hovrätten för Nedre Norrland* anför att en utsträckt rätt att använda sydsamiska bör anstå till dess att det kan konstateras att inte bara språkets användning utan också dess användbarhet i offentlig verksamhet har ökat. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* och *Länsstyrelsen i Västerbottens län* tillstyrker förslaget men anser att särskilda medel bör tilldelas även regionala myndigheter för utvidgningen. *Arvidsjaur, Bergs, Härjedalens, Lycksele, Malå, Sorsele, Storumans, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalens och Östersunds kommuner* har tillstyrkt förslaget. *Piteå, Skellefteå och Vindelns kommuner* har uttryckt att de inte vill ingå i ett utvidgat förvaltningsområde. *Strömsunds kommun* anför att kommunen inte kan överblicka konsekvenserna av förslaget. *Krokoms, Dorotea, Åsele och Älvsbyns kommuner* har valt att inte yttra sig.

Promemorians förslag: Förvaltningsområdet för det samiska språket bör utvidgas med Storumans och Strömsunds kommuner.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Statskontoret, Sametinget, Uppsala universitet, Mälardalens högskola, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Institutet för språk och folkminnen* och *Gaaltije* ifrågasätter om förslagen överensstämmer med Sveriges folkrättsliga åtaganden. Den begränsade utvidgningen bedöms inte räcka för att stärka det samiska språket inom det

traditionella sydsamiska området i tillräcklig omfattning. Det alternativa förslaget bör snarare ses som ett komplement till utredningens förslag. *Sametinget* vidhåller sin tidigare inställning och förordar utredningens förslag till utvidgning med tilläggen att även Pajala, Boden och Luleå kommuner bör ingå. *Strömsunds kommun* ställer sig frågande till urvalet av kommuner. *Svenska samernas riksförbund* ansluter sig till Sametingets yttrande. *Gaaltije* anser alla ”samiska” och inlandskommuner i Västerbottens och Jämtlands län ska ingå. Olika remissinstanser förordar även att Arvidsjaur, Vilhelmina, Sorsele och Östersunds kommuner ska ingå. *Sveriges Kommuner och Landsting* avvisar förslaget med motiveringen att de föreslagna kommunerna kan välja att frivilligt ingå i förvaltningsområdet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att övervägande skäl talar för att förvaltningsområdet för samiska bör utvidgas till att även omfatta kommunerna Arvidsjaur, Berg, Härjedalen, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund. Dessa kommuner ingår i det sydsamiska området, med vilket avses de södra delarna av det traditionella samiska språkområdet som omfattar delar av Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län. De angivna kommunerna har uppgett att de är positiva till att ingå i ett utvidgat förvaltningsområde.

Regeringen bedömer att en utvidgning av förvaltningsområdet skulle ha en värdefull språkfrämjande inverkan på det samiska språkets fortlevnad. En utvidgning påverkar språkbevarande faktorer på olika nivåer som gynnar en sådan utveckling. En reglerad officiell ställning för samiskan även i dessa områden bidrar till statushöjande effekter för språket och ett synliggörande av samernas kultur och språk. Därmed förstärks också det allmänna medvetandet om den samiska närvaron i regionen. För att en utvidgning av förvaltningsområdet ska få önskad effekt bör utvidgningen omfatta ett relativt stort område som omfattar många samer i det sydsamiska området. Regeringen anser att den i promemorian föreslagna utvidgningen inte är tillräcklig för att ge önskad effekt för bevarandet av samiskan. Regeringen föreslår istället en utvidgning som omfattar fler kommuner och som ligger väl i linje med de rekommendationer som Europarådet har lämnat om det sydsamiska språkets särskilda behov. Genom att ta med de kommuner som regeringen föreslår blir förvaltningsområdet i huvudsak geografiskt sammanhängande. Den nu föreslagna utvidgningen bör enligt regeringens mening omfatta ytterligare 13 kommuner. De nuvarande kommunerna inom förvaltningsområdet bör ingå även i fortsättningen.

En utvidgning av förvaltningsområdet till att omfatta även det sydsamiska området förväntas medföra att samerna kommer att arbeta aktivt med de minoritetspolitiska frågorna på lokal, regional och nationell nivå. Utvidgningen innebär på så sätt en förstärkning av samernas eget arbete att värna modersmålet. Regeringen bedömer att utvidgningen av förvaltningsområdet därmed även kan få en mobiliserande effekt på samernas egna språkfrämjande arbeten. En utvidgning av förvaltningsområdet för samiska gynnar således språkbevarandet på grupp- och individnivå.

Regeringen bedömer att det finns förutsättningar hos kommunala och statliga myndigheter att hantera en utvidgning av förvaltningsområdet.

Förutsättningarna ser emellertid olika ut och den omedelbara beredskapen varierar. Det finns sannolikt behov av att öka samiskspråkig kompetens på många håll.

Mot bakgrund av sydsamiskans starkt hotade ställning och behovet av beslutsamma främjandeåtgärder, anser regeringen att det är angeläget att en utvidgning av förvaltningsområdet kommer till stånd omgående, även om en del svårigheter skulle kunna tänkas uppstå initialt. Om utvidgningen inte kommer till stånd inom en snar framtid, finns det risk för att den pågående språkbytesprocessen inte längre går att vända för sydsamernas del.

Det finns dock anledning att tro att utvecklingen i det utvidgade förvaltningsområdet kommer att vara likartad den som har varit i Norrbotten. Efterfrågan på samiskspråkig service bedöms därför inte öka på något dramatiskt sätt på kort sikt. På längre sikt finns det möjligheter till kompetenshöjning och nyrekryteringar inom myndigheterna som kan möta en högre efterfrågan. I det korta perspektivet kan det i de flesta fall bli fråga om merkostnader för kartläggning av organisationens språkkunskaper, information om minoritetsspråklagen till de anställda och för att utarbeta rutiner för tolknings- och översättningshjälp samt för rutiner som lotsar allmänheten vidare från receptionister och telefonväxlar. Det är viktigt att det i de funktioner där allmänheten först möter myndigheten finns beredskap för att hantera situationen. Om myndigheterna väljer att begränsa service på samiska till vissa tider och platser bör detta organiseras på ett sådant sätt att det tydligt framgår genom olika informationskanaler (se avsnitt 11.3.8).

Regeringen bedömer att omedelbar efterfrågan kan förväntas för forskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på samiska i det utvidgade förvaltningsområdet. Där kan viss kartläggning av språkkunskaper, omorganisation, nya scheman och rekryteringar behöva göras. När det gäller forskoleverksamhet se även avsnitt 11.3.10.

Vid en gradvis uppbyggnad av myndigheternas resurser är det av vikt att analysera efterfrågad service. Med en sådan behovsanpassad och successivt utbyggd service bedömer regeringen att det finns förutsättningar för att utvidgningen av förvaltningsområdet kan genomföras med goda resultat.

Flera av de övriga reformförslag som regeringen lämnar för att underlätta genomförandet av de internationella minoritetsåtagandena (t.ex. statlig samordning och erfarenhet av gemensamma informationsinsatser) bedöms förbättra förutsättningarna för en lyckad utvidgning av förvaltningsområdet. Det finns anledning ta fasta på erfarenheterna av de svårigheter som kommunerna i Norrbotten har upplevt i genomförandet av nuvarande förvaltningsområden. Tillkommande kommuners arbete bör underlättas och stödjas genom en förbättrad statlig samordning (se avsnitt 11.3.7). Sametingets erfarenheter från arbetet med att utarbeta en språkhandbok bör också kunna underlätta nytillkommande kommuners fortsatta arbete.

Från en del kommuner och länsstyrelser har frågan om statsbidrag för merkostnader lyfts fram. Regeringen behandlar frågan i avsnitt 15 Konsekvens- och kostnadsanalys.

11.3.6 Frivillig anslutning till förvaltningsområde

Regeringens förslag: Även andra kommuner än de som anges i lagen kan efter anmälan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till förvaltningsområde.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att även andra kommuner och landsting än de som anges i lagen kan ingå i förvaltningsområdet för något av språken efter anmälan hos tillsynsmyndigheten. Någon uttrycklig bestämmelse att det är regeringen som fattar beslut har inte föreslagits i promemorian.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* avstyrker förslaget och anför att det knappast är ägnat att förenkla och förtydliga minoritetspolitiken och öka kunskapen och förståelsen hos medborgarna för vilka regler som gäller i det enskilda fallet. *Sveriges Kommuner och Landsting* har inget att invända mot förslaget att kommuner och landsting som så önskar efter en anmälan till tillsynsmyndigheten kan ingå i förvaltningsområdet och att det inte behövs några förslag om utvidgning. *Statkontoret* konstaterar att det är en brist att utredaren inte närmare belyser vilka krav som ska ställas på en kommun för att den ska kunna ingå i förvaltningsområdet för något av minoritetsspråken. *Borås finskspråkiga organisationers samarbetsorgan* är tveksamt till om frivillig anslutning till förvaltningsområdet skulle fungera i praktiken.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att det kan finnas ett intresse för ytterligare kommuner att ansluta sig frivilligt till förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska och därmed bli berättigade till statsbidrag.

Kommunalt engagemang och ansvarstagande för Sveriges minoritetsåtaganden är av avgörande betydelse för att det minoritetspolitiska arbetet i förvaltningsområdena ska vara framgångsrikt. Regeringen anser att det finns anledning att ta vara på kommunalt engagemang och därför bör det vara möjligt att ansluta sig till ett förvaltningsområde. Ett sådant kommunalt engagemang kan också väckas genom de nationella minoriteternas eget arbete lokalt och genom att en fungerande dialog kommer igång mellan kommunala företrädare och de nationella minoriteterna. Regeringen vill därför inte stänga dörren för ytterligare kommuner att ingå i ett förvaltningsområde. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde bör fattas av regeringen, eftersom det innebär åtaganden även för statliga myndigheter. Regeringen bör bemyndigas att meddela föreskrifter om frivillig anslutning till förvaltningsområde.

11.3.7 Åtgärder för att underlätta utvidgning av förvaltningsområden

Regeringens bedömning: Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör få i uppdrag att i samråd med berörda kommuner utse en styrgrupp för att samordna genomförandet av utvidgningen av förvaltningsområdena.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna tillstyrker inrättandet av en styrgrupp. *Sundbybergs kommun* anser att en styrgrupp under länsstyrelsen med representanter från bl.a. föreningar och kommuner kan vara ett effektivt sätt att förbereda för och verkställa införandet av ett utvidgat förvaltningsområde. *Uppsala kommun* tillstyrker att en styrgrupp under den ansvariga myndigheten inrättas och att styrgruppen får i uppdrag att samordna genomförandet. *Barnombudsmannen* är positiv till att en styr- eller arbetsgrupp för att underlätta utvidgning tillsätts. *Vägverket* anser att en gemensam tolk- och översättningsfunktion skulle underlätta möjligheterna att klara ärendehantering på samiska. En gemensam webbplats och gemensamt informationsmaterial skulle vara ett bra stöd både för Vägverket och för enskilda. *Skogsstyrelsen* skriver att det bör finnas utrymme för samordning mellan olika myndigheter. Länsstyrelsen bör se till att det finns tillgång till tolk- och översättningshjälp inom varje län i den utsträckning som myndigheterna behöver. Kostnaderna för de offentliga myndigheternas gemensamma tolk- och översättningsservice skulle t.ex. kunna täckas via statsbidrag. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* anser det vara möjligt att samordna i högre grad än utredaren föreslår och förordar att möjligheten för berörda myndigheter att införa ett gemensamt system för översättning och tolkning undersöks.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att utvidgningen av förvaltningsområdena bör samordnas och underlättas genom att en styrgrupp tillsätts inom respektive förvaltningsområde under ledning av den myndighet som ska ha uppföljningsansvar (se avsnitt 11.3.7).

Erfarenheterna från Norrbotten talar för att samordning mellan kommunerna har varit positivt för genomförandet. För att måluppfyllelsen och effektiviteten i reformarbetet ska höjas bör de tillkommande kommunerna erbjudas organiserat bistånd med samordningen.

Samordning av arbetet kan ske på många olika områden. Några områden där gemensamma koordinerade åtgärder kan vara lämpliga i ett initialt läge är t.ex. uppbyggnad av nätverk för att effektivisera arbetet, utarbetande av metoder för att kartlägga behov i kommunerna, framtagande av gemensamt informationsmaterial och mallar som kan anpassas till lokala behov, sprida kunskap till kommuner och andra intressenter, identifiera vilka översättningar som behöver göras, undersöka behovet av en gemensam tolk- och översättningsfunktion för regionen samt kompetenshöjande insatser.

Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör ges i uppdrag att i samråd med

berörda kommuner utse en styrgrupp som kan samordna genomförandet. Regeringen bedömer att ett frivilligt samordnat genomförande blir mer kostnadseffektivt och leder till att förverkligandet av de internationella minoritetsåtagandena går snabbare. Erfarenheter och sakkunskap från nuvarande förvaltningsområden bör också tas tillvara i sammanhanget.

11.3.8 Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

Inom förvaltningsområde

Regeringens förslag: Inom förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska har enskilda rätt att använda minoritetsspråket vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärenden på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska, såsom tidigare, även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Utredningens förslag: Ett utvidgat förvaltningsområde föreslås för rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska i muntliga och skriftliga kontakter med förvaltningsmyndigheter i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till den enskilde. Dessutom föreslås att ett skriftligt beslut i ett sådant ärende ska innehålla en upplysning om att beslutet kan översättas muntligen till minoritetsspråket av myndigheten på begäran av den enskilde.

Remissinstanserna kommenterar inte förslaget närmare annat än att *Sametinget*, *Svenska samernas riksförbund* och *Samiska språknämnden* anser att förslaget även borde innefatta rätt till skriftligt svar från myndigheter på samiska.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag, dock föreslås rätt till skriftlig översättning endast för finska och samiska och inte för meänkieli. Något krav på att den enskilde ska vara part eller ställföreträdare för part föreslås inte.

Remissinstanser: Flera remissinstanser, bl.a. *Samisk språknämnd*, *Sverigefinska riksförbundet* och *Svenska Tornedalingarnas Riksförbund* tillstyrker förslaget att ta bort kravet på myndighetsutövning eftersom bestämmelsen upplevt som svår att tillämpa. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* är positiva till att rättigheten att kommunicera med myndigheter på minoritetsspråket utvidgas. Förslaget rörande rätt till skriftlig översättning tillstyrks av bl.a. *Sametinget*, *Institutet för språk- och folkminnen*, *Samisk språknämnd*

samt *Gällivare, Haparanda* och *Kiruna kommuner* eftersom förslaget bedöms stärka rättsäkerheten för den enskilde. *Försäkringskassan* vill gå längre än förslaget och anser att enskilda alltid ska ha rätt att få beslut översätta till dessa minoritetsspråk och att översättningen inte ska begränsas till endast beslut och beslutsmotivering; även bakgrund och omprövnings- och överklagandehänvisning bör översättas. En del remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, anför vidare att en skriftlig översättning av beslut till minoritetsspråk kan komma att medföra en inte obetydlig kostnad för det enskilda förvaltningsärendet. *Sverigefinska riksförbundet* anser att förslaget om rätt att få domar och beslut översätta till minoritetsspråk kan genomförs inom nuvarande förvaltningsområde för att få fram erfarenheter av behovet av detta.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nu gällande bestämmelser har enskilda rätt att använda finska, meänkieli och samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter inom förvaltningsområdena. Denna rätt kommer även i fortsättningen att finnas enligt den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Bestämmelsens tillämpningsområde utvidgas nu till ett antal nya kommuner. Dessa myndigheter ska också kunna ge muntliga svar på samma språk. Myndigheterna ska även i övrigt sträva efter att bemöta den enskilde på respektive språk.

I nuvarande minoritetsspråkslagar anges att en enskild har rätt att använda minoritetsspråket i sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Regeringen konstaterar att begränsningen till ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till den enskilde har försvårat tillämpningen av de nuvarande bestämmelserna. Enskilda har haft svårigheter att avgöra om deras ärende har innefattat myndighetsutövning och om de därmed haft rätt att använda sitt minoritetsspråk. Denna gränsdragning har sannolikt skapat bekymmer även för handläggare som haft att tillämpa regelverket.

Det finns därför anledning att förändra denna bestämmelse i samband med den reform som nu görs. I syfte att förenkla hanteringen av minoritetsspråkslagstiftningen och för att uppmuntra enskilda att faktiskt använda sig av minoritetsspråket i offentliga sammanhang, bör begränsningen rörande myndighetsutövning för statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter tas bort. Regeringen anser dock att det, i likhet med vad som gäller för rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstol, bör krävas att den enskilde är part eller ställföreträdare för part i ärendet. Myndigheten bör också fortsättningsvis vara skyldig att även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Det är mycket viktigt att myndighetspersonal som kommer i kontakt med nationella minoriteter förstår vad som är syftet med att erbjuda samhällsservice på minoritetsspråken. Ett positivt bemötande från myndighetshåll kan förväntas leda till att enskilda i högre grad kommer utnyttja sina rättigheter.

I dag har en enskild person rätt att på begäran få en muntlig översättning till minoritetsspråket av ett beslut av en förvaltningsmyndighet. Därutöver har den som är part eller

ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en domstol rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till minoritetsspråket. Regeringen anser att rättsäkerhetsaspekter talar för att krav på skriftlighet ska införas. Om en muntlig översättning som lämnats till en enskild visar sig vara felaktig på något sätt och detta föranleder skada för den enskilde, är det mycket svårt att visa att myndigheten begått ett fel. Det kan t.ex. röra sig om en felaktig underrättelse om hur man överklagar eller att skälen för utgången i ett mål översatts felaktigt.

Regeringen anser därför att det finns behov av att införa en rätt till skriftlig översättning i kontakter med förvaltningsmyndigheter i enlighet med promemorians förslag. Regeringen anser att rätten till skriftlig översättning behöver begränsas till viss del, eftersom kostnaden för sådana översättningar annars riskerar att bli hög, såsom Länsstyrelsen i Norrbottens län anför. Regeringen bedömer att det är rimligt att den enskilde ska kunna få ett beslut översatt till finska, meänkieli respektive samiska i de fall den enskilde saknar juridiskt biträde. Detta avser i första hand själva beslutet och beslutsmotivering. Att införa en rätt att få allt eller stora delar av det material som hör till ett ärende översatt, och särskilt om det måste ske via en auktoriserad översättare, skulle enligt regeringens mening bli alltför kostnadskrävande. Om det finns personal med kunskaper i språket tillgänglig som kan lämna skriftlig översättning av materialet kan sådan givetvis lämnas.

Regeringen ser inte några skäl att göra skillnad mellan de tre minoritetsspråken inom förvaltningsområdena. Rätten till skriftlig översättning bör därför även omfatta meänkieli. Enskilda parter som saknar juridiskt biträde får därmed rätt att på begäran få skriftlig översättning av beslut i ärenden på finska, meänkieli respektive samiska.

Utanför förvaltningsområde

Regeringens förslag: Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Något krav på att den enskilde ska vara part eller ställföreträdare för part föreslås emellertid inte.

Remissinstanserna: *Sameskolstyrelsen* anser att formuleringen ”under förutsättning att det finns behörig personal som behärskar språket” begränsar de reella möjligheterna att få kommunicera på det samiska språket. *Sametinget* anser att intentionen är vällovlig och positiv, men mot bakgrund av tidigare erfarenheter kan man fråga sig om detta är en tillräckligt stark signal från lagstiftaren. Förbehållet om att rätten att använda språket ska inskränkas till fall där det finns behörig personal som behärskar språket kan göra denna rätt helt meningslös. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* ställer sig tveksam till att rätten att använda minoritetsspråket ska vara avhängigt tillgång till personal kunnig i minoritetsspråket. *Institutet för språk och folkminnen*

befarar att det finns en risk för godtycke eftersom det ofta kan finnas språkkunnig personal att tillgå men att organisationen inte utnyttjar dessa kunskaper. Det bör enligt institutet övervägas om myndigheter med viktiga servicefunktioner borde åläggas att upprätta planer för minoritetsspråkskompetens och minoritetsspråkstillgänglighet. *Sveriges kommuner och landsting* har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att det finns behov av att förbättra möjligheterna att använda finska, meänkieli och samiska även utanför respektive förvaltningsområde.

Regeringen anser att den enskilde bör ha rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part även utanför förvaltningsområdena, under förutsättning att ärendet kan handläggas av personal som behärskar språket. Detta är en nyhet i förhållande till gällande ordning. En begränsning till ärenden där den enskilde som vill använda denna rätt är part eller ställföreträdare för part bör dock göras för att bestämmelsen inte ska bli alltför omfattande.

Förslaget innebär att befintliga språkliga resurser på myndigheterna kan nyttjas av dem utanför förvaltningsområdet som vill använda minoritetsspråket i sina kontakter med förvaltningsmyndigheter i ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part. I dag nyttjas inte alltid dessa resurser fullt ut, såsom *Institutet för språk och folkminnen* påpekat. Regeringen anser att det finns behov av att kartlägga befintlig personals språkkunskaper för att möjliggöra användandet av finska, meänkieli och samiska i större utsträckning. Ytterst handlar det om statliga och kommunala förvaltningsmyndigheters vilja att bistå enskilda medborgare.

Regeringen bedömer att bestämmelsen, för att bli effektiv, behöver kombineras med en skyldighet för förvaltningsmyndigheterna att verka för att det finns sådan personal (se avsnittet om skyldigheter att verka för rekrytering av språkkunnig personal nedan).

Vissa statliga myndigheter

<p>Regeringens förslag: Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket, och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.</p>
--

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Något krav på att den enskilde ska vara part eller ställföreträdare för part föreslås emellertid inte.

Remissinstanserna: *Riksdagens ombudsmän (JO)* och *Justitiekanslern* har inte något att erinra mot förslaget. *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget och anför att myndigheten redan har påbörjat ett arbete med att göra myndighetens beslut och skriftlig information tillgänglig på finska, meänkieli och samiska. *Skatteverket* konstaterar att de flesta personliga kontakter inleds via telefon eller personligt besök och föreslår vidare att den föreslagna myndigheten med uppföljningsansvar ges i uppdrag att

tillhandahålla översättningstjänster. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* tillstyrker förslaget men invänder mot det begränsade antal myndigheter som föreslås i promemorian. *Statens skolverk, Mälardalens högskola, Sametinget, Sameskolstyrelsen* och *Haparanda kommun* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den enskilde ska enligt regeringens mening alltid ha rätt att kontakta Riksdagens ombudsmän skriftligen på finska respektive samiska. Detsamma ska gälla vid skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

När det gäller Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern och Diskrimineringsombudsmannen hanterar dessa myndigheter frågor av så stor vikt för enskildas rättigheter och rättsäkerhet att det finns anledning att utsträcka rätten att få använda finska respektive samiska till skriftliga kontakter med dessa myndigheter. När det gäller Försäkringskassan och Skatteverket hanterar dessa myndigheter redan i dag ärenden på finska respektive samiska inom förvaltningsområdena. Även här bör dock en begränsning till sådana ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part göras (se avsnittet ovan). Någon sådan begränsning bör dock inte gälla avseende Riksdagens ombudsmän eftersom enskilda sällan är att beteckna som parter i ärenden hos myndigheten.

Att kunna ta kontakt med dessa myndigheter skriftligen på dessa språk även utanför förvaltningsområdena innebär en förstärkning av nuvarande rätt.

Skyldighet att verka för rekrytering av språkkunnig personal

Regeringens förslag: Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommuner föreslås verka för att det finns tillgång till personal med språkkunskaper om kommunmedlemmar väntas begära att få använda finska, meänkieli eller samiska.

Remissinstanserna: *Sameskolstyrelsen* anför att förslaget om åläggandet om att verka för att språkkunnig personal rekryteras där man kan vänta sig att det behövs är bra, men det bör det vara ett åläggande att anställa sådan personal. *Institutet för språk och folkminnen* befarar att statliga myndigheter, kommuner och landsting kommer att tillämpa dessa rekommendationer mycket olika och det kan föreligga fara för godtycke och en risk att de goda intentionerna i förslaget inte leder till förbättringar i praktiken. *Haparanda kommun* tillstyrker förslaget att myndigheterna ska verka för att rekrytera språkkunnig personal. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* anser att frågan om på vilket sätt det går att ålägga kommunala myndigheter och landsting att skapa reella förutsättningar för den som vill kommunicera på sitt minoritetsspråk bör belysas ytterligare.

Upplands Väsby kommun avstyrker förslaget och anser att det räcker med förvaltningslagens nuvarande bestämmelser om att använda tolk.

Skälen för regeringens förslag: På sikt bör antalet anställda som behärskar finska, meänkieli respektive samiska kunna utökas i takt med att nyrekryteringar sker. Därmed ökas enskildas möjligheter att kunna använda minoritetsspråket i kontakter med myndigheter.

Statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter bör, enligt regeringens mening, därför åläggas att verka för att personal med kunskaper i dessa språk rekryteras där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

Begränsning av service

<p>Regeringens förslag: Förvaltningsmyndigheter får även fortsättningsvis bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda personer som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.</p>

Utredningens och promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte kommenterat förslaget. *Försäkringskassan* har anfört att förslaget att förvaltningsmyndigheterna själva får bestämma särskilda tider och platser för besök och samtal är en förutsättning för Försäkringskassans dimensionering och organisering av service på minoritetsspråken.

Skälen för regeringens förslag: Möjligheten för statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter att bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av dem som talar finska, meänkieli respektive samiska och särskilda tider för deras telefonsamtal med myndigheten finns redan i nuvarande minoritetsspråkslagstiftning. Den möjligheten bör överföras till den nya lagen. Om myndigheterna väljer att begränsa servicen på minoritetsspråk till vissa tider och platser bör det tydligt anges i olika informationskanaler.

Ändring i förvaltningslagen

<p>Regeringens bedömning: Det saknas skäl att i förvaltningslagen (1986:223) införa en hänvisning till reglerna om enskildas rätt att använda minoritetsspråk och få översättning till detta språk i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.</p>
--

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att det i förvaltningslagen (1986:223) ska införas en hänvisning till regler om enskildas rätt att använda minoritetsspråk och få översättning till detta språk i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Remissinstanserna: *Länsstyrelsen i Norrbottens län* tillstyrker förslaget och anför att tillägget i förvaltningslagen visar på att minoritetspolitiken inte enbart är en fråga för Norrbottens län. *Jokkmokks kommun* tillstyrker en ändring av förvaltningslagen.

Skälen för regeringens bedömning: Förvaltningslagen (1986:223) innehåller allmänna regler om hur bl.a. förvaltningsmyndigheter ska handlägga ärenden och sköta kontakter med allmänheten. Om en annan lag eller förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från förvaltningslagen, gäller den bestämmelsen. På olika områden finns det en stor mängd sådana avvikande bestämmelser i andra författningar. Det finns inte någon uppräknig av dessa bestämmelser i förvaltningslagen. Någon sådan uppräknig kan av praktiska skäl inte heller införas. Det bör därför inte i förvaltningslagen tas in någon upplysning om att det finns avvikande bestämmelser i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

11.3.9 Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

Domstolar som berörs

Regeringens förslag: Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har även fortsättningsvis rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

Utredningens förslag: Nu gällande rätt att använda finska respektive samiska i domstol föreslås gälla i ytterligare ett antal kommuner i Stockholms- och Mälardalsregionen samt i det sydsamiska området.

Remissinstanserna: Ett antal domstolar, bl.a. *Hovrätten för Nedre Norrland*, är tveksamma till förslaget att utöka rätten att få använda finska och samiska till ytterligare domstolar eftersom man dels befarar ökade kostnader för tolkning och översättning, dels bedömer att det kanske inte finns parter, ombud eller tolkar som behärskar sydsamiska i tillräcklig grad. *Hovrätten för Övre Norrland* anför att den enda konsekventa inställningen är att rätten att använda finska, meänkieli och samiska ska gälla generellt i hela landet och i samtliga domstolar. *Kammarrätten i Sundsvall* har inga invändningar mot förslaget men framhåller att det kan komma att innebära ökade kostnader för tolkning och översättning och att utvecklingen med avseende på de ekonomiska konsekvenserna bör följas upp. *Skellefteå tingsrätt* ifrågasätter lämpligheten av en bristande kongruens mellan domkretsar som inkluderas i det utvidgade förvaltningsområdet och de kommuner som

ligger inom samma geografiska område. *Högsta Domstolen* har inga invändningar mot förslaget men anför att det bör framgå tydligare att rätten att använda angivna minoritetsspråk endast torde avse den ordinära processen. Vidar anser *Högsta domstolen* att en principiell fråga som bör regleras tydligare är om rätten att använda minoritetsspråk vid överklagande även avser material i underinstansen. Även *Svea hovrätt* anser att det bör framgå tydligt av lagstiftningen att rätten att använda ett minoritetsspråk inte omfattar den extraordinära processen. *Regeringsrätten*, *Mora tingsrätt* och *Länsrätten i Dalarnas län* bedömer att de inte kommer att påverkas i någon större utsträckning. *Eskilstuna tingsrätt* och *Nyköpings tingsrätt* tillstyrker förslaget.

Promemorians förslag: Rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i domstol föreslås i mål eller ärenden som har anknytning till förvaltningsområdet i dess utvidgade omfattning, nämligen så vitt avser samiska även i Storumans och Strömsunds kommuner. I promemorian föreslås även att lagen ska vara tillämplig även i Arbetsdomstolen och Marknadsdomstolen.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Övre Norrland* anser att tiden ännu inte är mogen för att utvidga rätten att använda sydsamiska vid domstol. *Haparanda tingsrätt* anför att behovet av tolkar sannolikt kommer att öka med den nya lagstiftningen. Vidare anser tingsrätten att begreppet part inte är tillräckligt tydligt och måste tydliggöras och tillskrivas en vid tolkning. *Luleå tingsrätt* har inget att erinra mot förslaget. *Södertörns tingsrätt* anför att det inte görs något övervägande i promemorian om det vore möjligt och lämpligt att inarbeta den i 9 § tredje stycket föreslagna bestämmelsen om parters rätt i vissa fall till översättning av domslut i rättegångsbalken, t.ex. i 33 kap. 9 §. *Kammarrätten i Sundsvall* anför att det kan ifrågasättas om inte också hyres- och arrendenämnder och patentbesvärnsnämnden bör ingå i uppräknade domstolar som omfattas. Det bör enligt kammarrätten framgå av lagtexten att med samiska avses nord-, lule- och sydsamiska och det bör också framgå att bestämmelsen inte omfattar s.k. extraordinära rättsmedel. *Justitiekanslern* och *Domstolsverket* har inget att erinra mot förslaget. *Sverigefinländarnas delegation* anser inte att förslaget bör prioriteras i nuvarande skede. *Sverigefinska riksförbundet* anser att förslaget knappast har någon väsentlig betydelse för språkens bevarande och utveckling och att reglerna om användning av tolk och översättningar i förvaltningslagen, rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen ger sverigefinnar tillräckligt stöd för rättsäkerhet vid domstolar.

Skälen för regeringens förslag: För att stärka skyddet för samiska, finska och meänkieli och för att uppfylla kraven i minoritetsspråkskonventionen anser regeringen att den rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska som i dag finns i vissa domstolar bör bestå. Denna rätt bör gälla oberoende av kunskaper i svenska. En sådan lagfäst rätt kan förväntas leda till att de aktuella språken får en starkare ställning.

Reglerna om rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska i domstol ska även fortsättningsvis gälla för länsrätt, tingsrätt och vissa specialdomstolar med domkretsar, som till någon del sammanfaller med kommunerna i de nuvarande förvaltningsområdena. Den enskildes rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska bör därför omfatta ett mål

eller ärende som har anknytning till någon av dessa kommuner. Även fortsättningsvis bör denna rätt omfatta part eller ställföreträdare för part och således inte t.ex. vittnen. Med anknytning avses här t.ex. att parten är bosatt eller vistas i förvaltningsområdet eller att ett mål rör en fastighet belägen i förvaltningsområdet. Rätten ska även omfatta de domstolar dit ett beslut eller en dom av en sådan länsrätt, tingsrätt och specialdomstol överklagas.

Liksom enligt nuvarande ordning bör rätten att använda minoritetsspråk inte omfatta extraordinära rättsmedel, dvs. ansökningar om resning, återställande av försutten tid och klagan över domvilla (se 1 och 8 §§ i minoritetsspråkslagarna och prop. 1989/99:143 s. 81 och 85 f). Extraordinära rättsmedel prövas alltid av en överrätt som första instans. I förhållande till remitterade förslag och nuvarande reglering i minoritetsspråkslagarna (1 och 8 §§) framgår det av regeringens nu föreslagna utformning av lagtexten tydligare att rätten att använda minoritetsspråk aldrig gäller i sådana mål och ärenden.

Mot bakgrund av de synpunkter som har inkommit från remissinstanserna är regeringen i nuläget inte beredd att utvidga möjligheten att använda finska respektive samiska till ytterligare domstolar. Förslaget om att utvidga möjligheten att använda minoritetsspråket i domstolar till ett större område bedöms av flera remissinstanser medföra praktiska svårigheter och risk för kostnadsökningar. Erfarenheterna visar även att den möjlighet som nu finns i de nuvarande förvaltningsområdena nyttjats i begränsad utsträckning. Regeringen bedömer att det är mer angeläget att i det här skedet stärka de finska och samiska språken inom andra områden i samhället än inom domstolsväsendet. Rätt att få använda finska respektive samiska i domstolar i de nya kommuner som föreslås ingå i förvaltningsområdena införs därmed inte.

Den rätt som i dag finns när målet eller ärendet har anknytning till kommunerna Arjeplog, Gällivare, Haparanda, Jokkmokk, Kiruna, Pajala och Övertorneå bör därför oförändrad överföras till den nya lagen.

Minoritetsspråkets användning i domstolarna

Regeringens förslag: Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar omfattar även fortsättningsvis rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran om att använda minoritetsspråk framställs senare får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

Utredningen och promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås att en begäran att använda minoritetsspråket ska avslås om den framställs senare än i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

Remissinstanserna har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag innebär även fortsättningsvis att den enskilde, oavsett om han eller hon behärskar svenska, får rätt att i stället för svenska tala finska, meänkieli respektive samiska vid muntlig förhandling inför domstolen. Förslaget innebär inte någon rätt att få det som i övrigt sägs under förhandlingen översatt till finska, meänkieli eller samiska.

Den enskilde bör även ha rätt att ge in skriftliga inlagor och presentera skriftlig bevisning på dessa språk. Ingivna handlingar och skriftlig bevisning bör översättas till svenska om det inte är uppenbart onödigt. Domstolar bör även i övrigt sträva efter att bemöta part som talar finska, meänkieli eller samiska på respektive språk. Rätten att använda samiska hos domstol innebär att den enskilde har rätt att använda den varietet som han eller hon begär.

En begäran att tala finska, meänkieli respektive samiska bör kunna avslås om den kommer in efter det att ett ärende eller ett mål har inletts eller om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte. Regeringen ser dock inget behov av att införa en sådan tvingande regel om avslag som föreslås i promemorian.

Begäran om att få använda dessa språk bör även fortsättningsvis ske i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

Skriftlig översättning till minoritetsspråk

Regeringens förslag: I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domstolens domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk. En begäran om att få en översättning ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats. Om en begäran om att få en översättning framställs senare får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

Promemorians förslag innebär en rätt till översättning även i mål och ärenden utan samband med förvaltningsområdet. I promemorians förslag används termen lagfaret biträde och rätten till översättning begränsas till finska och samiska. I promemorian föreslås ingen möjlighet att avslå en sent framställd begäran om översättning.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Övre Norrland* anför att den generella rätten att få vissa handlingar skriftligen översatta stärker såväl rättsäkerheten som minoritetsspråkens ställning och till följd av att nämnda regel föreslås bli generell bör lagens tillämpningsområde

utvidgas till att omfatta samtliga domstolar. Dessutom finns skäl att överväga om rätten att få handlingar muntligen översatta kan tas bort. Vidare anser hovrätten att tidsfristen eventuellt bör utsträckas till två veckor med hänsyn till risken för försenad postgång och att det i många fall är fråga om personer som inte förstår svenska. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* påpekar att nuvarande språklagar föreskriver att en begäran om att få använda samiska, finska eller meänkieli får avslås om den framställs senare än i samband med att ärendet inleds i domstol m.m. Länsstyrelsen kan inte se några bärande skäl för att rättens avslag ska vara obligatoriskt enligt promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: I dag har en enskild person rätt att på begäran få en muntlig översättning till minoritetsspråket av ett beslut av en förvaltningsmyndighet. I avsnitt 11.3.8 föreslås en rätt till skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering för enskilda som saknar juridiskt biträde. Regeringen anser att rätt till skriftlig översättning bör införas även i domstolarna. Motiven för detta har beskrivits närmare ovan under avsnitt 11.3.8.

För att rätten till skriftlig översättning ska finnas hos myndigheter föreslås att ärendet ska ha anknytning till ett förvaltningsområde. En motsvarande begränsning till mål och ärenden som har anknytning till i lagen föreslagna kommuner är lämplig även när det gäller rätt till skriftlig översättning hos domstolar. Regeringen ser dock inte skäl att, såsom *Hovrätten för Övre Norrland* har föreslagit, göra regeln generellt tillämplig hos domstolar. I stället bör en rätt till skriftlig översättning begränsas till domstolar som omfattas av rätten att använda minoritetsspråk, dvs. domstolar som har en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med någon av föreslagna kommuner. Rätten till skriftlig översättning föreslås således gälla i alla mål och ärenden hos länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med i lagen föreslagna kommuner, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner, samt de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett sådant mål eller ärende överklagas.

Regeringen ser inte skäl att i detta sammanhang göra skillnad mellan finska, meänkieli eller samiska vid användning i domstol. Rätten bör avse mål och ärenden i vilka parten eller ställföreträdaren för denne saknar juridiskt biträde. Om en part har ett juridiskt biträde bör denne kunna förklara vad domen eller beslutet närmare innebär. Regeringen anser att det finns anledning att tidsmässigt begränsa möjligheten att begära en översättning till minoritetsspråket. *Hovrätten i Övre Norrland* har anfört att tidsfristen eventuellt bör utsträckas till två veckor med hänsyn till risken för försenad postgång och att det i många fall är frågan om personer som inte förstår svenska. Med beaktande av att tiden för översättningsarbete löper parallellt med tidsfristen för överklagande finner regeringen att det inte är lämpligt att utsträcka tiden inom vilken en begäran om översättning ska framställas. Det ligger i den enskildes intresse att hinna ta ställning till om denne ska överklaga innan tidsfristen för överklagande löper ut. En begäran att få en översättning bör därför framställas inom en vecka från det domen eller beslutet meddelats. Regeringen ser dock inget behov av att införa en sådan tvingande regel om avslag som föreslås i promemorian.

Regeringens förslag: Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska även fortsättningsvis tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Utredningen och promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte särskilt kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Innehållet i nuvarande bestämmelser om rätt att få använda finska, meänkieli eller samiska samt användning av tolk bör överföras till den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Avsikten med bestämmelsen är att reglera när det finns en skyldighet att anlita tolk.

11.3.10 Förskoleverksamhet

Regeringens förslag: Rätt till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska ska även fortsättningsvis finnas, och för finska och samiska också inom de utvidgade förvaltningsområdena för dessa språk.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Frågan om att utvidga rätten till förskoleverksamhet på minoritetsspråk till att omfatta hela landet och samtliga nationella minoriteter bör dock utredas.

Remissinstanserna: *Statens skolverk* anser att förslaget att anordna förskoleverksamhet helt eller delvis på finska, meänkieli eller samiska bör utredas ytterligare eftersom det saknas konkreta förslag om hur detta ska genomföras i praktiken. *Barnombudsmannen* ser positivt på att utredningen lyfter fram förslag att förskoleverksamhet helt eller delvis ska kunna erbjudas på minoritetsspråket. *Språk- och folkminnesinstitutet* (numera Institutet för språk och folkminnen) anser att det är bra att kommunerna i det utvidgade förvaltningsområdet ska erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg på minoritetsspråk. *Sverigefinska språknämnden* skriver att utbildnings- och skolfrågor är centrala för minoritetsspråkens överlevnad.

Promemorians förslag: Rätten till förskoleverksamhet helt eller delvis på samiska och finska bör utvidgas till att gälla i hela landet.

Remissinstanserna: *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* tillstyrker förslaget om att rätten till förskoleverksamhet på minoritetsspråken finska och samiska införs i hela landet. *Myndigheten för skolutveckling* stödjer utredarens åsikt att tidiga språkutvecklande insatser bör prioriteras. Förslaget om utvidgad rätt till förskoleverksamhet för samiska och finska i hela landet är positivt även om erbjudandet bör gälla alla minoritetsspråk. *Statens skolverk* anser att tidig språkstimulans är synnerligen viktig för barns förmåga att utveckla sitt modersmål. Det finns inga konkreta förslag till hur verksamheten ska

utföras eller i vilken omfattning och till vilken kostnad statsbidrag kan utgå för verksamheten. Av förslagen kan slutsatsen dras att förskoleverksamhet där hela verksamheten bedrivs på samiska eller finska endast kan bli aktuell på orter där det bor så många barn med finska respektive samiska som modersmål att det är möjligt att bilda en förskolegrupp, om än liten. *Mälardalens högskola* betonar att skolundervisning både i och på finska – tillsammans med stödet till språket hemifrån – är av en avgörande roll för bevarandet av finska. *Umeå universitet* anför att varje åtgärd för att stärka de nationella minoritetsspråkens ställning riskerar att bli ett slag i luften om den inte kombineras med utbildningsåtgärder. *Sameskolstyrelsen* är positiv till förslaget att rätt till samiska ska gälla i hela landet. *Institutet för språk och folkminnen* tillstyrker förslaget. *Haparanda kommun* delar promemorians bedömning. *Sverigefinska riksförbundet* är – med tanke på den mycket omfattande språkbytesprocessen som pågår bland sverigefinska barn och ungdomar – besviken på att det i promemorian inte lämnas förslag till nya lagregler när det gäller skolundervisning. Riksförbundet anser att utredningens förslag (SOU 2005:40 och 2006:19) om skolundervisning inte heller var tillräckliga. *Sveriges Kommuner och Landsting* (SKL) avvisar förslaget att den rätt till förskoleverksamhet på samiska och finska som i dag gäller inom förvaltningsområdet ska utvidgas till att gälla i hela landet. SKL anser att det är olämpligt att reglera en skyldighet för kommuner att tillhandahålla verksamhet som kräver personal med vissa språkkunskaper. En lagstiftning bör inte förespegla kommuninvånarnas rättigheter som kommunen inte på egen hand har möjlighet att verkställa.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att det finns behov av att utöka möjligheterna till plats i förskoleverksamhet som bedrivs helt eller delvis på finska och samiska. Av resultaten av den enkätundersökning som Utredningen om finska och sydsamiska språken genomfört bland samer framgår att förskoleverksamhet och skola är den offentliga samiskspråkiga service som efterfrågas mest (74 respektive 83 procent har ansett att det bör finnas på hemorten). I den sverigefinska gruppen uppger 60 procent att förskoleverksamhet på finska borde finnas i den egna kommunen.

Genom en utvidgning av förvaltningsområdena ges fler samiska och sverigefinska barn bättre möjligheter att tillägna sig sitt minoritetsspråk, eftersom utvidgningen innebär att rätten till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska utökas. Med tanke på språkens fortlevnad utgör förskoleverksamhet ett värdefullt – och på kort sikt – ett kraftfullt verktyg i revitaliseringsarbetet. Förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska är särskilt viktigt i de fall barnen inte kan få språket fullt ut hemifrån på grund av föräldrarnas bristande kunskaper i minoritetsspråket. Förskoleverksamhetens roll är särskilt viktig, eftersom grunden för additiv tvåspråkighet (dvs. inläring av ett andra språk som inte sker på bekostnad av det första språket), läggs under ett barns tidiga barndom och förutsättningarna försämras med barnets stigande ålder. Att tillägna sig språket senare ger i de allra flesta fall inte samma effekt eftersom det blir svårare att uppnå motsvarande språkfärdighet.

Genom att förvaltningsområdena för finska och samiska utvidgas till ett antal nya kommuner kommer fler barn att ges rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska och därmed ett medvetet stöd och stimulans för sin språkutveckling. Den nuvarande rätten till plats i förskoleverksamhet som bedrivs helt eller delvis på meänkieli inom förvaltningsområdet för meänkieli bör bestå.

Regeringen finner inte skäl att i detta skede gå vidare med att utvidga rätten till plats i förskoleverksamhet som bedrivs helt eller delvis på minoritetsspråk till hela landet.

11.3.11 Särskilt om hälso- och sjukvård samt äldreomsorg

Regeringens förslag: Rätt till service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorg helt eller delvis på finska, meänkieli respektive samiska ska även fortsättningsvis finnas inom de utvidgade förvaltningsområdena. Detsamma ska gälla i kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i finska, meänkieli eller samiska. Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Regeringens bedömning: Det finns inte skäl att i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) införa ett tillägg med innebörden att den som bedriver hälso- och sjukvård ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli där detta behövs i vården.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens så vitt gäller rätt till service och omvårdnad helt eller delvis på minoritetsspråk inom förvaltningsområdena inom ramen för äldreomsorgen.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna anser att frågan om äldreomsorg är viktig och tillstyrker att denna möjlighet ska finnas i de utvidgade förvaltningsområdena.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag så vitt gäller rätt till service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråk inom förvaltningsområdena. I promemorians föreslås även att om det kan antas att äldre människor har behov av att använda finska, meänkieli eller samiska i samband med omvårdnad inom kommunen ska denna sörja för att det finns tillgång till personal med kunskaper i språket. Vidare föreslås att den som bedriver hälso- och sjukvård ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i vården.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen* anser att det är oklart vem som avses med formuleringen ”Den som bedriver hälso- och sjukvård”. Om det är vårdgivaren som avses föreslås att formuleringen byts ut mot ”Vårdgivaren”. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* delar bedömningen att äldreomsorg och sjukvård är områden där möjligheter till kontakter på minoritetsspråk är särskilt angelägna.

Sameskolstyrelsen anser att det är bra att införa en skyldighet att rekrytera vårdpersonal med kunskap i minoritetsspråk. Trots att vissa regler inom området redan ger möjligheter att använda samiska så

behöver det stärkas inom äldreomsorgen och utökas till att även omfatta hälso- och sjukvård. *Haparanda kommun* delar bedömningen att inom äldreomsorgen och sjukvården är det särskilt angeläget att kontakt på minoritetsspråk är möjlig. Att kommunerna blir skyldiga att sörja för personal inom äldreomsorg som behärskar minoritetsspråken kan innebära kostnadsökningar och svårigheter att rekrytera personal. *Jokkmokks kommun* tillstyrker förslagen. *Kiruna kommun* tillstyrker förslaget att kommunerna ska sörja för att det finns tillgång till personal med kunskaper i minoritetsspråk i samband med omvårdnad om äldre människor men anser att åläggandet i praktiken bli mycket svårt att leva upp till eftersom det kanske inte finns personal att tillgå med en viss kvalifikation. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* avstyrker förslaget att kommunen ska sörja för att det finns tillgång till personal med kunskaper i minoritetsspråk i samband med omvårdnad om äldre människor. En sådan ändring medför en skyldighet för kommunen att se till att det i samband med omvårdnad av äldre finns personal med kunskaper i minoritetsspråk. I fråga om förslaget att den som bedriver hälso- och sjukvård ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i minoritetsspråken är detta inte en ändring som tvingar till rekryteringar av visst slag. SKL har inga invändningar mot förslaget till ändring i hälso- och sjukvårdslagen.

ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Sametinget och Institutet för språk och folkminnen stödjer förslagen. *Sverigefinländarnas delegation* framför att för sverigefinnarna, som är bosatta i hela landet, är det av stor vikt att få tillgång till äldreomsorg och sjukvård. Delegationen delar i princip utredarens bedömning om den snabbt växande efterfrågan på finskspråkiga äldreomsorg och hälso- och sjukvården, men anser att förslagen är otillräckliga. *Sverigefinska riksförbundet* anser att förslagen inte är tillräckliga. I stället betonas starkt vikten av att den rätt till äldreomsorg på finska som för närvarande gäller inom förvaltningsområdet ska utvidgas till det utvidgade förvaltningsområdet samt att denna rätt ska gälla i hela landet. *Svenska tornedalingarnas riksförbund* stödjer förslaget att kommunen ska sörja för att det finns tillgång till personal med kunskaper i minoritetsspråk i samband med omvårdnad om äldre människor och anser att samma skyldigheter ska gälla för hälso- och sjukvården.

Skälen för regeringens förslag och bedömning:

Äldre personers sammansatta vård- och omsorgsbehov

Äldre kvinnor och män som har behov av hjälp i det dagliga livet kan få insatser genom kommunens äldreomsorg. Med stigande ålder behöver många människor även insatser från hälso- och sjukvården och där utgör ofta primärvården den första kontakten. I första hand ska vårdbehövande vända sig till primärvårdens mottagningar och där få den hälso- och sjukvård de behöver. Det finns dock många äldre personer som har stora vård- och omsorgsbehov och som av olika skäl har svårt att förflytta sig. De behöver insatser i sin bostad, i ordinärt eller särskilt boende och har ofta insatser både från kommunen och från landstinget. Sjukvård i

hemmet, hemsjukvård, innebär att den enskilde får sjukvårdsinsatser inklusive habilitering och rehabilitering i hemmet. Personer med stora vård- och omsorgsbehov uppsöker i stor utsträckning akutsjukvården och många äldre personer finns också i den slutna sjukhusvården.

Äldreomsorg för personer som tillhör de nationella minoriteterna

Många äldre som tillhör de nationella minoriteterna har specifika behov som ställer äldreomsorgen inför högre krav när det gäller t.ex. språkkunnig personal och kulturell kompetens.

Den som är i behov av vård och omsorg behöver kunna kommunicera med personalen oberoende av om man har kunskaper i svenska eller inte. Den som har begränsade kunskaper i svenska blir ofta i alltför hög grad beroende av barn och släktingar. I det fall den äldre inte lärt sig svenska eller på grund av sjukdom förlorat det svenska språket uppstår en svår situation för alla inblandade. När man är gammal och sjuk har den trygghet som följer av bekanta platser, språk och traditioner extra stor betydelse. Att kunna bemöta en kvinna eller man i livets slutskede på ett värdigt sätt kräver mycket av vård- och omsorgspersonalen. Arbetet med vård och omsorg om äldre personer från de nationella minoriteterna bör dock inte begränsas till att bli en fråga om tillgång till vård och omsorg på det egna språket. Situationen för dessa grupper är betydligt mer komplex och arbetet behöver utgå från den äldres hela livssituation. Det rör frågor som äldreomsorgen måste uppmärksamma och lösa alltefter den aktuella situationen i de olika kommunerna.

Från kommunernas sida görs stora insatser för att tillgodose behoven hos äldre personer med utländsk bakgrund eller dem som tillhör de nationella minoriteterna. Flera kommuner har ökat eller planerar att öka, servicen för sina invånare på andra språk och har inrättat särskilda boenden eller avdelningar för exempelvis finsktalande äldre. År 2006 fanns totalt 34 särskilda boenden med etnisk inriktning i 21 av landets kommuner.

Det är dock bara 32 procent av de kommuner som uppger sig ha äldre med särskilda behov på grund av etnisk tillhörighet som säger sig kunna tillgodose behoven för alla eller en majoritet när det gäller att ha personal som talar brukarnas språk. Av de berörda kommunerna har 56 procent inga aktiviteter anpassade till någon etnisk grupp. Sammanlagt 70 kommuner erbjöd under 2006 vård och omsorg på finska. Motsvarande antal för övriga minoritetsspråk var romani chib (sju kommuner), meänkieli (sju kommuner), samiska (fyra kommuner) och jiddisch (tre kommuner).

Hittills har det saknats samlad kunskap om vad äldre personer tillhörande de nationella minoriteterna anser om den äldreomsorg de får. Inom ramen för Socialstyrelsens pågående arbete med kontinuerliga brukarundersökningar inom äldreomsorgen kommer därför särskilda intervjuer att göras med personer tillhörande de nationella minoriteterna. Resultatet av dessa intervjuer kommer att avrapporteras till regeringen under 2009.

Dagens omsorg och vård av äldre – en fråga för båda kommuner och landsting

Landstingen och kommunerna har ansvar för hälso- och sjukvården enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Kommunerna har enligt socialtjänstlagen (2001:453) det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det gäller bl.a. insatser inom socialtjänsten för äldre personer. Kommunerna har genom ett antal reformer under 1990-talet – Ädelreformen 1992, Handikappreformen 1994 och Psykiatrireformen 1995 – fått ett ansvar för att ge hälso- och sjukvård i vissa fall till äldre personer och personer med funktionshinder.

Genom Ädelreformen övertog kommunerna ansvaret för hälso- och sjukvården (hemsjukvård) till och med sjuksköterskenivå i de särskilda boendeformerna och i dagverksamhet. Kommunerna gavs även befogenheter att erbjuda hälso- och sjukvård i den enskildes ordinära boende (hemsjukvård) och att överta ansvaret för sådan hemsjukvård i det ordinära boendet efter överenskommelse med landstinget och efter medgivande av regeringen. Kommunernas ansvar och befogenheter kom dock inte att omfatta läkarinsatser, som ligger kvar hos landstingen. Ett syfte med de förändringar av huvudmannaskapet som genomfördes i samband med reformen var att samla ansvaret för boende, service och vård för personer med långvariga och sammansatta behov av vård och omsorg. I cirka hälften av landets kommuner ansvarar kommunen för hemsjukvården också i ordinärt boende och i resten av landet har landstinget detta ansvar.

Rätt till äldreomsorg helt eller delvis på finska respektive samiska utvidgas

Minoritetsspråkslagarna innebär bl.a. att det är en rättighet för enskilda att få äldreomsorg helt eller delvis på de nämnda språken inom vissa geografiska områden. Rätten att få äldreomsorg på något av minoritetsspråken ger inte någon motsvarande rätt inom hälso- och sjukvården. Det finns inte heller någon motsvarande rättighet att inom ett visst geografiskt område få äldreomsorg på minoritetsspråken romani chib och jiddisch.

En utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska innebär att fler enskilda får tillgång till äldreomsorg på det egna språket. Rätten till äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråket är av stor betydelse för enskilda som ges denna möjlighet. Från minoritetshåll uppfattas äldreomsorgsfrågan som mycket viktig eftersom den ger enskilda möjlighet att få åldras i en miljö som präglas av livskvalitet. Det ger möjligheter till en äldreomsorg där det finns andra boende som talar och förstår den äldres språk och personal som kan bemöta den äldre på det egna minoritetsspråket. Omsorgen kan också innehålla en dimension av kulturell bekräftelse genom att minoritetens seder och bruk observeras och ses som ett värdefullt inslag i verksamheten.

Rätt till service och omvårdnad helt eller delvis på finska, meänkieli respektive samiska inom ramen för äldreomsorg ska även fortsättningsvis finnas inom de utvidgade förvaltningsområdena. Detsamma ska också

gälla kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i något av dessa språk.

Skyldighet att verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli och samiska bör införas

Inom all hälso- och sjukvård och inom omsorg om äldre inom socialtjänsten, bör kunskap i finska, meänkieli och samiska finnas för att det ska finnas förutsättningar att ta hänsyn till de särskilda behov som personer som tillhör dessa nationella minoriteter kan ha.

I fråga om äldreomsorgen föreslås i promemorian att om det kan antas att äldre människor har behov av att använda finska, meänkieli eller samiska i samband med omvårdnad inom kommunen ska denna sörja för att det finns tillgång till personal med kunskaper i språket. I fråga om hälso- och sjukvården bedöms dock att en motsvarande skyldighet skulle, med tanke på vårdorganisationens omfattning och de varierande vårdformerna, innebära en alltför långtgående skärpning av landstingens och kommunernas skyldigheter. Vidare framförs att det utanför förvaltningsområdena kan vara svårt att överblicka vilket behov som skulle kunna uppkomma att använda minoritetsspråken vid vården. Det föreslås inte någon regel som tvingar till personalrekryteringar, utan däremot att det i hälso- och sjukvårdslagen ska föreskrivas att den som bedriver hälso- och sjukvård ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i vården.

Flertalet av remissinstanserna har varit positiva till förslagen i promemorian. Några av remissinstanserna anser att förslaget till ändring i hälso- och sjukvårdslagen inte är tillräckligt långtgående, eftersom det endast föreskrivs en skyldighet att verka för tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* avvisar förslaget till ändring i socialtjänstlagen, men har inga invändningar mot förslaget att i hälso- och sjukvårdslagen föreskriva en allmän skyldighet för kommuner och landsting att verka för att det finns behövlig tillgång till personal som talar minoritetsspråk. SKL och en del av kommunerna för fram att det finns farhågor att en sådan skyldighet, som föreslogs till ändring i socialtjänstlagen, i praktiken skulle bli mycket svår att leva upp till eftersom det kanske inte finns personal att tillgå med en viss kvalifikation.

Det underlag som finns i detta lagstiftningsärende analyserar inte närmare vilka konsekvenserna skulle bli om det skulle uppställas krav på att om det kan antas att (äldre) människor har behov av att använda samiska, finska eller meänkieli i samband med omvårdnad inom kommunen ska denna sörja för att det finns tillgång till personal med kunskap i språket. Exempelvis är det oklart hur stora svårigheterna är att rekrytera personal med kunskaper i nämnda språk. Det är vidare oklart hur höga kostnaderna blir om det införs bestämmelser som tvingar till personalrekryteringar av ett visst slag.

Den i promemorian föreslagna ändringen i socialtjänstlagen gäller äldre människor som har behov av omvårdnad, medan förslaget till ändring i hälso- och sjukvårdslagen gäller där det behövs i vården, dvs.

alla oavsett ålder. Vidare gäller ändringen i hälso- och sjukvårdslagen enskilt bedriven hälso- och sjukvård, medan förslaget till ändring i socialtjänstlagen gäller kommunen. Den mest utmärkande skillnaden mellan hälso- och sjukvård och den kommunala äldreomsorgen är att hälso- och sjukvård inte föregås av någon prövning motsvarande den biståndsprövning som görs enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen. Vidare fattas i sådan hälso- och sjukvård som nu är i fråga, inte beslut som kan överklagas. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen kan däremot av den enskilde överklagas till allmän förvaltningsdomstol, 16 kap. 3 § socialtjänstlagen. Skäl att låta bestämmelsen i socialtjänstlagen utsträckas till enskild verksamhet bedöms därmed inte finnas. Det bör uppmärksammas att kommunen bl.a. har ett ansvar för att följa utförandet av hälso- och sjukvård samt socialtjänst som lämnats till annan för att utföras på uppdrag av kommunen. Det är viktigt att beakta att det i hälso- och sjukvården och omsorgen om äldre människor ofta finns ett behov att möta och tillgodose vård- och omsorgsbehov som är sammansatta, dvs. att personerna ofta behöver vård och insatser från såväl hälso- och sjukvården som socialtjänsten samtidigt. Både hälso- och sjukvården och socialtjänsten har mångfacetterade verksamheter och vård- och omsorgsformer. Hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen har olika konstruktioner och utgångspunkter beträffande vilka skyldigheter det offentliga har gentemot den enskilde och vilka rättigheter som en person har. Det offentliga huvudmannskapet för hälso- och sjukvård ligger på landstingen och kommunerna medan det är kommunen som svarar för socialtjänsten inom sitt område.

Både hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen bygger på principen att huvudmännen för hälso- och sjukvården respektive socialtjänsten har relativt stor frihet att organisera och bedriva verksamheterna utifrån lokala förutsättningar och behov, dock så att kraven och målen i lagarna kan uppfyllas.

Redan i nuvarande lagstiftning föreskrivs att det bl.a. ska finnas den personal som behövs för att kunna ge god vård (2 e § hälso- och sjukvårdslagen) respektive att det för utförande av socialnämndens uppgifter ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet (3 kap. 3 § socialtjänstlagen). Frågan om personalens kompetens är av central betydelse för såväl hälso- och sjukvårdens som socialtjänstens möjligheter att erbjuda vård och socialtjänstinsatser av god kvalitet.

Det ligger i sakens natur att hälso- och sjukvården och socialtjänsten med sina mångfacetterade uppgifter behöver personal med skiftande utbildning och erfarenheter. Det är givetvis värdefullt att det finns tillgång till personal som kan tillgodose de behov som patienter och klienter i ett mångkulturellt samhälle har. Av bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen kan därmed anses följa att det redan finns en skyldighet att se till att det finns tillgång till personal med exempelvis kunskaper i samiska, finska eller meänkieli, om detta behövs för uppnå god vård eller insatser av god kvalitet.

De nuvarande minoritetsspråkslagarna föreskriver inte någon absolut plikt att erbjuda service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorg. I lagarna anges att en kommun i förvaltningsområdet ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad

som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska respektive finska och meänkieli.

Det finns starka önskemål bland samer, sverigefinnar och tornedalingar att bli bemötta på det egna språket inom hälso- och sjukvården respektive socialtjänsten. Möjligen är det så att önskemålen och behoven – särskilt i fråga om finskan – kommer att öka på sikt.

I hälso- och sjukvårdslagen föreskrivs att målen för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen (2 §). Vård på lika villkor för hela befolkningen innebär att det ska vara möjligt för alla – oavsett var de bor i landet – att vid behov och på lika villkor få del av hälso- och sjukvårdens tjänster. Möjligheterna att erhålla vård får inte påverkas av sådana förhållanden som ålder, kön, förmåga att ta initiativ, utbildning, betalningsförmåga, nationalitet eller kulturella olikheter.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska patienten ges individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och om de metoder för undersökning, vård och behandling som finns. I lagen anges även att där det bedrivs hälso- och sjukvård ska det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård ska kunna ges.

Hälso- och sjukvårdslagen är formulerad på ett sådant sätt att den täcker alla patientgrupper utan att för den del peka ut någon specifik patientgrupp utifrån t.ex. språk. Genom att lagstiftningen är utformad på detta sätt garanteras alla grupper i befolkningen samma goda vård utan risk för att någon grupp särskilt behöver utpekas eller glömmas bort.

Regeringen instämmer i utredningens förslag att vårdgivare inom hälso- och sjukvården bör verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli där detta behövs i vården. Regeringen konstaterar dock att ett sådant ansvar redan kan anses följa av hälso- och sjukvårdslagen i de ovan redovisade bestämmelserna om patientanpassad information och organisering av vården och ser därför inte anledning att i nuläget ändra i hälso- och sjukvårdslagen.

Till skillnad från hälso- och sjukvårdslagen finns i dag i socialtjänstlagen bestämmelser som riktar sig till olika grupper, se socialtjänstlagens 5 kap. I det nämnda kapitlet i socialtjänstlagen finns särskilda bestämmelser för barn och unga, äldre människor, människor med funktionshinder, missbrukare, anhörigvårdare och brottsoffer. I fråga om äldre människor gäller bl.a. följande. Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (4 §). Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd (5 §). Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område. Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer (6 §).

Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns anledning att i 5 kap. socialtjänstlagen tydliggöra att kommunerna ska verka för att det

finns tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

11.4 Undantag från bestämmelserna

Regeringens förslag: Om det finns särskilda skäl får regeringen även i fortsättningen meddela föreskrifter att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av bestämmelsen om rätt att få använda finska, meänkieli respektive samiska hos förvaltningsmyndigheter. Motsvarande ska gälla efter regeringens bemyndigande för landsting och för kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Utredningens och promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Om det finns särskilda skäl får regeringen redan i dag med stöd av 10 § minoritetsspråkslagarna föreskriva att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av bestämmelserna få använda finska, meänkieli respektive samiska. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktiga och för kommunfullmäktiga i fråga om kommunala myndigheter.

I förarbetena till 10 § minoritetsspråkslagarna anfördes bl.a. att vissa förvaltningsmyndigheter har så lite kontakt med allmänheten att det inte kan vara befogat att de omfattas av den föreslagna regleringen. Regeringen bör därför ges möjlighet att föreskriva att en myndighet inte ska omfattas av rätten att tala finska, meänkieli och samiska. Samma övervägande gjordes i fråga om kommunala förvaltningsmyndigheter varför landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige efter regeringens bemyndigande bedömdes kunna medge undantag i fråga om kommunala myndigheter (jfr prop. 1998/99:143 s. 43). Undantagsbestämmelsen har inte använts sedan lagen trädde i kraft.

Regeringen finner inte skäl att nu göra en annan bedömning än den som gjordes vid införandet av minoritetsspråkslagarna. Möjligheten att undanta myndigheter under regeringen från tillämpningen av bestämmelsen om rätt att få använda finska, meänkieli respektive samiska bör således finnas kvar i den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Om det finns särskilda skäl ska regeringen även i fortsättningen kunna meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av bestämmelsen om rätt att använda finska, meänkieli och samiska inom ett förvaltningsområde. Motsvarande bör gälla efter regeringens bemyndigande för landsting och kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Regeringens förslag: Förvaltningsmyndigheters tillämpning av den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.

En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Utredningens förslag: Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ska ha tillsyn över kommuners verksamhet enligt lagen i enlighet med vad regeringen bestämmer. Tillsyn i frågor som rör kommuners anordnande av förskoleverksamhet och äldreomsorg utövas av annan myndighet. Tillsynen ska säkerställa syftet med lagen och tillsynsmyndigheten ska för detta ändamål på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av lagen. Tillsynsmyndigheten ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet skapa förutsättningar för att lagens ändamål ska kunna tillgodoses.

Remissinstanserna: Såsom framgår av avsnitt 9.4 ställer sig remissinstanserna positiva till att tillsynsansvar införs men en del synpunkter lämnas rörande utpekade myndigheter och utformningen av tillsynen. *Kammarrätten i Sundsvall* är tveksam till förslaget att till Sametinget överföra tillsynsuppgifter avseende kommunernas åtgärder enligt lagförslaget och anser att de konstitutionella frågor som kan vara förknippade med en sådan ordning bör övervägas ytterligare. Enligt *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* bör man sära på frågor om å ena sidan styrning, tillsyn, fördelning av ekonomiska medel, samordning och allmän bevakning av minoritetsfrågorna och å andra sidan tillsynen av att lagstiftningen efterlevs; tillsynsansvaret bör tilldelas en central fristående instans.

Promemorians förslag: överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag. Tillsynen ska dock utövas av länsstyrelsen i respektive län och av Sametinget.

Remissinstanserna: Som framgår av avsnitt 9.4 tillstyrker remissinstanserna förslaget att införa en tillsyn, däremot förordar ett antal remissinstanser utredningens förslag i stället för promemorians.

Skälen för regeringens förslag: Som beskrivits i avsnitt 9.4 bedömer regeringen att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör ges ett lagreglerat uppföljningsansvar enligt den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Regeringen anser inte att det är lämpligt att införa regler om tillsyn i lagen. I stället bör uppföljningen avse förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. När det gäller viss verksamhet som berör de nationella minoriteterna, såsom förskoleverksamhet och äldreomsorg inom förvaltningsområdena, gäller särskilda bestämmelser om tillsyn enligt andra författningar. Införandet av ett uppföljningsansvar på minoritetspolitikens område ska dock inte innebära någon inskränkning i

det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter. Myndigheten ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

12 Åtgärder på utbildningsområdet

12.1 Behov av utveckling inom utbildningsområdet

Europarådet har i sin granskning av efterlevnaden av minoritetskonventionerna konstaterat att utbildning i och på minoritetsspråk är av grundläggande betydelse för att främja minoritetsspråkens bevarande. Europarådet har betonat att det krävs särskilda åtgärder i Sverige för att göra undervisningen mer tillgänglig i eller på minoritetsspråken. Utbudet av undervisning i minoritetsspråk, dvs. modersmålsundervisning, är enligt Europarådet begränsat inom den kommunala skolan och i en del fall anordnas den på ett sådant sätt att den inte upplevs som attraktiv. Tillgången på tvåspråkig undervisning är mycket begränsad. Det råder även brist på lärare och läromedel i minoritetsspråk.

Europarådets ministerråd har därför rekommenderat Sverige att vidta åtgärder omgående för att stärka tillgången på undervisning i minoritetsspråk, utveckla läromedel och förbättra lärarutbildningen på alla nivåer. Nuvarande undervisningsmodeller behöver anpassas i enlighet med Sveriges minoritetsåtaganden för att öka kvaliteten och tillgången till modersmålsundervisning och för att möjliggöra tvåspråkig undervisning.

Även Europarådets kommission mot rasism och intolerans, ECRI, har berört rätten till modersmålsundervisning för barn som tillhör nationella minoriteter. Romer bedöms ha en missgynnad ställning när det gäller utbildning och ECRI konstaterar att många romska barn alltifamt är marginaliserade i skolan. Romska barn uppges ha en hög skolfrånvaro och många avbryter sin skolgång. Därtill är det få romska barn som studerar vidare på högskolenivå. ECRI har även anmärkt på brister rörande möjligheten till undervisning i modersmål, tillgången till romanitalande lärare och utbildningsmaterial på de olika romska varieteterna samt material för befolkningen som helhet om romsk kultur och romskt språk.

Av den uppföljning som gjordes på uppdrag av konstitutionsutskottet under 2004 framgår bl.a. att utbildningen för de nationella minoriteterna lider av två huvudsakliga problem som upplevs som gemensamma för samtliga minoriteter. För det första finns det inte en aktivt genomförd och specifikt riktad informationsspridning till föräldrar om möjligheter till modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning. För det andra råder det brist på utbildade modersmålslärare (se även Skolverkets rapport Lärare inom förskola, skola och vuxenutbildning: 2008 års prognos över behov av och tillgång på lärare perioden 2008–2022, dnr 2008:86) och undervisningsmaterial. Enligt rapporten är brister i tillämpningen det främsta problemet. Även Skolverkets kartläggning av

utbildningssituationen för de nationella minoriteterna har bekräftat att barn som tillhör dessa grupper har stora svårigheter att få den modersmålsundervisning de har rätt till enligt grundskole- och gymnasieförordningen. Regeringen har efter Europarådets granskning givit Skolverket i uppdrag att kartlägga de nationella minoritetsbarnens utbildningssituation. Kartläggningen som presenterades i oktober 2005 bekräftar att den svåra situationen alltjämnt består för de nationella minoritetsbarnen då de har stora svårigheter att få den modersmålsundervisning de har rätt till enligt grundskole- och gymnasieförordningen. Av de elever som är berättigade till modersmålsundervisning i nationellt minoritetsspråk deltar 41 procent i sådan undervisning. Enligt Skolverkets intervjuer med lärare och föräldrar beror det låga deltagandet framför allt på kommunernas bristande information när det gäller barns möjligheter att läsa de nationella minoritetsspråken samt brister i informationen om fördelarna med flerspråkighet. Kommunerna å sin sida, förklarar det låga deltagandet med låg efterfrågan från minoritetsgrupperna. Skolverket konstaterar att kommunerna har svårt att rekrytera lärare i de nationella minoritetsspråken, dels för att det saknas behöriga lärare som kan undervisa, dels för att anställningsförhållandena för modersmåls lärare är svåra och otrygga. Det råder enligt Skolverket en stor brist på läromedel, särskilt inom samiska, meänkieli och romani chib. Detta försvarar undervisningssituationen och signalerar även den låga status som ämnet ofta har. Enligt Skolverket krävs det ytterligare åtgärder för att Sverige ska kunna leva upp till intentionerna i minoritetspolitiken.

Rapporten Diskriminering av nationella minoriteter inom utbildningsområdet från Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (rapport 2008:2) visar att de brister Skolverket konstaterade under 2005 kvarstår. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

12.2 Pågående och nyligen beslutade insatser på utbildningsväsendets område

För att stärka de nationella minoriteternas ställning i skolan har regeringen under 2008 infört nya regler för modersmålsundervisning i finska och jiddisch som trädde i kraft den 1 juli 2008. Ändringarna innebär att samma regler nu gäller för alla nationella minoritetsspråk. Modersmålsundervisning i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. En kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning om minst fem elever önskar undervisning i språket, men när de gäller de nationella minoritetsspråken finns nu inte någon begränsning av antalet elever för att undervisning ska tillhandahållas.

Myndigheten för skolutveckling menar att ämnesundervisning på modersmål visat sig vara en framgångsrik kompletterande undervisningsform, men att kommuner i praktiken inte anordnade sådan. Inom ramen för myndighetens mångfaldsuppdrag kunde skolor som anmälde deltagande i försöksverksamheten under 2006 och 2007 få ekonomiskt stöd och tillgång till kompetensutveckling. Skolorna kunde

delta i ett nätverk med andra skolor för inspiration och stöd. Antalet sökande var dubbelt så stort som antalet utlysta bidrag. Totalt fick 23 offentliga och fristående skolhuvudmän bidrag, varav några gällde även minoritetsspråk. Redovisning av försöksverksamheten finns i Myndigheten för skolutvecklings rapport Förstärkt försöksverksamhet med ämnesundervisning på modersmål och kompetensutveckling för modersmållärare (dnr 2006:231).

Statens skolverk har sommaren 2008 avrapporterat regeringsuppdraget om hur distansundervisning kan få anordnas i skolan, bl.a. för modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken. Regeringens avsikt är att införa möjlighet till distansundervisning som ett sätt att kunna tillhandahålla undervisning i modersmål i skolor som saknar lärare i ämnet. Se vidare under avsnitt 12.5.

Skolverket har hösten 2007 och hösten 2008 skickat ut broschyren Nationella minoriteter i skolan för att informera skolhuvudmännen om de nationella minoriteterna och deras rättigheter i skolan.

Skolverket driver webbplatsen Tema Modersmål för att stödja och informera om modersmålsstöd, modersmålsundervisning och studiehjälp på modersmål. Samtliga nationella minoritetsspråk finns representerade på Tema Modersmål. Webbplatsen är i första hand avsedd som en resurs för de som arbetar inom förskoleverksamhet, skolbarnomsorg och skola. Ett nytt uppdrag till Skolverket om Tema Modersmål ges i regleringsbrevet för 2009, enligt vilket Skolverket särskilt ska sträva efter att stödja de nationella minoritetsspråken inom arbetet med Tema Modersmål.

Regeringen har vidare gett Skolverket och Sameskolstyrelsen i uppdrag att stödja utveckling och produktion av läromedel för de nationella minoriteterna. Regeringen har avsatt totalt 11 miljoner kronor för detta uppdrag under 2008 och 2009. Se vidare under avsnitt 12.4.

För att förbättra tillgången på modersmållärare i de nationella minoritetsspråken beslutade regeringen den 17 april 2008 att ge tilläggsdirektiv till Utredningen om en ny lärarutbildning (U 2008:43). Se vidare under avsnitt 12.3.

12.3 Lärarutbildning

Många barn som tillhör nationella minoriteter har i dag svårigheter att få modersmålsundervisning enligt gällande bestämmelser eftersom det råder brist på modersmållärare i minoritetsspråken.

I dag finns högskoleutbildning i meänkieli på grundnivå, medan finska och samiska kan studeras till och med forskarnivå. Vad gäller jiddisch och romani chib har i överensstämmelse med förslaget i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1, utgiftsområde 16, bet. 2007/08:UbU1, rskr. 2007/08:70) medel fördelats till lärosäten för uppbyggnad av utbildning på högskolenivå (anslag 25:70 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor). Jiddisch och romani chib kan i dag studeras på grundnivå på Lunds respektive Linköpings universitet.

För att de nationella minoritetsspråken ska kunna fortleva och utvecklas är det väsentligt att barn och ungdomar får undervisning i sitt minoritetsspråk. Mot bakgrund av detta har regeringen givit Utredningen

om en ny lärarutbildning (U 2007:10) i uppdrag att bl.a. utreda hur examensbeskrivningen för utbildningen till lärare i modersmål bör utformas inom lärarutbildningens ram för att täcka behovet av lärare i minoritetsspråk i grundskolan och i gymnasieskolan. Utredaren ska även ge förslag på hur utbildningen till lärare i minoritetsspråk kan göras attraktiv så att behovet av lärare i grundskolan och i gymnasieskolan täcks. Utredningen har i december 2008 lämnat en rad förslag i betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109). Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

12.4 Läromedel

Regeringens bedömning: Det är viktigt att det finns läromedel på de nationella minoritetsspråken.

Skälen för regeringens bedömning: Bristen på läromedel är ett problem för undervisningen i samtliga nationella minoritetsspråk. Regeringen konstaterar att det saknas läromedel på minoritetsspråken för att kunna bedriva en bra undervisning i och på dessa språk. Marknaden för minoritetsspråkiga läromedel är dock liten vilket leder till att intresset att producera sådana läromedel är svagt. Det är därför angeläget att statliga medel avsätts även i fortsättningen för framtagandet av sådana läromedel.

För att stärka tillgången på läromedel på minoritetsspråken har regeringen gett Myndigheten för skolutveckling (sedan den 1 oktober 2008 Statens skolverk) i uppdrag att under 2008 och 2009 undersöka behovet samt stödja utveckling och produktion av böcker eller andra läromedel för de nationella minoriteterna. Myndigheten får disponera 10 miljoner kronor för detta ändamål. Uppdraget ska redovisas senast den 2 november 2009 (U2007/7921/SAM/S). Sameskolstyrelsen har även fått ytterligare en miljon kronor för utveckling och produktion av läromedel på de samiska varieteterna. Regeringen avser att göra en förnyad bedömning av läromedelsituationen när uppdraget slutredovisats.

12.5 Distansundervisning på modersmål

Regeringens bedömning: Möjligheten att på frivillig väg införa modersmålsundervisning på distans bör undersökas ytterligare.

Utredningens förslag: Elever som tillhör en nationell minoritet ska inte kunna nekas rätt till modersmålsundervisning på grund av att det inte finns en lärare. Om det inte finns en lämplig lärare lokalt, ska distansundervisning anordnas tills dess att en lärare rekryteras.

Remissinstanserna: *Barnombudsmannen* (BO) ser positivt på förslaget om kommunernas bör ges skyldighet att anordna distansundervisning då en lämplig lärare inte finns att tillgå. Sådan distansundervisning bör kvalitetssäkras av Statens skolverk och det bör ställas krav på att språkläraren med vissa tidsintervall ska besöka eleven.

Eleven ska ha möjlighet till handledning, stöd och hjälp på den skola från vilken han eller hon följer undervisningen. BO anser att distansundervisning endast är godtagbart under ett övergångsskede. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att utredningens förslag om utbildningsåtgärder, särskilt för barn och ungdomar, i stort är kloka och väl avvägda. Det är svårt att se annat än ekonomiska skäl emot minimirätt till distansundervisning. Förslaget bör genomföras med statlig finansiering. *Statens skolverk* tillstyrker förslaget att distansundervisning ska anordnas till dess att en lämplig lärare hittats. Skolverket tillstyrker förslaget om ändringar i gymnasieförordningen vilket torde ge lättnader när det gäller tillgången till modersmålsundervisning i minoritetsspråken. *Myndigheten för skolutveckling*, *Uppsala universitet Sametinget*, *Svenska sarners riksförbund* och *Sverigefinska riksförbundet* tillstyrker förslaget. *Sveriges Kommuner och Landsting* avvisar förslaget om att kommunerna ska bli skyldiga att anordna distansundervisning i de fall det inte finns lämplig lärare. Det är upp till kommunerna att ansvara för hur undervisningen ska organiseras.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att det är viktigt att barn som tillhör de nationella minoriteterna ges möjlighet till modersmålsundervisning i enlighet med bestämmelserna i grundskoleförordningen (1994:1194) och gymnasieförordningen (1992:394). Enligt dagens skolförfattningar tillåts inte distansundervisning som metod för elever bosatta i Sverige. Regeringen bedömer dock att distansundervisning kan vara ett sätt att tillhandahålla undervisning i modersmål med god kvalitet för elever i skolor som saknar lärare med utbildning för ämnet. Regeringen gav därför i februari 2008 Skolverket i uppdrag att föreslå hur distansundervisning för elever som är bosatta i Sverige ska få anordnas i grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande fristående skolor samt sameskolan (U2008/1675/G, U2007/2910/G). I uppdraget ingick att ta fram förslag som möjliggör distansundervisning i modersmål i nationella minoritetsspråk när den egna skolan inte har ett tillräckligt elevunderlag eller när lärare med adekvat utbildning saknas. Förutsättningarna för uppdraget var att elevers tillgång till en undervisning som bidrar till en god kunskapsutveckling ska öka, samtidigt som läroplanens mål och riktlinjer när det gäller skolans roll som social och kulturell mötesplats beaktas.

Skolverket avrapporterade uppdraget i juli 2008. Skolverket ställer sig positiv till distansundervisning som alternativ undervisningsform, likvärdig med klassrumsundervisning. Skolverket föreslår att distansundervisning får erbjudas i modersmålsundervisning/nationella minoritetsspråk, språk som läses enligt kursplanen för moderna språk samt i studiehandledning på modersmålet. Distansundervisning föreslås få erbjudas när den egna skolan saknar tillräckligt elevunderlag eller när lärare med adekvat utbildning saknas inom kommunen. Förslaget omfattar grund- och gymnasieskolan och för modersmålsundervisning även särskolan. För de statliga skolformerna sameskolan och specialskolan krävs ytterligare juridiska analyser än vad Skolverkets utredningstid medgett, varför Skolverket föreslår ytterligare utredningar för dessa skolformer. Genom distansundervisning bedöms huvudmännen få ökade möjligheter att uppfylla sina skyldigheter att erbjuda språkundervisning. Enligt Skolverkets förslag ska en huvudman

(kommun eller fristående skola) kunna anlita en lärare som är anställd av en annan kommun eller fristående skola som uppdragstagare. Via tekniken knyts lärare till skolan så att de kan anses delta i hemskolans verksamhet och stå under rektorns ledning.

Skolverkets förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen anser att möjligheterna att på frivillig väg införa distansundervisning som ett sätt att tillhandahålla undervisning i modersmål bör undersökas ytterligare. Som underlag inför ett sådant beslut avser regeringen att uppdra åt Skolverket att komplettera redovisningen med en analys och förslag avseende de statliga skolformerna, sameskolan och specialskolan.

12.6 Satsning på integrerad samisk undervisning

Regeringens bedömning: För att stärka det samiska språket fortlevnad bör tillgången på integrerad samisk undervisning utökas.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Barnombudsmannen* ser positivt på förslaget att ekonomiska medel för att integrerad samisk undervisning ska utökas så att fler elever får möjlighet att delta. *Myndigheten för skolutveckling* tillstyrker förslaget om ökade möjligheter att anordna integrerad samisk undervisning, särskilt i det sydsamiska området. *Ungdomsstyrelsen* är positiv till förslagen om utbildningsåtgärder för att barn och ungdomar ska ges möjligheter att delta i undervisning i och på samiska. *Sametinget* stödjer förslaget. *Jämtlands läns landsting* anser att barns möjligheter att tillägna sig minoritetsspråket är viktigt för att revitalisera ett språk och skapa förutsättningar för kultur- och identitetsskapande. *Svenska samers riksförbund* stödjer förslaget att möjligheterna att anordna integrerad samisk undervisning bör utökas.

Skälen för regeringens bedömning: Mot bakgrund av det samiska språkets hotade ställning bör fler barn ges möjlighet till undervisning på samiska.

Enligt Sameskolstyrelsen finns det ett intresse av att utöka dels befintlig samisk integrerad undervisning, dels anordna integrerad undervisning på nya orter. Intresset har ökat under de senaste åren men myndigheten saknar medel för utökning av verksamheten.

Regeringen anser att samiska barns möjligheter att tillägna sig bättre kunskaper i samiska kan förbättras omgående genom en satsning på integrerad samisk undervisning. Regeringen avser därför att avsätta ytterligare medel för detta ändamål.

13 Aktiva revitaliseringsinsatser

13.1 Behov av revitaliseringsåtgärder

Regeringen bedömer att det krävs aktiva åtgärder på lokal, regional och nationell nivå för att främja de nationella minoritetsspråkens bevarande.

Europarådet har i sin granskning konstaterat att sydsamiskan är ett hotat språk som riskerar att försvinna. Situationen för de nationella minoritetsspråken har förbättrats mycket lite utanför nuvarande förvaltningsområden. Revitaliseringsåtgärder behövs enligt Europarådets ministerråd därför omgående. Ministerrådet har bl.a. uppmanat Sverige att omgående vidta innovativa och flexibla åtgärder, såsom språkbad (dvs. olika former av pedagogisk verksamhet på det språk som ska läras in), distansundervisning och undervisning som inkluderar hela familjen, för att rädda sydsamiskan.

Finska språkets ställning behöver enligt Europarådets expertkommitté förbättras och särskilt utbildningsområdet betonas i sammanhanget. Enligt expertkommittén behövs det åtgärder för att stärka finska och meänkieli inom utbildningen och även för att underlätta användandet i kontakter med myndigheter och domstolar. Europarådets expertkommitté har även uttalat att det är viktigt att Sverige stödjer arbetet med att standardisera meänkieli. Rörande romani chib har Europarådets expertkommitté konstaterat att språket har en undanskymd roll i samhället. Kommittén har uppmanat Sverige till beslutsamma åtgärder i samarbete med romska företrädare för att bevara och utveckla språket. Europarådets granskning rörande situationen för jiddisch har varit begränsad eftersom endast få uppgifter framkommit i samband med granskningsbesöket. Europarådets expertkommitté har dock konstaterat att jiddisch i stort sett inte förekommer i media samt att modersmålsundervisning bedrivs i mycket begränsad omfattning.

Även på nationell nivå har situationen beskrivits i ett antal rapporter. Institutet för språk och folkminnen har på uppdrag av regeringen tagit fram en rapport rörande situationen för meänkieli (Situationen för minoritetsspråket meänkieli i Sverige 2007, IJ2008/608/DISK). Av rapporten framgår bl.a. att erkännandet och minoritetsspråkslagstiftningen varit ett viktigt första steg. Enligt rapporten krävs det dock en samlad satsning för att säkerställa meänkielis framtid i Sverige. Rapporten pekar på en rad konkreta områden där insatser vore önskvärda, bl.a. utbildning, läromedel, media, språkvård och stöd till minoritetsorganisationer samt Tornedalsteatern.

Av den rapport Institutet för språk och folkminnen tagit fram rörande situationen för romani chib på uppdrag av regeringen framgår bl.a. att det finns en rad omständigheter som inverkar negativt på språkets bevarande (Det romska språket och språkvård i Sverige 2007, IJ2008/438/DISK). Romani chib, eller romska som det kallas i rapporten, har alltid varit ett språk utan egen nation. I Sverige talas språket i ett tjugotal varieteter. I de länder där det talas är det ett minoritetsspråk som genom århundradena har varit mer eller mindre undertryckt eller missgynnad. Språket har en unik historia av lång och nära kontakt med andra språk

som det har befunnit sig i underordnad ställning till. Det som försvårar språkbevarandet i Sverige är att romer inte har något geografiskt kärnområde. För att språket ska kunna bevaras och utvecklas i Sverige behöver det användas i många olika sammanhang. I rapporten görs bedömningen att det behövs insatser när det gäller massmedia, läromedel, egna institutioner, utbildning, forskning och språkvårdsarbete.

Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) har låtit ta fram en rapport rörande situationen för jiddisch i Sverige (Jiddisch – språk utan land med hemvist i Sverige, dnrIJ2007/3231/DISK). Av rapporten framgår bl.a. att jiddisch är ett värdefullt kulturspråk för den judiska gruppen och för de jiddischtalande är språket en stark identitetsmarkör. Det pågår dock en snabb språkbytesprocess och rapporten föreslår en rad insatser för att hejda utvecklingen, bl.a. alfabetisering för att stärka enskildas språkfärdigheter i jiddisch. Enligt rapporten krävs insatser för att den yngre jiddischtalande befolkningen, som aldrig har fått skolning i språket, ska kunna uppnå skriftlig språkfärdighet. Insatser behövs bl.a. inom för-, grund-, gymnasie- och högskola. Dessutom framhålls behovet av språkinlärning med hjälp av veckoslutsseminarier och språkbad, förbättrad språkvård, bättre läromedel, böcker, media, webb-baserade mötesplatser samt utbyte med fler jiddischtalande i Sverige och internationellt. Förslaget är också att redan existerande organisationer och nätverk stärks och ges en officiell plattform.

13.2 Behov av sakkunskap rörande revitalisering

Regeringens bedömning: En särskild referensgrupp bör knytas till Regeringskansliet för att bistå med sakkunskap och erfarenhet i frågor som rör revitalisering av de nationella minoritetsspråken. En bredare dialog med olika aktörer i samhället behöver också initieras för att förstärka revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken.

Skälen för regeringens bedömning: Revitalisering av de nationella minoritetsspråken i Sverige är en grannliga uppgift som kräver sakkunskap, långsiktighet och medvetet arbete. Aktivt revitaliseringsarbete pågår redan i dag inom de nationella minoriteterna, bl.a. genom utarbetande av handlingsplaner och språkkampanjer. Detta arbete behöver fortsätta. Det finns också behov av att öka kunskapen om dessa frågor på olika nivåer i samhället och samordna insatser som görs för att bevara de nationella minoritetsspråken.

Det är angeläget att de insatser som görs för att bevara de nationella minoritetsspråken bygger på sakkunskap och beprövad erfarenhet. Regeringen bedömer att det finns behov av att samla expertis med kunskap om förhållandena i respektive minoritetsspråk och erfarenhet från aktivt revitaliseringsarbete och pågående insatser på fältet. En särskild referensgrupp bör därför knytas till Regeringskansliet för att bistå med sakkunskap och erfarenhet i frågor som rör revitalisering av de nationella minoritetsspråken. Referensgruppen kan även utgöra en arena för dialog och erfarenhetsutbyte mellan de nationella minoriteterna kring

revitaliseringsfrågor i syfte att fördjupa kunskaperna och sprida erfarenheter och samordna insatser som görs.

Regeringen bedömer att det även kan finnas behov av att bredda det offentliga samtalet kring revitalisering och utveckling av de nationella minoritetsspråken för att mobilisera ytterligare kraft. Ytterligare aktörer såsom ideella sektorn, bl.a. trossamfund, folkbildningen och folkrörelser, som i sina egna verksamheter kan stärka användandet av de nationella minoritetsspråken, bör därför bjudas in till dialog om det fortsatta revitaliseringsarbetet.

13.3 Medel för revitaliseringsinsatser

Regeringens bedömning: Aktiva revitaliseringsinsatser behövs för att stärka de nationella minoritetsspråkens fortlevnad. Medel bör avsättas för särskilda revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken. Medlen ska användas för att genomföra revitaliseringsinsatser som riktar sig till enskilda. Medlen ska fördelas efter ansökan av den myndighet regeringen bestämmer.

Skälen för regeringens bedömning: Det som framkommit vid internationell och nationell uppföljning rörande de nationella minoritetsspråkens situation visar på att det, förutom de åtgärder som regeringen föreslagit ovan, även behövs revitaliseringsinsatser för att främja bevarandet av språken.

Regeringen anser att medel för aktivt revitaliseringsarbete behöver göras tillgängliga för de nationella minoriteterna. Syftet är att medlen ska användas till insatser för att stärka enskildas språkfärdigheter i minoritetsspråket. Det kan handla om s.k. språkbadsverksamhet, språkprojekt som riktar sig till barn och deras föräldrar samt läsfrämjande insatser i syfte att stärka minoritetsspråken. Regeringen bedömer att insatser som riktar sig till barn och ungdomar är särskilt angelägna att fördela medel till.

Syftet är inte att dessa medel ska användas till traditionella språkvårdsinsatser som rör t.ex. standardisering av minoritetsspråk, utarbetande av ordböcker eller grammatikor, eller till att ta fram läroböcker i dessa språk. För dessa ändamål avsätter regeringen medel genom språkvårdsinsatser och satsningar på läromedel. Syftet är inte heller att medlen ska användas till åtgärder som ankommer på det allmänna skolväsendet eller sameskolan att anordna inom ramen för ordinarie utbildningsinsatser.

De medel regeringen nu avsätter kan ses som ett komplement till bl.a. medel från samefonden och Allmänna arvsfonden. I 16 § rennäringsförordningen (1993:384) anges att ur samefonden lämnas, i mån av tillgång på medel, bidrag för att främja och stödja rennärigen, den samiska kulturen och samiska organisationer. Begreppet kultur innefattar språk. Medel från Allmänna arvsfonden bör efter ansökan även kunna användas för nyskapande insatser med revitaliseringssyfte som riktar sig till barn och ungdomar.

Regeringens bedömning: Två samiska språkcentra bör inrättas i det sydsamiska området, i Östersund respektive Tärnaby. Syftet är att stärka revitaliseringen av det samiska språket. Sametinget bör vara huvudman för dessa språkcentra.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Sametinget* anser att förslaget bör prioriteras och ytterligare språkcentra bör inrättas i de lule- och nordsamiska områdena snarast. *Försäkringskassan* och *Skatteverket* tillstyrker och anser att en särskilt viktig uppgift för språkcentra är att ge stöd till myndigheterna. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* tillstyrker och anser att olika samiska forum, däribland dessa språkcentra, även skulle kunna spela en viktig roll för att medvetandegöra majoritetsbefolkningen om samernas situation. *Uppsala universitet*, *Stockholms universitet*, *Jokkmokks kommun*, *Kiruna kommun*, *Lycksele kommun*, *Storumans kommun* tillstyrker förslaget. *Storumans kommun* förordar att ett språkcentrum förläggs i kommunen. *Sorsele kommun* förordar placering i Sorsele kommun. *Strömsunds kommun* anser att språkcentren kan bli värdefulla som stöd och pådrivare för det övriga utbildningsväsendet. *Jämtlands läns landsting* förordar att ett av dessa språkcentrum lokaliseras till Gaaltije, sydsamiskt kulturcentrum i Östersund. *Gaaltije* anför att samiska institutioner har en central roll för att stärka och utveckla det samiska kultur- och näringslivet. Det är därför nödvändigt att samiska språkcentrum inrättas. *Svenska samernas riksförbund* anser att ytterligare samiska språkcenter snarast bör inrättas i de lule- och nordsamiska områdena. *Samernas utbildningscentrum* anser att de själva bör få status som språkcenter samt att Gaaltije ges uppdraget att vara språkcenter på sydsamiskt område. *Samiska språknämnden* anser att förslaget bör prioriteras.

Skälen för regeringens bedömning: För att komplettera utredningens förslag gav regeringen i juni 2008 Sametinget i uppdrag att genomföra en förstudie om etableringen av två språkcentra i det sydsamiska området. Uppdraget redovisades i november 2008 (IJ2008/2295/DISK). Sametinget föreslår att två språkcentra ska etableras i Östersund respektive Tärnaby.

Regeringen anser att det finns behov av att aktivt främja bevarandet och revitaliseringen av det samiska språket genom att inrätta två samiska språkcenter i det sydsamiska området. Sydsamiskan är starkt hotad och åtgärder behövs omgående.

Regeringen delar Sametingets uppfattning att Östersund respektive Tärnaby är lämpliga orter för etablering av de föreslagna språkcentren. På dessa orter finns samiska institutioner och Sametinget har redan etablerad verksamhet. Språkcentrens lokalisering med kontor i den sydliga och i den nordliga delen av det sydsamiska området samt med närhet till Norge och de samiska miljöer som finns där, ger möjligheter att på ett bra sätt täcka hela denna region och tillhandahålla åtgärder och service på olika nivåer. Samordning måste ske mellan centren för att täcka behovet i det samiska samhället, hos kommunerna och hos de regionala myndigheterna. För att nå framgång krävs samarbete både

mellan olika språkcenter på svensk och norsk sida, och med det samiska och övriga samhället. På det sättet skapas goda förutsättningar för utvecklingsarbete.

Regeringen anser, i likhet med Sametinget, att språkcentrens verksamhet ska utgå från ett innovativt och framåtsyftande arbetssätt för att utveckla och stimulera till ökad användning av det samiska språket. Sambandet mellan språk och kultur ska återspeglas i genomförandet, eftersom kopplingen mellan just språk och kultur av forskare bedömts vara en viktig framgångsfaktor vid revitalisering av urfolkspråk. Språkcentren ska tillgodose alla samiska språkvarieteter som används i regionen. Språkcentren ska genomföra attitydförändrande och statushöjande arbete och även bistå kommuner, myndigheter, utbildningsväsende och samhället i övrigt med språkutvecklingsinsatser.

Sametinget har i sin förstudie lyft fram språkcentrens uppdrag, att bistå med råd, språkservice och i allmänhet fungera som en kunskapsbank där all språkinformation finns samlad. Tanken är inte att språkcentren ska ta över de uppgifter som åligger kommuner och myndigheter. Däremot kan språkcentren bistå med kunskap och resurser så att de offentliga verksamheterna kan integrera samiskan på ett bra sätt och som är anpassat till relevanta sociala och kulturella förutsättningar.

Regeringen anser att de språkcenter som nu etableras ger Sametinget goda förutsättningar att arbeta vidare med den offensiva språkkampanj som Sametingets plenum antagit. Språkcentren kommer att kunna utgöra en värdefull resurs även för kommuner och myndigheter i det utvidgade förvaltningsområdet.

Regeringen finner det angeläget att de möjligheter som Sametinget lyfter fram rörande organiserat samarbete med samiska språkcenter och andra samiska institutioner på norsk sida, tas till vara för att stärka revitaliseringsarbetet inom Sápmi (sameland).

13.5 Kunskap om revitalisering hos de nationella minoriteterna

<p>Regeringens bedömning: För att underlätta bevarandet av de nationella minoritetsspråken bör enskilda som tillhör de nationella minoriteterna ges bättre kunskap om additiv tvåspråkighet och revitalisering.</p>
--

Skälen för regeringens bedömning: Den hemsida som planeras för att sprida kunskap om de nationella minoriteterna och Sveriges minoritetsåtaganden – se avsnitt 9.7 ovan – bör även användas på ett innovativt sätt för att sprida kunskap som stödjer bevarandet av de nationella minoritetsspråken. Det kan t.ex. röra sig om att samla vetenskaplig kunskap om tvåspråkighet och kunskap om vilka förutsättningar som kan påverka bevarandet av ett minoritetsspråk. Genom att göra denna typ av information lättillgänglig kan t.ex. föräldrar lättare göra medvetna val om vilket språk de vill överföra till sina barn och på vilket sätt de kan stödja barnens språkutveckling för att barnen ska kunna bli aktivt tvåspråkiga. Hemsidan bör också kunna användas för att sprida kunskap rörande läromedel och undervisningsmaterial på de

nationella minoritetsspråken som har tagits fram av myndigheter eller t.ex. skolor och förskolor.

Det kan också finnas behov av att sprida kunskap till de nationella minoriteterna rörande pågående revitaliseringsinsatser för att underlätta enskildas eget arbete med att bevara och återta språket. Hemsidan skulle därmed kunna fungera som en informell mötesplats för enskilda som är geografiskt utspridda över hela landet. Eftersom Sametinget kommer att vara huvudman för den planerade hemsidan bör det även finnas goda möjligheter att via hemsidan sprida erfarenheter från det arbete Sametinget kommer att bedriva inom ramen för de samiska språkcentren. Även resultaten från den föreslagna referensgruppens arbete kan på ett effektivt sätt spridas via hemsidan, se avsnitt 13.2 ovan.

Regeringen bedömer att information på den planerade hemsidan bör göras tillgänglig både på svenska och på de nationella minoritetsspråken. Regeringen anser att det är viktigt att valet och utformningen av material görs i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna så att de behov som finns i respektive grupp blir tillgodosedda.

13.6 Utökade språkvårdsinsatser

Regeringens bedömning: Ytterligare medel bör avsättas för språkvårdsinsatser för de nationella minoritetsspråken.
--

Skälen för regeringens bedömning: Frågan om behovet av ytterligare språkvårdsinsatser har tagits upp i de rapporter som regeringen inhämtat rörande situationen för meänkieli, romani chib och jiddisch.

Språkvården rörande samiska sköts i dag av Sametinget och den gemensamma samiska språknämnden. Institutet för språk och folkminnen har bl.a. till uppgift att bedriva språkvård samt samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta och sprida material om finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. För att de nationella minoritetsspråken ska kunna utvecklas som språk behövs språkvårdsinsatser, på samma sätt som för majoritetsspråket. För vissa av språken behöver man även arbeta med standardisering, utarbeta ordböcker, etc. Det finns också behov av att arbeta med ortnamnsfrågor.

Regeringen bedömer att ytterligare medel bör avsättas för språkvård av de nationella minoritetsspråken. I detta skede bör åtgärder rörande meänkieli prioriteras särskilt.

14 Aktivt synliggörande av de nationella minoriteterna

14.1 Synliggörande av vårt gemensamma kulturarv

Regeringens bedömning: De nationella minoriteternas nutida och historiska närvaro samt deras språk och kulturer behöver aktivt synliggöras i det svenska samhället som en del av vårt gemensamma svenska kulturarv.

Skälen för regeringens bedömning: De nationella minoritetsspråken och kulturerna är en värdefull del av det svenska kulturarvet. För att på ett positivt sätt markera detta bör de nationella minoriteterna och detta kulturarv synliggöras i samhället. Det påverkar majoritetsbefolkningens förståelse för grupperna och deras situation och de stärker minoriteternas möjligheter att värna sina språk och kulturer. I dag märks inte dessa gruppers närvaro i någon större utsträckning i det offentliga rummet, i media eller i kulturhistoriska sammanhang.

Ett synliggörande som är bejakande skulle även stärka de nationella minoriteternas identitet, vilket gynnar minoritetsspråkens fortlevnad. En synlig nationell minoritetsnärvaro i lokalsamhället stärker särskilt barns och ungdomars kulturella identitet och självbild. Om de nationella minoriteternas språk och kultur är en naturlig del av lokalsamhället, behöver inte barn som tillhör dessa grupper känna osäkerhet eller utanförskap på grund av sitt kulturella arv. Barn och ungdomar som får känna stolthet för sin tillhörighet till en minoritet, är mer benägna att se nyttan och värdet av att få lära sig och använda det nationella minoritetsspråket. Att kunna möta de nationella minoritetsspråken i vardagssituationer har stimulerande och bekräftande betydelser för den enskilde. Offentliga hemsidor, anslagstavlur, blanketter, automatiska telefonhänvisningar och vägskyltar på det nationella minoritetsspråket är således synliga belägg på språkets närvaro.

Ett aktivt synliggörande stimulerar språkanvändningen och förstärker revitaliseringsarbetet. Regeringen anser att det finns anledning att på olika sätt göra de nationella minoriteterna och den minoritetsspråkiga närvaron mer synlig i samhället.

Delegationen för romska frågor har i sin delrapport i december 2007 fört fram förslaget att de romska minoritetens historiska närvaro borde lyftas fram bättre. Eftersom romerna under mycket lång tid inte tilläts bli bofasta, så finns det i dag ytterst få historiska föremål, minnesmärken, byggnader, etc. som uppmärksammar romernas historia. För att synliggöra romernas långa närvaro och många bosättningar i landet föreslår delegationen att läns museerna borde få i uppdrag att, i samråd med romer på orten, sprida kunskap om romernas historia genom att sätta upp historiska minnesmärken eller liknande på lämpliga platser i landet. En möjlighet vore, enligt delegationen, resandet av statyer på kända personer som tillhör nationella minoriteter, såsom av författaren och aktivisten Katarina Taikon, för att påminna om romernas historia och långa kamp för att få del av sina mänskliga rättigheter.

Regeringen anser att det finns anledning att i olika sammanhang synliggöra de nationella minoriteternas historia som en del av vårt gemensamma kulturarv. Ett sådant sätt skulle kunna vara bl.a. genom utsmyckning av det offentliga rummet eller namngivning av platser. Detta är dock i första hand en kommunal angelägenhet.

14.2 Minoritetsspråkiga ortnamn

Regeringens bedömning: Minoritetsspråkiga ortnamn är en värdefull del av kulturarvet som bör värnas aktivt av samhällets företrädare. För att synliggöra detta kulturarv bör Vägverket ges i uppdrag att intensifiera sitt arbete med skyltning av minoritetsspråkiga ortnamn. Statliga och kommunala myndigheter bör i sin verksamhet värna minoritetsspråkiga ortnamn och synliggöra minoritetsspråkens närvaro genom skyltning och annan utmärkning. Fastställda minoritetsspråkiga ortnamn bör användas som namn på postorter där detta bedöms som lämpligt.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanser: *Uppsala universitet* anser att officiellt skylta orter i Sápmi på både samiska och svenska samt att tillåta samiska Ortsnamn i posthanteringen är enkla och effektiva sätt att synliggöra minoriteten. *Sametinget* instämmer i förslaget. *Svenska samers riksförbund* stödjer förslaget att Vägverket bör ges i uppdrag att intensifiera arbetet med att skylta samiska Ortsnamn. Statliga myndigheter, förvaltningar och bolag som i sin verksamhet har inslag av skyltning och utmärkning bör uppmanas att använda existerande fastställda samiska namn.

Skälen för regeringens bedömning: Med ortnamn avses en under viss tid och i en viss krets av människor entydig benämning på en viss geografisk lokalitet (SOU 1982:45 s. 17). Ett ortnamn utgör alltså det ord i språket, som en given krets människor använder för att lokalisera ett visst geografiskt objekt. Bland ortnamnen kan man urskilja två huvudkategorier: kulturnamn och naturnamn. Kulturnamn är namn på objekt som är skapade eller formade av människan; naturnamnen syftar på objekt skapade av naturen. Inom kulturnamnen återfinns bebyggelsenamn, ägonamn, artefaktnamn samt administrativa namn.

De minoritetsspråkiga ortnamnen är en del av det svenska kulturarvet. Minoritetsspråkiga ortnamn kan också finnas manifesterade i andra typer av geografiska namn såsom namn på fjäll, sjöar, vattendrag, gatu- och vägnamn. Även dessa namn är viktiga att bevara till eftervärlden, eftersom de dels beskriver en kulturell närvaro, dels vittnar om tidigare bosättares historiska närvaro på just den platsen. En del av vår historia finns kanske bara bevarad i dessa ortnamn. Genom åren har en del plats- och ortnamn dock förändrats och kanske förvanskats. Stavningen kan också ha förändrats. Det kan därmed finnas behov av att försöka härleda det ursprungliga namnet eller rätta till stavningen.

Bestämmelserna om god ortnamnsred i lagen (1988:950) om kulturminnen, m.m. ska säkerställa att detta kulturarv inte går förlorat.

Kulturarvet berikar samhället och det arvet måste enligt regeringens mening aktivt värnas för att det inte ska gå förlorat.

I den norra delen av Sverige har Vägverket påbörjat arbetet med skyltning på minoritetsspråk. I Norrbottens län har således en del minoritetsspråkiga vägs skyltar där det finns minoritetsspråkiga ortnamn satts upp jämsides med svenskspråkiga skyltar, framför allt efter de större riksvägarna. I det traditionellt sydsamiska området finns det än så länge skyltar på en enda ort på sydsamiska, men arbete pågår med några andra ortnamn i regionen. I södra Sverige finns det inte, så vitt är känt, några vägs skyltar alls som synliggör t.ex. den finskspråkiga befolkningens närvaro ens på orter där det finns vedertagna finska ortnamn.

Användning av och skyltning med minoritetsspråkiga ortnamn är ett viktigt sätt att synliggöra det kulturarv som dessa ortnamn är en del av. Därför anser regeringen att det är av vikt att Vägverket intensifierar arbetet med skyltning med minoritetsspråkiga ortnamn.

Vissa kommuner i det nuvarande förvaltningsområdet har på ett förtjänstfullt sätt synliggjort de nationella minoriteternas och minoritetsspråkens närvaro i lokalsamhället genom skyltning av offentliga byggnader. Behovet av denna typ av åtgärder har lyfts fram av Europarådet i samband med övervakningen av efterlevnaden av minoritetskonventionerna. Offentliga skyltar av karaktären förvaltningars namn, informationstavlor rörande öppettider och annat är en del av myndigheters bemötande av enskilda. Det är givetvis av värde för minoritetsspråkiga när text även finns på minoritetsspråket.

På det lokala planet bör kommunerna inom ramen för den fysiska samhällsplaneringen och detaljplaneläggningen även värna om de minoritetsspråkiga ort- och platsnamnen och ge företrädare för de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande när ändring av ort- eller platsnamn övervägs.

Att kunna använda ortnamn på finska, meänkieli och samiska vid postförsändelser synliggör på ett praktiskt sätt minoritetsspråken och Sveriges levande kulturarv. Postnummersystemets viktigaste beståndsdel är den sifferserie som delar in landet i postnummerområden. I postförordningen (1993:1709) föreskrivs att den som tillhandahåller och förvaltar postnummersystemet vid ändringar av systemet ska främja god ortnamnsed.

Regeringen anser att ortnamn på finska, meänkieli eller samiska som fastställts av Lantmäteriverket också ska kunna ingå i Sveriges officiella postnummersystem på samma sätt som svenska namn. Ett sådant exempel är 981 33 Giron (Kiruna).

15 Konsekvens- och kostnadsanalys

Skyddet för mänskliga rättigheter stärks

Skyddet för mänskliga rättigheter stärks genom de insatser som nu föreslås för att förbättra efterlevnaden av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen. Det rör framför allt förslagen om ny

lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, tydligare uppföljningsansvar för myndigheter när det gäller efterlevnaden av lagen, insatser för att öka kunskapen om minoritetsrättigheter, utökat förstärkt minoritetsskydd inom förvaltningsområdena samt insatser för att stärka bevarandet av de nationella minoritetsspråken. Förslagen är väl i linje med de rekommendationer som Europarådet lämnat vid granskningen av Sveriges efterlevnad av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen.

Stärkt inflytande för de nationella minoriteterna

En rad förslag lämnas för att stärka de nationella minoriteternas inflytande i frågor som berör dem. Regeringen bedömer att detta gynnar demokratiskt deltagande för de nationella minoriteterna på olika nivåer i samhället.

Den kommunala självstyrelsen

Utvärderingarna av nuvarande förvaltningsområden i Norrbotten tyder inte på några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen. Situationen bedöms inte heller förändras genom de förslag som nu lämnas.

Sysselsättning

I förvaltningsområden för finska respektive samiska kommer det att finnas ett större behov av personal med finsk- respektive samiskspråkig kompetens inom barn- och äldreomsorg, kommunal och statlig förvaltning. I övrigt kommer behovet av tolkar, översättare och informatörer med kompetens i finska respektive samiska att öka.

Små företags förutsättningar

En ökad efterfrågan av tolkar och översättare i finska respektive samiska bedöms uppstå när skyldigheten att anordna förskoleverksamhet respektive äldreomsorg på finska respektive samiska utvidgas till ytterligare kommuner. Detta ger ökade möjligheter för företag som erbjuder sådan service på finska respektive samiska.

Offentlig service

Den finskspråkiga och samiskspråkiga servicen utökas. Förutom nya möjligheter för den enskilde att kunna använda finska och samiska vid myndighetskontakter erbjuds också förskole- och äldreomsorgsverksamhet helt eller delvis på finska och samiska i ytterligare kommuner. Statliga och kommunala myndigheter ska även verka för att det finns personal med språkkunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där det finns behov av detta. Regeringen bedömer att de ökade möjligheterna att använda finska, meänkieli respektive samiska

kommer att underlätta för enskilda i kontakter med kommunala och statliga myndigheter. Statsbidrag ska utgå till kommuner och landsting för merkostnader med anledning av lagen om nationella minoriteter.

Jämställdhet mellan män och kvinnor

Förslag om ökade möjligheter till offentlig service på finska respektive samiska bedöms påverka jämställdheten mellan kvinnor och män positivt.

En äldreomsorg som inte beaktar den äldres behov fullt ut innebär en börda och ett ansvar för den äldres familj och anhöriga. I många familjer är det fortfarande kvinnliga anhöriga som bär detta ansvar.

I den sverigefinska gruppen kommer antalet äldre sverigefinnar öka de närmaste decennierna och behovet av äldreomsorg helt eller delvis på finska bedöms därmed också att öka. År 2003 uppgick t.ex. antalet sverigefinländare 50 år eller äldre till 120 987 personer och antalet 65 år eller äldre uppgick till 46 166 personer (SOU 2005:40 s. 224). Många av dessa enskilda kommer att behöva äldreomsorg och omvårdnad på det egna minoritetsspråket.

En ökad tillgång på äldreomsorg helt eller delvis på finska respektive samiska skulle i många fall minska de anhörigas börda. Genom att förbättra tillgången på sådan äldreomsorg bedöms sverigefinska och samiska kvinnors möjligheter att forma sina liv efter sina egna behov och förutsättningar att förbättras.

Även införande av förskoleverksamhet helt eller delvis på finska och samiska gynnar sverigefinska och samiska kvinnors möjligheter till ökat förvärvsarbete och därmed större ekonomisk jämställdhet.

Även förslag som rör ökat inflytande för de nationella minoriteterna stärker kvinnors ställning i samhället.

Integrationspolitiska mål

Regeringen föreslår bl.a. att informationsinsatser genomförs för att öka kunskapen om de nationella minoriteterna i samhället. Om de nationella minoriteterna respekteras och synliggörs bättre i det svenska samhället gynnar det mångfalden i stort och motverkar negativa attityder. En attityd präglad av mångfald skulle således även komma andra etniska grupper i Sverige till del.

Nya kommunala modeller för serviceverksamhet på minoritetsspråk kan på sikt även användas för andra språk.

Konsekvenser för barn och unga

Regeringens förslag innebär att kommunerna blir skyldiga att beakta nationella minoritetsbarns behov i större utsträckning än tidigare. Barn som tillhör nationella minoriteter ges därmed bättre möjligheter att få lära sig minoritetsspråket och att få utveckla den kulturella identiteten.

För föräldrar, som bor inom ett förvaltningsområde, ökar valfriheten när det gäller möjligheten att välja förskoleverksamhet där verksamheten

bedrivs helt eller delvis på minoritetsspråket, vilket även kommer barnen till godo.

De förslag som lämnas rörande revitaliseringsinsatser ger möjligheter att stärka barn och ungdomars språkutveckling.

Förslaget rörande införande av samrådsförfarande med de nationella minoriteternas ungdomsförbund ökar barn och ungdomars inflytande i frågor som berör dem.

Konsekvenser för miljön

Regeringens förslag bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön.

Konsekvenser för statsfinanserna och den kommunala ekonomin

Regeringen har i budgetpropositionen för 2009 aviserat att det under utgiftsområde 1 Rikets styrelse uppförda anslaget 47:1 Åtgärder för nationella minoriteter kommer att öka med 70 miljoner kronor från och med budgetåret 2010 med anledning av den minoritetspolitiska proposition som planeras (prop. 2008/09 utgiftsområde 1 s. 79). För 2010 och 2011 beräknas anslaget uppgå till 80 437 000 kronor respektive 80 437 000 kronor. De förslag som lämnas i denna lagrådsremiss ska genomföras inom ramen för det anslag som beräknats från och med 2010.

Huvuddelen av regeringens förslag avser kommuner och landsting inom de områden som utpekats som utvidgade förvaltningsområden för finska respektive samiska. Enligt finansieringsprincipen ska kommuner och landsting tillföras medel för att täcka de ökade kostnaderna som följer av förslagen. Regeringen bedömer att kommuner och landsting i förvaltningsområdena bör ges statsbidrag, finansierat från den ovan beräknade anslagsramen. Statsbidraget ska utgå för merkostnader som uppkommer i kommuner inom förvaltningsområdena med anledning av de rättigheter som tillkommer enskilda genom lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. En del av statsbidraget ska kunna användas för gemensamma utbildnings- och informationsinsatser som riktar sig till kommuner. Närmare förslag om fördelningen av medlen kommer att redovisas i budgetpropositionen. Sveriges Kommuner och Landsting har beretts möjligheter att komma med synpunkter i enlighet med rutinerna för beredning av den kommunala finansieringsprincipen.

För uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och för de övriga uppgifter som regeringen nu föreslår bedöms ytterligare anslag behöva utgå till Länsstyrelsen i Stockholms län respektive Sametinget. Dessa medel ryms inom det ovan beräknade anslaget. Medel kommer även att fördelas till åtgärder för språkvård, integrerad samisk undervisning, åtgärder som avser inflytande för de nationella minoriteterna samt bidrag till revitaliseringsinsatser.

När det gäller statliga myndigheter i övrigt har regeringen bedömt kostnaderna för förslagen som förhållandevis marginella. De ska därför finansieras inom gällande ramar.

16 Författningskommentar

16.1 Förslaget till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Förslaget till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk föreslås ersätta lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar respektive lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (minoritetsspråkslagarna). Lagen består till en del av bestämmelser som förts över från dessa lagar och i en del fall ändrats, men också av bestämmelser som är nya i förhållande till nu gällande lagstiftning.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt inom förskoleverksamhet och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

I den inledande bestämmelsen anges lagens innehåll. Bestämmelsen saknar motsvarighet i de nu gällande minoritetsspråkslagar. Förslaget har behandlats i avsnitt 11.2.

*2 § Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).
I språklagen (2009:xxx) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.*

I bestämmelsen, som är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar, anges i första stycket samtliga nationella minoriteter som erkänts av Sverige i enlighet med Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen.

I andra stycket hänvisas till den nya språklagen – som regeringen har för avsikt att inom kort besluta om – i vilken det anges vilka språk som är nationella minoritetsspråk. Med de uppräknade språken avses även samtliga varieteter av dessa språk.

Bestämmelsen syftar till att synliggöra de nationella minoriteterna och deras språk bättre samt även den särställning dessa har i Sverige i förhållande till åtagandena i ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. Förslaget har behandlats i avsnitt 11.2.

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

I bestämmelsen, som är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar, föreskrivs en skyldighet för förvaltningsmyndigheter att vid behov ge information om de rättigheter de nationella minoriteterna har enligt denna lag. Sättet för informationen får anpassas efter vad som kan anses behövt inom förvaltningsmyndighetens verksamhetsområde. Informationen bör ges på de minoritetsspråk som kan väntas bli använda av enskilda i deras kontakter med myndigheten. Om det inte kan förväntas att rättigheterna aktualiseras hos myndigheten, exempelvis därför att myndighetens kontakt med allmänheten är begränsad, kan sådan information underlåtas.

När det gäller kommuners skyldigheter att erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg på minoritetsspråk inom förvaltningsområdena bör sådana möjligheter särskilt observeras i allmän information som riktar sig till potentiella brukare. Information om dessa möjligheter bör även lämnas på minoritetsspråket. På kommunala hemsidor bör det t.ex. finnas särskilt angivet var enskilda ska vända sig för denna typ av önskemål och vilka regler som gäller för nationella minoriteter. I olika typer av uppräkningsav t.ex. förskolor bör det minoritetsspråkiga alternativet tydligt anges. Det är också lämpligt att gå ut med riktad information till t.ex. äldre minoritetsmedborgare när det gäller möjligheten att få äldreomsorg på det egna minoritetsspråk.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.2.1.

4 § I språklagen (2009:xxx) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

I bestämmelsen, som är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar, erinras om att det i den nya språklagen anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Därutöver stadgas att de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur ska främjas av det allmänna. Begreppet kultur får även anses innefatta språk. Med *det allmänna* avses offentlig verksamhet som utövas genom staten, kommunerna eller landstingen. Med *främja* avses att det allmänna genom aktiva åtgärder och handlingar ska stödja språkens och kulturens fortlevnad.

Barn som tillhör nationella minoriteter har ett behov av att få utveckla sin egna minoritetskulturella identitet och det egna minoritetsspråket. En sådan utveckling ska beaktas särskilt när beslut fattas som kan komma att påverka barn. Denna bestämmelse bygger på Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention, minoritetsspråkskonventionen och FN:s barnkonvention.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.2.2.

5 § *Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.*

I bestämmelsen, som är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar, anges att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Förvaltningsmyndigheter ska så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Det innebär att förvaltningsmyndigheter ska utforma sin verksamhet på ett sådant sätt att en dialog kan föras med företrädare för de nationella minoriteterna. Det kan t.ex. vara lämpligt att införa brukarråd där de nationella minoriteterna finns representerade. Nationella minoriteter bör särskilt engageras och ges möjlighet att påverka i frågor som rör användandet av ekonomiska resurser avsatta för minoritetspolitiska åtgärder.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.2.3.

Förvaltningsområden

6 § *Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.*

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

I bestämmelsen anges vilka kommuner som ingår in förvaltningsområdena för respektive språk. Innehållet i bestämmelsen är delvis nytt. Den geografiska omfattningen för förvaltningsområdet för meänkieli ändras inte. För finska respektive samiska utvidgas förvaltningsområdet till de i bestämmelsen uppräknade kommunerna.

Förslaget har behandlats i avsnitten 11.3.3–11.3.5.

7 § *Andra kommuner än de som anges i 6 § kan efter anmälan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till förvaltningsområde.*

Enligt bestämmelsen, som är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar, kan en kommun frivilligt välja att anmäla att den önskar ingå i något av förvaltningsområdena. Om regeringen beslutar att kommunen, i enlighet med sin anmälan, ska få ingå i ett

förvaltningsområde blir reglerna om förvaltningsområden tillämpliga i förhållande till kommunen. Närmare föreskrifter om sådan frivillig anslutning får meddelas av regeringen.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.6.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

8 § Inom förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska har enskilda rätt att använda minoritetsspråket vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Bestämmelsen är delvis ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar. Första stycket motsvarar en reviderad version av 2 § i minoritetsspråkslagarna. Inom ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter under vissa förutsättningar. De myndigheter som avses i bestämmelsen är de som har ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis sammanfaller med ett förvaltningsområde. Myndigheten kan t.ex. ha verksamhet förlagd till ett förvaltningsområde genom ett huvudkontor, lokalkontor eller annan fast representation. Även myndigheter som saknar kontor eller motsvarande inom förvaltningsområdet kan ha verksamhet som helt eller delvis sammanfaller med ett förvaltningsområde. Förvaltningsmyndigheter med hela landet som verksamhetsområde har naturligtvis ett geografiskt verksamhetsområde som delvis sammanfaller med alla förvaltningsområden.

I den reviderade bestämmelsen har kravet att ett ärende ska avse myndighetsutövning i förhållande till enskild tagits bort. Den enskilde ska dock vara part eller ställföreträdare för part i ärendet och ärendet ska även fortsättningsvis ha anknytning till det geografiska område som förvaltningsområdet omfattar. Bestämmelsen innefattar däremot inte någon rätt att använda minoritetsspråket för enskild som varken är part eller ställföreträdare för part men som ändå har kontakter med en förvaltningsmyndighet i ett ärende. Rätten att använda minoritetsspråket omfattar bara ärenden som har anknytning till förvaltningsområdet genom t.ex. att den enskilde är bosatt inom området, att ärendet rör en verksamhet som bedrivs inom området eller en fastighet som är belägen inom området.

Rätten att använda minoritetsspråket avser såväl muntliga som skriftliga kontakter i enskilda ärenden. En myndighet kan ha muntlig handläggning i ärenden. Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska omfattar även sådan handläggning av ett ärende. Den enskilde har även rätt att inge handlingar på dessa språk till myndigheten. Om innehållet är av betydelse för ärendet bör handlingen översättas till svenska (jfr 8 § förvaltningslagen).

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska gäller oavsett om den enskilde är svensk eller utländsk medborgare. Rätten är inte heller beroende av var den enskilde är bosatt. Med *samiska* avses alla varieteter av samiska som används i förvaltningsområdet, såsom nordsamiska, lulesamiska, och sydsamiska. Den enskilde har rätt att välja vilken varietet av samiska som han eller hon vill använda.

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska gäller *enskilda*. Med detta begrepp avses inte bara fysiska personer utan även t.ex. aktiebolag, föreningar och andra organisationer, men däremot inte myndigheter eller andra offentligt rättsliga organ. Vidare har en ställföreträdare för en enskild part samma rätt enligt lagen att använda finska, meänkieli eller samiska som den enskilde själv. Däremot ger inte bestämmelsen ett ombud motsvarande rätt.

Andra stycket motsvarar en reviderad version av 2 § andra stycket minoritetsspråkslagarna och reglerar myndighetens skyldighet att svara på ett minoritetsspråk när en enskild använder språket. Enskilda som använder finska, meänkieli eller samiska i ett ärende har även enligt den nya lagen rätt till ett muntligt svar på språket. Detta innebär att myndigheten ska använda minoritetsspråket vid myndighetens muntliga kontakter med den enskilde. Dessutom ger andra stycket enskilda parter och ställföreträdare en rätt att få beslut och beslutsmotivering i ärendet översatt till sitt språk, under förutsättning att de saknar juridiskt biträde. Med beslut och beslutsmotivering menas här både myndighetens avgörande och den motivering som myndigheten anfört för sitt ställningstagande (däremot inte eventuell redogörelse för bakgrunden till ärendet). Översättningen behöver inte tillhandahållas samtidigt som beslutet på svenska; det får accepteras att den dröjer några dagar efter det att beslutet meddelats. Rätten till skriftlig översättning av beslut är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar. Någon skyldighet att på begäran av den enskilde muntligen översätta skriftliga meddelanden och beslut riktade till den enskilde finns emellertid inte.

Tredje stycket motsvarar 2 § tredje stycket minoritetsspråkslagarna. Där anges att myndigheten också fortsättningsvis ska sträva efter att även i övrigt bemöta enskilda på finska, meänkieli respektive samiska. Exempel på sådan verksamhet är rådgivning och information till allmänheten, erbjudande om vård eller undervisning. Blanketter och informationsblad avsedda för allmänheten ska också kunna översättas till finska, meänkieli och samiska eller till tvåspråkiga versioner, när behov av detta bedöms föreligga. I denna verksamhet har inte myndigheten någon absolut skyldighet att svara på minoritetsspråket men ska ändå eftersträva att bemöta enskilda på minoritetsspråket. Myndigheterna bör organisera sin verksamhet på ett sådant sätt att det finns beredskap och rutiner för att bemöta önskemål från enskilda att använda minoritetsspråk. Det kan t.ex. innebära kartläggning och angivande av

särskild språkkompetens i interna telefonkataloger och på intranät och hemsidor. Om minoritetsspråkstalande personal inte finns på myndigheten bör rutiner utarbetas som innebär att tolk kan ordnas med relativt kort varsel. I myndighetens lokaler, hemsidor och annat informationsmaterial bör det framgå att service lämnas på minoritetsspråk. Om den minoritetsspråkiga servicen begränsas till vissa tider och vissa platser, se 12 §, bör sådant tydligt anges både på svenska och på minoritetsspråket.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.8.

9 § *Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.*

Bestämmelsen är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar och reglerar rätt att använda minoritetsspråk utanför förvaltningsområdena i ärenden utan anknytning till förvaltningsområdet för språket. En förutsättning att få använda finska, meänkieli respektive samiska utanför förvaltningsområdena är att myndigheten har tillgång till personal som är behörig att ta hand om den enskildes angelägenhet och som behärskar språket i fråga. Det räcker inte att det inom myndigheten finns språkkunniga personer om de inte är kompetenta att sköta det aktuella ärendet; den som har ett ärende hos polisen kan t.ex. inte begära att få tala sitt språk därför att det finns en receptionist som behärskar detta. Det krävs inte att språkkunnig personal finns anställd vid samma myndighet, bara att sådan personal utan svårighet kan anlitas för begärd service t.ex. när den finns hos annan kommunal myndighet än den aktuella.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.8.

10 § *Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.*

Bestämmelsen, som är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar, utvidgar ytterligare rätten att använda finska respektive samiska hos vissa statliga myndigheter. Rätten avseende Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen omfattar ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part. Rätten att använda finska och samiska i skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän är inte begränsad till ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part. Skälet för detta är att enskilda sällan är att beteckna som parter i ärenden hos Riksdagens ombudsmän. Det förutsätts inte att någon inom myndigheten behärskar språket, utan den enskilde kan alltid skriva till myndigheten på finska eller samiska. Däremot innebär bestämmelsen – till skillnad från

vad som gäller enligt 8 § – ingen rätt att få svar på samma språk. Bestämmelsen innebär inte heller någon rätt att använda ett minoritetsspråk vid muntliga kontakter med myndigheterna som räknas upp. När det gäller muntliga kontakter krävs det att det finns språkkunnig personal, och sådan rätt kan därför finnas enligt 9 §.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.8.

11 § *Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.*

Bestämmelsen är ny i förhållande till nu gällande minoritetsspråkslagar. Förvaltningsmyndigheter ska – oavsett om de tillhör något förvaltningsområde – verka för att det finns tillgång till personal som behärskar minoritetsspråket, där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten. Att *verka för* innebär i detta sammanhang att förvaltningsmyndigheten aktivt ska beakta behovet av och vid behov söka aktivt efter personal som behärskar dessa språk.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.8.

12 § *Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.*

I bestämmelsen, som motsvarar innehållet i 3 § minoritetsspråkslagarna, anges att den enskildes rätt att använda finska, meänkieli och samiska kan begränsas till viss tid och plats. Rätten att använda minoritetsspråket vid kontakt med myndigheten kan således begränsas till att gälla under vissa tider på myndighetens kontor då tolk eller språkkunnig personal kan finnas tillgänglig. Det är viktigt att myndigheten är mycket tydlig i sin information till allmänheten.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.8.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

13 § *Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.*

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

I denna och följande paragrafer regleras parts och parts ställföreträdarens rätt att använda finska, meänkieli eller samiska vid muntliga eller skriftliga kontakter med en länsrätt och en tingsrätt som har en domkrets som till någon del sammanfaller med angivna kommuner. Även fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol omfattas av bestämmelsen. Bestämmelsens innehåll motsvarar innehållet i 4 § minoritetsspråkslagarna. I stället för förvaltningsområde anges dock vissa kommuner, eftersom rätten att få använda finska och samiska hos domstol inte införs i de nya kommuner som enligt 6 § ingår i förvaltningsområdena.

En parts och dennes ställföreträdarens rätt att använda minoritetsspråk omfattar även de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i paragrafens första stycke överklagats. Rätten att tala minoritetsspråket omfattar inte s.k. extraordinära rättsmedel, t.ex. en ansökan om resning.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.9.

14 § Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk.

Första och andra stycket motsvarar innehållet i 5 § första och andra stycket i minoritetsspråkslagarna.

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska under rättegång eller ett ärendes behandling omfattar att få yttra sig muntligen eller skriftligen på minoritetsspråket i enlighet med de regler som gäller för rättegången eller ärendens behandling i domstol. Den enskildes rätt att använda minoritetsspråket omfattar ett mål eller ärende som har anknytning till någon av angivna kommuner. Med anknytning avses här t.ex. att parten är bosatt eller vistas i kommunen, att ett mål rör en fastighet belägen i kommunen eller att ett brott har begåtts inom kommunen.

Bestämmelserna innebär också en rätt att med hjälp av tolk få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till minoritetsspråket. Rätten att få tala minoritetsspråket vid muntlig förhandling omfattar rätten att själv få tala finska, meänkieli eller samiska.

Enligt paragrafen är domstolar även skyldiga att översätta ingivna handlingar till svenska om detta inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt, exempelvis då part riktar sig till domstolen med förfrågningar, ska domstolen sträva efter att bemöta minoritetsspråkstalande part och parts ställföreträdare på minoritetsspråket.

I *tredje stycket*, som är nytt i förhållande till minoritetsspråkslagarna, föreskrivs en allmän rätt för enskilda som saknar juridiskt biträde att få domslut och domskäl samt beslut och beslutsmotivering översatta till finska, meänkieli respektive samiska. Regeln gäller alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 §, dvs. mål och ärenden som har anknytning till någon av i lagen angivna kommunerna. Med domskäl respektive beslutsmotivering avses de egentliga skälen för avgörandet, inte redogörelser för utredningen i målet eller ärendet, även om den skulle ha tagits in under rubriken domskäl. I tveksamma fall kan det dock finnas skäl att följa domens rubricering, i varje fall om det ger bättre förståelse för resonemangen. – Även vid tillämpningen av denna bestämmelse räcker det att översättning kommer några dagar efter det att den enskilde framställt begäran om detta, vilket ska ske inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats (jfr författningskommentaren till 10 § 2 st.).

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.9.

15 § *Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.*

En begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats.

Om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena för den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

Bestämmelsens *första stycke* motsvarar 6 § första stycket i minoritetsspråkslagarna. Bestämmelsens *andra stycke* är nytt. *Tredje stycket* är nytt såvitt avser begäran om översättning.

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska gäller under hela rättegången och hela ärendets behandling i domstol, dvs. från det att målet eller ärendet inleds vid domstolen till och med att ett eventuellt överklagande kommer in till domstolen. För att domstolen ska kunna planera anlitande av tolk och översättare i mål eller ärende där minoritetsspråket används, ska begäran om att använda finska, meänkieli eller samiska framföras i samband med att målet eller ärendet anhängiggörs eller första gången part ska yttra sig i målet. Om en begäran kommer in senare under ärendets handläggning får den avslås.

Möjligheten att avslå en begäran om att få använda finska, meänkieli eller samiska i övrigt bör användas mycket restriktivt exempelvis då det är uppenbart att begäran framställs i syfte att förhålla rättegången. Ett beslut av domstolen i fråga om rätten att använda samiska, finska eller

meänkieli i mål eller ärende får inte överklagas särskilt (se 49 kap. 5 § rättegångsbalken och 34 § förvaltningsprocesslagen).

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.9.

16 § Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Bestämmelsen motsvarar 7 § i minoritetsspråkslagarna och har endast redigerats språkligt.

De regler som enligt rättegångsbalken respektive förvaltningsprocesslagen gäller för vem som ska anlitas som tolk samt om tolked och ersättning till tolk ska tillämpas också när tolk anlitas enligt denna lag.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.9.

Finska, meänkieli och samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

17 § När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.

Bestämmelsen motsvarar 8 § i minoritetsspråkslagarna och har endast redigerats språkligt.

Innebörden av paragrafen är att varje kommun inom respektive förvaltningsområde måste, när den erbjuder förskoleverksamhet, erbjuda förskoleverksamhet som helt eller delvis bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska om vårdnadshavare begär det. Omfattningen av verksamheten kan variera beroende på hur många barn den omfattar och tillgången på språkkunnig personal. Finns det tillräckligt många barn och tillräckligt mycket personal som behärskar språket kan verksamheten på finska, meänkieli eller samiska bedrivas mer organiserat i särskilda grupper eller på särskilda tvåspråkiga daghemsavdelningar eller helt tvåspråkiga daghem.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.10.

18 § En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

Bestämmelsens första mening motsvarar 9 § i minoritetsspråkslagarna. Andra meningen är en ny bestämmelse.

Arten och omfattningen av den äldreomsorg som erbjuds på finska, meänkieli eller samiska blir beroende av hur många som önskar omsorg av personal som talar minoritetsspråket och vilken typ av omsorg de önskar samt tillgången på personal som talar dessa språk. Det grundläggande kravet på kommunerna enligt denna paragraf är att de organiserar äldreomsorgen så att någon del av den service och omvårdnad som erbjuds ges av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Kommunerna bör därför organisera verksamheten så att den personal som finns i äldreomsorgen och som talar minoritetsspråket så långt möjligt arbetar med de äldre som har finska, meänkieli eller samiska som första språk.

Enligt andra meningen utvidgas rätten till service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen till kommuner utanför förvaltningsområdena. En förutsättning är att det finns tillgång till språkkunnig personal inom kommunen.

Paragrafen bör läsas tillsammans med den föreslagna nya regeln i 5 kap. 6 § tredje stycket socialtjänstlagen, där det framgår att kommuner ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där det behövs för omvårdnaden om äldre människor.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.3.11.

Undantag

19 § Om det finns särskilda skäl får regeringen meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av 8 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och för kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Bestämmelsen motsvarar 10 § i minoritetsspråkslagarna och har endast redigerats språkligt.

Regeringen kan enligt denna paragraf meddela föreskrifter att en viss statlig förvaltningsmyndighet inte ska omfattas av 8 § i denna lag. Ett sådant beslut kan endast fattas om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan finnas om t.ex. en viss myndighet har mycket liten kontakt med allmänheten och det därför inte är befogat för myndigheten att hålla tolkberedskap. På samma sätt kan landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige efter regeringens bemyndigande undanta förvaltningsmyndigheter inom sina respektive verksamhetsområden. Möjligheten att undanta myndigheter från lagens tillämpningsområde bör användas restriktivt så att lagens syfte inte urholkas.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.4.

Uppföljningsansvar

20 § *Förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.*

Bestämmelsen är ny i förhållande till minoritetsspråkslagarna.

En eller flera myndigheter som regeringen bestämmer ska följa upp förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen. Uppföljningen påverkar inte den tillsyn som utövas enligt andra författningar.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.5.

21 § *En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.*

Bestämmelsen är ny i förhållande till minoritetsspråkslagarna.

En myndighet med uppföljningsansvar ska aktivt bevaka efterlevnaden av lagen. Myndigheten ska även genom sin verksamhet stödja kommuner m.fl. vid deras tillämpning av lagens bestämmelser.

Förslaget har behandlats i avsnitt 11.5.

16.2 Förslaget till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)

2 kap.

1 § Sametinget *ska* verka för en levande samisk kultur och därvid ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statens bidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,

2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),

3. *fastställa mål för och* leda det samiska språkarbetet,

4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjandet av mark och vatten,

5. informera om samiska förhållanden, *och*

6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning.

Ändringen i punkten 3 innebär att Sametinget inte bara ska leda det samiska språkarbetet utan även fastställa mål för detta. Ändringen i punkten 5 är endast språklig.

Förslaget har behandlats i avsnitt 10.4.

16.3 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen
(2001:453)

5 kap.

6 § Socialnämnden *ska* göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen *ska* planera sina insatser för äldre. I planeringen *ska* kommunen samverka med landstinget och andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

I tredje stycket, som är nytt, anges att kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Av paragrafen följer att kommunen har en skyldighet att verka för att det finns tillgång till sådan personal där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Skyldigheten att verka för att det finns tillgång till personal med vissa kunskaper i språk gäller där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Skyldigheten gäller när det är fråga om omvårdnad om äldre människor. Stadgandet i 5 kap. 6 § socialtjänstlagen är inte någon rättighetsbestämmelse och enskilda personer beviljas inte insatser med stöd av den. Insatser till enskilda personer beviljas i stället som bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen – och i vissa fall – 4 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Begreppet *omvårdnad* är inte definierat i socialtjänstlagen. Av förarbeten finns resonemang om vad som avses med personlig omvårdnad. Med personlig omvårdnad avses insatser som behövs för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Det kan handla om hjälp för att kunna äta och dricka, klä och förflytta sig eller sköta den personliga hygien (prop. 1996/97:124 s. 88 och prop. 2005/06:115 s. 142).

Av bestämmelsen följer inte en skyldighet att omedelbart skaffa språkkunnig personal. Vid rekrytering bör dock kunskaper i minoritetsspråk vara en merit.

Paragrafen behandlas i avsnitt 11.3.11.

Sammanfattning av betänkandet Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd (SOU 2005:40)

Minoritetsspråkens framtid är oviss i Sverige

Sveriges riksdag har år 1999 erkänt fem nationella minoriteter: samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Sverige har genom att ratificera den Europeiska stadga för landsdels- och minoritetsspråk och ramkonventionen för skydd för nationella minoriteter folkrättsligt förbundit sig att skydda de nationella minoriteterna och stödja dessa minoriteters kulturer och språk i landet.

Ett starkt assimileringstryck har medfört att vissa av minoritetsspråken i dag är hotade. Bland flera av minoriteterna kan en pågående språkbytesprocess noteras. Många olika faktorer påverkar ett språks fortlevnad. Samhället kan genom olika åtgärder gynna och värna bevarandet av minoritetsspråken. Samhällets skydd och stöd kommer att behövas för att minoritetsspråken skall kunna fortleva i Sverige.

Åtgärder krävs för att förbättra implementeringen av åtagandena i Europarådskonventionerna

Regeringens avsikt har varit att den svenska minoritetspolitiken skall få genomslag i hela landet och att de nationella minoriteternas behov skall beaktas på alla nivåer i samhället. Fem års erfarenhet av nuvarande minoritetspolitik visar att behoven inte har beaktats i tillräcklig grad. Europarådet har framfört kritik rörande Sveriges bristande implementering av konventionsåtagandena. Den enskilde kan inte alltid nyttja de rättigheter som nuvarande minoritetsspråkslagstiftning skall garantera. Åtgärder krävs därför för att stärka implementeringen av de rättigheter som baseras på konventionsåtaganden.

En ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk behövs, som reglerar samtliga nationella minoriteter. Skyddet av de nationella minoriteterna, deras språk och kulturer bör även regleras i grundlagen. Regeringsformens stadgande rörande minoriteter överensstämmer inte med Sveriges åtaganden enligt ramkonventionen. Utformningen av grundlagsbestämmelsen bör därför bli föremål för översyn.

Aktiva åtgärder krävs på nationell, regional och lokal nivå för att främja de nationella minoritetsspråkens fortlevnad. Staten måste ta ett tydligare ansvar för implementeringen av konventionsåtagandena. En länsstyrelse i landet bör ges nationellt tillsynsansvar för att säkerställa syftet med den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Länsstyrelsen skall på eget initiativ eller efter anmälan vidta de åtgärder som behövs. Länsstyrelsens uppdrag innefattar bl.a. styrning och tillsyn av kommuner, fördelning av ekonomiska medel och bevakning av de minoritetspolitiska frågorna. Länsstyrelsen skall stödja kommunerna i arbetet med att genomföra minoritetspolitiken. Det nationella ansvaret bör läggas på Länsstyrelsen i Stockholms län.

Kunskaperna om de nationella minoriteterna, Europarådets konventioner och den svenska minoritetspolitiken måste öka hos beslutsfattare, tjänstemän och allmänheten. En landsomfattande informations- och utbildningsinsats bör genomföras för att öka kunskaperna.

De nationella minoriteternas inflytande i frågor som berör dem är begränsat, trots att det är en av minoritetspolitikens mål. Möjligheterna att påverka bör därför regleras i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Organ för samråd i minoritetsfrågor bör inrättas på olika nivåer där de nationella minoriteterna finns företrädna. Storleken på nuvarande ekonomiskt stöd till organisationer som företräder nationella minoriteter måste höjas.

Utbildningens betydelse för minoritetsspråkets fortlevnad

Förskolan och skolan har stor betydelse för om barns möjligheter att utveckla det egna minoritetsspråket. För de sverigefinska eleverna har deltagande i undervisning i och på minoritetsspråket minskat drastiskt. Åtgärder behövs vidtas för att vända denna negativa trend. Bestämmelser rörande rätten till modersmålsundervisning behöver ändras så att samtliga nationella minoriteter har samma rättigheter. Även för finska och judiska elever skall det räcka att det finns en elev i kommunen som önskar undervisning i minoritetsspråket. Skolverkets tillsyn rörande nationella minoriteters möjligheter till undervisning i minoritetsspråket bör också skärpas.

Åtgärder krävs för att förbättra finska språkets ställning i Sverige

Med dagens statistiska verktyg går det inte att ange det totala antalet sverigefinnar i Sverige. Sammantaget finns det ca 445 000 första och andra generationens sverigefinländare i Sverige, och många av dessa identifierar sig som sverigefinnar. Hur många deras barn är finns det inga uppgifter på. Ca 221 000 sverigefinländare bor i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län.

Utredningen har genomfört en enkätundersökning, djupintervjuer och ett antal olika träffar med sverigefinnar i Stockholms- och Mälardalsregionen. Det finns intresse och behov hos enskilda sverigefinnar att utvidga det nuvarande förvaltningsområdet för finska språket till att även omfatta Stockholms- och Mälardalsregionen. En utvidgning av förvaltningsområdet skulle innebära en statushöjande åtgärd för finska språket. Sverigefinnarna är inne i en språkbytesprocess och utvidgning av förvaltningsområdet skulle ha språkbevarande effekt på finska språkets fortlevnad i Sverige.

I många kommuner i regionen finns redan viss befintlig finskspråkig offentlig verksamhet. Finskspråkig personal finns inom den kommunala verksamheten. Relativt goda förutsättningar bör finnas för att erbjuda förskola och äldreomsorg helt eller delvis på finska. Även hos landsting, statliga förvaltningsmyndigheter och domstolar finns en del finskspråkig

personal. Det finns även möjlighet att anlita tolk om vid behov. På längre sikt kan mer finskspråkig personal rekryteras i större utsträckning. Förutsättningar finns för att utvidga det finska förvaltningsområdet till Stockholms- och Mälardalsregionen.

Det utvidgade förvaltningsområdet för finska bör omfatta Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner och samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. Därmed skulle ca hälften av sverigefinnarna komma att omfattas av de åtgärder som förordas i del III av den Europeiska stadga för landsdels- och minoritetsspråk. Det utvidgade förvaltningsområdet bör omfatta samma rättigheter som nuvarande lag stadgar, nämligen rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på finska samt möjlighet att använda finska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar.

För att underlätta genomförandet av utvidgningen bör en styrgrupp tillsättas under ledning av Länsstyrelsen i Stockholms län. Genomförandet bör ske genom samarbete mellan kommunerna i regionen. Länsstyrelsen skall ha en stödjande funktion i detta arbete.

Sammanfattning av betänkandet Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket (SOU 2006:19)

Det samiska språket är hotat

Den assimilering- och utbildningspolitik som under lång tid bedrivits i norra Sverige har medfört att många samer, som talat samiska som barn, förlorat sitt samiska språk och att yngre generationer av samer aldrig har fått lära sig samiska. En del samer upplever att de blivit berövade sitt språk. Viljan att bevara och återta det samiska språket är dock stark.

Det samiska språket är hotat och mindre varieteter såsom syd- och lulesamiska riskerar att helt försvinna. Det skulle innebära att en del av Sveriges levande kulturarv och en viktig del av det samiska folkets kollektiva identitet skulle gå förlorad. För ett urfolk är bevarandet av språket livsviktigt för kontinuiteten och förmedlandet av kulturen.

Av Sveriges ca 20 000 samer talar ungefär hälften samiska och endast en fjärdedel kan läsa och skriva på samiska. Andelen som talar samiska är dessutom mindre i de sydligare delarna av Sápmi. De äldre samerna behärskar i allmänhet samiska bättre. Många i föräldragenerationen har dock inte själva tillräckliga språkliga kunskaper för att kunna överföra det samiska språket till barnen, även om de skulle vilja det.

Folkrättsligt åtagande att skydda och stödja minoritetsspråken

Erkännandet av samerna som en nationell minoritet i enlighet med Europarådets minoritetskonventioner innebär att Sverige som stat har en folkrättslig förpliktelse att aktivt främja det samiska språkets fortlevnad. Erkännandet innebär bl.a. att samerna skall ges inflytande i frågor som berör dem. Som urfolk har samerna även rätt till självbestämmande.

Arbetet med att förverkliga de nationella minoriteternas språkliga och kulturella rättigheter är en del av Sveriges arbete med de mänskliga rättigheterna. Genomförandet av den lagstiftning som infördes i april år 2000 om rätt att använda samiska, finska respektive meänkieli i kontakter med myndigheter och domstolar har dock visat sig vara otillräckligt. Enskilda kan inte fullt ut nyttja de rättigheter lagen ger. Ett bristande svenskt genomförande av dessa rättigheter innebär att Sverige förlorar i internationell trovärdighet.

Enligt Europarådet kommer ytterligare åtgärder att krävas för att Sverige skall leva upp till sina internationella åtaganden, bl.a. behöver skyddet för sydsamiskan bli bättre och det måste ske omgående. Detta innebär att Sverige för samiskans del nått ett vägskäl där de internationella åtagandena ställs på sin spets. Välmenande intentioner räcker inte längre för att sydsamiskan skall ges möjlighet att återvinna mark och fortleva på sikt. Den kritik som Europarådet riktat mot den svenska minoritetspolitiken måste således resultera i konkreta beslutsamma åtgärder och bättre implementering av

konventionsbestämmelserna. En rad förslag till förstärkt minoritetsskydd har lämnats i delbetänkandet².

Eftersom samerna är ett gränsöverskridande folk bör Sverige även intensifiera det gemensamma arbetet med Norge och Finland för att stödja det samiska folkets strävan att bevara det samiska språket och kulturen. Sådant samarbete har efterlysts av Europarådet.

Att återta det samiska språket

För att kunna bryta och vända den pågående språkbytesprocessen behöver åtgärder sättas in parallellt på olika områden. Revitalisering av det samiska språket kräver medvetet och långsiktigt arbete på samhälls-, grupp- och individnivå. Majoritetssamhället kan bistå samerna genom skapandet av ett språkbevarande klimat i samhället och genom att ge samerna konkreta verktyg för att återta språket. Om samerna ges verktyg och förutsättningar att forma sin egen framtid, kan den styrka som gruppen besitter kanaliseras för att vända språkbytesprocessen. De åtgärder som behöver vidtas skall ha statushöjande, revitaliserande och synliggörande effekt på det samiska språket.

För ett hotat språk utgör barn och ungdomars förbättrade språkkunskaper en "livförsäkring", eftersom barnen är språkets framtida kulturbärare. Antalet talare av samiska kan medvetet utökas genom att föräldrar ges bättre kunskaper om additiv tvåspråkighet och förskolan och skolan aktivt stödjer barns och ungdomars språkutveckling i samiska. Om vuxna med passiva kunskaper i samiska ges möjlighet att förbättra sina språkkunskaper kan antalet aktiva talare utökas. De samer som vill återta det samiska språket skall ges möjligheter till det.

Förvaltningsområdet för samiska behöver utvidgas

Ett sätt att höja det samiska språkets status i samhället är språklagstiftning. Om rätten att använda samiska i officiella situationer utvidgas till att omfatta även det sydsamiska området, skulle fler samer få möjligheter att bruka och utveckla sitt språk genom mångsidigare användning. Samtidigt skulle språket bli mer användbart, vilket skulle motivera fler unga att lära sig det. Enskilda skulle få rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på samiska i ytterligare kommuner.

Förvaltningsområdet för samiska föreslås utvidgas till att även omfatta Arvidsjaur, Bergs, Dorotea, Härjedalens, Krokoms, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storumans, Strömsunds, Umeå, Vilhelmina, Vindelns, Åre, Åsele, Älvdalens, Älvsbyns och Östersunds kommuner. Det är avgörande betydelse att det utvidgade förvaltningsområdet blir tillräckligt stort så att en majoritet av samerna i Sápmi omfattas av åtgärderna och att starka samiska orter tas med. Tillkommande kommuner och myndigheter bör nyttja den föreslagna 3-åriga informations- och utbildningsinsatsningen för att höja den

² "Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd", SOU 2005:40.

minoritetsrättsliga och språkliga kompetensen. Statsbidrag bör utgå till kommuner i förvaltningsområdet för de merkostnader som uppstår.

Förstärkt samiskt språkarbete

Sametinget bör som folkvalt organ för samerna fastställa målen för det samiska språkarbetet. Målen för de insatser som görs för att främja, vårda och utveckla det samiska språket fordrar en demokratisk förankring som ett folkvalt organ kan ge. Sametinget bör även ha vidgat inflytande rörande samiska ortnamn.

Två samiska språkcentra föreslås i det sydsamiska området. På sikt behöver ytterligare språkcentra tillkomma i det nordsamiska området. Språkcentren skall arbeta med aktivt uppsökande språkrevitalisering bland samer på lokal och regional nivå. Sametinget föreslås vara huvudman för verksamheten. Språkcentren kan även fungera som stödjande resurs inom förvaltningsområdet. Samiska språkuppföljningar behöver genomföras regelbundet för att ge en bättre bild av genomförda åtgärders effekt.

Revitaliseringsinsatser inom utbildningsväsendet

Barn som tillhör de nationella minoriteterna har rätt att tillägna sig sitt minoritetsspråk och att utveckla en minoritets- eller urfolksidentitet. Skolverkets kartläggning visar att modersmålsundervisningen inte fungerar tillfredsställande. Tvåspråkig undervisning förekommer i mycket liten utsträckning. Bestämmelserna rörande modersmålsundervisning behöver ändras så att en kommun skall anordna modersmålsundervisning genom distansundervisning tills en lämplig lärare har hittats. Möjligheterna att utveckla modersmålsundervisning på distans bör utvecklas ytterligare.

Alla samiska barn i landet skall ges möjlighet att lära sig samiska och förutsättningarna för att delta i undervisning i och på samiska måste förbättras. Möjligheterna att anordna integrerad samisk undervisning bör utökas och förbättras. Sameskolstyrelsen bör ges i uppdrag att finna nya vägar att anordna modersmålsundervisning för samiska elever. Tillgången på samiska läromedel måste förbättras och befintligt egentillverkat undervisningsmaterial behöver spridas mer. En sydsamisk sida behövs på webbportalen ”Tema modersmål”. Sametinget och Sameskolstyrelsen bör verka för att det skapas nätverk för samiska modersmåls lärare och att ett nära samarbete etableras med högskolor där samiska undervisas. En samisk studievägledartjänst bör inrättas.

En utredning bör tillsättas för att se över möjligheterna att införa en lagstadgad rätt till tvåspråkig verksamhet i förskolan och tvåspråkig undervisning i grundskolan på de nationella minoritetsspråken och införandet av ett nationellt bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken. Flera europeiska länder har tagit ett större ansvar för nationella minoriteters utbildningssituation än Sverige, och vi bör dra lärdom av dessa länders erfarenheter. Eftersom det är angeläget att en förbättring kommer till stånd omgående, bör regeringen under tiden

frågan utreds och bereds, bistå kommuner med statligt stimulansbidrag för att mer tvåspråkig undervisning skall komma i gång redan nu. Frågan om lärtillgång behöver också ses över.

Alla vuxna samers möjligheter att få lära sig läsa och skriva på samiska (alfabetisering) måste säkerställas så länge behovet kvarstår. Enskilda skall ges ekonomiska möjligheter att delta i alfabetiseringskurser.

Insatser för barn och ungdomar

Barnombudsmannen bör ges ett tydligare uppdrag att bevaka nationella minoritetsbarns behov i samhället. Ungdomsförbund som företräder nationella minoriteter bör ges stöd och möjlighet till inflytande i minoritetspolitiken.

Läsning på det egna språket är ett grundläggande behov för att kunna tillägna sig språket och för att stärka språkutvecklingen. Satsningar behövs för att öka tillgången på barn- och ungdomsböcker på de nationella minoritetsspråken. Biblioteksverksamhet som riktar sig till nationella minoriteter bör utökas. Bibliotekskonsulenter bör inrättas för samtliga nationella minoritetsspråk och barn- och ungdomsverksamhet bör prioriteras. En permanent finansiell lösning för de samiska bokbussarna bör hittas.

Kultur på minoritetsspråket fyller en språkrevitaliserande och identitetsskapande funktion. Statens kulturråd bör särskilt beakta barns och ungdomars behov vid fördelningen av medel till nationella minoriteter. Regeringen bör överväga möjligheterna att utöka kulturanslaget så att nationella minoritetsbarns behov kan tillgodoses på ett bättre sätt.

Barns och ungdomars möjligheter att tillägna sig minoritetsspråket skall inte vara beroende av familjens ekonomiska situation. Särskilda medel bör avsättas för stipendier till verksamheter som syftar till att stärka barns och ungdomars språkutveckling och/eller deras kulturella minoritets- eller urfolksidentitet.

Aktivt synliggörande av det samiska i samhället

Det samiska språkets ställning kan stärkas genom att synliggöra det samiska bättre i majoritetssamhället. Det påverkar majoritetsbefolkningens förståelse för samerna och stärker samers, och särskilt barn och ungdomars, kulturella identitet. Det främjar även språklig revitalisering. För att bättre synliggöra det samiska folket bör 6 februari, samefolkets dag, göras till allmän flaggdag. Arbetet med skyltning med samiska ortnamn bör intensifieras och fastställda samiska ortnamn skall kunna användas som postorter.

Övriga förslag

Den i delbetänkandet föreslagna tillsynen över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör delas mellan länsstyrelsen och

Sametinget. Sametinget bör som myndighet ges nationellt tillsynsansvar rörande det samiska språket i kommunerna. Detta innefattar bl.a. styrning, tillsyn, fördelning av ekonomiska medel och samordning.

Erfarenheterna visar att de same- och minoritetspolitiska frågorna inte samordnas i tillräcklig grad på central nivå. Följden blir att de nationella minoriteternas behov inte behandlas i sin helhet. För att beslutsfattandet skall vila på en bättre helhetsbild och för att revitaliseringsinsatser skall bli effektivare, bör ett samordningskansli inrättas inom regeringskansliet för same- och minoritetspolitiska frågor. Inrättandet av ett samordningskansli skulle även underlätta det internordiska arbetet i dessa frågor.

Grundläggande förvaltningsrättsliga författningar och författningar som särskilt rör de nationella minoriteternas rättigheter, samisk kultur, språk och näringar bör översättas till samiska. Motsvarande föreslås för finska och meänkieli. Detta skulle öka rättsäkerheten i myndighetsutövningen inom förvaltningsområdena och även utveckla språken.

Utredningens författningsförslag

1. Förslag till lag (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas hos kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter.

För förvaltningsområden för samiska, finska och meänkieli gäller även särskilda bestämmelser rörande enskilda talares rätt att använda dessa språk i kontakter med förvaltningsmyndigheter.

Lagen tillämpas också hos länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar respektive förvaltningsområde.

2 § Nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Minoritetsspråk är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

3 § De nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sitt språk, sin kultur- och samfundsliv skall främjas av det allmänna.

4 § Det allmänna skall i sin verksamhet beakta de nationella minoriteternas särart och deras behov av skydd och stöd för att deras språk och kultur skall fortleva i Sverige. Barns behov att få utveckla en kulturell identitet och det egna minoritetsspråket skall beaktas särskilt.

De nationella minoriteterna skall på alla nivåer i samhället ges möjligheter till inflytande i frågor som berör dessa, så långt det är möjligt.

Särskilda bestämmelser rörande förvaltningsområden

5 § Med förvaltningsområde för samiska avses Arjeplogs, Arvidsjaur, Bergs, Dorotea, Gällivare, Härjedalens, Jokkmokks, Kirunas, Krokoms, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Umeå, Sorsele, Storumans, Strömsunds, Vilhelmina, Vindelns, Åre, Åsele, Älvdalens, Älvsbyns och Östersunds kommuner.

Med förvaltningsområde för finska avses Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala, Övertorneå kommuner samt samtliga kommuner i Stockholms, Södermanlands, Uppsala och Västmanlands län.

Med förvaltningsområde för meänkieli avses Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter

6 § En enskild har rätt att använda samiska, finska eller meänkieli vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder minoritetsspråk i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på detta språk. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende skall innehålla en upplysning på minoritetsspråket om att beslutet kan översättas muntligen till minoritetsspråket av myndigheten på begäran av den enskilde.

Myndigheten skall även i övrigt sträva efter att bemöta den enskilde på det egna minoritetsspråket.

7 § Förvaltningsmyndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för minoritetsspråkstalandes besök och telefonsamtal.

Rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar

8 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda samiska, finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Rätten att använda det egna minoritetsspråket omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

9 § Rätten att använda samiska, finska eller meänkieli i mål eller ärenden hos domstolar enligt 8 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till minoritetsspråket och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen skall översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt skall domstolen i sina kontakter sträva efter att bemöta minoritetsspråkstalande part eller ställföreträdare för part på minoritetsspråket.

10 § Den som vill använda samiska, finska eller meänkieli under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 8 § skall begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten skall yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran att använda minoritetsspråk framställs senare får den avslås.

En begäran att använda minoritetsspråk får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

11 § Om en part eller ställföreträdare för part skall få använda samiska, finska eller meänkieli i rättegång, skall tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Minoritetsspråk i förskoleverksamhet och äldreomsorg

12 § När en kommun i förvaltningsområdet erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), skall kommunen ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska, finska eller meänkieli.

13 § En kommun i förvaltningsområdet skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar den enskildes minoritetsspråk.

Undantag

14 § Om det finns särskilda skäl får regeringen föreskriva att en viss myndighet som lyder under regeringen skall undantas från tillämpningen av 6 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige i fråga om kommunala myndigheter.

Tillsyn

15 § Tillsynen skall säkerställa syftet med denna lag.

Tillsynsmyndigheten skall för detta ändamål på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av lagen.

Tillsynsmyndigheten skall dessutom, genom rådgivning, information och liknande verksamhet, skapa förutsättningar för att lagens ändamål skall kunna tillgodoses.

16 § Tillsyn över kommunernas verksamhet enligt denna lag utövas av Länsstyrelsen i xx län och Sametinget i enlighet med vad regeringen bestämmer.

Tillsyn i frågor som rör kommuners anordnande av förskoleverksamhet och äldreomsorg utövas av annan myndighet.

Denna lag träder i kraft den xx.

2. Förslag till ändring i Sametingslag (1992:1433)

Härigenom föreskrivs i fråga om Sametingslagen (1992:1433) att 2 kap. 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Sametinget skall verka för en levande samisk kultur och därvid ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statsbidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,

2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),

3. leda det samiska språkarbetet,

3. leda och *fastställa mål* för det samiska språkarbetet,

4. *utöva tillsyn över kommuner enligt lag (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk i enlighet med vad regeringen bestämmer,*

5. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjandet av mark och vatten, och

6. informera om samiska förhållanden.

Denna ändring träder i kraft den xx.

3. Förslag till ändring i förordning (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli att 1, 2 och 4 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag till åtgärder enligt lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och

Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag till åtgärder enligt *lagen (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.*

meänkieli hos
förvaltningsmyndigheter och
domstolar.

2 §

Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska lämnas till Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner samt Norrbottens läns landsting.

Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska lämnas till Arjeplogs, *Arvidsjaur*s, *Bergs*, *Dorotea*, Gällivare, *Härjedalens*, Jokkmokks, Kiruna, Krokoms, *Lycksele*, *Malå*, *Piteå*, *Skellefteå*, *Sorsele*, *Storumans*, *Strömsunds*, *Umeå*, *Vilhelmina*, *Vindelns*, *Åre*, *Åsele*, *Älvdalens*, *Älvsbyns* och *Östersunds* kommuner samt *Dalarnas*, *Jämtlands*, *Västerbottens* och Norrbottens läns landsting.

Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av finska och meänkieli lämnas till Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner samt Norrbottens läns landsting.

Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av finska lämnas till Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner, *samtliga kommuner i Stockholms*, *Södermanlands*, *Uppsala och Västmanlands län samt Norrbottens*, *Stockholms*, *Södermanlands*, *Uppsala och Västmanlands läns landsting*.

Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av meänkieli lämnas till Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner samt Norrbottens läns landsting.

4 §

Beslut om statsbidrag enligt denna förordning fattas av Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Beslut om statsbidrag enligt denna förordning fattas av *Sametinget i frågor som rör samiska och Länsstyrelsen i xx län i frågor som rör finska och meänkieli. Myndigheterna skall bistå varandra.*

Innan fördelning av statsbidrag beslutas skall länsstyrelsen samråda med berörda kommuner och landstinget.

5 §

Länsstyrelsens beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Sametingets eller länsstyrelsens beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Denna ändring träder i kraft den xx.

4. Förslag till ändring i grundskoleförordning (1994:1194)

Härigenom föreskrivs i fråga om grundskoleförordningen (1994:1194) att 2 kap. 9 och 13 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

9 §

Om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, skall eleven få undervisning i detta språk som ett ämne (modersmålsundervisning), om

1. eleven har grundläggande kunskaper i språket och
2. eleven önskar få sådan undervisning.

En samisk, tornedalsfinsk eller romsk elev skall erbjudas modersmålsundervisning även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

En samisk, *sverigefinsk*, *tornedalsk*, romsk eller judisk elev skall erbjudas modersmålsundervisning i *sitt minoritetsspråk* även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

En samisk, sverigefinsk, tornedalsk, romsk eller judisk elev behöver inte heller ha grundläggande kunskaper i sitt minoritetsspråk.

I 5 kap. 2 och 3 §§ finns bestämmelser om studiehandledning på elevens modersmål.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

13 §

En kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk, endast om det finns en lämplig lärare.

En kommun är skyldig att anordna sådan undervisning om minst fem elever önskar undervisning i språket. När det gäller samiska, tornedalsfinska eller romska elever är kommunen skyldig att anordna modersmålsundervisning även om antalet elever är mindre än fem.

En kommun är skyldig att anordna sådan undervisning om minst fem elever önskar undervisning i språket. När det gäller samiska, *sverigefinska*, *tornedalska*, romska eller judiska elever är kommunen skyldig att anordna modersmålsundervisning i *minoritetsspråket* även om antalet elever är mindre än fem. *Om lämplig*

lärare inte finns att tillgå, skall undervisning i elevens minoritetsspråk anordnas på distans, tills en lämplig lärare hittas.

Denna ändring träder i kraft den xx.

5. Förslag till ändring i gymnasieförordning (1992:394)

Häri genom föreskrivs i fråga om gymnasieförordningen (1992:394) att 5 kap. 7 och 12 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

7 §

Om en elevs föräldrar eller vårdnadshavare eller en av dem har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, skall eleven få undervisning i modersmålet som ett ämne (modersmålsundervisning), förutsatt att eleven har goda kunskaper i modersmålet och att han eller hon även önskar få sådan undervisning.

En samisk, tornedalsfinsk eller romsk elev har rätt att få undervisning i det egna språket, även om det inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

En samisk, *sverigefinsk*, *tornedalsk*, romsk eller *judisk* elev har rätt att få undervisning i *sitt minoritetsspråk*, även om det inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

I kap. 5 och 6 §§ finns bestämmelser om studiehandledning på elevens modersmål.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

12 §

En kommun är inte skyldig att anordna modersmålsundervisning, om lämplig lärare inte finns att tillgå.

En kommun är inte heller skyldig att anordna modersmålsundervisning, om antalet elever i kommunen som önskar sådan undervisning i ett visst språk är mindre än fem.

Andra stycket gäller inte i fråga om modersmålsundervisning för samiska, tornedalsfinska eller romska elever.

Andra stycket gäller inte i fråga om modersmålsundervisning för samiska, *sverigefinska*, *tornedalska*, romska eller *judiska* elever. *Om lämplig lärare inte finns att tillgå, skall undervisning i elevens*

*minoritetsspråk anordnas på distans,
tills en lämplig lärare hittas.*

Denna ändring träder i kraft den xx.

6. Förslag till ändring i förordning (1982:270) om allmänna flaggdagar

Häri genom föreskrivs i fråga om förordningen (1982:270) att följande tillägg görs i förordningen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Allmänna flaggdagar är

nyårsdagen,
den 28 januari; Konungens
namnsdag,

den 6 februari; samefolkets dag

den 12 mars; Kronprinsessans
namnsdag,

påskdagen,
den 30 april; Konungens
födelsedag,

den 1 maj,
pingstdagen,
den 6 juni; Sveriges nationaldag
och svenska flaggans dag,
midsommardagen,

den 14 juli; Kronprinsessans
födelsedag,

den 8 augusti; Drottningens
namnsdag

dag för val i hela riket till
riksdagen

den 24 oktober; FN-dagen

den 6 november; Gustav
Adolfsdagen

den 10 december; Nobeldagen

den 23 december; Drottningens
födelsedag

juldagen.

Denna ändring träder i kraft den xx.

Förteckning över remissinstanser

SOU 2005:40

Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolen, Eskilstuna tingsrätt, Huddinge tingsrätt, Nyköpings tingsrätt, Regeringsrätten, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Uppsala län, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Migrationsverket, Totalförsvarets pliktverket, Försäkringskassan, Barnombudsmannen, Fortifikationsverket, Skatteverket, Tullverket, Centrala studiestödsnämnden, Luleå Tekniska universitet, Myndigheten för skolutveckling, Mälardalens högskola, Finskt kultur- och språkcentrum, Sameskolstyrelsen, Stockholms universitet, Avdelningen för Finska, Stockholms universitet, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Statens Skolverk, Uppsala universitet, Avdelningen för finskugriska språk, Uppsala universitet, Centrum för multietnisk forskning, Umeå universitet, Avdelningen för finska, Umeå universitet, Avdelningen för samiska, Skogstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen, Sametinget, Lantmäteriverket, Luftfartsverket, Post- och telestyrelsen, Vägverket, Handikappombudsmannen, Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Språk- och folkminnesinstitutet, Statens Kulturråd, Svenska språknämnden, Språk- och Folkminnesinstitutet, Sverigefinska språknämnden, Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Arboga kommun, Botkyrka kommun, Danderyd kommun, Ekerö kommun, Enköpings kommun, Eskilstuna kommun, Fagersta kommun, Flen kommun, Gnesta kommun, Gällivare kommun, Hallstahammar kommun, Haninge kommun, Heby kommun, Huddinge kommun, Håbo kommun, Jokkmokks kommun, Järfälla kommun, Katrineholm kommun, Kiruna kommun, Knivsta kommun, Kungsör kommun, Köping kommun, Lidingö kommun, Nacka kommun, Norberg kommun, Norrtälje kommun, Nykvarn kommun, Nyköping kommun, Nynäshamn kommun, Oxelösund kommun, Pajala kommun, Sala kommun, Salem kommun, Sigtuna kommun, Skinnskatteberg kommun, Sollentuna kommun, Solna kommun, Stockholm kommun, Strängnäs kommun, Sundbyberg kommun, Surahammar kommun, Södertälje kommun, Tierp kommun, Trosa kommun, Tyresö kommun, Täby kommun, Upplands Väsby kommun, Upplands-Bro kommun, Uppsala kommun, Vallentuna kommun, Vaxholm kommun, Vingåker kommun, Värmdö kommun, Västerås kommun, Älvkarleby kommun, Österåker kommun, Östhammars kommun, Övertorneå kommun, Landstinget i Sörmland, Landstinget i Uppsala län, Landstinget i Västmanland, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Stockholms läns landsting, Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige, Finlandsinstitutet, Föreningen Norden, Föreningen Resandefolkets Riksorganisation, Gaaltje, Internationella Romska och Resande

Kvinnocenter, Judiska Centralrådet i Sverige, Landsorganisationen i Sverige, METaviisi (STR-T:s officiella organ), Olof Palmes Internationella Center, Ortodoxa kyrkan, Resandefolkets Romanoa Riksförbund, Resande Romers Riksförening, Riksförbundet Roma International, Roma Institutet, Romernas Riksförbund, Romernas Riksförbund f.d. Nordiska Zigenarrådet, Romskt kulturcentrum, Romsk Kulturförening Riksorganisation, Föreningen Resandefolkets Riksorganisation, Romska Ungdomsförbundet, Samernas Riksförbund, Svenska kyrkan Finskspråkig verksamhet, Svenska Tornedalingars Riksförbund, Sverigefinländarnas Delegation, Sverigefinska Riksförbundet, Sverigefinska Ungdomsförbundet, Sveriges finska lärarförbund, Sveriges Kommuner och Landsting, SWEBLUL.

Dessutom har ett antal organisationer avgivit yttranden på eget initiativ.

SOU 2006:19

Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten för Övre Norrland, Gällivare tingsrätt, Haparanda tingsrätt, Luleå tingsrätt, Lycksele tingsrätt, Mora tingsrätt, Skellefteå tingsrätt, Umeå tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Dalarnas län, Länsrätten i Jämtlands län, Länsrätten i Västerbottens län, Länsrätten i Norrbottens län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Migrationsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Barnombudsmannen, Tullverket, Skatteverket, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Sameskolstyrelsen, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Centrala studiestödsnämnden, Uppsala universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Mälardalens högskola, Sametinget, Skogsstyrelsen, Lantmäteriverket, Bergsstaten, Post- och telestyrelsen, Banverket, Luftfartsstyrelsen, Vägverket, Jämställhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ungdomsstyrelsen, Språk- och folkminnesinstitutet, Statens kulturråd, Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Arjeplogs kommun, Arvidsjauras kommun, Bergs kommun, Dorotea kommun, Gällivare kommun, Haparanda kommun, Härjedalens kommun, Jokkmokks kommun, Kiruna kommun, Krokoms kommun, Lycksele kommun, Malå kommun, Pajala kommun, Piteå kommun, Skellefteå kommun, Sorsele kommun, Storumans kommun, Strömsunds kommun, Umeå kommun, Vilhelmina kommun, Vindelns kommun, Åre kommun, Åsele kommun, Älvdalens kommun, Älvsbyns kommun, Östersunds kommun, Övertorneå kommun, Landstinget i Dalarnas län, Landstinget i Jämtlands, Landstinget i Norrbottens län, Landstinget i Västerbottens län, Åjtte svenskt fjäll- och samemuseum, Ammarnäs sameförening, Arjeplogs sameförening, Dearna sameförening, Fatomakke sameförening, Finlandssvenskarnas

riksförbund i Sverige, Finlandsinstitutet, Finska kulturföreningen i Sverige, Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, Frostviken-Hotagens sameförening, Föreningen Fjärde Världen, Föreningen Resandefolkets Riksorganisation, Gaaltje Sydsamiskt kulturcentrum, Judiska Församlingarnas Centralråd i Sverige, Lycksele sameförening, Malå sameförening, METaviisi, Riksförbundet Romer i Europa, Riksförbundet Roma International, Resandefolkets Romanoa Riksförbund, Romernas Riksförbund f.d. Nordiska Zigenarrådet, Romsk Kulturförening Riksorganisation, Romska Ungdomsförbundet, Romskt kulturcentrum, Svenska samernas riksförbund, Samiska ungdomsförbundet, Sameföreningen i Stockholm, Samernas utbildningscentrum, Samernas bibliotek, Samiska språknämnden, Svenska kyrkan, Svenska Tornedalingars Riksförbund Tornionlaaksolaiset STR-T, Samiska rådet i svenska kyrkan, Sverigefinländarnas delegation, Sverigefinska Riksförbundet, Sverigefinskt Ungdomsförbund, Sveriges finska lärarförbund, Sverigefinska biblioteksanställdas förening, Sveriges kommuner och landsting, SWEBLUL, Umeå sameförening, Vaedtejen saemiej sijti, Östersunds sameförening.

Dessutom har ett antal organisationer och myndigheter avgivit yttranden på eget initiativ.

Sammanfattning av departementspromemorian Nationella minoritetsspråk vid domstolar och myndigheter – Ett alternativ (Ds 2008:26)

Departementspromemorian bygger väsentligen på det material som redovisas av Utredningen om finska och sydsamiska språken i betänkandena Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd (SOU 2005:40) och Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket (SOU 2006:19). Promemorian ska behandla tänkbara alternativ till förslagen i betänkandena och utgår från dessa förslag. (I fortsättningen betecknas de båda utredningarna som den tidigare resp. den nya utredningen.)

Nuvarande språklagstiftning – lagen 1999:1175 om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar – bygger på den europeiska stadgan för landsdels- och minoritetsspråk (minoritetsspråkkonventionen) och Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter; båda har i väsentliga delar ratificerats av Sverige. 1999 års lagar har samma innehåll för de aktuella språken fränsett bestämningen av förvaltningsområdena. De ger enskilda rätt att använda minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i vissa geografiska områden i Norrbotten – s.k. förvaltningsområden. Vidare föreskrivs att den enskilde i kommuner som ingår i förvaltningsområdena har rätt att på begäran få förskola och äldreomsorg helt eller delvis på sitt minoritetsspråk.

I de båda betänkandena föreslogs åtgärder för att förbättra genomförandet av konventionerna, bl.a. utvidgning av förvaltningsområdena – för finska till en mängd kommuner i Mälardalen, för samiska till en rad kommuner mestadels i inre Norrland. Vid remissbehandlingen av betänkandena uppmärksammades särskilt de betydande kostnaderna för att förslaget skulle genomföras och vissa praktiska problem som en utvidgning av förvaltningsområdena skulle medföra, bl.a. svårigheten att finna språkkunnig personal – något som i synnerhet gällt sydsamiska språket men även övriga berörda minoritetsspråk. Sedan betänkandena lagts fram har Europarådets ministerkommitté framfört vissa kritiska synpunkter på Sveriges sätt att genomföra minoritetskonventionerna. Man har betonat bl.a. att betänkandets förslag om utvidgade förvaltningsområden, särskild lagstiftning om minoritetsspråken och inrättande av en nationell myndighet bör antas, att åtgärder ska genomföras för förbättrad undervisning i minoritetsspråken också utanför förvaltningsområdena, att brådskande åtgärder ska vidtas för att bevara det sydsamiska språket samt att användning av minoritetsspråken vid domstolar och förvaltningsmyndigheter ska främjas.

Direktiven för den nya utredningen går ut på att, med utgångspunkt i Sveriges folkrättsliga åtaganden i minoritetskonventionerna, utreda om det finns lämpliga alternativ till det nuvarande systemet med geografiskt

avgränsade förvaltningsområden som skulle ge enskilda förutsättningar att använda sitt minoritetsspråk i kontakter med myndigheter, få plats i förskoleverksamhet bedriven helt eller delvis på minoritetsspråket samt få äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråket. Det framhålls att de ekonomiska konsekvenserna ska vara rimliga i förhållande till nyttan av åtgärderna.

Den nya utredningen tar i enlighet med direktiven bara upp vissa frågor med betydelse för de alternativa lösningarna. Syftet med reformarbetet synes vara detsamma som tidigare, fast man enligt uppdraget ska försöka finna ett annat sätt att genomföra det: rätten att använda samiska, finska och meänkieli ska bestämmas annorlunda än enligt betänkandena, närmast med hänsyn till den enskilde individens förhållanden eller till vissa viktiga samhällsfunktioner. Det är tydligt att kostnaderna för tänkbara reformer ska spela en viktig roll. Samtidigt får man inte slå av på de krav som gäller enligt minoritetskonventionerna. Från denna synpunkt framstår förslagen i betänkandena som väl genomtänkta och motiverade; bortser man från kostnadsfrågan skulle den naturliga lösningen vara att genomföra förslaget och sedan, i ännu en etapp, utvidga förvaltningsområdena för finska till en rad kommuner i väst- och sydsverige där det finns en betydande finskspråkig minoritet.

I direktiven betonas särskilt att en alternativ ordning bör bidra till att bevara och utveckla minoritetsspråket att detta får användas i olika offentliga sammanhang. En rätt att använda språket har emellertid också andra funktioner: den fyller naturligtvis ett praktiskt behov, särskilt inom äldreomsorgen och även inom sjukvården är vidare möjligheten till kontakt med omgivningen viktig från humanitär synpunkt, och rätten bidrar dessutom till att höja språkets status och minoritetens självkänsla. Om behovet av kunskaper i språket ökar, t.ex. genom att de har ett särskilt meritvärde, kan det också väntas få en positiv inverkan på språkanvändning och utbildningsmöjligheter – det blir fler som har anledning att lära sig språket och fortbilda sig i det.

När det gäller finska språket, väger praktiska och humanitära hänsyn tungt. Det finns goda skäl att försöka ge finskan i Sverige en status som är åtminstone jämförbar med svenska språket i Finland. Det är också viktigt om man vill motverka att ungdomen byter språk till svenska att man satsar på förskola och undervisning på finska. Det föreslagna förvaltningsområdet skulle beröra bara omkring hälften av alla sverigefinnar. Av ekonomiska skäl går det inte att utvidga förvaltningsområdena till de kommuner där detta kunde synas önskvärt. Rätten att använda minoritetsspråket bör visserligen gälla hela landet men samtidigt ta sikte på vissa förhållanden av särskild betydelse från sverigefinsk synpunkt. För att bevara språket måste vidare förskoleverksamhet och undervisning på finska främjas. En lösning som bygger på en individuell anknytning får dock inte gå ut över de sverigefinnar som bebor de nuvarande förvaltningsområdena i Norrbotten; där bör man behålla den nuvarande ordningen.

Beträffande samiskan är det praktiska värdet av att få använda minoritetsspråket mindre; bara den äldsta generationen verkar ha ett verkligt behov av detta, inom äldreomsorgen och i liknande sammanhang. Samerna bor huvudsakligen inom det föreslagna utvidgade förvaltningsområde som anges i 2006 års förslag (samt i några flera

städer, främst Stockholm). Behovet av generella rättigheter att använda språket är alltså inte helt detsamma som för finskans del. Däremot är det ytterligt angeläget med åtgärder för att hålla det samiska språket vid liv - i synnerhet den hotade sydsamiskan. Här spelar tillgången till förskoleverksamhet och undervisning i språket en väsentlig roll. Också det symboliska värdet är stort av att samiska likställs med svenska i offentliga sammanhang. Mot att ge alla samer i landet samma rättigheter som i förvaltningsområdet talar dock de höga kostnaderna och de praktiska svårigheterna att finna språkkunnig personal; nyttan för samernas del skulle knappast stå i rimlig proportion till detta. De begränsade ekonomiska resurserna bör därför främst användas till att bevara språket hos den unga generationen. Resultatet blir att samerna bör få behålla sina rättigheter i nuvarande förvaltningsområden (vilka bör utvidgas med ett par kommuner i det sydsamiska området) och samtidigt få en generell rätt till att använda språket i vissa sammanhang på samma sätt som angetts beträffande finskan.

Vad slutligen angår meänkieli, fyller språklagstiftningen här ett liknande praktiskt och humanitärt behov som då det gäller finskan, dock med den viktiga skillnaden att detta behov väsentligen är inskränkt till de förvaltningsområden där språket särbehandlas idag. Den nuvarande ordningen inom förvaltningsområdena i Norrbotten verkar i stort sett tillfredsställande, och en mera generell rätt att använda språket utanför området får antas ha begränsat värde i förhållande till de kostnader det skulle medföra. Övervägande skäl synes tala för att väsentligen behålla det nuvarande systemet i fråga om meänkieli.

Närmare ska dessa synpunkter genomföras på följande sätt enligt promemorian.

En viktig rätt enligt nuvarande språklagar är att använda minoritetsspråket vid domstol i mål och ärenden med anknytning till förvaltningsområdena och få handlingar översatta till detta språk. Språklagens nuvarande regler – som kompletteras av rättegångsbalkens regler om tolk - synes emellertid fungera väl i detta avseende. Från rättssäkerhetssynpunkt är det emellertid rimligt att en enskild som saknar juridiskt biträde får också domar och beslut översatta – om också inte i dess helhet, så i varje fall domskäl och domslut (respektive beslutsmotivering och beslut). Rätten bör gälla även mål och ärenden utan samband med förvaltningsområdet.

Vad angår förvaltningsmyndigheter är den enskildes rätt att använda minoritetsspråket för närvarande begränsad till ärenden rörande myndighetsutövning. Emellertid är detta ett ganska svårtolkat juridiskt begrepp, vilket dessutom utesluter åtskilliga ärenden av stor betydelse för den enskilde, såsom samhällsservice av olika slag. Gränsdragningen kan skapa praktiska komplikationer. Enligt promemorian finns det skäl att slopa denna begränsning; den enskilde ska få använda sitt språk oavsett ärendets karaktär.

Det skulle naturligtvis vara önskvärt om denna rätt för den enskilde kunde gälla i hela landet. Som nämnt talar emellertid praktiska och ekonomiska skäl med styrka mot en sådan utvidgning, som skulle vålla stora komplikationer vid all möjlig myndighetsverksamhet. Särskilt i fråga om samiska skulle den vara praktiskt ogenomförbar. Rätten att bli bemött på minoritetsspråket bör därför i princip förutsätta att det finns

tillgång till språkkunnig personal som kan ta hand om ärendet. Det är emellertid viktigt att tillgången till sådan personal ökar. Bestämmelsen om rätten att använda språket bör därför kombineras med en regel som leder till ökad rekrytering av personal som behärskar minoritetsspråken. Myndigheten bör verka för detta så snart en inte obetydlig minoritet använder språket inom dess verksamhetsområde. En sådan bestämmelse bör bl.a. kunna påverka nyanställningen av personal; det bör i dessa fall betraktas som en särskild merit att behärska ett minoritetsspråk. Detta bör i sin tur öka intresset hos yngre generationer att lära sig och fortbilda sig i minoritetsspråket och på detta sätt bidra till att språket bevaras.

Efter finländskt mönster bör vidare föreskrivas en utvidgad rätt att använda språket vid vissa statliga myndigheter: Justitiekanslern, Justitieombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Skatteverket och Försäkringskassan. Den enskilde ska alltid ha rätt att kontakta myndigheterna i fråga skriftligen på sitt minoritetsspråk och få svar på detta språk; eventuella beslut ska också översättas till minoritetsspråket, om den enskilde saknar lagfaret biträde. Finns det tillgång till personal med kunskaper i minoritetsspråket i någon myndighet, bör däremot den enskilde här som annars kunna använda språket också vid samtal med myndigheten.

När det gäller kommunala myndigheter och landsting är det viktigt att genom lagreglernas utformning inskräpa ansvaret för konventionernas genomförande. För de enskilda individerna är det särskilt angeläget att kunna kommunicera på sitt språk vid service av olika slag, i synnerhet äldreomsorg och även sjukvård. Inte heller i detta fall bör man rimligen inskränka den enskildes rätt till språkanvändning inom de nuvarande förvaltningsområdena. Däremot bör också beträffande denna service rätten att använda det egna minoritetsspråket inskränkas till myndigheter som har tillgång till personal som behärskar minoritetsspråket, samtidigt som kommunerna åläggs att verka för rekrytering av sådan personal där ett behov kan väntas. Vidare finns anledning att föreskriva en rätt för den enskilde som inte har lagfaret biträde att på begäran få myndighetens formella beslut översatt till minoritetsspråket, när något sådant beslut förekommer i ärendet. Frågan när en rekrytering ska ske får bedömas efter en avvägning av olika förhållanden. Några sanktioner i språklagen skulle inte ges mot underlåtenhet av en kommun att fullgöra sina skyldigheter enligt lagen; däremot får man räkna med skadeståndsskyldighet för en kommun där försummelse att sköta rekrytering av språkkunnig personal orsakat skada för någon enskild, och i vissa fall kan JO ingripa. Vid brister på socialtjänstens eller skolans område blir socialtjänst- respektive skollagstiftningen tillämplig med de sanktionsmedel som förekommer där.

Vad särskilt angår äldreomsorgen är relativt många finsk- och samisktalande i olika delar av Sverige redan i behov av sådan service. Sverige har visserligen inte ratificerat en regel i minoritetsspråkskonventionen i denna fråga, men en skärpning av kommunernas skyldigheter framstår här som mycket angelägen. Även om rätten att bli bemött på det egna språket bara ska gälla vid tillgång till språkkunnig personal, bör regeln härom kompletteras genom särskild bestämmelse i socialtjänstlagen (2001:453): om det kan antas att äldre människor har behov av att använda finska, samiska eller meänkieli i

samband med omvårdnad inom kommunen ska denna sörja för (alltså inte bara verka för) att det finns tillgång till personal med kunskaper i språket. Detta ska alltså prioriteras i förhållande till andra kostnadskrävande åtgärder. Beträffande hälso- och sjukvård kunde en liknande regel te sig önskvärd, men med tanke på vårdorganisationens omfattning och de varierande vårdformerna föreslås inte för närvarande någon så långtgående skärpning av landstingens och kommunernas skyldigheter. Enligt förslaget ska däremot också i hälso- och sjukvårdslagen (1983:763) tas in en särskild bestämmelse om skyldighet att verka för att det finns språkkunnig personal där detta behövs.

Enligt konventionsregler som Sverige ratificerat är Sverige skyldigt bl.a. att inom det territorium där minoritetsspråket i fråga används tillhandahålla i vart fall en väsentlig del av förskoleundervisningen på språket för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt. Redan nu föreskrivs i 1999 års språklagar att barn inom förvaltningsområdet ska få möjlighet till förskola som helt eller delvis drivs på minoritetsspråket, och i läroplanen för förskolan anges att denna ska bidra till att den som har annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. I 2006 års betänkande föreslogs åtgärder att utvidga rätten till förskola på minoritetsspråk till andra delar av landet – alltså en individuell anknytning av det slag som anges i utredningsuppdraget. I promemorian förordas att betänkandets förslag i denna del genomförs så snart som möjligt, i fråga om finska och samiska i hela landet. Som nämnt bör språkbevarande åtgärder av detta slag prioriteras framför annat stöd till minoritetsspråket. I övrigt föreslås inte någon omedelbar lagändring om förskoleverksamheten.

Vad angår skolundervisning är Sverige enligt konventionerna skyldigt att tillse att som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i minoritetsspråket, om så önskas och elevernas antal bedöms vara tillräckligt. Enligt grundskoleförordningen och gymnasieförordningen har bl.a. samiska, finska och tornedalsfinska elever med grundläggande kunskaper i sitt minoritetsspråk rätt att få undervisning i detta även om det inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet; dessutom föreskrivs att en kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning om en elev önskar undervisning i språket. I 2006 års betänkande föreslogs vissa förslag att skärpa grundskoleförordningen och gymnasieförordningen i dessa avseenden. Även om det nya uppdraget inte lär innebära att några alternativa lösningar ska diskuteras i denna del finns anledning att understryka den väsentliga roll som undervisning på minoritetsspråket spelar för språkets bevarande. Till en början bör i varje fall förslagen i betänkandet genomföras trots de ökade kostnader det kan medföra.

I promemorian framhålls vidare det otillfredsställande i att grundlagen för närvarande bara behandlar minoriteternas rättigheter i en målsättningsbestämmelse med ringa juridisk genomslagskraft (se regeringsformen 1 kap. 2 §). Grundlagsskyddet bör stärkas, lämpligen efter tilläggsdirektiv till den nu arbetande grundlagsutredningen. Myndigheterna bör åläggas att på lämpligt sätt informera om dessa rättigheter för minoriteterna.

I fråga om *förvaltningsområdenas omfattning* för de olika minoritetsspråken föreslås mot denna bakgrund följande. För *finskans* del

utökas inte området, men i gengäld kommer rätten att använda språket att utvidgas enligt vad förut sagts. Genom den alternativa ordningen skulle sverigefinnar i hela landet få bättre möjligheter att använda sitt språk vid olika myndigheter, och man skulle i stora delar av landet kunna tala språket inom äldreomsorg, vid förskolor och i undervisningen. Beträffande *samiska* är det som nämnt särskilt angeläget att den hotade sydsamiskan kan räddas från att dö ut. En sådan utveckling motverkas emellertid framför allt genom att språket används i förskoleverksamhet och undervisning så att flera har sydsamiska som sitt första språk. Detta är viktigare än att utvidga förvaltningsområdena på föreslaget sätt, med de kostnader som det skulle medföra för berörda kommuner. Utvidgningen av området bör på sin höjd avse ett par kommuner där det sydsamiska språket spelar en något större roll än på andra håll: Storumans och Strömsunds kommuner. I fråga om *meänkieli* skulle det nuvarande förvaltningsområdet behållas.

Enligt förslaget i promemorian skulle alltså den väsentliga förbättringen från minoriteternas synpunkt vara de utvidgade rättigheter som generellt skulle tillkomma dem vid olika myndigheter och de föreslagna regler som skulle främja en rekrytering av myndighetspersonal som är kunnig i språken. Tillgängliga resurser skulle vidare i första hand användas för förskole- och skolundervisning. En reform med denna inriktning synes vara väl förenlig både med synpunkterna från Europarådet och med direktiven till denna utredning.

Denna ordning behöver dock inte bli definitiv ens på kortare sikt. Om i kommuner utanför de nuvarande förvaltningsområdena språkkunskigheten hos personalen nu eller senare tillåter att kommunen kan uppfylla de krav lagstiftningen ställer på ett förvaltningsområde bör kommunen ha möjlighet att – efter anmälan hos tillsynsmyndigheten – få frivilligt ingå i förvaltningsområdet för något av språket. Den kommer då att bli berättigad till samma ekonomiska stöd som andra kommuner inom sådana områden.

Förordningen (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av finska, samiska och meänkieli innebär att bidrag utgår till vissa angivna kommuner på grundval av en uppskattning av antalet invånare som talar samiska respektive finska och meänkieli; hänsyn ska också tas till kommunens särskilda behov av stödjande åtgärder. Följer man promemorieförslaget är det svårt att behålla detta system, i vart fall utanför nuvarande förvaltningsområden. Enligt promemorians förslag får det i stället ankomma på varje kommun eller landsting utanför förvaltningsområdena som avser att vidta stödjande åtgärder att komma in med uppgifter om det beräknade behovet av dessa; därigenom får man en viss kontroll över att pengarna kommer till lämplig användning. Med hänsyn till vikten av att bidragen används effektivt bör en viss motsvarande behovsprövning införas också beträffande det statsbidrag som utgår till kommuner inom förvaltningsområdena och Norrbottens läns landsting. Beslut om statsbidrag bör såvitt gäller finska och meänkieli fattas av den länsstyrelse som fungerar som tillsynsmyndighet - enligt förslaget länsstyrelsen i det län där den aktuella kommunen eller det aktuella landstinget är beläget. Rörande samiska frågor ska Sametinget vara tillsynsmyndighet och bestämma om statsbidrag. Anses det angeläget med en enda central myndighet som svarar för

genomförandet av lagstiftningen om minoritetsspråk synes det lämpligt att ge denna uppgift till den sammanslagna ombudsmannamyndighet som föreslås bli inrättad.

Liksom i den tidigare utredningen framhålls att genomförandet av den nya minoritetspolitiken är en reforminsats vars finansieringsbehov inte borde ställas mot andra angelägna samhällsbehov; merkostnaderna som förslagen medför bör – i enlighet med den s.k. finansieringsprincipen – bekostas genom riktade statliga bidrag till kommuner och landsting. Detsamma bör gälla rätten till förskoleverksamhet, äldreomsorg och en förbättrad undervisning på minoritetsspråket.

De kostnadsökningar som föranleds av reformförslaget är ytterligt svåra att uppskatta, något som framgår också av de beräkningar som gjorts i betänkandena. Promemorian utgår från en rätt att använda minoritetsspråk vid myndigheter utanför de nuvarande förvaltningsområdena (med en mindre utvidgning av det samiska området) oavsett om det gäller myndighetsutövning, men å andra sidan betingas rätten av att det finns språkkunnig personal; myndigheterna ska verka för att det finns tillgång till sådan personal (eller, såvitt angår äldreomsorgen, sörja för detta). Till skillnad från det system som föreslogs i betänkandena kommer på detta vis kostnaden för ökade språkkunskaper att endast öka successivt, närmast som ett led i den ordinära nyrekryteringen av personal; ett undantag utgör vissa nyanställningar som kan krävas främst inom äldreomsorgen och förskoleverksamheten. I båda fallen motiverar dock redan gällande författningar en ökad satsning på minoritetsspråken, och det nya utredningsförslaget innebär här ingen mera omfattande ökning av kraven. Genom en rationell organisation av verksamheten bör i alla händelser dessa ökningarna kunna begränsas. Vidare ska kontrollen över utbetalningarna skärpas. Alternativet kan beräknas medföra årlig besparing av omkring 40 mkr i förhållande till förslaget i betänkandet, varvid man dock får räkna med att de förhöjda kostnaderna kommer att belasta statens finanser under något längre tid än den tidigare utredningen utgick från. I övrigt förordas att tidigare utredningsförslag genomförs oförändrade bl.a. angående undervisning, utbildning och språkcentra, varför det föreslagna alternativet inte bör öka de kostnader som uppskattats i betänkandena.

I promemorian betonas slutligen att om alternativet skulle genomföras, bör det bara ses som ett steg på vägen mot en mera tillfredsställande ordning, som bättre stämmer med Europarådets inställning och målet för svensk minoritetspolitik. Närmast skulle det då bli fråga om en betydande utvidgning av förvaltningsområdena för både finska och samiska språken.

Departementspromemorians författningsförslag

1. Förslag till lag (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Härigenom föreskrivs följande. Denna lag ersätter lag (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lag (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag tillämpas hos statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter samt hos landsting.

För förvaltningsområden för samiska, finska och meänkieli gäller även särskilda bestämmelser rörande enskildas rätt att använda dessa språk i kontakter med förvaltningsmyndigheter.

Lagen tillämpas också hos länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol, sjörättsdomstol, arbetsdomstolen och marknadsdomstolen.

2 § Nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Minoritetsspråk är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

3 § De nationella minoriteternas möjlighet att behålla och utveckla sitt språk, sin kultur och sitt samfundsliv ska främjas av det allmänna.

Statliga myndigheter, kommuner och landsting ska på lämpligt sätt informera minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

4 § Det allmänna ska i sin verksamhet beakta de nationella minoriteternas särart och deras behov av skydd och stöd för att deras språk och kultur ska fortleva i Sverige. Barns behov att få utveckla en kulturell identitet och det egna minoritetsspråket ska beaktas särskilt.

Så långt det är möjligt ska de nationella minoriteterna på alla nivåer i samhället ges möjligheter till inflytande i frågor som berör dem. Statliga myndigheter, kommuner och landsting bör också i övrigt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Särskilda bestämmelser om förvaltningsområden

5 § Med förvaltningsområde för samiska avses Arjeplogs, Gällivares, Jokkmokks, Kiruna, Storumans och Strömsunds kommuner.

Med förvaltningsområde för finska och meänkieli avses Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Även andra kommuner och landsting kan efter anmälan hos tillsynsmyndigheten ingå i förvaltningsområdet för något av språken.

Rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter

6 § Inom förvaltningsområdet har enskilda personer rätt att använda samiska, finska eller meänkieli vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som har anknytning till området. Också utanför förvaltningsområdet har de rätt att använda sitt minoritetsspråk, om ärendet kan skötas av personal som behärskar minoritetsspråket. Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på minoritetsspråket. Samiska och finska får alltid användas vid skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Riksdagens ombudsman, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Försäkringskassan och Skatteverket.

Enskilda parter som saknar juridiskt biträde har rätt att på begäran få skriftlig översättning av beslut i ärendet på sitt minoritetsspråk, om det är samiska eller finska.

I kommuner där kommunmedlemmar kan väntas begära att få använda finska, samiska eller meänkieli i kontakter med kommunala myndigheter ska kommunen verka för att det finns tillgång till personal som är kunnig i minoritetsspråket. Detsamma gäller landsting i fråga om boende inom landstingsområdet. En statlig myndighet ska verka för att det finns tillgång till personal som är kunnig i minoritetsspråk där detta behövs i verksamheten.

7 § Förvaltningsmyndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för besök av dem som talar minoritetsspråk och särskilda tider för deras telefonsamtal med myndigheten.

Rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar

8 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda samiska, finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Rätten att använda det egna minoritetsspråket omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

9 § Rätten att använda samiska, finska eller meänkieli i mål eller ärenden hos domstolar enligt 8 § första eller andra stycket omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till minoritetsspråket och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden har en part som saknar lagfaret biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till sitt minoritetsspråk, om det är samiska eller finska.

10 § Den som vill använda samiska, finska eller meänkieli under ett mål eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 8 § första eller andra stycket ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran att använda minoritetsspråk framställs senare ska den avslås.

En begäran att få översättning enligt 9 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats.

En begäran att använda minoritetsspråk eller att få översättning på minoritetsspråk får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

11 § Om en part eller ställföreträdare för part ska få använda samiska, finska eller meänkieli i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50-52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Minoritetsspråk i förskoleverksamhet och äldreomsorg

12 § När en kommun erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2a kap. 1 och 7 §§ skollagen ska kommunen ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska eller finska. I kommuner inom förvaltningsområdet för meänkieli gäller detsamma om en vårdnadshavare begär plats i förskoleverksamhet som bedrivs på detta språk.

13 § En kommun i förvaltningsområdet ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar den enskildes minoritetsspråk. Detsamma gäller också kommuner utanför förvaltningsområdet, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i minoritetsspråket.

Undantag

14 § Om det finns särskilda skäl får regeringen föreskriva att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpning av 6 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige i fråga om kommunala myndigheter.

Tillsyn

15 § Tillsynen ska säkerställa syftet med denna lag.

Tillsynsmyndigheten ska för detta ändamål på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av lagen.

Tillsynsmyndigheten ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet skapa förutsättningar för att lagens ändamål ska kunna tillgodoses.

16 § Tillsyn över kommuners och landstings verksamhet enligt denna lag utövas av länsstyrelsen i länet och av Sametinget i enlighet med vad regeringen bestämmer.

Tillsyn i frågor som rör kommuners anordnande av förskoleverksamhet och äldreomsorg utövas av annan myndighet.

Denna lag träder i kraft den xx.

2. Förslag till ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs i fråga om hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) att 2e § ska ha följande lydelse.

<i>Nuvarande lydelse</i>	2e § <i>Föreslagen lydelse</i>
Där det bedrivs hälso- och sjukvård ska det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård ska kunna ges.	Där det bedrivs hälso- och sjukvård ska det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård ska kunna ges. <i>Den som bedriver hälso- och sjukvård ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli där detta behövs i vården.</i>

Denna lag träder i kraft den xx.

3. Förslag till ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453) att 5 kap. 6 § ska ha följande lydelse.

<i>Nuvarande lydelse</i>	5 kap. 6 § <i>Föreslagen lydelse</i>

Socialnämnden ska göra sig förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget och andra samhällsorgan och organisationer.

Om det kan antas att äldre människor har behov av att använda samiska, finska eller meänkieli i samband med omvårdnad inom kommunen ska denna sörja för att det finns tillgång till personal med kunskaper i språket.

Denna ändring träder i kraft den xx.

4. Förslag till ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100) att 2a kap. 3 § ska ha följande lydelse.

2a kap.

3 §

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Förskoleverksamhetens uppgift är att genom pedagogisk verksamhet erbjuda barn fostran och omvårdnad. Skolbarnsomsorgens uppgift är att komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen.

För bedrivande av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg ska det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek. Lokalerna ska vara ändamålsenliga.

Förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen ska utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges den omsorg som deras speciella behov kräver.

Regler om förskoleverksamhet på minoritetsspråk finns i lag (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Denna ändring träder i kraft den xx.

5. Förslag till ändring i förvaltningslagen (1986:223)

Härigenom föreskrivs i fråga om förvaltningslagen (1986:223) att 4 § ska ha följande lydelse.

4 §

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Varje myndighet ska lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen ska lämnas i den utsträckning som är

lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet.

Frågor från enskilda ska besvaras så snart som möjligt.

Om någon enskild av misstag vänder sig till fel myndighet, bör myndigheten hjälpa honom till rätta.

Regler om enskildas rätt att använda minoritetsspråk och få skriftlig översättning till detta språk finns i lag (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Denna ändring träder i kraft den xx.

6. Förslag till ändring i förordning (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli

Härmed föreskrivs i fråga om förordning (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli att 1, 2 och 3 §§ ska ha följande lydelse.

<i>Nuvarande lydelse</i>	1 § <i>Föreslagen lydelse</i>
Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag till åtgärder enligt lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.	Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag till åtgärder enligt lagen (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.
Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska lämnas till Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner samt Norrbottens landsting.	2 § Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska lämnas till Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks, Kiruna, <i>Storumans</i> och <i>Strömsunds</i> kommuner samt Norrbottens läns landsting.
Statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av finska och meänkieli lämnas till Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner samt Norrbottens läns landsting.	<i>Statsbidrag enligt första och andra stycket lämnas också till</i>

kommuner eller landsting som enligt 5 § andra stycket lagen (xx) om nationella minoriteter och minoritetsspråk anmält sig att ingå i ett förvaltningsområde.

Statsbidrag enligt första, andra eller tredje stycket lämnas efter ansökan, som ska innehålla uppgift om de åtgärder som anses behövliga och de merkostnader som de kan föranleda.

Om det finns behov av åtgärder som avses i första eller andra stycket lämnas statsbidrag för merkostnader efter ansökan även till andra kommuner och andra landsting än de som anges där. Ansökan om sådant bidrag ska innehålla en utredning om språkförhållandena i kommunen eller länet samt uppgift om de åtgärder som anses behövliga och de merkostnader som de kan antas föranleda.

3 §

Statsbidrag till kommunerna fastställs med utgångspunkt från en uppskattning av antalet invånare i varje kommun som talar samiska respektive finska eller meänkieli. Vid fördelningen av bidrag ska hänsyn även tas till kommunens *särskilda* behov av att vidta åtgärder för att stödja användningen av samiska respektive finska och meänkieli.

Statsbidrag enligt 2 § första, andra eller tredje stycket fastställs med utgångspunkt från en uppskattning av antalet invånare i varje kommun *eller landsting* som talar samiska respektive finska eller meänkieli. Vid fördelningen av bidrag ska hänsyn även tas till kommunens *eller landstingets* behov av att vidta åtgärder för att stödja användningen av samiska respektive finska och meänkieli.

Statsbidrag enligt 2 § fjärde stycket fastställs efter en prövning av behovet av de åtgärder som kommunen eller landstinget avser att vidta.

Denna ändring träder i kraft den xx.

Förteckning över remissinstanser Ds 2008:26

Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Övre Norrland, Eskilstuna tingsrätt, Haparanda tingsrätt, Luleå tingsrätt, Södertörns tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Västerbottens län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Skatteverket, Statskontoret, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Stockholms universitet - Centrum för tvåspråkighetsforskning, Uppsala universitet - Centrum för multietnisk forskning, Uppsala universitet - Finsk ugriska språk, Mälardalens högskola- Finskt kultur- och tvåspråkighetsforskningen Umeå universitet - Avdelningen för samiska, Umeå universitet - CESAM - Centrum för samiska studier, Sameskolstyrelsen, Sametinget, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Delegationen för romska frågor, Institutet för språk och folkminnen, Arjeplogs kommun, Bergs kommun, Borås kommun, Botkyrka kommun, Eskilstuna kommun, Gällivare kommun, Haparanda kommun, Härjedalens kommun, Jokkmokks kommun, Kiruna kommun, Pajala kommun, Skövde kommun, Sorsele kommun, Storumans kommun, Strömsunds kommun, Upplands Väsby kommun, Övertorneå kommun, Gaaltije Sydsamiskt kulturcentrum, Riksorganisationen Same Ätnam Samernas utbildningscentrum, Sáminuorra, Samiska språknämnden, Svenska Samernas Riksförbund, Svenska Tornedalingarnas Riksförbund, Sverigefinländarnas Delegation, Sverigefinska Riksförbundet, Sverigefinska Ungdomsförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting, SWEBLUL.

Dessutom har Borås finskspråkiga organisationers samarbetsorgan och Nätverket för finsktalande socialarbetare avgivit yttrande på eget initiativ.

Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

Framework Convention for the Protection of National Minorities

Strasbourg, 1.II. 1995

The member States of the Council of Europe and the other States, signatories to the present framework Convention,	De medlemsstater i Europarådet och övriga stater som undertecknat denna ramkonvention,
Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve greater unity between its members for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;	som beaktar att Europarådets syfte är att uppnå en fastare enhet mellan sina medlemmar för att skydda och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,
Considering that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of human rights and fundamental freedoms;	som beaktar att ett av medlen att förverkliga detta syfte är att upprätthålla och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,
Wishing to follow-up the Declaration of the Heads of State and Government of the member States of the Council of Europe adopted in Vienna on 9 October 1993;	som önskar följa upp den deklaration av stats- och regeringscheferna i Europarådets medlemsstater som antogs i Wien den 9 oktober 1993,
Being resolved to protect within their respective territories the existence of national minorities;	som är beslutna att inom sina respektive territorier skydda de nationella minoriteternas fortlevnad,
Considering that the upheavals of European history have shown that the protection of national minorities is essential to stability, democratic security and peace in this continent;	som anser att omvälvningarna i Europas historia har visat att skydd av nationella minoriteter är nödvändigt för stabilitet, demokratisk säkerhet och fred på denna kontinent,
Considering that a pluralist and genuinely democratic society should not only respect the ethnic, cultural, linguistic and religious identity of each person belonging to a national minority, but also create appropriate conditions enabling them to express, preserve and develop this identity;	som anser att ett pluralistiskt och i sann mening demokratiskt samhälle inte endast bör respektera den etniska, kulturella, språkliga och religiösa identiteten för varje person som tillhör en nationell minoritet utan även skapa lämpliga förutsättningar för att göra det möjligt att uttrycka, bevara och utveckla denna identitet,
Considering that the creation of a climate of tolerance and dialogue is necessary to enable cultural diversity to be a source and a factor, not of division, but of enrichment for each society;	som anser att upprättandet av ett klimat präglat av tolerans och av öppen dialog är nödvändigt för att kulturell mångfald skall kunna bli en källa och en faktor - inte till söndring - utan till berikande för varje samhälle,

Considering that the realisation of a tolerant and prosperous Europe does not depend solely on co-operation between States but also requires transfrontier co-operation between local and regional authorities without prejudice to the constitution and territorial integrity of each State;

Having regard to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Protocols thereto;

Having regard to the commitments concerning the protection of national minorities in United Nations conventions and declarations and in the documents of the Conference on Security and Co-operation in Europe, particularly the Copenhagen Document of 29 June 1990;

Being resolved to define the principles to be respected and the obligations which flow from them in order to ensure, in the member States and such other States as may become Parties to the present instrument, the effective protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities, within the rule of law, respecting the territorial integrity and national sovereignty of states;

Being determined to implement the principles set out in this framework Convention through national legislation and appropriate governmental policies,

Have agreed as follows:

Section I

Article 1

The protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities forms an integral part of the international protection of human rights, and as such falls within the scope of international co-operation.

Article 2

som anser att förverkligandet av ett tolerant och välmående Europa inte endast beror på samarbete mellan staterna utan även kräver samarbete över gränserna mellan lokala och regionala myndigheter utan att detta inverkar på varje stats författning och territoriella integritet,

som beaktar konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och dess protokoll,

som beaktar åtagandena om skydd för nationella minoriteter i Förenta nationernas konventioner och förklaringar samt i akterna från Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, särskilt Köpenhamnsdokumentet från den 29 juni 1990,

som är beslutna att definiera de principer som skall respekteras och de skyldigheter som följer av dem i syfte att i medlemsstaterna och i sådana andra stater som kan bli parter i detta instrument tillförsäkra ett effektivt skydd för nationella minoriteter och de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter, i enlighet med rättsstatens principer, varvid hänsyn skall tas till staternas territoriella integritet och nationella suveränitet,

som är fast beslutna att förverkliga de principer som kommer till uttryck i denna ramkonvention genom nationell lagstiftning och lämplig regeringspolitik,

har kommit överens om följande:

Del I

Artikel 1

Skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter och faller som sådant inom ramen för internationellt samarbete.

Artikel 2

The provisions of this framework Convention shall be applied in good faith, in a spirit of understanding and tolerance and in conformity with the principles of good neighbourliness, friendly relations and co-operation between States.

Bestämmelserna i denna ramkonvention skall tillämpas i god tro, i en anda av förståelse och tolerans samt i enlighet med principerna om gott grannförhållande, vänskapliga relationer och samarbete mellan stater.

Article 3

Artikel 3

1. Every person belonging to a national minority shall have the right freely to choose to be treated or not to be treated as such and no disadvantage shall result from this choice or from the exercise of the rights which are connected to that choice.

1. Var och en som tillhör en nationell minoritet skall ha rätt att fritt välja att behandlas eller inte behandlas som sådan och ingen nackdel skall följa av detta val eller av utövandet av de rättigheter som är förbundna med detta val.

2. Persons belonging to national minorities may exercise the rights and enjoy the freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention individually as well as community with others.

2. De som tillhör nationella minoriteter får utöva de rättigheter och åtnjuta de friheter som följer av de principer som anges i denna ramkonvention enskilt och i gemenskap med andra.

Section II

Del II

Article 4

Artikel 4

1. The Parties undertake to guarantee to persons belonging to national minorities the rights of equality before the law and of equal protection of the law. In this respect, any discrimination based on belonging to a national minority shall be prohibited.

1. Parterna åtar sig att tillförsäkra personer som tillhör en nationell minoritet rätt till likhet inför lagen och till lika skydd av lagen. I detta hänseende skall all diskriminering på grundval av tillhörighet till en nationell minoritet vara förbjuden.

2. The Parties undertake to adopt where necessary, adequate measures in order to promote, in all areas of economic, social, political and cultural life, full and effective equality between persons belonging to a national minority and those belonging to the majority. In this respect, they shall take due account of the specific conditions of the persons belonging to national minorities.

2. Parterna åtar sig att där så är nödvändigt vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen. I detta hänseende skall parterna ta vederbörlig hänsyn till de särskilda omständigheterna för de personer som tillhör nationella minoriteter.

3. The measures adopted in accordance with paragraph 2 shall not be considered to be an act of discrimination.

3. De åtgärder som vidtas i enlighet med punkt 2 skall inte betraktas som en diskriminerande handling.

Article 5

Artikel 5

1. The Parties undertake to promote the

1. Parterna åtar sig att främja de

Bilaga 8

conditions necessary for persons belonging to national minorities to maintain and develop their culture, and to preserve the essential elements of their identity, namely their religion, language, traditions and cultural heritage.

2. Without prejudice to measures taken in pursuance of their general integration policy, the Parties shall refrain from policies or practices aimed at assimilation of persons belonging to national minorities against their will and shall protect these persons from any action aimed at such assimilation.

Article 6

1. The Parties shall encourage a spirit of tolerance and intercultural dialogue and take effective measures to promote mutual respect and understanding and co-operation among all persons living on their territory, irrespective of those persons' ethnic, cultural, linguistic or religious identity, in particular in the fields of education, culture and the media.

2. The Parties undertake to take appropriate measures to protect persons who may be subject to threats or acts of discrimination, hostility or violence as a result of their ethnic, cultural, linguistic or religious identity.

Article 7

The Parties shall ensure respect for the right of every person belonging to a national minority to freedom of peaceful assembly, freedom of association, freedom of expression, and freedom of thought, conscience and religion.

Article 8

The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to manifest his or her religion or belief and to establish religious institutions, organisations and associations.

förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv.

2. Utan att inverka på de åtgärder som vidtas i enlighet med sin allmänna integrationspolitik skall parterna avhålla sig från åtgärder eller metoder som syftar till assimilering av personer som tillhör nationella minoriteter mot dessa personers vilja och skall skydda dem mot alla åtgärder som syftar till sådan assimilering.

Artikel 6

1. Parterna skall uppmuntra en anda av tolerans och mellankulturell dialog och vidta effektiva åtgärder för att främja ömsesidig respekt och förståelse samt samarbete mellan alla personer som bor inom deras territorium, oavsett dessa personers etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet, särskilt på utbildnings- och kulturområdet samt inom massmedia.

2. Parterna åtar sig att vidta lämpliga åtgärder för att skydda personer som kan utsättas för hot om eller utförande av diskriminerande handlingar, fientlighet eller våld till följd av deras etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet.

Artikel 7

Parterna skall säkerställa respekt för rätten för den som tillhör en nationell minoritet till frihet att delta i fredliga sammankomster, till föreningsfrihet, yttrandefrihet, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

Artikel 8

Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att utöva sin religion eller tro och att upprätta religiösa institutioner, organisationer och sammanslutningar.

Article 9

1. The Parties undertake to recognise that the right to freedom of expression of every person belonging to a national minority includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas in the minority language, without interference by public authorities and regardless of frontiers. The Parties shall ensure, within the framework of their legal systems, that persons belonging to a national minority are not discriminated against in their access to the media.

2. Paragraph 1 shall not prevent Parties from requiring the licensing, without discrimination and based on objective criteria, of sound radio and television broadcasting, or cinema enterprises.

3. The Parties shall not hinder the creation and the use of printed media by persons belonging to national minorities. In the legal framework of sound radio and television broadcasting, they shall ensure, as far as possible, and taking into account the provisions of paragraph 1, that persons belonging to national minorities are granted the possibility of creating and using their own media.

4. In the framework of their legal systems, the Parties shall adopt adequate measures in order to facilitate access to the media for persons belonging to national minorities and in order to promote tolerance and permit cultural pluralism.

Article 10

1. Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use freely and without interference his or her minority language, in private and in public, orally and in writing.

2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if those persons so request and where such a request corresponds to a real need, the Parties shall endeavour to ensure, as far as

Artikel 9

1. Parterna åtar sig att erkänna att rätten till yttrandefrihet för den som tillhör en nationell minoritet innefattar åsiktsfrihet och frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar på minoritetsspråket utan ingripande av offentliga myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem säkerställa att personer som tillhör en nationell minoritet inte utsätts för diskriminering när det gäller deras tillträde till massmedia.

2. Bestämmelserna i punkt 1 skall inte hindra parterna från att utan diskriminering och på grundval av objektiva kriterier kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografföretag.

3. Parterna skall inte hindra dem som tillhör nationella minoriteter från att framställa och använda tryckta media. Inom den rättsliga ramen för radio- och televisionssändningar skall de, så långt möjligt och med beaktande av bestämmelserna i punkt 1, säkerställa att de som tillhör nationella minoriteter medges möjlighet att framställa och använda sina egna media.

4. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem vidta lämpliga åtgärder för att underlätta tillträde till massmedia för personer som tillhör nationella minoriteter och i syfte att främja tolerans och tillåta kulturell mångfald.

Artikel 10

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, och såväl muntligt som skriftligt.

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om dessa personer begär detta och om en sådan begäran motsvarar ett verkligt behov, sträva efter att så långt

Bilaga 8

possible the conditions which would make it possible to use the minority language in relations between those persons and the administrative authorities.

3. The Parties undertake to guarantee the right of every person belonging to a national minority to be informed promptly, in a language which he or she understands, or the reasons for his or her arrest, and of the nature and cause of any accusation against him or her, and to defend himself or herself in this language, if necessary with the free assistance of an interpreter.

Article 11

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use his or her surname (patronym) and first names in the minority language and the right to official recognition of them, according to modalities provided for in their legal system.

2. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to display in his or her minority language signs, inscriptions and other information of a private nature visible to the public.

3. In areas traditionally inhabited by substantial numbers of persons belonging to a national minority, the Parties shall endeavour, in the framework of their legal system, including, where appropriate, agreements with other States, and taking into account their specific conditions, to display traditional local names, street names and other topographical indications intended for the public also in the minority language when there is a sufficient demand for such indications.

Article 12

1. The Parties shall, where appropriate, take measures in the fields of education and research to foster knowledge of the culture, history, language and religion of their national minorities and of the ma-

möjligt säkerställa att de förutsättningar finns som skulle göra det möjligt att använda minoritetsspråket i umgänget mellan dessa personer och förvaltningsmyndigheterna.

3. Parterna åtar sig att tillförsäkra varje person som tillhör en nationell minoritet rätt att ofördröjligen, på ett språk som han eller hon förstår, bli underrättad om skälen för hans eller hennes frihetsberövande och om beskaffenheten av och orsaken till anklagelser mot honom eller henne samt rätt att försvara sig på detta språk, om nödvändigt med gratis biträde av en tolk.

Artikel 11

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att använda sitt efternamn (faders namn) och förnamn på minoritetsspråket och rätt till officiellt erkännande av dessa namn i enlighet med bestämmelserna i respektive parts rättssystem.

2. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att på sitt minoritetsspråk sätta upp skyltar, anslag och annan information av privat natur, som kan ses av allmänheten.

3. I områden som av hävd och i betydande antal bebos av personer som tillhör en nationell minoritet skall parterna sträva efter att, inom ramen för sina respektive rättssystem, innefattande, där det är lämpligt, överenskommelser med andra stater, och med beaktande av sina speciella förutsättningar, visa traditionella ortnamn, gatunamn och andra topografiska anvisningar avsedda för allmänheten även på minoritetsspråket, när det finns tillräcklig efterfrågan på sådana anvisningar.

Artikel 12

1. Parterna skall, där det är lämpligt vidta åtgärder på utbildnings- och forskningsområdet för att främja kunskapen om sina nationella minoriteters liksom om majoritetens kultur, historia,

jority.

2. In this context the Parties shall inter alia provide adequate opportunities for teacher training and access to textbooks, and facilitate contacts among students and teachers of different communities.

3. The Parties undertake to promote equal opportunities for access to education at all levels for persons belonging to national minorities.

Article 13

1. Within the framework of their education systems, the Parties shall recognise that persons belonging to a national minority have the right to set up and to manage their own private educational and training establishments.

2. The exercise of this right shall not entail any financial obligation for the Parties.

Article 14

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to learn his or her minority language.

2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if there is sufficient demand, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible and within the framework of their education systems, that persons belonging to those minorities have adequate opportunities for being taught the minority language or for receiving instruction in this language.

3. Paragraph 2 of this article shall be implemented without prejudice to the learning of the official language or the teaching in this language.

Article 15

The Parties shall create the conditions necessary for the effective participation of persons belonging to national minorities

språk och religion.

2. I detta sammanhang skall parterna bland annat bereda lämpliga möjligheter till lärarutbildning och tillgång till läroböcker samt underlätta kontakter mellan studerande och lärare i olika befolkningsgrupper.

3. Parterna åtar sig att främja lika möjligheter till tillträde till utbildning på alla nivåer för personer som tillhör nationella minoriteter.

Artikel 13

1. Parterna skall inom ramen för sina utbildningssystem tillerkänna dem som tillhör en nationell minoritet rätt att inrätta och driva sina egna enskilda utbildningsinstitutioner.

2. Utövandet av denna rätt skall inte medföra något ekonomiskt åtagande för parterna.

Artikel 14

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk.

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om det finns tillräcklig efterfrågan, sträva efter att så långt möjligt och inom ramen för sina respektive utbildningssystem säkerställa att den som tillhör dessa minoriteter har tillfredsställande möjligheter till undervisning i minoritetsspråket eller till undervisning på detta språk.

3. Punkt 2 i denna artikel skall genomföras utan att göra intrång på inläringen av det officiella språket eller undervisningen på detta språk.

Artikel 15

Parterna skall skapa nödvändiga förutsättningar för att den som tillhör nationella minoriteter effektivt skall

Bilaga 8

in cultural, social and economic life and in public affairs, in particular those affecting them.

kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem.

Article 16

The Parties shall refrain from measures which alter the proportions of the population in areas inhabited by persons belonging to national minorities and are aimed at restricting the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention.

Artikel 16

Parterna skall avhålla sig från åtgärder som ändrar befolkningsproportionerna i områden som bebos av personer som tillhör nationella minoriteter och syftar till att inskränka de rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention.

Article 17

1. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to establish and maintain free and peaceful contacts across frontiers with persons lawfully staying in others States, in particular those with whom they share an ethnic, cultural, linguistic or religious identity, or a common cultural heritage.

Artikel 17

1. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att upprätta och upprätthålla fria och fredliga kontakter över gränserna med personer som lagligen vistas i andra stater, särskilt med sådana personer med vilka de delar en etnisk, kulturell, språklig eller religiös identitet eller ett gemensamt kulturarv.

2. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to participate in the activities of nongovernmental organisations, both at the national and international levels.

2. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att delta i verksamheter i frivilligorganisationer på det nationella och internationella planet.

Article 18

1. The Parties shall endeavour to conclude, where necessary, bilateral and multilateral agreements with other States, in particular neighbouring States, in order to ensure the protection of persons belonging to the national minorities concerned.

Artikel 18

1. Parterna skall sträva efter att där så är nödvändigt ingå bilaterala och multilaterala avtal med andra stater, särskilt med grannstater, i syfte att säkerställa skydd för personer som tillhör berörda nationella minoriteter.

2. Where relevant, the Parties shall take measures to encourage transfrontier co-operation.

2. Parterna skall i tillämpliga fall vidta åtgärder för att främja samarbete över gränserna.

Article 19

The Parties undertake to respect and implement the principles enshrined in the present framework Convention making, where necessary, only those limitations, restrictions or derogations which are

Artikel 19

Parterna åtar sig att respektera och genomföra principerna i denna ramkonvention och där så är nödvändigt göra endast de begränsningar, inskränkningar eller undantag som

<p>provided for in international legal instruments, in particular the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, in so far as they are relevant to the rights and freedoms flowing from the said principles.</p>	<p>föreskrivs i internationella rättsakter, särskilt konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, i den mån de är tillämpliga på de rättigheter och friheter som följer av de nämnda principerna.</p>
<p>Section III</p>	<p>Del III</p>
<p>Article 20</p>	<p>Artikel 20</p>
<p>In the exercise of the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention, any person belonging to a national minority shall respect the national legislation and the rights of others, in particular those of persons belonging to the majority or to other national minorities.</p>	<p>Vid utövandet av de rättigheter och åtnjutandet av de friheter som följer av principerna i denna ramkonvention skall den som tillhör en nationell minoritet följa den nationella lagen och andras rättigheter, särskilt de som tillkommer personer som tillhör majoriteten eller ingår i andra nationella minoriteter.</p>
<p>Article 21</p>	<p>Artikel 21</p>
<p>Nothing in the present framework Convention shall be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any act contrary to the fundamental principles of international law and in particular of the sovereign equality, territorial integrity and political independence of States.</p>	<p>Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att ge rättighet att bedriva någon verksamhet eller utföra någon handling som strider mot grundläggande folkrättsliga principer, särskilt staters suveräna jämlikhet, territoriella integritet och politiska oberoende.</p>
<p>Article 22</p>	<p>Artikel 22</p>
<p>Nothing in the present framework Convention shall be construed as limiting or derogating from any of the human rights and fundamental freedoms which may be ensured under the laws of any Contracting Party or under any other agreement to which it is a Party.</p>	<p>Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att innebära en begränsning av eller en avvikelse från de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som kan vara garanterade i en fördragsslutande parts lagar eller i ett annat avtal som den är bunden av.</p>
<p>Article 23</p>	<p>Artikel 23</p>
<p>The rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention, shall in so far as they are the subject of a corresponding provisions in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms or in the Protocols thereto, be understood so as to conform to the latter provisions.</p>	<p>De rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention skall, i den mån de omfattas av motsvarande bestämmelser i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och dess tilläggsprotokoll, tolkas som att stämma överens med dessa bestämmelser.</p>
<p>Section IV</p>	<p>Del IV</p>

Bilaga 8

Article 24

1. The Committee of Ministers of the Council of Europe shall monitor the implementation of this framework Convention by the Contracting Parties.

2. The Parties which are not members of the Council of Europe shall participate in the implementation mechanism, according to modalities to be determined.

Article 25

1. Within a period of one year following the entry into force of this framework Convention in respect of a Contracting Party, the latter shall transmit to the Secretary General of the Council of Europe full information on the legislative and other measures taken to give effect to the principles set out in this framework Convention.

2. Thereafter, each Party shall transmit to the Secretary General on a periodical basis and whenever the Committee of Ministers so requests any further information of relevance to the implementation of this framework Convention.

3. The Secretary General shall forward to the Committee of Ministers the information transmitted under the terms of this Article.

Article 26

1. In evaluating the adequacy of the measures taken by the Parties to give effect to the principles set out in this framework Convention the Committee of Ministers shall be assisted by an advisory committee, the members of which shall have recognised expertise in the field of the protection of national minorities.

2. The composition of this advisory committee and its procedure shall be determined by the Committee of Ministers within a period of one year following the entry into force of this framework Convention.

Section V

Artikel 24

1. Europarådets ministerkommitté skall övervaka de fördragsslutande parternas genomförande av denna ramkonvention.

2. Parter som inte är medlemmar av Europarådet skall delta i genomförandemekanismen enligt bestämmelser som senare skall fastställas.

Artikel 25

1. Inom en period om ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande för en fördragsslutande part skall parten till Europarådets generalsekreterare meddela fullständig information om de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som den har vidtagit för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention.

2. Därefter skall varje part, periodiskt och när ministerkommittén begär detta, meddela ytterligare information till generalsekreteraren med avseende på genomförandet av denna ramkonvention.

3. Generalsekreteraren skall till ministerkommittén överlämna den information som meddelats i enlighet med bestämmelserna i denna artikel.

Artikel 26

1. Vid prövningen av lämpligheten av de åtgärder som vidtagits av parterna för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention skall ministerkommittén biträdas av en rådgivande kommitté vars medlemmar skall ha erkänd sakkunskap i fråga om skydd för nationella minoriteter.

2. Sammansättningen av den rådgivande kommittén och dess arbetsordning skall fastställas av ministerkommittén inom ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande.

Del V

Article 27

This framework Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. Up until the date when the Convention enters into force, it shall also be open for signature by any other State so invited by the Committee of Ministers. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification acceptance on approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 28

1. This framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which twelve member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of Article 27.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 29

1. After the entry into force of this framework Convention and after consulting the Contracting States, the Committee of the Ministers of the Council of Europe may invite to accede to the Convention, by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe, any non-member State of the Council of Europe which, invited to sign in accordance with the provisions of Article 27, has not yet done so, and any other non-member State.

2. In respect of any acceding State, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit

Artikel 27

Denna ramkonvention skall vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater. Fram till den dag då konventionen träder i kraft skall den även vara öppen för undertecknande av varje annan stat som inbjudits därtill av ministerkommittén. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 28

1. Denna ramkonvention träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då tolv medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av konventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27.

2. I förhållande till en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av ramkonventionen träder denna i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från dagen för deponeringen av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Artikel 29

1. Efter det att denna ramkonvention har trätt i kraft och efter samråd med de fördragsslutande staterna kan Europarådets ministerkommitté, genom ett beslut som fattas med den majoritet som föreskrivs i artikel 20 d i Europarådets stadga, inbjuda varje stat att ansluta sig som inte är medlem av Europarådet och som inbjudits att underteckna ramkonventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27, men ännu inte har gjort detta, och alla andra icke-medlemsstater.

2. Med avseende på en anslutande stat träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då anslutningsinstrumentet

of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

deponerades hos Europarådets generalsekreterare.

Article 30

Artikel 30

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories for whose international relations it is responsible to which this framework Convention shall apply.

1. En stat får vid undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument ange på vilket territorium eller på vilka territorier, för vars internationella förbindelser den är ansvarig, denna ramkonvention skall vara tillämplig.

2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this framework Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

2. En stat kan vid en senare tidpunkt genom en förklaring till Europarådets generalsekreterare utsträcka tillämpningen av denna ramkonvention till ett annat territorium som anges i förklaringen. För ett sådant territorium träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekreteraren mottog förklaringen.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

3. En förklaring som avgetts enligt de två föregående punkterna kan, med avseende på ett territorium som angetts i förklaringen, återtogs genom underrättelse till generalsekreteraren. Återtagandet träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

Article 31

Artikel 31

1. Any Party may at any time denounce this framework Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

1. En part kan vid vilken tidpunkt som helst säga upp denna ramkonvention genom notifikation till Europarådets generalsekreterare.

2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

2. Uppsägningen träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om sex månader från den dag då generalsekretaren mottog notifikationen.

Article 32

Artikel 32

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of

Europarådets generalsekreterare skall underrätta Europarådets medlemsstater,

the Council, other signatory States and any State which has acceded to this framework Convention, of:

- a) any signature;
- b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c) any date of entry into force of this framework Convention in accordance with Articles 28, 29 and 30;
- d) any other act, notification or communication relating to this framework Convention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this framework Convention.

Done at Strasbourg, this 1st day of February 1995, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to sign or accede to this framework Convention.

andra signatärstater och varje annan stat som har anslutit sig till denna ramkonvention om

- a) undertecknande,
- b) deponering av ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument
- c) dag för denna ramkonventions ikraftträdande enligt artiklarna 28, 29 och 30,
- d) andra åtgärder, notifikationer eller meddelanden som rör denna ramkonvention.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat denna ramkonvention.

Upprättad i Strasbourg den 1 februari 1995 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall sända bestyrkta kopior till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att underteckna eller ansluta sig till denna ramkonvention.

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk

European Charter for Regional or Minority Languages

Strasbourg, 5.XI.1992

Sverige har ratificerat följande artiklar i del III av den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk för respektive språk

Samiska	Finska	Meänkieli	
8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	<i>utbildning</i>
8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	
8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	
8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	
8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	
8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	
8.1.g	8.1.g	8.1.g	
8.1.h	8.1.h	8.1.h	
8.1.i	8.1.i	8.1.i	
8.2	8.2	8.2	<i>rättsväsendet</i>
9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	
9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	
9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	
9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	
9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	
9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	
9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	
9.1.d	9.1.d	9.1.d	
9.2	9.2	9.2	<i>förvaltningsmyndigheter och samhällsservice</i>
9.3	9.3	9.3	
10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	
10.1.a.v)	10.1.a.v)	10.1.a.v)	
10.1.c	10.1.c	10.1.c	
10.2.b	10.2.b	10.2.b	
10.2.c	10.2.c	10.2.c	
10.2.d	10.2.d	10.2.d	
10.2.g	10.2.g	10.2.g	
10.4.a	10.4.a	10.4.a	<i>massmedia</i>
10.5	10.5	10.5	
11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	
	11.1.c.i)		
11.1.d	11.1.d	11.1.d	
11.1.e.i)	11.1.e.i)	11.1.e.i)	
11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	
11.2	11.2	11.2	
12.1.a	12.1.a	12.1.a	
12.1.b	12.1.b	12.1.b	
12.1.c	12.1.c		
12.1.d	12.1.d	12.1.d	
12.1.e			
12.1.f	12.1.f	12.1.f	
12.1.g	12.1.g	12.1.g	
12.1.h	12.1.h		
12.2	12.2	12.2	
13.1.a	13.1.a	13.1.a	<i>ekonomiska och sociala förhållanden utbyte över gränserna</i>
14.a	14.a	14.a	
14.b	14.b	14.b	

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;

Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;

Realising that the protection and promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;

Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the

Inledning

De medlemsstater i Europarådet som har undertecknat denna stadga,

beaktar att Europarådets mål är att uppnå en ökad sammanhållning mellan dess medlemmar, särskilt för att värna om och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,

anser att värnandet om historiska landsdels- och minoritetsspråk i Europa, av vilka somliga hotar att småningom utslockna, bidrar till att upprätthålla och utveckla Europas kulturella rikedom och traditioner,

anser att rätten att använda landsdels- eller minoritetsspråk i det privata och offentliga livet är en omistlig rättighet som stämmer överens med principerna i Förenta nationernas internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och med andan i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna,

beaktar det arbete som utförs av Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa och särskilt slutakten från Helsingfors 1975 och dokumentet från Köpenhamnsmötet 1990,

betonar värdet av mellankulturell miljö och flerspråkighet och anser att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk inte skall gå ut över de officiella språken och behovet att lära dessa,

är medvetna om att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk i olika länder och regioner i Europa utgör ett viktigt bidrag till uppbyggandet av ett Europa som vilar på demokratiska principer och kulturell mångfald inom ramen för nationell suveränitet och territoriell integritet,

beaktar de särskilda förhållandena och historiska traditionerna i olika regioner

different regions of the European States,	av de europeiska staterna,
Have agreed as follows:	har kommit överens om följande:
Part I - General provisions	Del I Allmänna bestämmelser
Article 1 – Definitions	Artikel 1 Definitioner
For the purposes of this Charter:	I denna stadga avses med
a) “regional or minority languages” means languages that are:	a) "landsdels- eller minoritetsspråk"
i) traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State's population; and	i) språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat av medborgare i den staten, som utgör en grupp, som till antalet är mindre än resten av befolkningen i den staten, och
ii) different from the official language(s) of that State;	ii) som är annorlunda än det eller de officiella språken i den staten;
it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;	det innefattar inte vare sig dialekter av det eller de officiella språken i staten, eller språk som talas av invandrare,
b) “territory in which the regional or minority language is used” means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided for in this Charter;	b) "territorium där landsdels- eller minoritetsspråket används" det geografiska område inom vilket detta språk är uttrycksmedel för ett så stort antal personer att det motiverar de olika åtgärder för skydd och främjande som avses i denna stadga,
c) "non-territorial languages" means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State's population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.	c) "territoriellt obundna språk" språk som används av medborgare i en stat som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen i den staten, men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.
Article 2 – Undertakings	Artikel 2 Åtaganden
1. Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.	1. Varje part förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i del II på alla landsdels- eller minoritetsspråk som talas inom dess territorium och som motsvarar definitionen i artikel 1.
2. In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or	2. Vad avser vart och ett av de språk som anges vid ratificeringen, godtagandet eller godkännandet i enlighet med artikel 3, förbinder sig parterna att tillämpa minst 35 punkter eller stycken utvalda

sub-paragraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

bland bestämmelserna i del III i stadgan, däribland minst tre från vardera artikel 8 och 12 och en från vardera artikel 9, 10, 11 och 13.

Article 3 - Practical arrangements

Artikel 3 Praktiska åtgärder

1. Each contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.

1. Varje stat som undertecknar denna stadga skall i sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännande instrument ange varje landsdels- eller minoritetsspråk, eller officiellt språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium och på vilket de enligt artikel 2 punkt 2 utvalda punkterna skall tillämpas.

2. Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations arising out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on the whole or part of its territory.

2. En part får när som helst meddela generalsekreteraren att den åtar sig de förpliktelser som följer av bestämmelserna i varje annan punkt i stadgan som inte redan har angetts i dess ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument eller att den avser tillämpa punkt 1 i denna artikel på andra landsdels- eller minoritetsspråk eller på andra officiella språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium.

3. The undertakings referred to in the foregoing paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

3. De åtaganden som avses i föregående punkt skall anses utgöra en integrerande del av ratificeringen, godtagandet eller godkännandet och skall ha samma verkan från den dag då meddelandet lämnades.

Article 4 - Existing regimes of protection

Artikel 4 Gällande skyddssystem

1. Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.

1. Ingenting i denna stadga skall tolkas som en inskränkning eller försämring av någon av de rättigheter som garanteras i den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

2. The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

2. Bestämmelserna i denna stadga skall inte inverka på de gynnsammare bestämmelser om status för landsdels- eller minoritetsspråk eller det regelverk för personer som tillhör minoriteter som kan finnas i en part eller som tillgodoses av bestämmelser hänförliga till bilaterala eller multilaterala internationella överenskommelser.

Article 5 - Existing obligations

Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.

Article 6 – Information

The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.

Part II - Objectives and principles pursued in accordance with Article 2, paragraph 1

Article 7 - Objectives and principles

1. In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Parties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:

- a) the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;
- b) the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;
- c) the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them;
- d) the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in speech and writing, in public and private life;
- e) the maintenance and development of links, in the fields covered by this Charter, between groups using a regional

Artikel 5 Gällande förpliktelser

Ingenting i denna stadga skall tolkas ha innebörden att berättiga till någon verksamhet eller några åtgärder som strider mot FN-stadgans syften eller andra folkrättsliga åtaganden, inbegripet principen om staters suveränitet och territoriella integritet.

Artikel 6 Information

Parterna förbinder sig att tillse att berörda myndigheter, organisationer och personer informeras om rättigheter och skyldigheter enligt denna stadga.

Del II Mål och principer enligt artikel 2 punkt 1

Artikel 7 Mål och principer

1. I fråga om landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen för varje språk, skall parterna bygga sin politik, lagstiftning och praxis på följande mål och principer:

- a) erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom,
- b) respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk för att trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,
- c) behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,
- d) underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet,
- e) upprätthållande och utveckling av förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper

- or minority language and other groups in the State employing a language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;
- f) the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;
- g) the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;
- h) the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;
- i) the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.
2. The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.
3. The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives
- som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper i samma stat som använder ett språk som brukas i identiskt samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra grupper i staten som använder andra språk,
- f) tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer,
- g) tillhandahållande av möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta om de så önskar,
- h) främjande av studier och forskning om landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter,
- i) främjande av transnationellt utbyte i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga för de landsdels- eller minoritetsspråk, som används i identiskt samma eller liknande form i två eller flera stater.
2. Parterna förbinder sig att, om så inte redan har skett, avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling. Vidtagande av särskilda åtgärder till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk som syftar till att främja likhet mellan användarna av dessa språk och resten av befolkningen, eller som tar behörig hänsyn till deras särskilda förhållanden, skall inte betraktas som diskriminering mot dem som brukar mera allmänt använda språk.
3. Parterna förbinder sig att med lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för olika slag av undervisning och

of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.

4. In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to regional or minority languages.

5. The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.

Part III - Measures to promote the use of regional or minority languages in public life in accordance with the undertakings entered into under Article 2, paragraph 2

Article 8 – Education

1. With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:

- a) i) to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
- ii) to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
- iii) to apply one of the measures provided for under i) and ii) above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or
- iv) if the public authorities have no direct

utbildning i sina länder samt att uppmuntra massmedia att sträva mot samma mål.

4. Vid fastläggande av sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråk skall parterna ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder sådana språk. De uppmuntras att i mån av behov upprätta organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som sammanhänger med landsdels- eller minoritetsspråk.

5. Parterna förbinder sig att i vederbörliga delar tillämpa principerna i punkt 1 - 4 ovan på territoriellt obundna språk. I fråga om dessa språk skall emellertid arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att verkställa denna stadga bestämmas på ett flexibelt sätt, med beaktande av behoven och önskemålen hos de grupper som använder ifrågavarande språk och med respekt för deras traditioner och egenart.

Del III Åtgärder för att främja användning av landsdels- eller minoritetsspråk i samhällslivet i enlighet med åtagandena i artikel 2 punkt 2

Artikel 8 Utbildning

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

- a) i) att tillhandahålla förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller,
- iv) om myndigheterna saknar direkt

competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i) to iii) above;	behörighet beträffande förskoleundervisning, att gynna och/eller uppmuntra tillämpning av de åtgärder som avses i i) – iii) ovan,
b) i) to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or	b) i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
ii) to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or	ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
iii) to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or	iii) att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
iv) to apply one of the measures provided for under i) to iii) above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;	iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) – iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,
c) i) to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or	c) i) att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
ii) to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or	ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
iii) to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or	iii) att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
iv) to apply one of the measures provided for under i) to iii) above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;	iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) – iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,
d) i) to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or	d) i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
ii) to make available a substantial part of	ii) att tillhandahålla en väsentlig del av

Bilaga 9

technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or	den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
iii) to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or	iii) att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerad del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
iv) to apply one of the measures provided for under i) to iii) above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;	iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) – iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,
e) i) to make available university and other higher education in regional or minority languages; or	e) i) att tillhandahålla universitets utbildning och annan högre utbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
ii) to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or	ii) att tillhandahålla resurser för studier av dessa språk som ämnen i universitetsutbildningen och den högre utbildningen, eller
iii) if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i) and ii) cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;	iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i) och ii) ovan inte kan tillämpas, uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter,
f) i) to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or	f) i) att tillse tillhandahållande av kurser för vuxen och vidareutbildning där undervisningen helt eller delvis sker på landsdels- eller minoritetsspråk, eller
ii) to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or	ii) att erbjuda dessa språk som ämnen inom vuxen- och vidareutbildningen, eller
iii) if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;	iii) att, om de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen, gynna och/eller uppmuntra att sådana språk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning,
g) to make arrangements to ensure the	g) att vidta åtgärder för att tillgodose

teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;

h) to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;

i) to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.

2. With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.

Article 9 - Judicial authorities

1. The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper administration of justice

a) in criminal proceedings:

i) to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or

ii) to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or

iii) to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be considered inadmissible solely because

undervisning i historia och kultur som hänför sig till ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,

i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som skall offentliggöras.

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

Artikel 9 Rättsväsendet

1. Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte skall avvisas endast av den anledningen att de

Bilaga 9

they are formulated in a regional or minority language; and/or

iv) to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language, if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;

b) in civil proceedings:

i) to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or

ii) to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or

iii) to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;

c) in proceedings before courts concerning administrative matters:

i) to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or

ii) to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or

iii) to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;

d) to take steps to ensure that the application of sub-paragraphs i) and iii) of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.

2. The Parties

är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,

b) i tvistemål:

i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/ eller

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

c) i förvaltningsmål inför domstol,

i) att tillse att domstolarna på begäran av någon av parterna håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

ii) att när en part måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med anlitande av tolkar och översättningar;

d) att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av styckena i) och iii) i punkterna b och c ovan och allt behövligt bruk av tolkar och översättningar inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna.

2. Parterna förbinder sig

undertake:

a) not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language; or

b) not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or

c) not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language.

3. The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.

Article 10 - Administrative authorities and public services

1. Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties undertake, as far as this is reasonably possible:

a) i) to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or

ii) to ensure that such of their officers as are in contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or

iii) to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or

a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, eller

b) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och tillåta att de åberopas gentemot berörda tredje personer som inte använder detta språk, under förutsättning att innehållet i handlingarna görs tillgängligt för dem av den eller de personer som åberopar dem, eller

c) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

Artikel 10 Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

1. Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

a) i) att tillse att de administrativa myndigheterna använder landsdels- eller minoritetsspråken, eller

ii) att tillse att de statstjänstemän som är i kontakt med allmänheten använder landsdels- eller minoritetsspråken i sitt umgänge med personer som kontaktar dem på ett sådant språk, eller

iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra

Bilaga 9

written applications and receive a reply in these languages; or	framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk, eller
iv) to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications in these languages; or	iv) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk, eller
v) to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;	v) att tillse att handlingar som inges av personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk och som är upprättade på dessa språk anses giltiga,
b) to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;	b) att tillhandahålla ofta förekommande förvaltningstexter och formulär avsedda för befolkningen på landsdels- eller minoritetsspråken eller i tvåspråkig version,
c) to allow the administrative authorities to draft documents in a regional or minority language.	c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.
2. In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:	2. I fråga om lokala och regionala myndigheter, inom vilkas territorier de invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt många för att motivera de nedan angivna åtgärderna, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra
a) the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;	a) användning av landsdels- eller minoritetsspråk inom den regionala eller lokala myndigheten,
b) the possibility for users of regional or minority languages to submit oral or written applications in these languages;	b) möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,
c) the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;	c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,
d) the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;	d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,
e) the use by regional authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;	e) att regionala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,

f) the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;	f) att lokala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,
g) the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.	g) att traditionella och korrekta former av orsnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.
3. With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible:	3. I fråga om samhällsservice från förvaltningsmyndigheterna eller av andra personer som handlar på deras uppdrag, förbinder sig parterna inom det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med varje språks situation, och i rimlig utsträckning,
a) to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or	a) att tillse att landsdels- eller minoritetsspråk används vid tillhandahållande av ifrågavarande tjänster, eller
b) to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or	b) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar och få svar på dessa språk, eller
c) to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.	c) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar på dessa språk.
4. With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures:	4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:
a) translation or interpretation as may be required,	a) tolkning eller översättning vid behov,
b) recruitment and, where necessary, training of the officials and other public service employees required;	b) anställning och vid behov utbildning av erforderligt antal tjänstemän och andra offentligt anställda,
c) compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be appointed in the territory in which that language is used.	c) att så långt möjligt tillmötesgå begäran från statstjänsteman med kunskaper i ett landsdels- eller minoritetsspråk att bli förordnade i det territorium där det språket används.

5. The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.

5. Parterna förbinder sig att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Article 11 - Media

Artikel 11 Massmedia

1. The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the independence and autonomy of the media:

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet,

a) to the extent that radio and television carry out a public service mission:

a) i den mån radio och TV står i det offentligas tjänst:

i) to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or

i) att tillse att minst en radiostation och en TV-kanal inrättas på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or

ii) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation och en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;

iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,

b) i) to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional or minority languages; or

b) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in the regional or minority languages on a regular basis;

ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av radioprogram på landsdels- eller minoritetsspråk,

c) i) to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or

c) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;

ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

d) to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och

audiovisual works in the regional or minority languages;

e) i) to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or

ii) to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;

f) i) to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or

ii) to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in the regional or minority languages;

g) to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages.

2. The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing disclosure of

TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

e) i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden publicering av tidningsartiklar på landsdels- eller minoritetsspråk,

f) i) att täcka extrakostnaderna för de massmedia som använder landsdels- eller minoritetsspråk, där enligt lag statligt stöd ges till massmedia, eller

ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

g) att stödja utbildning av journalister och annan personal i massmedia som använder landsdels- eller minoritetsspråk.

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig även att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informations-spridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av de ovannämnda friheterna innebär förpliktelser och ansvar, kan det underkastas sådana formaliteter, villkor, inskränkningar eller straff som lagen föreskriver och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, i den nationella säkerhetens, den territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning och brott, skydda hälsa eller moral, skydda annans goda namn och rykte och rättigheter, förebygga avslöjande av uppgifter som

information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

3. The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the media.

Article 12 - Cultural activities and facilities

1. With regard to cultural activities and facilities - especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including inter alia the use of new technologies - the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:

a) to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;

b) to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;

c) to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;

d) to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or

har mottagits i förtroende, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

3. Parterna förbinder sig att tillse att de personers intressen som använder landsdels- eller minoritetsspråk företräds eller beaktas i sådana organ som med stöd av lag kan komma att inrättas med ansvar att garantera frihet och pluralism för massmedia.

Artikel 12 Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, muséer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, ävensom litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk,

b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

d) att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja olika slags kulturell verksamhet avsätter tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller

minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;	minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,
e) to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;	e) att främja åtgärder för att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk liksom den övriga befolkningens språk,
f) to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;	f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,
g) to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority languages;	g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,
h) if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.	h) att vid behov skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara eller utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.
2. In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.	2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående punkt.
3. The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.	3. Parterna förbinder sig att ta vederbörlig hänsyn till landsdels- eller minoritetsspråk och den kultur dessa ger uttryck för när de sprider sin kultur utomlands.
Article 13 - Economic and social life	Artikel 13 Ekonomiska och sociala förhållanden
1. With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:	1. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:

a) to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;

b) to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of regional or minority languages, at least between users of the same language;

c) to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;

d) to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above sub-paragraphs.

2. With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:

a) to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;

b) in the economic and social sectors directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;

c) to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language

a) att från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning,

b) att i företags interna regler och privata handlingar förbjuda införande av klausuler som utesluter eller inskränker användningen av landsdels- eller minoritetsspråk, åtminstone mellan personer som använder samma språk,

c) att motsätta sig praxis som syftar till att motverka användning av landsdels- eller minoritetsspråk i ekonomisk och social verksamhet,

d) att underlätta och/eller uppmuntra användning av landsdels- eller minoritetsspråk med andra medel än vad som anges i föregående stycken.

2. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna i den utsträckning de offentliga myndigheterna är behöriga inom territorier där landsdels- eller minoritetsspråk används, och inom rimliga gränser, till följande:

a) att i sina regler för finans- och bankinstitut ta in bestämmelser som, genom förfaringssätt som är förenliga med god affärsmannased, medger användning av landsdels eller minoritetsspråk vid utfärdande av skuldebrev (checkar, växlar, osv.), eller andra betalningsförbindelser, eller, när så är lämpligt, att tillse att sådana bestämmelser införs,

b) i de ekonomiska och sociala sektorer som står under deras direkta kontroll (den offentliga sektorn) att vidta åtgärder för att främja användning av landsdels eller minoritetsspråk,

c) att tillse att i social omsorg vid institutioner såsom sjukhus, pensionärshem och vårdhem möjlighet erbjuds att på deras eget språk ta emot

persons using a regional or minority language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;	och behandla personer, som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och som är i behov av vård på grund av ohälsa, hög ålder eller av annan orsak,
d) to ensure by appropriate means that safety instructions are also drawn up in regional or minority languages;	d) att på lämpligt sätt tillse att säkerhetsanvisningar även avfattas på landsdels- eller minoritetsspråk,
e) to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.	e) att tillse att den information om konsumenters rättigheter som ges ut av de behöriga myndigheterna tillhandahålls på landsdels- eller minoritetsspråk.
Article 14 - Transfrontier exchanges	Artikel 14 Utbyte över gränserna
The Parties undertake:	Parterna förbinder sig
a) to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;	a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form eller att, vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning,
b) for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across borders, in particular between regional or local authorities in whose territory the same language is used in identical or similar form.	b) att underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma språk används i samma eller liknande form.
Part IV - Application of the Charter	Del IV Tillämpning av stadgan
Article 15 - Periodical reports	Artikel 15 Periodisk rapportering
1. The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.	1. Parterna skall periodiskt, i en form som skall bestämmas av ministerkommittén, till Europarådets generalsekreterare avge rapport om den politik de har följt i enlighet med del II av denna stadga och om de åtgärder som de har vidtagit för att tillämpa de bestämmelser i del III som de har antagit. Den första rapporten skall avges inom ett år efter stadgans ikraftträdande med avseende på den berörda parten. De följande rapporterna avges med tre års mellanrum efter den första rapporten.

2. The Parties shall make their reports public.

2. Parterna skall offentliggöra sina rapporter.

Article 16 - Examination of the reports

Artikel 16 Granskning av rapporterna

1. The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.

1. De rapporter som avges till Europarådets generalsekreterare enligt artikel 15 skall granskas av en expertkommitté inrättad i enlighet med artikel 17.

2. Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report specified in paragraph 3 below. These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.

2. Organ eller sammanslutningar lagligt upprättade i en part får fästa expertkommitténs uppmärksamhet på frågor som hänför sig till de åtaganden som ifrågavarande part har gjort enligt del III i denna stadga. Efter samråd med den berörda parten får expertkommittén ta i beaktande dessa uppgifter när den sammanställer den rapport som avses i punkt 3 nedan. Dessa organ eller sammanslutningar får även avge yttranden om den politik som följs av en part i enlighet med del II.

3. On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.

3. På grundval av de rapporter som avses i punkt 1 och de uppgifter som avses i punkt 2 ovan skall expertkommittén sammanställa en rapport till ministerkommittén. Denna rapport skall åtföljas av de kommentarer som parterna har ombetts att göra och får offentliggöras av ministerkommittén.

4. The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.

4. Den rapport som avses i punkt 3 skall särskilt innehålla expertkommitténs förslag till ministerkommittén för beredning av dennas eventuella rekommendationer till en eller flera av parterna.

5. The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the Parliamentary Assembly on the application of the Charter.

5. Europarådets generalsekreterare skall vartannat år avge en detaljerad rapport till parlamentarikerförsamlingen om tillämpningen av stadgan.

Article 17 - Committee of experts

Artikel 17 Expertkommittén

1. The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest

1. Expertkommittén skall bestå av en medlem från varje part som förordnas av ministerkommittén från en av den berörda parten upprättad lista över

integrity and recognised competence in the matters dealt with in the Charter, who shall be nominated by the Party concerned.

2. Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the procedure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.

3. The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.

Part V - Final provisions

Article 18

This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 19

1. This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 20

1. After the entry into force of this Charter, the Committee of Ministers of

personer med högsta integritet och erkänd sakkunskap i de frågor som stadgan avser.

2. Medlemmarna av kommittén skall utses för en tid av sex år och skall kunna omväljnas. En medlem som inte kan fullgöra en mandatperiod, skall ersättas i enlighet med förfarandet i punkt i och ersättaren skall fullfölja sin företrädares mandatperiod.

3. Expertkommittén skall anta en arbetsordning. Sekretariatsfunktionen skall tillhandahållas av Europarådets generalsekreterare.

Del V Slutbestämmelser

Artikel 18

Denna stadga skall vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 19

1. Denna stadga skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader räknat från dagen då fem medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av stadgan i enlighet med bestämmelserna i artikel 18.

2. För en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att bli bunden av stadgan, skall den träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader efter dagen för deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Artikel 20

1. Sedan denna stadga har trätt i kraft får Europarådets ministerkommitté inbjuda

Bilaga 9

the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this Charter.

2. In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.

2. Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

1. Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any State which has acceded to this Charter of:

a) any signature;

b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;

stater som inte är medlemmar av Europarådet att ansluta sig till den.

2. För varje stat som ansluter sig skall stadgan träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av tre månader efter dagen för deponering av anslutningsinstrumentet hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 21

1. En stat får när den undertecknar stadgan eller deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument avge en eller flera reservationer till punkterna 2 - 5 i artikel 7 i stadgan. Inga andra reservationer får göras.

2. En fördragsslutande stat som har gjort en reservation enligt föregående punkt får helt eller delvis återta denna genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare. Återtagandet skall träda i kraft den dag då generalsekreteraren mottar ett sådant meddelande.

Artikel 22

1. En part får när som helst säga upp denna stadga genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare.

2. Uppsägningen skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av sex månader efter den dag då generalsekreteraren mottog meddelandet.

Artikel 23

Europarådets generalsekreterare skall meddela rådets medlemsstater och alla andra stater som har anslutit sig till denna stadga om

a) varje undertecknande,

b) deponering av varje ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument,

c) any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;

d) any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;

e) any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Done at Strasbourg, this 5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

c) varje datum för denna stadgas ikraftträdande enligt artikel 19 och 20,

d) varje meddelande som mottas om tillämpning av bestämmelserna i artikel 3 punkt 2, samt

e) varje annan rättsakt, notifikation eller meddelande som rör denna stadga.

Till bekräftelse härpå har undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, undertecknat denna stadga.

Upprättad i Strasbourg den 5 november 1992 på engelska och franska språken, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att ansluta sig till denna stadga.

